

ISSN 2229-0710 (Print)
ISSN 2774-1141 (Online)

วารสารวิชาการ สังคมมนุษย์

Journal of Human Society

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช
THE FACULTY OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES, NAKHON SI THAMMARAT RAJABHAT UNIVERSITY

ISSN 2229-0710 (Print)

ISSN 2774-1141 (Online)

วารสารวิชาการ สังคมมนุษย์

Journal of Human Society

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

Faculty of Humanities And Social Sciences Nakhon Si Thammarat Rajabhat University

ปีที่ 14 ฉบับที่ 2 เดือนกรกฎาคม - ธันวาคม 2567 Vol.14 No.2 July - December 2024

วารสารวิชาการ สังคมมนุษย์

Journal of Human Society

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

Faculty of Humanities And Social Sciences Nakhon Si Thammarat Rajabhat University

ปีที่ 14 ฉบับที่ 2 เดือนกรกฎาคม – ธันวาคม 2567 Vol.14 No.2 July – December 2024

- นโยบาย**
1. สนับสนุนผลงานบทความวิชาการ (Academic Article) และบทความวิจัย (Research Article) ในสาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ประยุกต์
 2. กำหนดออกปีละ 2 ฉบับ คือ ฉบับที่ 1 เดือนมกราคม-มิถุนายน และฉบับที่ 2 เดือนกรกฎาคม-ธันวาคม
- ขอบเขตงาน** เป็นวารสารวิชาการที่ครอบคลุมสาขาวิชา มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ประยุกต์
- วัตถุประสงค์**
1. เพื่อเป็นแหล่งเผยแพร่องค์ความรู้ทางด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
 2. เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้อาจารย์ นักวิชาการ นักศึกษาและผู้ที่เกี่ยวข้อง มีโอกาสเผยแพร่ผลงานวิชาการและผลงานวิจัยทางด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ประยุกต์
- เจ้าของ** คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

บรรณาธิการที่ปรึกษา

ดร.สมปอง รักษาธรรม

ศาสตราจารย์ ดร.อนรรักษ์ ปัญญาวัฒน์

รองศาสตราจารย์ ดร.ปัญญา เลิศไกร

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรินทร์ ทองทศ

บรรณาธิการ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เชษฐา มุทะหมด

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ลัญจกร นิลกาญจน์

กองบรรณาธิการ

กองบรรณาธิการภายนอกสถานศึกษา

ศาสตราจารย์ ดร.โกวิททย์ พวงงาม

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

รองศาสตราจารย์ ดร.สุพจน์ แสงเงิน

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร

รองศาสตราจารย์ ดร.สมศักดิ์ ศรีสันติสุข

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

รองศาสตราจารย์ ดร.สีบพงศ์ ธรรมชาติ

มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์

รองศาสตราจารย์ ดร.กันตภณ หนูทองแก้ว

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราช

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชลลดา แสงฉวี ศิริสาธิตกิจ

มหาวิทยาลัยทักษิณ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เสนห์ บุญกำเนิด

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กฤตพร แข่งแสงสายจันทร์

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย

ดร.ไมตรี อินทรีย์ยะ

สถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน

ดร.จารุโส สุตศิริ

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

ดร.จิราพร ไชยเซนทร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

พ.ต.ต.หญิง ดร.จิรสุดา ปลายยอด

ศูนย์ฝึกอบรมตำรวจภูธร ภาค 8

กองบรรณาธิการภายในสถานศึกษา

รองศาสตราจารย์ ดร.ปัญญา เลิศไกร

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

รองศาสตราจารย์พัชราภรณ์ เอื้อจิตร์เมศ

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พงศ์ศักดิ์ สังขภิญโญ

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรินทร์ ทองทศ	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช
อาจารย์บุญยี่ง ประทุม	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช
ดร.วิเชียร มั่นແທ່	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช
ดร.เดโซ แชนน้ำแก้ว	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช
ผู้ช่วยศาสตราจารย์คณาพร แก้วแกมจันทร์	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พีระพงศ์ สุจริตพันธ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ลัญจกร นิลกาญจน์	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เชษฐา มุทะหมัด	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

กองบรรณาธิการอำนวยการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรินทร์ ทองทศ	คณบดีคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
ดร.อุมาพร กาญจนคลอด	รองคณบดี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์สาวิมล รอดเจริญ	รองคณบดี
อาจารย์บุญยี่ง ประทุม	รองคณบดี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เชษฐา มุทะหมัด	ผู้ช่วยคณบดี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ลัญจกร นิลกาญจน์	อาจารย์คณะมนุษยศาสตร์ฯ
นายอนุสรณ์ นิลโพธิ์	นักวิชาการศึกษา
นายสุเมธ อัจฉิ	นักวิชาการคอมพิวเตอร์

ออกแบบปก นายธรรมรัตน์ รัตนพันธ์

สำนักงาน

กองบรรณาธิการวารสารวิชาการสังคมมนุษย์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช เลขที่ 1 ม.4 ตำบลท่าจิว อำเภอเมือง จังหวัด
นครศรีธรรมราช รหัสไปรษณีย์ 80280

โทรศัพท์ 075-809842 โทรสาร 075-377442

Website : <http://human.nstru.ac.th>

E-mail : human.nstru@gmail.com

กำหนดเผยแพร่ ปีละ 2 ฉบับ

ฉบับที่ 1 มกราคม - มิถุนายน

ฉบับที่ 2 กรกฎาคม - ธันวาคม

พิมพ์ที่ โรงพิมพ์การ์นต์ เลขที่ 1610 ถนนราชดำเนิน ตำบลท่าวัง อำเภอเมือง
จังหวัดนครศรีธรรมราช

ข้อกำหนดเฉพาะของวารสาร

1. บทความที่ลงตีพิมพ์ทุกเรื่องได้รับการตรวจแนะนำทางวิชาการโดยผู้ประเมินอิสระ หรือพิชญพิจารณ์ (Peer Review) ในสาขานั้นๆ ไม่น้อยกว่า 3 คน
2. ข้อคิดเห็นใดๆ ของบทความที่ตีพิมพ์ในวารสารวิชาการ สังคมมนุษย์ของผู้เขียน คณะผู้จัดทำวารสารไม่จำเป็นต้องเห็นด้วย
3. กองบรรณาธิการวารสารวิชาการ สังคมมนุษย์ ไม่สงวนสิทธิ์การคัดลอกแต่ให้อ้างอิง แสดงที่มา

ISSN 2229-0710 (Print)

ISSN 2774-1141 (Online)

บทบรรณาธิการ

วารสารวิชาการสังคมมนุษย์ ปีที่ 14 ฉบับที่ 2 เดือนกรกฎาคม – ธันวาคม 2567 เป็นวารสารทางวิชาการด้านสังคมศาสตร์ เปิดโอกาสให้นักวิจัยและนักวิชาการได้นำเสนอ บทความอันเป็นผลมาจากการวิจัยและบทความวิชาการ ในกรอบวิชาการด้าน มนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ประยุกต์ ซึ่งบทความทุกบทความ จะผ่านการพิจารณาจาก ผู้ทรงคุณวุฒิในด้านนั้นๆ ไม่น้อยกว่า 3 ท่าน และกระบวนการส่งบทความ การพิจารณา บทความ เป็นไปตามขั้นตอน ตามเกณฑ์ที่กำหนดท้ายเล่ม

กองบรรณาธิการเปิดรับบทความ โดยส่งผ่านระบบ ThaiJo และดำเนินการตาม ระบบตามมาตรฐาน TCI เพื่อให้ทุกบทความมีคุณค่า เกิดประโยชน์ทางวิชาการและสังคม ตามเป้าหมายหลักของวารสารวิชาการ.

บรรณาธิการ

สารบัญ

หน้า

กลวิธีการใช้ภาษาบริภาษที่ปรากฏบนแฮชแท็กพระมหาเทวีเจ้าในแอปพลิเคชัน TikTok The Linguistic Strategies for Reprimand on the PhraMaHaThewiChao Hashtags in the TikTok Application กรวรรณ พฤษกลำมาศ, ณัฐธิดา กลับทอง และอรรณพ ชูแก้ว.....	1
แนวการพิจารณาพิพากษาคดีปกครองค่าเช่าบ้านข้าราชการ Guidelines for adjudicating administrative cases regarding house rental fees for civil servants ศิษณุชา หมั่นถนอม	22
จาก CDA สู่ MCDA : แนวคิดและการประยุกต์ใช้เพื่อศึกษาวาทกรรมในภาษาไทย From CDA to MCDA : Concept and Application for Studying Discourse in Thai Language นันทวัฒน์ เนตรเจริญ	47
นวัตกรรมสื่อประชาสัมพันธ์ที่มีผลต่อนักท่องเที่ยวในธุรกิจโรงแรมจังหวัดตรัง Innovations in Public Relations Media Affecting Tourists in the Hotel Business of Trang Province ชยบรรจ ขาวปลอด, จันทิวรรณ สมานธิ และศุภิกา ธนะเศวตร.....	66
การจัดการศึกษาเชิงพื้นที่เพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา Area-based education management to reduce educational inequality รังสิญา ช่อผูก และประกอบ ใจมั่น	80

การศึกษาความเป็นไปได้ในการส่งเสริมการดำเนินงานของสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด
โดยประยุกต์ใช้เทคโนโลยีความเป็นจริงเสริม

Feasibility Study to Promote the Operation of the Provincial Cultural Office
By applying Augmented Reality (AR) Technology

พีรพล สุวรรณชีพ และประกอบ ใจมั่น.....96

สภาพปัญหาและความต้องการของการพัฒนาทักษะฝีมือแรงงานธุรกิจขนาดย่อมในจังหวัด
เชียงรายเพื่อตอบสนองต่อการพัฒนาเศรษฐกิจในกลุ่มประเทศอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง

Problems and needs of skill development for SME businesses in Chiang Rai in
response to economic development in the Mekong sub-region countries

วิสิทธิ์ คำดี, วิกรม บุญนุ่น, นาวัน พรหมใจสา และเบญจมาศ เมืองเกษม.....116

การทำบุญสิบสองเดือนของชาวไทยพุทธ : วัดพระธาตุวรมหาวิหาร จังหวัดนครศรีธรรมราช

Twelve months merit making of Thai Buddhists : Wat Phra That Woramahawihan
Nakhon Si Thammarat Province

วชิรวิทย์ บัวขาว, อีร์วัฒน์ ช่างसान และยุทธกาน ดิสกุล135

กลวิธีการใช้ภาษาบริภาษที่ปรากฏบนแฮชแท็กพระมหาเทวีเจ้า
ในแอปพลิเคชัน TikTok

The Linguistic Strategies for Reprimand on the PhraMaHaThewiChao
Hastags in the TikTok Application

กรวรรณ พฤษกลำมาศ, ณัฐธิดา กลับทอง และอรรถพล ชูแก้ว*
Korawan Prueklammat, Nattatida Klabthong And Auttapon Chookaew*

Received: 28 September 2024, Revised: 25 October 2024, Accepted: 5 November 2024

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิธีการใช้ภาษาบริภาษที่ปรากฏในแฮชแท็กพระมหาเทวีเจ้าในแอปพลิเคชัน TikTok เก็บข้อมูลจากแฮชแท็กพระมหาเทวีเจ้า ในแอปพลิเคชัน TikTok ที่มียอดจำนวนผู้เข้าชมไม่ต่ำกว่า 5 แสนครั้ง จำนวน 50 คลิป ในระหว่าง พ.ศ. 2564-2565 ผลการศึกษาพบว่าถ้อยคำบริภาษสามารถแบ่งกลวิธีการบริภาษออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ 1) การบริภาษแบบตรง พบ 2 วิธีการ ได้แก่ การใช้คำที่แสดงความหมายทางลบของผู้ถูกบริภาษ และการบริภาษด้วยสำนวนที่แสดงข้อบกพร่องของผู้ถูกบริภาษ และ 2) การบริภาษแบบอ้อม พบ 8 วิธีการ ได้แก่ การถาม การใช้ถ้อยคำนัยผกผันในรูปวจนกรรมต่าง ๆ การใช้ความเปรียบหรืออุปลักษณ์ การกล่าวเกินจริง การเล่นคำ การใช้สำนวน การแสดงความรู้สึกแทนผู้ถูกบริภาษ และการดูถูกตนเอง ซึ่งพบว่าผู้บริภาษใช้กลวิธีในการบริภาษแบบอ้อมมากกว่ากลวิธีการบริภาษแบบตรง ทั้งนี้กลวิธีการใช้ภาษาบริภาษยังสะท้อนให้เห็นถึงปรากฏการณ์ทางภาษาที่เกิดขึ้นและเปลี่ยนแปลงไปในสังคมปัจจุบัน

คำสำคัญ : ถ้อยคำบริภาษ, กลวิธีทางภาษา, แฮชแท็ก, พระมหาเทวีเจ้า, TikTok

Abstract

The purpose of this research aim to study the strategies of words appearing in the PhraMaHaThewiChao Hastags on the TikTok application by choosing to collect data from the PhraMaHaThewiChao Hastags on the TikTok application with a total number of visitors of at least 500,000 times, 50 clips during 2021-2022, the

results of the study found that Reprimand words can be divided into 2 types of Reprimand strategies: Straight Reprimand and indirect Reprimand In direct Reprimand, there are two strategies: using words that express a negative meaning of the person being Reprimand. and the Reprimand with expressions that show the shortcomings of the Reprimand Indirect speech consists of 8 strategies, including asking questions, using inflections in various verbal forms, using comparisons or metaphors. Exaggeration, wordplay, idioms, expressions of feelings on behalf of the Reprimandtor. and self-deprecation It was found that Reprimandrs used more indirect Reprimand strategies than direct Reprimand strategies. It was found that steppers used indirect reprimand strategies more than direct reprimand. In addition, the use of reprimand language also reflects the linguistic phenomena that occur and change in today's society.

Keywords : Reprimand words, The Linguistic Strategies, PhraMaHaThewiChao Hastags, TikTok

บทนำ

ยุคปัจจุบัน สื่อสังคมออนไลน์ได้เข้ามามีอิทธิพลอย่างมากต่อการดำเนินชีวิตของคนสังคม แสดงให้เห็นได้จากช่องทางสื่อสังคมออนไลน์ที่ได้รับความนิยมในการใช้งานมากที่สุด คือ TikTok, Youtube, Facebook Messenger และ Instagram โดยสาเหตุที่เลือกใช้สื่อสังคมออนไลน์เพราะเป็นช่องทางหลักในการติดต่อสื่อสารกับบุคคลอื่นได้สะดวก รวดเร็ว ทันต่อสถานการณ์ ซึ่งพบว่า คนรุ่นใหม่ใช้ # หรือแฮชแท็ก ในการรับข้อมูลจากสิ่งที่มีกระแสต่อเนื่องจนปัจจุบันดังเห็นได้จาก ทั้งใน TikTok Facebook Instagram หรือTwitter เพื่อติดตามและจัดหมวดหมู่ของข่าวสารที่กำลังเป็นที่นิยมในขณะนั้น อีกทั้งยังเป็นแหล่งรวบรวมของข่าวสารนั้นไว้อีกด้วย (พัชรภา เอื้ออมรวนิช, 2564, น. 97)

TikTok ได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายและมีการเติบโตอย่างก้าวกระโดดในช่วงเวลาสั้นๆ จากข้อมูลของ Doyoumind (2023) ได้ระบุไว้ว่าผู้คนใช้เวลาเล่น TikTok มากกว่า

YouTube ซึ่งระบุไว้ว่ามีผู้ใช้งาน TikTok เฉลี่ยเดือนละ 23 ชั่วโมง 28 นาที ซึ่งแอปพลิเคชัน TikTok ได้รับความนิยมสูงสุด เนื่องจากแอปพลิเคชัน TikTok เป็นแอปพลิเคชันที่เนื้อหามีความแปลกใหม่และหลากหลาย โดยTikTok เลือที่จะสร้างเนื้อหาขึ้นมาจากการเชื่อมโยงрсนิยมการรับรู้เรื่องราว และปฏิสัมพันธ์ที่มีต่อวิดีโอประเภทนั้น ๆ ไม่ว่าจะเป็นการกดถูกใจ หรือแสดงความคิดเห็น ระบบก็จะเลือกแสดงวิดีโอที่เราชื่นชอบ และวิดีโอที่เรามากมีปฏิสัมพันธ์บนหน้าหลักของผู้ใช้ เช่น หากเราดูคลิปแมวบ่อย ๆ หน้าหลักของเราจะมีแต่วิดีโอแมวขึ้นมา ในขณะที่ของเพื่อนเราอาจจะเห็นคลิปสอนทำอาหารอย่างเดียว เพื่อให้ติดตามข้อมูลข่าวสารได้อย่างรวดเร็วเป็นประโยชน์แก่ผู้ใช้งานแล้ว ยังสามารถค้นหาไอเดียใหม่ ๆ ที่มีเนื้อหาสนุกสนานตรงตามความต้องการผู้รับสาร ลดอาการความเครียดอีกด้วย

แอปพลิเคชัน TikTok เป็นแหล่งรวบรวมการใช้ภาษาที่น่าสนใจ ซึ่งสามารถค้นหาได้จาก # หรือ แฮชแท็ก เป็นเป็นสัญลักษณ์ของเครื่องมือที่มีขึ้นบนแอปพลิเคชัน TikTok เพื่อใช้เป็นแหล่งรวบรวมข้อมูลที่กำลังเป็นที่สนใจไว้ในที่เดียวกัน ทั้งนี้ #พระมหาเทวีเจ้า เป็นแฮชแท็กที่รวบรวมคลิปวิดีโอของนายบุญหลวง คงขวัญ ชื่อเล่น ซาดิ หรือแม่หญิงลี สาวประเภทสองชาวอำเภอมะลัน จังหวัดปัตตานี ที่โด่งดังมาจากคลิปถ่ายทอดสดขณะนั่งทำผมในร้านเสริมสวยแห่งหนึ่ง โดยมีการใช้คำคำทอเพื่อแสดงอารมณ์ตอบโต้กับแฟนคลับที่เข้ามาพูดคุยและช่างหนีบผมที่มีนามสมมุติว่าทิพย์ ซึ่งมาจากละครเรื่องเพลิงพระนาง โดยมีลักษณะการการนำเสนอและใช้ภาษาที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตนน่าสนใจประกอบด้วยการใช้คำพูด สีน้า ทำทาง และน้ำเสียง โดยเฉพาะการเลือกใช้คำหยาบ การประชดประชัน ดังตัวอย่างเช่น

ตัวอย่างที่ 1 การตอบโต้ระหว่างพระมหาเทวีเจ้ากับช่างทำผมที่พูดคุยปรึกษากันในเรื่องความรัก

พระมหาเทวีเจ้า : “มึงจะร้องไห้ตายโหงตายห่าก็เชียวค้ะ แต่มึงอย่าหวังเลยว่าจะเจอผู้ชายที่ว่าจริงใจอะ กูจะบอกเลย”

ช่างหนีบผม : “แล้วหนูควรทำยังไงอะ”

พระมหาเทวีเจ้า : “ไปตายซะ แล้วก็ไปเกิดใหม่ อีเหี้ย นะคะ แนะนำให้ตายค้ะ”

(#พระมหาเทวีเจ้า, ekhwy, 17 พ.ค. 2565)

จากตัวอย่างการสนทนาพบถ้อยคำว่า “ตายโหงตายท่าก็เชิญค่ะ” ซึ่งลักษณะความหมายว่าหมายถึง การไล่ให้ไปตายทั้งนี้ คำว่า “ตายโหง” ที่ใช้ความตายในการบริภาษ ซึ่งการพูดถึงความตายโดยความเชื่อของคนไทย ถือว่าเป็นการสาปแช่ง เป็นเรื่องที่ไม่ดีสื่อให้เห็นว่าลักษณะการเสียชีวิตที่ไม่ปกติ และมีการใช้คำขยายด้วยคำว่า “ตายท่า” เพื่อแสดงถึงความเน้นหนักของน้ำเสียงในการบริภาษ

จากที่กล่าวมาข้างต้น ปัจจุบันการสื่อสารสื่อสังคมออนไลน์เข้ามามีบทบาทในการดำเนินชีวิตของคนทุกเพศทุกวัย ดังเช่นแอปพลิเคชัน TikTok สามารถทำการติดต่อกับผู้คนทำธุรกิจ รวมไปถึงการรับชมสิ่งต่าง ๆ เพื่อความบันเทิงและคลายเครียดนอกจากนี้ยังมีการคิดค้นเนื้อหา และการใช้ภาษาให้เหมาะสมกับบริบทการสื่อสาร และสถานการณ์ในสังคม ซึ่ง #พระมหาเทวีเจ้า เป็นแฮชแท็กที่รวมการพูดของแม่หญิงลีซึ่งปรากฏการใช้ภาษา และคำคำดำจำนวนมาก จากการใช้คำพูดในการตำที่เป็นเอกลักษณ์ทั้งการใช้คำหยาบและการใช้สีหน้า ท่าทาง และน้ำเสียง ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาจากลักษณะการใช้ภาษาบริภาษของนายบุหงาวลัย คงขวัญ เพื่อให้เข้าใจบริบทของการสื่อสารที่หลากหลายของคำที่ใช้ในชีวิตประจำวันของคนในสังคมและสื่อออนไลน์ได้ครอบคลุมมากขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษากลวิธีการใช้ภาษาบริภาษที่ปรากฏในแฮชแท็กพระมหาเทวีเจ้าในแอปพลิเคชัน TikTok

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษากลวิธีการใช้ภาษาบริภาษที่ปรากฏในแฮชแท็กพระมหาเทวีเจ้า ในแอปพลิเคชัน TikTok ผู้วิจัยใช้ข้อมูลถ้อยคำบริภาษที่ปรากฏในแฮชแท็กพระมหาเทวีเจ้า ในแอปพลิเคชัน TikTok โดยศึกษาจากคลิปวิดีโอที่นายบุหงาวลัย คงขวัญ ชื่อเล่น ซาติ หรือแม่หญิงลี ปรากฏอยู่ในคลิปวิดีโอ และปรากฏร่วมกับบุคคลอื่นเท่านั้น ซึ่งจะเลือกศึกษาคลิปวิดีโอที่มียอดวิวไม่ต่ำกว่าห้าแสนคนดู จำนวน 50 คลิป ในระหว่าง พ.ศ. 2564 –2565 โดยดำเนินการวิจัยตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยคัดเลือกประชากรกลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิเคราะห์โดยการสุ่มแบบเจาะจง ตามประเด็นต่อไปนี้

1.1 เลือกแฮชแท็ก พระมหาเทวีเจ้า ในแอปพลิเคชัน TikTok มียอดวิวไม่ต่ำกว่า 5 แสนคนดู เพื่อที่จะศึกษาสิ่งที่คนกำลังสนใจให้ได้ประโยชน์สูงสุด

1.2 ผู้วิจัยจึงจะเลือกศึกษาคลิปที่นายบุหงาวลัย คงขวัญ ชื่อเล่น ซาดิ หรือแม่หญิงลี ปรากฏอยู่ในคลิปวิดีโอ และปรากฏร่วมกับบุคคลอื่นเท่านั้น ในช่วงระยะเวลาปี พ.ศ. 2564-2565 เนื่องจากเป็นช่วงที่พระมหาเทวีเจ้ากำลังโด่งดัง และมีผู้คนให้ความสนใจ

1.3 จากการคัดเลือก ได้วิดีโอทั้งหมดจำนวน 50 คลิป ผู้วิจัยได้นำคลิปวิดีโอที่คัดเลือกมาทั้งหมดไปถอดเทปเพื่อคัดเลือกรายการตามวัตถุประสงค์

2. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยถอดเทปคำพูดทั้งหมดในคลิปวิดีโอที่คัดเลือกแล้วสังเกตจากคำหยาบ คำแสดงอารมณ์ที่มีการเน้นเสียง สีหน้า ท่าทาง เพื่อจำแนกกลวิธีของคำบรรยายตามแนวคิดของอรรถวิทย์ รอดเจริญ (2552) เนื่องจากคำบรรยายที่พบบางคำอาจจะเป็นคำเดียวกันแต่กลวิธีที่ไม่เหมือนกัน ผู้วิจัยจึงใช้บริบทเป็นส่วนช่วยในการวิเคราะห์ประกอบกับการใช้เกณฑ์เรื่องความหมายมาวิเคราะห์เป็นคำบรรยาย

3. ชั้นศึกษาวิเคราะห์และนำเสนอข้อมูล ผู้วิจัยวิเคราะห์กลวิธีภาษาบรรยายที่ปรากฏในแฮชแท็กพระมหาเทวีเจ้า ในแอปพลิเคชัน TikTok ตามแนวคิดของ อรรถวิทย์ รอดเจริญ (2552) แบ่งกลวิธีการใช้ภาษาบรรยายออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ การบรรยายแบบตรง และการบรรยายแบบอ้อม

ผลการวิจัย

การศึกษากลวิธีการใช้ภาษาบรรยายที่ปรากฏในแฮชแท็กพระมหาเทวีเจ้าในแอปพลิเคชัน TikTok ทั้งหมด 50 วิดีโอ ผู้วิจัย แบ่งการบรรยายออกเป็น 2 ชนิดได้แก่ การบรรยายแบบตรง และการบรรยายแบบอ้อม ดังต่อไปนี้

1. การบรรยายแบบตรง คือ ถ้อยคำที่ผู้บรรยายใช้เพื่อสื่อเจตนาบรรยาย ซึ่งถ้อยคำดังกล่าวนี้จะสื่อความหมายตรงในทางลบ ซึ่งส่วนใหญ่ไม่ต้องตีความหมาย สามารถเข้าใจได้ทันที พบ 2 กลวิธี ได้แก่

1.1 การใช้คำที่แสดงความหมายทางลบของผู้ถูกบริภาษ คือ คำที่ผู้บริภาษใช้เพื่อสื่อความหมายทางลบเกี่ยวกับการกระทำ การใช้วาจา หรือสติปัญญาที่ไม่เหมาะสมของผู้ถูกบริภาษ แบ่งออกเป็น 3 ชนิด ได้แก่

1.1.1 การใช้คำที่แสดงความหมายทางลบเกี่ยวกับการกระทำ คือ ถ้อยคำที่สื่อความหมายทางลบเกี่ยวกับการกระทำหรือละเว้นการกระทำ โดยผู้บริภาษเชื่อว่าการกระทำดังกล่าวไม่ถูกต้อง ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างที่ 2 การสนทนาในตัวอย่างนี้เป็นการสนทนาระหว่างพระมหาเทวีเจ้าและอิทธิพิสัย กำลังทำอาหารในรายการครัวเมืองทิพย์

พระมหาเทวีเจ้า : “อีม นะคะ เอ่อ”

อิทธิพิสัย : “ผงนิ้วด้วยแม่ ห้ามลืมนะ พี่หญิงลือย่าใส่หวานเยอะ หนูไม่กินหวาน”

พระมหาเทวีเจ้า : “เขาไม่ได้ทำให้มึงแตกคะอีสต์ว์”

อิทธิพิสัย : “เหี้ยตกใจ! ว้ายย พี่หญิงลือย่ากระชากหัว”

พระมหาเทวีเจ้า : “เขาไม่ได้ทำให้มึงแตก”

อิทธิพิสัย : “ใส่อีกนิดนึงได้มัยแม่ ผง”

(#พระมหาเทวีเจ้า, @akkaraplon 19 พฤษภาคม 2564)

จากตัวอย่างกล่าวถึงการกระทำที่ผู้บริภาษใส่น้ำตาลเยอะเกินไป ทำให้ผู้บริภาษตอบกลับไปว่า “เขาไม่ได้ทำให้มึงแตกคะอีสต์ว์” โดยมีการใช้คำว่า “อีสต์ว์” เป็นเน้นหนักที่น้ำเสียงในการบริภาษที่เป็นทางลบเกี่ยวกับการกระทำ ซึ่งตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 393 ระบุว่า การใช้คำว่า “อีสต์ว์” มีความผิดฐานดูหมิ่นซึ่งหน้า (ปรึกษากฎหมายร้องเรียน ร้องทุกข์, 2562, ออนไลน์) จึงเป็นคำบริภาษแสดงการกระทำ

1.1.2 การใช้คำที่แสดงทางลบเกี่ยวกับความคิดและสติปัญญา คือ ถ้อยคำที่สื่อความหมายทางลบเกี่ยวกับความคิดและสติปัญญาของผู้ถูกบริภาษ ที่มีความคิดที่ไม่เหมาะสมหรือมีสติปัญญาไม่ถึงเกณฑ์ที่ผู้บริภาษคาดหวัง ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างที่ 3 การสนทนาในตัวอย่างนี้เป็นการสนทนายระหว่างพระมหาเทวีเจ้าและอิทิพย์ขณะที่ถ่ายทอดสด

ผู้แสดงความคิดเห็น : กินข้าวต้มทุกคืน

พระมหาเทวีเจ้า : “ข้าวต้มทุกคืน โอ๊ยยย! อีสต์ว์ ข้าวต้มทุกคืนได้ไง
ต้องข้าวหมูแดงคะ”

ผู้แสดงความคิดเห็น : เชิญทั้งประเทศแต่ทำกับข้าว 2 อย่าง

พระมหาเทวีเจ้า : “เชิญทั้งประเทศแต่กับข้าว 2 อย่าง พิมพ์มาได้ยังไง
กับข้าว4 อย่างคะอ๊อง”

(#พระมหาเทวีเจ้า, @muangthip99 14 ตุลาคม 2564)

จากตัวอย่างกล่าวถึงการอธิบายเรื่องอาหารในงานแต่ง ว่าในงานแต่งของพระมหาเทวีเจ้า เชิญแขกไปมากมายแต่อาหารเพียง 2 อย่าง ซึ่งทำให้ผู้บริภาษเกิดความรู้สึกโมโห เพราะผู้ที่เข้ามาแสดงความคิดเห็นในถ่ายทอดสดนั้นไม่รู้จริงๆว่าในงานมีกับข้าวก็อย่าง แต่เข้ามาแสดงความคิดเห็นจึงได้มีการใช้คำว่า “อ๊อง” ใช้เพื่อการบริภาษที่ผู้เข้ามากล่าวต่อว่าในถ่ายทอดซึ่งไม่รู้ความจริงแต่มากล่าวว่าผู้บริภาษ โดยคำว่า “โง่” พจนานุกรมได้ให้ความหมายไว้ว่า เวลา, ไม่ฉลาด, ไม่รู้ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, ออนไลน์) นอกจากนี้ยังเป็นคำที่ถูกบัญญัติไว้มีความผิดตามกฎหมายอาญา ฐานดูหมิ่น มาตรา 393 ซึ่งในที่นี้เป็นการดูหมิ่นที่แสดงทางลบเกี่ยวกับความคิดและสติปัญญา (ไทยรัฐ, 2560, ออนไลน์) โดยผู้บริภาษนำคำดังกล่าวมา

1.1.3 การใช้คำที่แสดงความหมายทางลบเกี่ยวกับการใช้วาจา คือ คำถ้อยคำที่สื่อความหมายทางลบเกี่ยวกับการใช้วาจาของผู้ถูกบริภาษ โดยผู้บริภาษเชื่อว่าการใช้วาจาของผู้ถูกบริภาษไม่เหมาะสม ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างที่ 4 การสนทนาในตัวอย่างนี้เป็นการสนทนายระหว่างพระมหาเทวีเจ้าและอิทิพย์ขณะที่กำลังถ่ายทอดสด

อิทิพย์ : “แม่ แล้วแม่รับงานเอ็นมัย มี Fc. งามมาอยู่”

พระมหาเทวีเจ้า : “โอ๊ยยยย! อีกะเทย”

อิทิพย์ : “เจ๊ อย่าวิน”

พระมหาเทวีเจ้า : “โอ้ยยยย! อีสี่นี่”

อีทิพย์ : “โอเค ๆ”

พระมหาเทวีเจ้า : “เอิ้นหัวควยมึงหรือ”

อีทิพย์ : “โอเค ๆ”

พระมหาเทวีเจ้า : “โอ้ยอุบาทว์จริง ๆ มึงต่อหน้าประชาชนอีสี่ตัว”

อีทิพย์ : “โอเค ๆ นัมเบอร์วันคะ”

พระมหาเทวีเจ้า : “โอ้ย กูอยู่เมืองทิพย์กูเคยเสียมสอนมึงที่ไหน”

อีทิพย์ : “โอเค”

พระมหาเทวีเจ้า : “ให้พูดแต่เรื่องอุบาทว์”

(#พระมหาเทวีเจ้า, Honeybagshop, 27 ธ.ค. 2565)

จากตัวอย่างกล่าวถึงการรับงานบริการทางเพศ โดยกล่าวว่าผู้บริภษาได้มีการขายบริการทางเพศ ทำให้เกิดการใช้คำที่แสดงความหมายทางลบเกี่ยวกับการใช้วาจาจากผู้บริภษากล่าวต่อผู้ถูกบริภษาในการใช้วาจาที่ไม่เหมาะสม โดยมีการใช้คำว่า “อุบาทว์” ซึ่งตามพจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน ได้ให้ความหมายว่า อับริย จัญไร ไม่เป็นมงคล (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, ออนไลน์) เพื่อเพื่อดำเนินคดีตามคำพูดของคู่สนทนา แสดงให้เห็นว่าการพูดหรือการใช้วาจาในลักษณะนี้ในการสื่อสารผ่านสาธารณะเป็นสิ่งที่ไม่ดี ไม่ควรพูดในขณะที่กำลังมีคนดูอยู่มากมาย ผู้บริภษาจึงบริภษาเพื่อแสดงทางลบเกี่ยวกับการใช้วาจา เพราะผู้ถูกบริภษาใช้วาจาที่ไม่เหมาะสมในการออกสื่อสาธารณะ

1.2 การบริภษด้วยสำนวนที่แสดงข้อบกพร่องของผู้ถูกบริภษา คือ การบริภษาที่ผู้บริภษนำมากล่าวเพื่อสื่อความหมายถึงความบกพร่องของผู้ถูกบริภษาโดยข้อบกพร่องจะเป็นลักษณะที่เกี่ยวกับหน้าตา สรีระ ซึ่งในลักษณะของการบริภษมักจะบริภษโดยผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมกับการสนทนาของพระมหาเทวีเจ้ามักเอาลักษณะที่จริงของตัวผู้ถูกบริภษมาบริภษดังตัวอย่างเช่น

ตัวอย่างที่ 5 การสนทนาระหว่างขณะที่พระมหาเทวีเจ้าและอิทธิพิยกำลังถ่ายทอดสด อยู่ มีผู้เข้ามาแสดงความคิดเห็น

ผู้แสดงความคิดเห็น : หน้าใส ฟันเหลือง

พระมหาเทวีเจ้า : “แหมอีสัตว์ ฟันกูอะคะไม่มีคราบเหลืองแล้ว โง่จริง ๆ”

อิทธิพิย : “อ้าว”

(#พระมหาเทวีเจ้า, @muangthip99, 2 เมษายน 2564)

จากตัวอย่างเป็นการบริภาษข้อบกพร่องทางร่างกายจากสีฟันโดยปรากฏถ้อยคำว่า “หน้าใส ฟันเหลือง” แสดงการเปรียบเทียบลักษณะทางกาย ซึ่งคำว่า “ฟันเหลือง” เป็นการบริภาษข้อบกพร่องทางร่างกายจากสีฟันเนื่องจากสีฟันของผู้บริภาษมีลักษณะเป็นสีเหลือง ฟันผุ และมีหินปูนกัตร่อนระหว่างซอกฟัน จึงเป็นการนำข้อบกพร่องของผู้ถูกบริภาษมาเปรียบเทียบในการบริภาษ

2. การบริภาษแบบอ้อม คือ ถ้อยคำที่ผู้บริภาษใช้เพื่อเจตนาบริภาษ ในลักษณะการเปรียบเทียบผู้ถูกบริภาษกับสิ่งต่าง ๆ โดยถ้อยคำจะมีความหมายไม่ตรงตามรูปภาพ ต้องตีความโดยอาศัยบริบทจึงจะสามารถเข้าใจความหมายได้ ซึ่งจากข้อมูลพบการบริภาษแบบอ้อม 7 ชนิด ดังนี้

2.1 การถาม คือ การใช้รูปประโยคคำถาม แต่ไม่ต้องการคำตอบจากผู้ถูกบริภาษ หรือเป็นคำถามที่ผู้บริภาษทราบจากผู้ถูกบริภาษตอบไม่ได้ในขณะนั้น ดังตัวอย่างเช่น

ตัวอย่างที่ 6 การสนทนาระหว่างที่พระมหาเทวีเจ้ากำลังรีวิวลินค้าด้วยการเล่นสเก็ทบอร์ด แต่พระมหาเทวีเจ้าไม่เคยเล่นจึงทำให้ลื่นล้ม ทำให้อิทธิพิยหัวเราะ

พระมหาเทวีเจ้า : “ชายข้าเหี้ยมิ่งเหรอ มิ่งเคยเล่นเหรอ อีโง่”

อิทธิพิย : “เร็ว ๆ อย่างวิน ไปสิ ไปตรงนู้นสิแม่ ฮ่า ๆ แม่ต้องไป (พระมหาเทวีเจ้าล้มอีกครั้ง) ฮ่า ๆ แม่ ฮ่า ๆ”

พระมหาเทวีเจ้า : “นะคะ โอเคคะ”

อิทธิพิย : “แม่เจ็บมัยอะ ฮ่า ๆ”

(#พระมหาเทวีเจ้า, @hidrogen01, 25 ตุลาคม 2565)

จากตัวอย่างในบริบทการสนทนาเกี่ยวกับการรีวิวลินค้า และเล่นสเก็ทบอร์ดจนลื่นล้ม ผู้บริภาษจึงกล่าวถ้อยคำว่า “ชายข้าเหี้ยมิ่งเหรอ มิ่งเคยเล่นเหรอ” ซึ่งคำว่า “เหรอ” เป็นคำบ่งชี้แสดงการถามหรือแสดงความสงสัย ไม่ได้ต้องการคำตอบจากผู้ถูกบริภาษ แต่ใช้การถามเพื่อกลบ

เคลื่อนไหวเงินอายุที่ผู้บริภาษโดนหัวเราะเยาะจากผู้ถูกบริภาษในขณะที่ผู้บริภาษสิ้นลม อีกทั้งมีการใช้การถามว่า “มีงเคยเล่นเทร่อ” เพื่อต้องการแสดงให้เห็นถึงว่า ผู้ถูกบริภาษก็เล่นไม่เป็นเหมือนกัน เพื่อลดความอับอายให้กับตนเอง

2.2 การใช้ถ้อยคำนัยผกผันในรูปวัจจนกรรมต่าง ๆ คือ การสื่อสารด้วยถ้อยคำ ซึ่งมีจุดประสงค์เพื่อให้เกิดสิ่งใดสิ่งหนึ่ง พบการใช้ถ้อยคำนัยผกผันในรูปวัจจนกรรม 3 วัจจนกรรม ดังนี้

2.2.1 วัจจนกรรมคำสั่ง คือ ถ้อยคำที่ผู้พูดพยายามให้ผู้ฟังทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งตามที่ต้องการดังตัวอย่างเช่น

ตัวอย่างที่ 7 จากสนทนาในตัวอย่างนี้เป็นการสนทนาที่อิทธิย์มาปรึกษาเรื่องความรัก พระมหาเทวีเจ้าจึงปลอบใจ

พระมหาเทวีเจ้า : “มีงจะร้องไห้ตายโหงตายห่าก็เชิญคะ! แต่มีงอย่าหวังเลยว่าจะเจอผู้ชายที่จริงใจอะ กูจะบอกเลย”

อิทธิย์ : “แล้วหนูควรทำยังไงอะ”

พระมหาเทวีเจ้า : “ไปตายซะ แล้วก็ไปเกิดใหม่อี่เหี้ย”

อิทธิย์ : “แรงมาก ฮ่าฮ่าฮ่า พี่หญิงสิ”

พระมหาเทวีเจ้า : “เอ่อ นะคะ แนะนำให้ตายคะ”

(#พระมหาเทวีเจ้า, @nosonnokhae0 6 มิถุนายน 2564)

จากตัวอย่างบริบทนี้เป็นการพูดคุยปรึกษาเรื่องความรัก ผู้บริภาษใช้ถ้อยคำว่า “ไปตายซะ แล้วก็ไปเกิดใหม่อี่เหี้ย” ซึ่งผู้บริภาษใช้วัจจนกรรมคำสั่งที่มีการเน้นเสียงในคำว่า “ซะ” เป็นคำลงท้ายบ่งชี้แสดงการสั่งหลังคำว่า “ไปตาย” แสดงเจตนาในการสั่งเพื่อต้องการตัดความรำคาญ

2.2.2 วัจจนกรรมบอกเล่า คือ การใช้ถ้อยคำของผู้เล่าที่กล่าวถึงเรื่องราวหรือข้อเท็จจริงที่เป็นข้อมูลเกี่ยวข้องกับตนเอง รวมถึงประสบการณ์หรือเหตุการณ์ที่ผู้เล่าได้กระทำและเผชิญมา ดังตัวอย่างเช่น

ตัวอย่างที่ 8 การสนทนาในตัวอย่างนี้เป็นการสนทนายระหว่างพระมหาเทวีเจ้าและอิทธิย์ กำลังสนทนาโดยอิทธิย์ได้ถามถึงการมีแฟนของพระมหาเทวีเจ้า

อิทธิย์ : “หนูถามเล่นนะ”

พระมหาเทวีเจ้า : “เออ”

อิทธิพิ์ : “สมมุติว่ามีเจ้าหลวง”

พระมหาเทวีเจ้า : “ฮ่าฮ่าฮ่า”

อิทธิพิ์ : “หุย แม่อย่าวินก่อนสิ สมมุติว่า..”

พระมหาเทวีเจ้า : “กูไม่ได้วิน! แค่หัวเราะ”

(#พระมหาเทวีเจ้า, @muangthip99, 29 เมษายน 2564)

จากตัวอย่างบริบทการพูดคุยและเกิดความรำคาญระหว่างการสนทนา ปรากฏถ้อยคำว่า “กูไม่ได้วิน แค่หัวเราะ” ซึ่งคำว่า “วิน” มีความหมายว่า อารมณ์เสีย ใช้อารมณ์ ปรากฏกับถ้อยคำว่า “ไม่ได้” ซึ่งมีความหมายแสดงความปฏิเสธทำให้ถ้อยคำบริภาษดังกล่าวเป็นการบอกเล่าเชิงปฏิเสธที่ตนไม่ได้วิน และได้มีการบอกเล่าอีกว่าตนเพียงหัวเราะเท่านั้น แต่ในความเป็นจริงผู้บริภาษกำลังรู้สึกไม่พอใจ ซึ่งสื่อความหมายไม่ตรงรูปภาษา จึงเป็นการบริภาษโดยการใช้ถ้อยคำนัยผกผันในรูปวัจนกรรมบอกเล่า

2.2.3. วัจนกรรมแนะนำ คือ การแนะนำว่าเป็นสิ่งที่ควรทำ ซึ่งแตกต่างกับการ “สั่ง” ให้ทำหรือ “เตือน” ดังตัวอย่างเช่น

ตัวอย่างที่ การสนทนาระหว่างพระมหาเทวีเจ้าและอิทธิพิ์กำลังสนทนาปรึกษาเรื่องความรัก พระมหาเทวีเจ้าจึงปลอบใจ

พระมหาเทวีเจ้า : “มึงจะร้องไห้ตายโหงตายท่าก็เชิญค่ะ! แต่มึงอย่าหวัง
เลยว่าจะเจอผู้ชายที่จริงใจอะ กูจะบอกเลย”

อิทธิพิ์ : “แล้วหนูควรทำยังไงอะ”

พระมหาเทวีเจ้า : “ไปตายซะ แล้วก็ไปเกิดใหม่อ้อเหี้ย”

อิทธิพิ์ : “แรงมาก ฮ่าฮ่าฮ่า พี่หญิงสิ”

พระมหาเทวีเจ้า : “เอ่อ นะคะ แนะนำให้ตายค่ะ”

(#พระมหาเทวีเจ้า, @nosonnokhae0 6 มิถุนายน 2564)

จากตัวอย่างการสนทนาเกี่ยวกับความรักที่ผู้บริภาษให้คำปรึกษาเรื่องการร้องไห้กับความ
รัก ปรากฏถ้อยคำว่า “แนะนำให้ตายค่ะ” มีคำว่า “แนะนำ” แต่แนะนำในบริบทที่เป็นการแนะนำให้
ให้ตาย ซึ่ง “ตาย” เป็นเรื่องไม่ดีตามความเชื่อของคนไทย เมื่อนำมาใช้ในการสนทนาจึงเป็นการ
บริภาษ เพื่อต้องการสื่อเจตนาให้ผู้ถูกบริภาษนึกคิดว่าต่อให้ร้องไห้ไปก็ไม่มีความประโยชน์อะไร

2.3 การใช้ความเปรียบหรืออุปลักษณ์ คือ ถ้อยคำที่ผู้บริภาษเปรียบเทียบผู้ถูกบริภาษกับสิ่งอื่นเพื่อให้เข้าใจความหมายได้ชัดเจนยิ่งขึ้น ดังตัวอย่างเช่น

ตัวอย่างที่ 10 จากสนทนาในตัวอย่างนี้เป็นการสนทนาของอิทธิพลและพระมหาเทวีเจ้าที่อิทธิพลได้เห็นพระมหาเทวีเจ้ากำลังทำอาหารอยู่ในครัว จึงได้เข้าไปถามว่าทำอะไร

อิทธิพล : “แม่ แล้วแม่เคลียร์ก่อน ตัวเหี้ยไปไหนแล้ว”

พระมหาเทวีเจ้า : “ตัวเหี้ยกูไม่รู้ เพราะกู เค้าเอาไปไหนต่อไหน กูก็ไม่รู้ เพราะกูก็ไม่ได้ยู่คุ้มวันนี้”

อิทธิพล : “อ้อ แต่นี่คือคั่วแลน”

พระมหาเทวีเจ้า : “ใช่”

อิทธิพล : “แล้วคือพูดตรง ๆ ไปเลยแม่ว่าคือคั่วเหี้ย จบ แค่นั้น”

พระมหาเทวีเจ้า : “ไม่ค่ะ กูคั่วแลนค่ะ เพราะตัวเหี้ยยู่ที่นี่ค่ะ นี่กูซื้อมา”

อิทธิพล : “ไหนอะแม่”

พระมหาเทวีเจ้า : “ตัวเหี้ยคือมึงไงคะ”

(#พระมหาเทวีเจ้า, @muangthip99 16 พฤษภาคม 2564)

จากตัวอย่างการสนทนาขณะทำอาหารและมีการถามเกี่ยวกับเรื่องการทำอาหาร จึงปรากฏถ้อยคำว่า “ตัวเหี้ยคือมึงไงคะ” โดยใช้คำว่า “คือ” ในการเปรียบเทียบระหว่างตัวเหี้ยกับอิทธิพล เพื่อกล่าวต่อว่าผู้ถูกบริภาษโดยใช้อุปลักษณ์แสดงการเปรียบว่าผู้ถูกบริภาษนั้นเป็นตัวเหี้ย

2.4 การกล่าวเกินจริง คือ การที่ผู้บริภาษกล่าวถึงสิ่งที่ไม่อาจเกิดขึ้นได้ในสถานการณ์จริงหรือเกิดขึ้นได้ยาก ทั้งนี้ผู้บริภาษใช้เพื่อเจตนาบริภาษผู้ถูกบริภาษ ดังตัวอย่างเช่น

ตัวอย่างที่ 11 จากสนทนาในตัวอย่างนี้เป็นการสนทนาอิทธิพลได้ปรึกษาเรื่องความรักกับพระมหาเทวีเจ้า

พระมหาเทวีเจ้า : “มึงจะร้องไห้ตายโหงตายท่าก็เชียวค่ะ! แต่มึงอย่าหวังเลยว่าจะเจอผู้ชายที่จริงใจอะ กูจะบอกเลย”

อิทธิพล : “แล้วหนูควรทำยังไงอะ”

พระมหาเทวีเจ้า : “ไปตายซะ แล้วก็ไปเกิดใหม่อ้อเหี้ย”

อีทิพย์ : “แรงมาก ฮ่าฮ่าฮ่า พี่หญิงลี”

พระมหาเทวีเจ้า : “เอ่อ นะคะ แนะนำให้ตายค่ะ”

(#พระมหาเทวีเจ้า, @nosonnokhae0 6 มิถุนายน 2564)

จากตัวอย่างการสนทนาเกี่ยวกับความรักผู้บริภาษได้กล่าวเตือนสติในเรื่องความรัก เนื่องจากผู้ถูกบริภาษรู้สึกเสียใจต่อเรื่องความรัก ผู้บริภาษจึงต้องการบอกให้ผู้ถูกบริภาษเห็นถึงความจริงแท้ในเรื่องความรักว่าการร้องไห้ไม่ได้ช่วยให้อะไรดีขึ้น ปรากฏถ้อยคำว่า “ไปตายซะ แล้วก็ไปเกิดใหม่อีเหี้ย” ซึ่งในความเป็นจริงแล้วเราไม่สามารถตายเพื่อเกิดใหม่ได้ในทันทีจึงมีการใช้คำดังกล่าวสื่อเจตนาให้ผู้ถูกบริภาษเข้าใจและรับรู้ถึงผลลัพธ์ในการร้องไห้เรื่องความรักร้องไห้ยังงี้ก็ไม่มีความหมาย จึงบริภาษโดยการแนะนำให้ไปตาย เป็นการตายเพื่อประชดชัณ เพราะการตายเป็นจุดจบของทุกสิ่งทุกอย่าง เปรียบเสมือนการทำอะไรไม่ได้แล้ว

2.5 การเล่นคำ คือ การที่ผู้บริภาษนำคำหรือสำนวนที่ใช้อยู่ในสถานการณ์ปัจจุบันและเป็นที่รู้จักกันดี มาดัดแปลงเพื่อเจตนาบริภาษผู้ถูกบริภาษ ดังตัวอย่างเช่น

2.5.1 คำซ้ำ คือ การนำคำคำเดียวกันมากล่าวซ้ำกัน เพื่อให้มีความหมายที่เปลี่ยนแปลงไป อาจเน้นหนักขึ้น เบาลง หรืออาจเปลี่ยนแปลงเป็นอย่างอื่น ซึ่งลักษณะการเล่นคำของถ้อยคำที่เป็นคำที่แสดงการบริภาษดังตัวอย่างเช่น

ตัวอย่างที่ 12 การสนทนาในตัวอย่างนี้เป็นการสนทนายระหว่างพระมหาเทวีเจ้าที่กำลังถ่ายทอดสดพูดคุยกับผู้ที่เข้ามาแสดงความคิดเห็น

พระมหาเทวีเจ้า : “อยากได้แสง”

อีทิพย์ : “อ่า”

พระมหาเทวีเจ้า : “อยากได้ขึ้น”

อีทิพย์ : “เออ”

พระมหาเทวีเจ้า : “อยากมีบท แต่เสียดายบทที่กูให้คือ”

อีทิพย์ : “แม่”

พระมหาเทวีเจ้า : “บทสวดจะอัสสัตว์”

อีทิพย์ : “แม่”

(#พระมหาเทวีเจ้า, @tonmai_199 20 เมษายน 2565)

จากตัวอย่างการสนทนาในบริบทนี้ผู้บริภาษกำลังกล่าวบริภาษผู้ที่เข้ามาแสดงความ
 คิดเห็น โดยที่ผู้บริภาษใช้คำซ้ำ คำว่า “อยาก” เพื่อต้องการเน้นหนัก และสื่อความหมายแสดงการ
 ดำเนินการกระทำในการบริภาษให้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น ซึ่งถ้อยคำว่า “แสง ซีน บท” ทั้งสามถ้อยคำนี้
 มีความหมายที่เหมือนกันคือ ต้องการเรียกร้องความสนใจให้คนสนใจเป็นพิเศษ และอยากโดดเด่น
 ผู้บริภาษจึงบริภาษเพื่อสื่อเจตนาถึงผู้ที่เข้ามาต่อว่าในขณะที่กำลังถ่ายทอดสดว่าต้องการเรียกร้อง
 ความสนใจเพื่อให้คนสนใจเป็นพิเศษ

2.5.2 คำซ้อน คือ การนำคำตั้งแต่ 2 คำขึ้นไป มาเรียงต่อกันโดยแต่ละคำ อาจมี
 ความหมายเหมือนกัน คล้ายกัน หรือตรงข้ามกันได้ ซึ่งลักษณะการซ้อนคำที่เป็นคำที่แสดงการ
 บริภาษดังตัวอย่างเช่น

ตัวอย่างที่ 13 การสนทนาในตัวอย่างนี้เป็นการสนทนายาระหว่างอิทธิพลและพระ
 มหาเทวีเจ้าที่ได้ปรึกษาเรื่องความรักกับพระมหาเทวีเจ้า

พระมหาเทวีเจ้า : “มึงจะร้องไห้ตายโหงตายห่าก็เชิญค่ะ! แต่มึงอย่าหวัง
 เลยว่าจะเจอผู้ชายที่จริงใจอะ กูจะบอกเลย”

อิทธิพล : “แล้วหนูควรทำยังไงอะ”

พระมหาเทวีเจ้า : “ไปตายซะ แล้วก็ไปเกิดใหม่อ้อเหี้ย”

อิทธิพล : “แรงมาก ฮ่าฮ่าฮ่า พี่หญิงสิ”

พระมหาเทวีเจ้า : “เอ่อ นะคะ แนะนำให้ตายค่ะ”

(#พระมหาเทวีเจ้า, @nosonnokhae0 6 มิถุนายน 2564)

จากตัวอย่างการสนทนา เรื่องความรักของผู้ถูกบริภาษ ซึ่งบริภาษโดยใช้คำซ้อนคำว่า
 “ตาย” ตามพจนานุกรมได้ให้ความหมายว่า สิ้นใจ, สิ้นชีวิต, ไม่เป็นอยู่ต่อไป, สิ้นสภาพของการมี
 ชีวิต (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, ออนไลน์) คำว่า “ตายโหง” เป็นการพูดถึงความตายที่มีความ
 เชื้อของคนไทย ถือว่าเป็นการสาปแช่ง เป็นเรื่องที่ไม่ดี และสื่อให้เห็นถึงลักษณะของการตายที่ไม่
 ปกติ นำมาซ้อนกับคำว่า “ตายห่า” ซึ่งเป็นถ้อยคำที่มีความหมายเหมือนกันกับคำว่าตายโหง แต่ผู้
 บริภาษนั้นต้องการแสดงความเน้นหนักถึงน้ำเสียงและให้ความหมายชัดเจนมากขึ้นจึงนำถ้อยคำทั้ง
 สองมารวมกันเป็นคำว่า “ตายโหงตายห่า” ซ้อนกันเพื่อบริภาษ

2.6 การใช้สำนวน คือ การที่ผู้บริภาษใช้สำนวนไทยซึ่งมีความหมายทั่วไป เพื่อเปรียบกับพฤติกรรมของผู้ถูกบริภาษ และโยงไปสู่การบริภาษดังตัวอย่างเช่น

ตัวอย่างที่ 14 การสนทนาในตัวอย่างนี้เป็นการสนทนายาระหว่างอิทธิพลและพระมหาเทวีเจ้าที่พระมหาเทวีเจ้าได้ให้คำปรึกษาเรื่องความรักแก่อิทธิพล

พระมหาเทวีเจ้า : “เพราะฉะนั้นเจ็บแล้วจำคือคน เจ็บแล้วทนคือควาย
เออเพราะฉะนั้นแหละความรักทำให้คนตาบอดคะ
นะคะ เพราะฉะนั้นดูพระมหาเทวีเจ้าเข้าไปแล้วเราอย่า
ยึดติดกับความซ้า นะคะ ความเจ็บละความเจ็บความซ้า
อะน้องเออ

(#พระมหาเทวีเจ้า, @khachonsak_phosri 19 สิงหาคม 2565)

จากตัวอย่างการสนทนาเกี่ยวกับพูดคุย ตักเตือน ในเรื่องความรัก การหลงใหลในความรักที่ทำให้มองข้ามข้อเสียทุกอย่างของคนรักไป ปรากฏถ้อยคำว่า “ความรักทำให้คนตาบอด” ผู้บริภาษจึงได้กล่าวสำนวนเพื่อให้ความหมายเป็นนัยว่า ความรักทำให้มองหลายสิ่งหลายอย่างผิดพลาดคลาดเคลื่อนไปจากความเป็นจริง ทั้งในด้านที่ดีเกินจริงและแยเกินจริง

2.7 การดูถูกตนเอง คือ การกล่าวโทษตนเอง หรือดูต่ำตนเอง ดังตัวอย่างเช่น

ตัวอย่างที่ 15 การสนทนาในตัวอย่างนี้เป็นการสนทนายาระหว่างอิทธิพลและพระมหาเทวีเจ้าพระมหาเทวีเจ้ากำลังถ่ายทอดสดอยู่กับอิทธิพล

พระมหาเทวีเจ้า : “มึงก็ไม่สวย กูก็ไม่สวย เพราะฉะนั้นวงกลมเท่ากับ
ศูนย์ค่ะ”

(#พระมหาเทวีเจ้า, @honeybagshop 22 ธันวาคม 2564)

จากตัวอย่างการสนทนาปรากฏถ้อยคำว่า “มึงก็ไม่สวย กูก็ไม่สวย” เป็นการบริภาษแบบอ้อมโดยใช้การดูถูกตนเอง เนื่องจากในบทสนทนานี้ผู้บริภาษต้องการสื่อเจตนาว่าถ้าคู่สนทนาไม่สวย ตนก็ไม่สวยด้วย จึงเป็นการดูถูกตนเอง เพราะใบหน้าของแต่ละคนมีความแตกต่างกัน ทุกคนย่อมมีเสน่ห์ในตัวเอง การที่ผู้บริภาษกล่าวว่า ตนไม่สวยจึงเป็นการดูถูกตนเอง

2.8 การแสดงความรู้สึกแทนผู้ถูกบริภาษ คือ การที่ผู้บริภาษกล่าวถึงความคิดและความรู้สึกของฝ่ายตรงข้ามที่มีต่อตน ทั้งนี้ผู้บริภาษใช้เพื่อเย้ยหยัน ดังตัวอย่างเช่น

ตัวอย่างที่ 16 การสนทนาในตัวอย่างนี้เป็นการสนทนายาระหว่างอิทธิพลและพระมหาเทวีเจ้าพระมหาเทวีเจ้ากำลังถ่ายทอดสดอยู่กับอิทธิพล

พระมหาเทวีเจ้า : “อย่างน้อย เราก็ได้มีไว้ซื้อข้าวกินซื้อแกงกิน”

อิทธิพล : “หน้าดำมึน หน้าดำมากเลย”

พระมหาเทวีเจ้า : “เพราะฉะนั้น หน้าสวยอยู่ มึงจะเป็นลูกกู แหม่”

อิทธิพล : “แม่สวยอยู่เท่ากับไม่สวย”

พระมหาเทวีเจ้า : “แหม่ เท่ากับไม่สวยเหี้ยอะไร มึงก็สวยของมึงอยู่อิ

ทธิพล โง่ เออ ในการนี้นะคะสวยของมึงอยู่หมายถึงว่า

ศัลยกรรมที่มึงไปทำมา มึงก็ไม่หลอกตาคน มันก็ไม่ได้

เป็นศูนย์ อิโง่”

(#พระมหาเทวีเจ้า, @malimareview 1 กรกฎาคม 2564)

จากตัวอย่างการสนทนาเป็นการสนทนาเกี่ยวกับเรื่องผิวพรรณและหน้าตาของผู้ถูกบริภาษที่ผู้ถูกบริภาษกล่าวตำหนิเกี่ยวกับหน้าตาของตนเองว่าผิวหน้าดำ ผู้บริภาษจึงได้กล่าวว่ายังไงก็สวยอยู่ แต่ผู้ถูกบริภาษยังกล่าวอีกว่า “แม่สวยอยู่เท่ากับไม่สวย” เพราะคำว่า “สวยอยู่” ได้เป็นกระแสในสังคมออนไลน์อยู่ช่วงหนึ่งว่า การที่ใครพูดชื่นชมเราว่า สวยอยู่ นั้นจะมีความหมายเท่ากับว่าเราไม่ได้สวยจริง ๆ จึงทำให้ผู้บริภาษรู้สึกรำคาญ จึงบริภาษว่า “เท่ากับไม่สวยเหี้ยอะไร มึงก็สวยของมึงอยู่อิทธิพล” เพื่อแสดงความรู้สึกแทนผู้ถูกบริภาษว่าถึงสี่ผิวจะเป็นยังไงผู้ถูกบริภาษก็มีความสวยอยู่แล้ว

สรุปอภิปรายผล

ผลการวิจัยพบว่าผู้บริภาษจะเลือกใช้กลวิธีการบริภาษแบบอ้อมมากกว่าการบริภาษแบบตรง เนื่องจากกลวิธีการบริภาษแบบอ้อม สามารถทำให้ผู้ถูกบริภาษรู้สึกถึงการตำหนิ ดีเทียบกว่าว่าได้มากกว่ากลวิธีการบริภาษแบบตรง ที่บริภาษอย่างตรงไปตรงมา การบริภาษแบบอ้อม เช่น การเปรียบเทียบกับสัตว์ การใช้ถ้อยคำนัยผกผันในรูปวีจกรรมต่างๆ และการใช้สำนวน เป็นต้น ซึ่งเป็นการบริภาษที่ทำให้เห็นภาพได้อย่างชัดเจน ผู้ฟังสามารถเห็นภาพได้อย่างชัดเจน ผู้บริภาษจึงนิยมใช้กลวิธีการบริภาษแบบอ้อมมากกว่ากลวิธีการบริภาษแบบตรง

จากผลการศึกษาการใช้ภาษาบริภาษที่ปรากฏในแฮชแท็กพระมหาเทวีเจ้าในแอปพลิเคชัน TikTok แสดงให้เห็นว่าการใช้คำแสดงความหมายทางลบเกี่ยวกับการกระทำเป็นกลวิธีที่

นิยมใช้มากที่สุด เนื่องจากผู้บริภาษมีลักษณะเป็นคนที่อารมณ์เสื่อง่าย เมื่อผู้ถูกบริภาษกระทำการต่าง ๆ จึงส่งผลให้ผู้บริภาษรู้สึกไม่พอใจได้ การใช้ถ้อยคำที่แสดงความหมายทางลบเกี่ยวกับความคิดและสติปัญญา เป็นกลวิธีการบริภาษแบบตรงที่ปรากฏจำนวนการใช้รองลงมา เช่นคำว่า “อโง” “ควาย” “อโสมองเสื่อง” เป็นต้น ทั้งนี้ผู้บริภาษจะใช้เพื่อสื่อความหมายว่า ผู้ถูกบริภาษมีความคิดหรือสติปัญญาที่ไม่เหมาะสมกับการพูดคุยผ่านการถ่ายทอดสด หรือการกระทำอย่างอื่น เช่น การกล่าวในสิ่งที่ไม่เป็นความจริง การกล่าวถึงบุคคลอื่น เนื่องจากผู้ถูกบริภาษการพูดถึงบุคคลที่สามที่ไม่เกี่ยวข้องมากล่าวถึง

การศึกษากลวิธีการใช้ภาษาบริภาษที่ปรากฏในแฮชแท็กพระมหาเทวีเจ้าในแอปพลิเคชัน TikTok ดังกล่าวพบที่สอดคล้องกับผลการวิจัยในประเด็นการศึกษากลวิธีการใช้ถ้อยคำบริภาษของอรรถวิทย์ รอดเจริญ (2552) คือ พบการใช้กลวิธีการบริภาษแบบอ้อมจำนวน 12 ชนิด แต่ในงานวิจัยนี้พบเพียง 9 ชนิด ได้แก่ กลวิธีการบริภาษแบบอ้อม ที่ไม่ปรากฏในงานวิจัยเรื่องนี้ ได้แก่ การบริภาษโดยไม่ระบุชื่อผู้ถูกบริภาษ การอ้างคำพูดของบุคคลอื่น การใช้รูปประโยคเงื่อนไข และการยกตัวอย่างเปรียบเทียบเพื่อให้ผู้ฟังตีความว่าผิด เนื่องจากข้อมูลที่นำมาใช้ในการวิเคราะห์มีความแตกต่างกัน โดยงานวิจัยของอรรถวิทย์ รอดเจริญ (2552) เป็นการศึกษาเกี่ยวกับโครงสร้างของการบริภาษ และชนิดและหน้าที่ของภาษาบริภาษของนักการเมืองไทย โดยเลือกเก็บข้อมูลจากการอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีรายบุคคล ซึ่งมีข้อมูลมากกว่าและแตกต่างกับรูปแบบและวัตถุประสงค์ในการสื่อสาร อีกทั้งการใช้ถ้อยคำ เป็นการอภิปรายกับคู่สนทนาในเรื่องนโยบาย ที่ฝ่ายรัฐบาลไม่สามารถทำได้ ซึ่งการเก็บข้อมูลของการสนทนาที่มีความสนิทสนมกันต่างกัน โดยนำข้อมูลมาจากแฮชแท็กพระมหาเทวีเจ้า ในแอปพลิเคชัน TikTok ความแตกต่างของจำนวนข้อมูลและลักษณะของการใช้คำที่แตกต่างในการเลือกใช้ภาษาและถ้อยคำที่แตกต่างกันเหล่านี้จึงทำให้พบกลวิธีที่ต่างกันไป

อีกทั้งงานวิจัยเล่มนี้เป็นการศึกษา ถ้อยคำบริภาษที่ปรากฏในแฮชแท็กพระมหาเทวีเจ้า ในแอปพลิเคชัน TikTok ในกลุ่มตัวอย่างเป็นเพศที่สาม ซึ่งเป็นเพศที่เป็นเอกลักษณ์ และมีความสนิทกัน มีการใช้ถ้อยคำที่หยาบ ทำให้พบการใช้ถ้อยคำบริภาษมีการนำสัตว์มาใช้ในการบริภาษ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยบางส่วนของ ศุภชัย ต๊ะวิชัย (2556) ที่ได้อธิบายไว้ว่า การดำเนินเป็นคำประเภทหนึ่งที่มีการใช้บริภาษ โดยมีการนำสัตว์มาใช้เป็นคำเรียกคำ ซึ่งมีการจำแนกประเภทโดยจำแนกตามการรับรู้ความหมายได้ 2 กลุ่ม ได้แก่ 1) กลุ่มความหมายทั่วไป และ 2) กลุ่มความหมายเฉพาะกลุ่ม เช่น คำว่า เขี้ยและควาย เป็นต้น ซึ่งในงานวิจัยเล่มนี้พบถ้อยคำบริภาษซึ่ง

อยู่ในกลุ่มความหมายทั่วไป คือ การนำชนิดของสัตว์มาใช้เป็นคำเรียกคน พบสัตว์จำนวน 3 คำ ได้แก่ คำว่า เหี้ย ควาย และชะนี คำว่า “เหี้ย” และ “ชะนี” เป็นการเป็นการนำบุคลิกลักษณะของสัตว์ที่อยู่บนพื้นฐานความเชื่อดั้งเดิมมาเป็นการเรียกคน คำว่า “ควาย” เป็นการนำคุณลักษณะทางสติปัญญาของสัตว์มาใช้เป็นคำเรียกคน

นอกจากนี้กลวิธีการบริภาษยังมีความสอดคล้องกับการศึกษาเรื่อง “ถ้อยคำบริภาษของผู้พูดภาษาไทยถิ่นอีสาน บ้านสระบัว ตำบลสระบัว อำเภอแดนดง จังหวัดบุรีรัมย์” ของทิพวัลย์ เหมรา (2560) ในด้านการใช้กลวิธีการใช้เรียกประเภทความหมายของการบริภาษแบบตรง และถ้อยคำบริภาษแบบความหมายเปรียบเทียบ แต่ผลการวิเคราะห์ต่าง โดยงานวิจัยดังกล่าวเป็นการวิเคราะห์เพียงความหมายของถ้อยคำที่นำมาใช้ในการบริภาษโดยไม่วิเคราะห์ถึงกลวิธี เช่นเดียวกับการศึกษาคำบริภาษในภาษาถิ่นใต้ตามแนววรรณคดีชาติพันธุ์ ของกรรณก บัญมรดก (2561) ที่ศึกษาเพียงการสร้างถ้อยคำบริภาษ จากความเป็นธรรมชาติของภาษาที่เกิดขึ้น ถ้อยคำที่พบจึงมีลักษณะการใช้ที่มีความคล้ายคลึงกัน อย่างไรก็ตามในงานวิจัยนี้ยังพบลักษณะการสร้างคำ และความหมายของถ้อยคำบริภาษดังกล่าวเช่นเดียวกัน แต่ผู้วิจัยนำลักษณะดังกล่าวที่เป็นส่วนหนึ่งในการวิเคราะห์ข้อมูลกลวิธีการใช้ภาษาบริภาษให้ชัดเจนมากยิ่งขึ้นเท่านั้น

ทั้งนี้การศึกษาถ้อยคำบริภาษที่ปรากฏในแฮกแท็กพระมหาเทวีเจ้าในแอปพลิเคชัน TikTok ผู้วิจัยพบว่าแฮกแท็กพระมหาเทวีเจ้าในแอปพลิเคชัน TikTok สามารถสะท้อนสังคมของเพศที่สามได้อย่างชัดเจน ซึ่งจะเห็นได้ว่าในปัจจุบันที่สังคมไทยมีการเปิดรับและให้สิทธิเสรีภาพรวมไปถึงความเท่าเทียมในสังคม ซึ่งถ้อยคำบริภาษที่ปรากฏในแฮกแท็กพระมหาเทวีเจ้าในแอปพลิเคชัน TikTok เป็นการใช้ถ้อยคำบริภาษที่มาจากเพศที่สาม ที่มีการถ่ายทอดสดพูดคุยทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกัน และเนื่องจากเป็นการสนทนาระหว่างเพื่อนเพศที่สามด้วยกัน จึงทำให้เห็นถึงความไม่สุภาพของภาษา ที่มีการด่าทอ ซึ่งทำให้พบการบริภาษได้จำนวนมาก แต่เมื่อนำมาศึกษาในหน้าที่ของถ้อยคำบริภาษ พบว่า ถ้อยคำบริภาษไม่ได้เป็นเพียงการติเตียน หรือต่อว่า เพียงอย่างเดียว เช่นคำว่า “อีเหี้ย” “อีสัตว์” นอกจากจะเป็นคำบริภาษแล้ว แต่เมื่อปรากฏในบทสนทนาบางบริบทยังทำหน้าที่เพื่อสร้างความสนุกสนานได้อีกด้วย แสดงให้เห็นว่าถ้อยคำบริภาษมีหน้าที่ที่ไม่ตรงตามรูปภาษา นอกจากนี้ยังมีการใช้ถ้อยคำนัยผกผันที่เป็นลักษณะเฉพาะ จึงทำให้สังคมมีการหยิบยกคำเหล่านี้ไปใช้กันอย่างแพร่หลาย โดยสื่อออนไลน์เข้ามามีบทบาทสำคัญในการใช้ภาษา ที่คนสามารถเข้าถึงได้ทุกเพศทุกวัย ทำให้ภาษาแปรไปตามลักษณะของสังคม

นอกจากนี้การใช้ลักษณะภาษาของพระมหาเทวีเจ้าที่ปรากฏในสื่อออนไลน์สามารถสะท้อนให้เห็นว่า การใช้คำหยาบคายในการสื่อสารผ่านสื่อคอมพิวเตอร์ (computer mediated communication) ซึ่งเป็นพื้นที่สาธารณะนั้น ถึงแม้ว่าส่วนหนึ่งสามารถถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึก สร้างความสนุกสนาน หรือความตลกขบขันได้ แต่การใช้คำเหล่านี้ก็ยังสามารถนำไปสู่ความรุนแรง จนกลายเป็นการด่าทอ การเสียดสีกัน หรือสร้างความเกลียดชังผ่านถ้อยคำเหล่านั้นได้อีกด้วย ดังนั้นจึงควรคิดพิจารณาไตร่ตรองที่จะเลือกใช้ภาษาให้ถูกต้องเหมาะสมกับบริบทสถานการณ์และวัฒนธรรมของการใช้ภาษาในแต่ละสังคม

งานวิจัยเรื่องนี้เป็นการศึกษาถ้อยคำบริภาษที่ปรากฏในแฮชแท็กพระมหาเทวีเจ้าในแอปพลิเคชัน TikTok เก็บข้อมูลจากคลิปวิดีโอที่ปรากฏในแฮชแท็กพระมหาเทวีเจ้าในแอปพลิเคชัน TikTok และยังประเด็นอื่นเกี่ยวกับถ้อยคำบริภาษของพระมหาเทวีเจ้าที่น่าสนใจอีก เช่น การศึกษาถ้อยคำบริภาษที่เป็นภาษาถิ่นใต้ของพระมหาเทวีเจ้า การศึกษาถ้อยคำบริภาษของพระมหาเทวีเจ้า จากฐานข้อมูลอื่น การศึกษาถ้อยคำบริภาษของพระมหาเทวีเจ้า เป็นรายบุคคล เช่น ศึกษาถ้อยคำบริภาษจากอิทธิพลหรือลินดา เมญาชาลอน และศึกษาถ้อยคำบริภาษจากผู้แสดงความคิดเห็นในช่องทางต่าง ๆ ของพระมหาเทวีเจ้า เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

- กรกนก บุญมรดก. (2561). การศึกษาคำบริภาษในภาษาถิ่นใต้ตามแนววรรณคดีชาติพันธุ์. (ปริญาญอักษรศาสตรบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, คณะอักษรศาสตร์, ภาควิชาภาษาไทย
- ทิพวัลย์ เหมรา. (2560). ถ้อยคำบริภาษของผู้พูดภาษาไทยถิ่นอีสาน บ้านสระบัว ตำบลสระบัว อำเภอแดนดง จังหวัดบุรีรัมย์. (อักษรศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยศิลปากร, คณะอักษรศาสตร์, ภาควิชาภาษาไทย
- ไทยรัฐ. (2560). จะด่าใครคิดให้ดี เทียบชัด ๆ ด่าหยาบคาย VS หมิ่นประมาท แบบไหน เจอโทษหนัก?. สืบค้น 2566, สิงหาคม, 18, จาก <https://www.thairath.co.th/news/952403>

ปรีชากฎหมายร้องเรียน ร้องทุกข์. (2562). คำ "อึเหี้ย'-'อึสัตว์' -'อึควาย" มีความผิด อย่างไร.

สืบค้น 2566, สิงหาคม, 18, จาก

<https://www.facebook.com/1495897350425901/posts/2686352644713693/>

พัชรภา เอื้ออมรรนิช. (2566). การรู้เท่าทันสื่อสังคมออนไลน์ของวัยรุ่นไทยใน กรุงเทพมหานคร.

วารสารมหาวิทยาลัยศิลปากร. 3(43), 97-109.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2554). พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554. กรุงเทพฯ:

ราชบัณฑิตยสถาน,

ศุภชัย ต๊ะวิชัย. (2556). การนำสัตว์มาใช้เป็นคำเรียกคนในภาษาไทย : กรณีศึกษานักศึกษา

มหาวิทยาลัยศิลปากร. วารสารอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, 35(2), 64-67.

อรรถวิทย์ รอดเจริญ. (2552). การศึกษาการใช้ภาษาบริภาษของนักการเมืองไทย. (ปริญญา

ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ , ภาควิชาภาษาไทย

Doyoumind. (2023). สรุป 14 เทรนด์ดิจิทัล และอินไซด์ Social Platform ประจำปี

2023. จาก We Are Social. สืบค้น 2566, มีนาคม, 7, จาก

<https://www.rainmaker.in.th>

ผู้เขียน

กรวรรณ พฤษกลำมาศ

สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช
เลขที่ 1 หมู่ที่ ตำบลท่าจี้ อำเภอบางขัน
จังหวัดนครศรีธรรมราช 80280

ณัฐธิดา กลับทอง

สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช
เลขที่ 1 หมู่ที่ ตำบลท่าจี้ อำเภอบางขัน
จังหวัดนครศรีธรรมราช 80280

อรรถพล ชูแก้ว*

สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช
เลขที่ 1 หมู่ที่ ตำบลท่าจี้ อำเภอบางขัน
จังหวัดนครศรีธรรมราช 80280
E-mail: auttapon_cho@nstru.ac.th

แนวการพิจารณาพิพากษาคดีปกครองค่าเช่าบ้านข้าราชการ
Guidelines for adjudicating administrative
cases regarding house rental fees for civil servants

ชิษณุชา หมั่นถนอม*
Chidsanucha Manthanom *

Received: 29 February 2024, Revised: 22 December 2024, Accepted: 23 December 2024

บทคัดย่อ

บทความวิชาการฉบับนี้มีวัตถุประสงค์ประสงค์ในการนำเสนอลักษณะข้อพิพาทคดีปกครองที่เกี่ยวข้องกับสิทธิค่าเช่าบ้านข้าราชการ โดยมีเหตุมาจากการพิจารณาออกคำสั่งทางปกครองของผู้มีอำนาจตามกฎหมายที่ออกคำสั่งโดยมิชอบ จากคำพิพากษาศาลปกครองสูงสุดปรากฏชัดว่าการออกคำสั่งทางปกครองของผู้มีอำนาจในการอนุมัติหรือไม่อนุมัติให้ข้าราชการที่ขอใช้สิทธิเบิกค่าเช่าบ้านมักไม่ชอบด้วยกฎหมาย เนื่องจากการตีความกฎหมายเพื่อปรับใช้ในแต่ละกรณีนั้นต้องคำนึงถึงข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้อง เจตนารมณ์ของกฎหมาย หลักความเสมอภาค ในการพิจารณาออกคำสั่งทางปกครองเพื่อให้ผลของกฎหมายเป็นไปตามความต้องการของผู้ออกกฎหมาย แนวคำพิพากษาคดีที่เกิดขึ้นจึงเป็นเรื่องสำคัญของผู้มีอำนาจ เป็นองค์ความรู้ที่ใช้ในการพิจารณาออกคำสั่งทางปกครองโดยไม่ทำให้กระทบสิทธิหรือความไม่เป็นธรรมแก่ผู้มีสิทธิและผู้ขอใช้สิทธิค่าเช่าบ้านข้าราชการ ขั้นตอนกระบวนการหรือข้อควรคำนึง ประการที่ 1 ตรวจสอบสิทธิค่าเช่าบ้านข้าราชการเมื่อได้รับคำขอโดยพิสูจน์ให้เห็นว่าเป็นคำสั่งให้เดินทางไปประจำสำนักงานในต่างท้องที่และไม่เข้าข้อยกเว้น ประการที่ 2 ตรวจสอบการขอใช้สิทธิเบิกค่าเช่าบ้านราชการ ทั้งกรณีการเช่า การกู้เงินเพื่อเช่าซื้อ ซื้อ และ ปลูกสร้างบ้าน โดยการตีความกฎหมายและปรับใช้กับข้อเท็จจริงแต่ละกรณี

คำสำคัญ : ค่าเช่าบ้าน, สิทธิค่าเช่าบ้าน, ข้อพิพาทค่าเช่าบ้าน

Abstract

The purpose of this academic article is to present the characteristics of administrative disputes regarding civil servants' housing rental rights. This is due to

the consideration of issuing an administrative order by a person with legal authority who issued an order illegally. From the judgment of the Supreme Administrative Court, it is clear that the issuance of administrative orders by those with authority to approve or disapprove government officials who request to exercise their right to withdraw house rent is often unlawful. This is because interpreting the law to apply it in each case must take into account the relevant laws, spirit of law principle of equality, the considering issuing administrative orders so that the results of the law are in accordance with the wishes of the law maker. The judgment of the case is therefore an important matter for those in power. It is a body of knowledge used in considering the issuance of administrative orders without affecting the rights or being unfair to those who have rights and those who request to use the right to rent government officials' houses. Steps in the process or considerations: 1. Check the right to rent a civil servant's house upon receipt of the request by proving that it is an order to travel to an office in another area and does not fall under the exemption. 2. Check the application for the right to withdraw rent for government housing. In both cases of rental Borrowing money for leasing, purchasing, and building a home by interpreting the law and applying it to the facts of each case.

Keywords : House rent, House rent rights, House rent disputes

บทนำ

ข้าราชการเป็นบุคคลที่รัฐสั่งบรรจุและแต่งตั้งให้ปฏิบัติงานเพื่อจัดทำบริการสาธารณะ ในส่วนราชการโดยรับค่าตอบแทนเป็นเงินเดือนและมีเงินเพิ่มที่เรียกอย่างอื่นทั้งที่เป็นตัวเงินและในรูปแบบอื่น ๆ เช่น ค่าตอบแทน สวัสดิการ เป็นต้น ค่าตอบแทนหนึ่งที่รัฐช่วยเหลือข้าราชการ ที่ได้รับความเดือดร้อนในเรื่องที่อยู่อาศัยเนื่องจากทางราชการเป็นเหตุคือค่าเช่าบ้าน ซึ่งมีกฎหมาย กำหนดคือพระราชกฤษฎีกาค่าเช่าบ้านข้าราชการ พ.ศ. 2547 โดยมีเจตนารมณ์สำคัญอยู่ 2 ประการ คือ 1) เพื่อช่วยเหลือข้าราชการที่ได้รับความเดือดร้อนในเรื่องที่อยู่อาศัยเนื่องจากทาง

ราชการเป็นเหตุ และ 2) เพื่อสนับสนุนให้ข้าราชการได้มีบ้านอยู่อาศัยเป็นของตนเอง โดยกำหนดลักษณะของข้าราชการที่มีสิทธิเบิกค่าเช่าบ้านเป็นการเฉพาะซึ่งการวินิจฉัยของเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจตามกฎหมายในการใช้สิทธิของข้าราชการผู้มีสิทธิเบิกค่าเช่าบ้านต้องคำนึงถึงระเบียบต่างๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อให้การเบิกจ่ายค่าเช่าบ้านเป็นไปตามกฎหมายแต่มีหลายกรณีที่ผู้มีสิทธิเบิกค่าเช่าบ้านโต้แย้งการไม่อนุมัติจากเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจในการเบิกค่าเช่าบ้านและนำไปสู่การฟ้องคดีต่อศาลปกครอง จากการศึกษาแนวคำวินิจฉัยของศาลปกครอง ฉบับที่ 1 ถึง ฉบับที่ 12 นับแต่ปี พ.ศ. 2544 ถึง พ.ศ. 2565 มีคดีเกี่ยวกับ ค่าเช่าบ้านข้าราชการจำนวน 50 คดี ส่วนใหญ่เป็นข้อพิพาทที่มีประเด็นการโต้แย้งมากที่สุดคือ การพิจารณาในกรณีเป็นผู้มีสิทธิเบิกค่าเช่าบ้านตามมาตรา 7 แห่งพระราชกฤษฎีกาค่าเช่าบ้านข้าราชการ พ.ศ. 2547 คดีที่เกี่ยวกับมาตรา 17 แห่งพระราชกฤษฎีกาค่าเช่าบ้านข้าราชการ พ.ศ. 2547 คดีเกี่ยวกับขั้นตอนการพิจารณาคำสั่งทางปกครอง ซึ่งศาลยกเจตนาารมณ์ของพระราชกฤษฎีกาค่าเช่าบ้านข้าราชการ พ.ศ. 2547 วางไว้เป็นหลักและพิจารณากฎหมายที่เกี่ยวข้อง ติความด้วยหลักนิติวิธี หลักความเสมอภาค และคำพิพากษาชี้ให้เห็นว่าคำสั่งทางปกครองเป็นคำสั่งที่ชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ เป็นการละเมิดเนื่องจากคำสั่งหรือไม่ ซึ่งศาลจะมีคำสั่งให้เพิกถอนคำสั่งทางปกครองในกรณีที่เป็นคำสั่งที่มีชอบด้วยกฎหมายและอาจสั่งให้ผู้มีอำนาจออกคำสั่งทางปกครองดำเนินการให้เป็นไปตามกฎหมายหรืออาจสั่งให้ผู้มีอำนาจออกคำสั่งทางปกครองชดใช้ในกรณีเป็นการละเมิด

ประเด็นข้อพิพาทที่เกิดขึ้นทั้งกรณีเป็นผู้มีสิทธิเบิกค่าเช่าบ้านตามมาตรา 7 แห่งพระราชกฤษฎีกาค่าเช่าบ้านข้าราชการ พ.ศ. 2547 การขอใช้สิทธิเบิกค่าเช่าบ้าน ตามมาตรา 17 แห่งพระราชกฤษฎีกาเดียวกัน และขั้นตอนการพิจารณาคำสั่งทางปกครอง ที่ออกคำสั่งอนุมัติหรือไม่อนุมัติในการมีสิทธิหรือขอใช้สิทธิค่าเช่าบ้านนั้น เป็นผลมาจากการพิจารณาของผู้มีอำนาจในการตีความข้อกฎหมายเพื่อปรับใช้กับข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น การตีความกฎหมายการตีความกฎหมายเป็นการค้นหาความหมายของกฎหมายที่มีถ้อยคำไม่ชัดเจนแน่นอน คือกำกวมหรือมีความหมายได้หลายทาง เพื่อหยั่งทราบว่าถ้อยคำของบทบัญญัติของกฎหมายว่ามีความหมายอย่างไร (หยุด แสงอุทัย, 2565) ซึ่งการตีความกฎหมายในบางกรณีอาจตีความได้ง่ายเนื่องจากตัวบทกฎหมายมีความชัดเจนแต่ก็มีไม่น้อยที่ถ้อยคำในตัวบทกฎหมายต้องตีความ อย่างน้อยที่สุดต้องดูตัวบทกฎหมายในมาตรานั้นทั้งหมด หรือมาตราข้างเคียง และในบางกรณีที่จะนำตัวบทกฎหมายมาปรับใช้กับข้อเท็จจริงอาจทำได้ยากเนื่องจากถ้อยคำในตัวบทกฎหมายไม่ชัดเจน อาจมีถ้อยคำกำกวม หรือมีความหมายหลายทาง การตีความกฎหมายทั่วไปมี 2 ประการ คือ 1) การตีความตามตัวอักษร หมายถึงถึง

วิธีการตีความที่ยึดถือตามคำพูดหรือถ้อยคำในบทบัญญัติกฎหมายตามที่ปรากฏโดยตรง โดยไม่เพิ่มหรือลดความหมายไปจากที่บัญญัติไว้ การตีความลักษณะนี้เน้นให้ความสำคัญกับข้อความที่ใช้ในกฎหมายเพื่อให้แน่ใจว่ากฎหมายจะถูกตีความอย่างตรงไปตรงมาและแน่นอน ซึ่งเป็นวิธีการที่นิยมใช้เพื่อหลีกเลี่ยงการแปลความเกินกว่าที่ตัวบทกฎหมายกำหนด (สมยศ เชื้อไทย, 2560) และ 2) การตีความตามเจตนารมณ์ หมายถึง การตีความที่มุ่งเน้นการเข้าใจเจตนาหรือวัตถุประสงค์ที่ผู้ร่างกฎหมายต้องการให้บรรลุ (สุพจน์ ภูมามานะชัย, 2558)

ทั้งนี้เพื่อให้ผู้มีอำนาจใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติราชการที่ดีและการออกคำสั่งทางปกครองในเรื่องค่าเช่าบ้านข้าราชการนั้น การศึกษาแนวคำพิพากษาคดีที่เกิดขึ้นจึงเป็นเรื่องสำคัญที่จะนำมาเป็นองค์ความรู้ที่ใช้ในการพิจารณาออกคำสั่งทางปกครองโดยไม่ทำให้กระทบสิทธิหรือความไม่เป็นธรรมแก่ผู้มีสิทธิและผู้ขอใช้สิทธิ

ค่าเช่าบ้านข้าราชการ

1. กฎหมายเกี่ยวกับสิทธิค่าเช่าบ้านข้าราชการ

มาตรา 7 แห่งพระราชกฤษฎีกาค่าเช่าบ้านข้าราชการ พ.ศ. 2547 (แก้ไขจาก มาตรา 7 แห่งพระราชกฤษฎีกาค่าเช่าบ้านข้าราชการ พ.ศ. 2527) ระบุว่า “ข้าราชการผู้ใดได้รับคำสั่งให้เดินทางไปประจำสำนักงานในต่างท้องที่มีสิทธิได้รับค่าเช่าบ้านข้าราชการเท่าที่ต้องจ่ายจริงที่สมควรแก่สภาพแห่งบ้านแต่อย่างสูงไม่เกินจำนวนเงินที่กำหนดไว้ตามบัญชีอัตราค่าเช่าบ้านข้าราชการท้ายพระราชกฤษฎีกานี้ ทั้งนี้วันแต่ผู้นั้น (1) ทางราชการได้จัดที่พักอาศัยให้ตามหลักเกณฑ์ที่กระทรวงการคลังกำหนด (2) มีเคหะสถานอันเป็นกรรมสิทธิ์ของตนเองหรือคู่สมรสในท้องที่ที่ไปประจำสำนักงานใหม่ โดยไม่มีหนี้ค้างชำระกับสถาบันการเงิน (3) ได้รับคำสั่งให้เดินทางไปประจำสำนักงานใหม่ในต่างท้องที่ตามคำร้องขอของตนเอง วรรค 2 ความในวรรค 1 ให้ใช้บังคับแก่ข้าราชการผู้ได้รับคำสั่งให้เดินทางไปประจำสำนักงานในต่างท้องที่ที่เป็นท้องที่ที่เริ่มรับราชการครั้งแรกหรือท้องที่ที่กลับเข้ารับราชการใหม่ด้วย ซึ่งมีการแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชกฤษฎีกาค่าเช่าบ้านราชการ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2550 ดังนั้นไม่ว่าการย้าย การเปลี่ยนตำแหน่ง และการโอน ถือเป็น การได้รับคำสั่งให้เดินทางไปประจำสำนักงานใหม่หากเป็นการไปประจำสำนักงานใหม่ในต่างท้องที่ย่อมเป็นผู้มีสิทธิเบิกค่าเช่าบ้านราชการเมื่อข้าราชการผู้นั้นมีสิทธิแล้วและไม่เข้าข้อยกเว้นข้าราชการผู้นั้นสามารถใช้สิทธิในการเบิกค่าเช่าบ้านได้ ซึ่งการเบิกค่าเช่าบ้านนั้นมาตรา 17 วรรค 1 แห่งพระราชกฤษฎีกาค่าเช่าบ้านข้าราชการ พ.ศ. 2547 (แก้ไขจาก มาตรา 16 แห่งพระราช

กฤษฎีกาค่าเช่าบ้านข้าราชการ พ.ศ. 2527) ระบุว่า ในกรณีที่ข้าราชการซึ่งมีสิทธิได้รับค่าเช่าบ้าน ข้าราชการตามพระราชกฤษฎีกานี้ได้เช่าซื้อหรือผ่อนชำระเงินกู้เพื่อชำระราคาบ้านที่ค้างอยู่ใน ท้องที่ที่ไปประจำสำนักงานใหม่ เพื่อใช้เป็นที่อยู่อาศัยและได้อาศัยอยู่จริงในบ้านนั้น ให้ข้าราชการ ผู้นั้นมีสิทธินำหลักฐานการชำระเงินค่าเช่าซื้อหรือผ่อนชำระเงินกู้ดังกล่าวมาเบิกค่าเช่าบ้าน ข้าราชการได้ไม่เกินจำนวนที่กำหนดไว้ตามบัญชีอัตราค่าเช่าบ้านข้าราชการท้ายพระราชกฤษฎีกา นี้ ซึ่งเป็นการกำหนดลักษณะของการเบิกค่าเช่าบ้านที่ครอบคลุมทั้งการเช่า การกู้เงินเพื่อเช่าซื้อ ซื้อ หรือ ปลูกสร้างบ้านด้วย โดยได้กำหนดหลักเกณฑ์ไว้ในระเบียบกระทรวงการคลัง ว่าด้วย หลักเกณฑ์และวิธีการเกี่ยวกับการเบิกจ่ายค่าเช่าบ้านราชการ พ.ศ. 2549 ถึงวิธีการและขั้นตอน การขอใช้สิทธิเบิกค่าเช่าบ้านข้าราชการ แต่ให้คำนึงถึงความเหมาะสมค้ำค่าของทางราชการโดย กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีปฏิบัติในการจัดข้าราชการเข้าพักอาศัยในที่พักของทางราชการ พ.ศ. 2551 ซึ่งต่อมาได้ปรับเปลี่ยนเป็นหลักเกณฑ์และวิธีปฏิบัติในการจัดข้าราชการเข้าพักอาศัยในที่พัก ของทางราชการ พ.ศ. 2560 เพื่อให้หน่วยงานพิจารณาจัดข้าราชการผู้มีสิทธิเบิกค่าเช่าบ้านให้อยู่ บ้านพักข้าราชการก่อนที่จะพิจารณาให้เบิกค่าเช่าบ้าน

แนวคำวินิจฉัยของศาลปกครองเรื่องสิทธิค่าเช่าบ้าน ตามมาตรา 7 แห่งพระราชกฤษฎีกา ค่าเช่าบ้านข้าราชการ พ.ศ. 2527 (ก่อนมีการแก้ไข พ.ศ. 2547)

1.1 กรณี ข้าราชการส่วนท้องถิ่นซึ่งโอนมาเป็นข้าราชการพลเรือนสามัญในต่างท้องที่ที่รับ ราชการครั้งแรกย่อมเป็นผู้มีสิทธิได้รับค่าเช่าบ้านต่อมาข้าราชการดังกล่าวโอนไปรับราชการใน หน่วยงานใหม่ซึ่งอยู่ท้องที่ที่โอนมาเป็นข้าราชการพลเรือนสามัญครั้งแรกซึ่งเป็นการโอนไปรับ ราชการในท้องที่ที่ตนมีสิทธิเบิกค่าเช่าบ้านอยู่แล้ว

คำวินิจฉัยของศาลปกครองสูงสุด “เมื่อผู้ฟ้องคือข้าราชการดังกล่าวได้รับคำสั่งโอนมารับ ราชการพลเรือนสามัญในต่างท้องที่คือกรมราชทัณฑ์ จึงเป็นผู้มีสิทธิได้รับค่าเช่าบ้านข้าราชการโดย ไม่เข้าข้อยกเว้นตามมาตรา 7 วรรคหนึ่ง (3) แห่งพระราชกฤษฎีกาค่าเช่าบ้านข้าราชการ พ.ศ. 2527 และเมื่อผู้ฟ้องเป็นผู้มีสิทธิเบิกค่าเช่าบ้านและได้ใช้สิทธิอยู่ก่อนแล้วต่อมาโอนมารับราชการ ในหน่วยงานใหม่ที่ทำการตั้งอยู่ในท้องที่เดียวกับกรมราชทัณฑ์ ก็ไม่เป็นเหตุให้สิทธิการเบิกค่าเช่า บ้านของผู้ฟ้องหมดไป” (คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุดที่ อ.31/2548)

1.2 กรณี ข้าราชการได้รับคำสั่งย้ายไปปฏิบัติงานประจำสำนักงานใหม่ในต่างท้องที่ ย่อม เป็นผู้มีสิทธิได้รับค่าเช่าบ้านส่วนการที่จะเข้าข้อยกเว้นอันเป็นเหตุทำให้ไม่มามารถเบิกค่าเช่าบ้าน

ข้าราชการได้นั้น ถือว่าเป็นเหตุที่เกิดขึ้นภายหลังสิทธิที่เกิดขึ้น เมื่อต่อมาเหตุยกเว้นได้หมดสิ้นไป ข้าราชการผู้นั้นย่อมสามารถเบิกค่าเช่าบ้านได้ตามสิทธิที่มีอยู่เดิม

คำวินิจฉัยของศาลปกครองสูงสุด “สิทธิที่จะได้รับค่าเช่าบ้านข้าราชการจึงควรได้รับตั้งแต่เมื่อข้าราชการผู้นั้นได้เดินทางไปประจำยังสำนักงานใหม่ ส่วนการที่เข้าช้อยกเว้นตามมาตรา 7 วรรคหนึ่ง (1) ถึง (5) แห่งพระราชแห่งพระราชกฤษฎีกาค่าเช่าบ้านข้าราชการ พ.ศ. 2527 (ก่อนมีการแก้ไข พ.ศ. 2552) อันมีผลทำให้ข้าราชการผู้นั้นไม่สามารถเบิกค่าเช่าบ้านได้นั้น ถือว่าเป็นเหตุที่เกิดขึ้นภายหลังสิทธิในการได้รับค่าเช่าบ้านข้าราชการซึ่งเกิดขึ้นก่อนแล้ว” (คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุดที่ อ.89/2548 และที่ อ.92/2548)

1.3 กรณี ข้าราชการ (ผู้ฟ้องคดี) รับราชการครั้งแรกในตำแหน่งนักวิชาการสรรพากร จ.เลย ต่อมาได้รับคำสั่งให้ย้ายไปดำรงตำแหน่งเดิมที่ อ.เมือง จ.บุรีรัมย์ ซึ่งผู้ฟ้องคดีได้รับอนุมัติให้เบิกค่าเช่าบ้านซึ่งตั้งอยู่ที่ อ.ประโคนชัย จ.บุรีรัมย์ มาโดยตลอด ต่อมาผู้ฟ้องคดีได้กู้เงินจากธนาคารเพื่อปลูกสร้างบ้านสำหรับอยู่อาศัยในท้องที่ อ.ประโคนชัย จ.บุรีรัมย์ แต่สรรพากรพื้นที่บุรีรัมย์ ไม่อนุมัติ โดยเห็นว่าบ้านที่ปลูกสร้างไม่ได้ตั้งอยู่ในท้องที่ที่ผู้ฟ้องคดีปฏิบัติราชการประจำ

คำวินิจฉัยของศาลปกครองสูงสุด “มาตรา 7 แห่งพระราชกฤษฎีกาค่าเช่าบ้านราชการ พ.ศ. 2527 กำหนดให้ข้าราชการที่ได้รับคำสั่งให้เดินทางไปประจำสำนักงานในต่างท้องที่ที่ต้องมีภาระเพิ่มขึ้นในการเข้าบ้านเพื่ออยู่อาศัยในระหว่างการปฏิบัติหน้าที่ในต่างท้องที่มีสิทธิเบิกค่าเช่าบ้านข้าราชการได้ แม้ว่าบ้านที่ได้เช่าและใช้พักอาศัยนั้นจะตั้งอยู่ในต่างท้องที่กับท้องที่ที่สำนักงานใหม่ตั้งอยู่ก็ตาม” (คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุดที่ อ.153/2552)

1.4 กรณี ข้าราชการครู (ผู้ฟ้องคดี) เริ่มรับราชการครั้งแรกที่ จ. ยโสธร ต่อมาได้ย้ายมารับราชการที่โรงเรียน ก. จ.ร้อยเอ็ด และได้เช่าบ้านบิดาของภรรยาผู้ฟ้องเองเป็นที่อยู่อาศัย โดยได้รับอนุมัติให้เบิกค่าเช่าบ้านหลังดังกล่าว ภายหลังผู้ฟ้องย้ายมารับราชการที่โรงเรียน ข. จ.ร้อยเอ็ด และยังคงอาศัยอยู่ในบ้านหลังดังกล่าวและได้รับอนุมัติให้เบิกค่าเช่าบ้านตลอด ต่อมากระทรวงการคลังได้มีหนังสือขอความร่วมมือให้ตรวจสอบการใช้สิทธิเบิกค่าเช่าบ้านของข้าราชการเนื่องจากมีการร้องเรียนเกี่ยวกับสิทธิเบิกค่าเช่าบ้านไม่ถูกต้อง ผู้อำนวยการโรงเรียน ข. (ผู้ถูกฟ้องคดี) ได้ระงับการเบิกจ่ายค่าเช่าบ้านผู้ฟ้องโดยอ้างว่าการเช่าบ้านบิดาเป็นนิติกรรมอำพราง

คำวินิจฉัยของศาลปกครองสูงสุด “มาตรา 7 แห่งพระราชกฤษฎีกาค่าเช่าบ้านราชการ พ.ศ. 2527 กำหนดข้อห้ามมิให้ใช้สิทธิเบิกค่าเช่าบ้านไว้แต่เฉพาะกรณีที่ข้าราชการผู้นั้นมีเคหสถาน

เป็นของตนเองหรือของกลุ่มที่พักอาศัยอยู่รวมกันได้ ในท้องที่ที่ไปประจำสำนักงานใหม่ การที่ผู้ฟ้องคดีได้ย้ายไปรับราชการในท้องที่ จ. ร้อยเอ็ด ซึ่งเป็นคนละท้องที่กับ จ.ยโสธร และไม่มีเคสสถานของตนเองหรือกลุ่มในท้องที่ที่ไปประจำสำนักงานใหม่ โดยผู้ฟ้องคดีได้เข้าบ้านบิดาของกลุ่มเป็นที่พักอาศัย โดยไม่ปรากฏข้อเท็จจริงว่าบิดาของกลุ่มผู้ฟ้องคดี ได้ยกกรรมสิทธิ์ในบ้านดังกล่าวให้เป็นของผู้ฟ้องหรือกลุ่ม ประกอบกับผู้ฟ้องคดีมีหลักฐานการเข้าบ้านหลังดังกล่าว ผู้ฟ้องคดีจึงเป็นผู้มีสิทธิได้รับค่าเช่าบ้านและไม่มีเหตุต้องห้ามไม่ให้ใช้สิทธิเบิกค่าเช่าบ้านตามมาตรา 7 แห่งพระราชกฤษฎีกาค่าเช่าบ้านราชการ พ.ศ. 2527” (คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุดที่ อ.206/2554)

จากกรณีตัวอย่างข้างต้น คำวินิจฉัยของศาลปกครองสูงสุดในประเด็นพิพาทถึงเรื่องสิทธิเบิกค่าเช่าบ้านพิจารณาตามความในมาตรา 7 แห่งพระราชกฤษฎีกาค่าเช่าบ้านราชการ พ.ศ. 2527 โดยคำนึงถึงผู้ขอใช้สิทธิเป็นผู้ที่มีลักษณะการได้รับคำสั่งให้ไปประจำสำนักงานใหม่ในลักษณะในเป็นไปตามกฎหมายที่กำหนดหรือไม่และเมื่อผู้ขอใช้สิทธิเป็นผู้มีสิทธิแล้วมีลักษณะใดเข้าข้อยกเว้นการรับค่าเช่าบ้านหรือไม่

2. เจตนารมณ์ของกฎหมาย

เจตนารมณ์ของพระราชกฤษฎีกาค่าเช่าบ้านข้าราชการ พ.ศ. 2547 ซึ่งมีเจตนารมณ์สำคัญ อยู่ 2 ประการ คือ 1) เพื่อช่วยเหลือข้าราชการที่ได้รับความเดือดร้อนในเรื่องที่อยู่อาศัยเนื่องจากทางราชการเป็นเหตุ และ 2) เพื่อสนับสนุนให้ข้าราชการได้มีบ้านอยู่อาศัยเป็นของตนเอง ทวีศ ศรีเกต(2558). ได้กล่าวว่า การใช้กฎหมายในกรณีนี้เป็นการใช้กฎหมายเพื่ออุดช่องว่างที่เกิดจากการไม่มีบทบัญญัติที่เป็นข้อยกเว้นไว้ในกฎหมายลายลักษณ์อักษร การใช้กฎหมายในกรณีนี้เห็นได้ชัดว่าเป็นการใช้กฎหมายในทางตรงกันข้ามกับถ้อยคำที่ปรากฏชัดแจ้ง ทั้งนี้เพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของกฎหมาย ข้อที่ต้องเน้นย้ำไว้ ก็คือ การใช้กฎหมายในกรณีนี้ ผู้ใช้กฎหมายไม่ได้ตรวจสอบวัตถุประสงค์ของกฎหมายว่าเหมาะสมถูกต้องหรือไม่แต่เป็นกรณีที่ใช้กฎหมายตรวจสอบและลดรูปถ้อยคำของบทบัญญัติแห่งกฎหมายให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของกฎหมายเพราะถ้าใช้กฎหมายตามถ้อยคำนั้นแล้ว ย่อมจะเกิดผลอันประหลาดและไม่อาจยอมรับได้อีกทั้งการตีความกฎหมายในบางกรณีอาจตีความได้ง่ายเนื่องจากตัวบทกฎหมายมีความชัดเจน แต่ก็มีไม่น้อยที่ถ้อยคำในตัวบทกฎหมายต้องตีความ อย่างน้อยที่สุดต้องดูตัวบทกฎหมายในมาตรานั้นทั้งหมด หรือมาตราข้างเคียง และในบางกรณีที่จะนำตัวบทกฎหมายมาปรับใช้กับข้อเท็จจริงอาจ

ทำได้ยากเนื่องจากถ้อยคำในตัวบทกฎหมายไม่ชัดเจน อาจมีถ้อยคำกำกวม หรือมีความหมายหลายทาง การตีความกฎหมายทั่วไปมี 2 ประการ คือ

1) การตีความตามตัวอักษร มีผู้ให้ความหมายหลายท่านซึ่งมีความสอดคล้องกัน กล่าวคือ วรเจตน์ ภาคีรัตน์, (2557) กล่าวว่า การตีความตามตัวอักษร หมายถึง การตีความกฎหมายโดยยึดตามข้อความและคำศัพท์ที่ปรากฏในกฎหมายอย่างเคร่งครัด โดยไม่คำนึงถึงเจตนารมณ์ของกฎหมายหรือบริบทอื่น ๆ นอกเหนือจากตัวบทเอง การตีความลักษณะนี้เน้นการให้ความสำคัญกับความหมายตรงไปตรงมาของถ้อยคำตามที่บัญญัติในกฎหมาย เพื่อความชัดเจนและแน่นอนในทางปฏิบัติ สอดคล้องกับ หยุต แสงอุทัย, (2565) กล่าวว่า การตีความตามตัวอักษร หมายถึง หยั่งทราบความหมายจากตัวอักษรของกฎหมาย และ สมยศ เชื้อไทย, (2560) กล่าวว่า การตีความตามตัวอักษร หมายถึง วิธีการตีความที่ยึดถือตามคำพูดหรือถ้อยคำในบทบัญญัติกฎหมายตามที่ปรากฏโดยตรง โดยไม่เพิ่มหรือลดความหมายไปจากที่บัญญัติไว้ การตีความลักษณะนี้เน้นให้ความสำคัญกับข้อความที่ใช้ในกฎหมายเพื่อให้แน่ใจว่ากฎหมายจะถูกตีความอย่างตรงไปตรงมาและแน่นอน ซึ่งเป็นวิธีการที่นิยมใช้เพื่อหลีกเลี่ยงการแปลความเกินกว่าที่ตัวบทกฎหมายกำหนด

สรุปได้ว่า การตีความตามตัวอักษร หมายถึง การทำความเข้าใจความหมายของตัวบทกฎหมายแบบตรงตัว

2) การตีความตามเจตนารมณ์ มีผู้ให้ความหมายหลายท่านเช่นกันซึ่งมีความสอดคล้องกัน กล่าวคือ

หยุต แสงอุทัย, (2565) กล่าวว่า การตีความตามเจตนารมณ์ หมายถึง การหยั่งทราบความหมายของถ้อยคำในบทกฎหมายจากเจตนารมณ์หรือความมุ่งหมายของกฎหมายนั้นๆ สอดคล้องกับ วรเจตน์ ภาคีรัตน์, (2557) กล่าวว่า การตีความตามเจตนารมณ์ หมายถึง การตีความที่คำนึงถึงวัตถุประสงค์และเจตนาของกฎหมายมากกว่าความหมายตามตัวอักษร โดยพิจารณาถึงบริบทและเหตุผลที่ทำให้เกิดกฎหมายนั้น เพื่อให้การบังคับใช้กฎหมายเป็นไปตามเป้าหมายของผู้ร่าง และ สุพจน์ คุ้มานะชัย, (2558) กล่าวว่า การตีความตามเจตนารมณ์ หมายถึง การตีความที่มุ่งเน้นการเข้าใจเจตนาหรือวัตถุประสงค์ที่ผู้ร่างกฎหมายต้องการให้บรรลุ

สรุปได้ว่า การตีความตามเจตนารมณ์ หมายถึง การทำความเข้าใจความหมายของตัวบทกฎหมายจากความมุ่งหมายของผู้ร่างกฎหมาย

อีกทั้งบรรดาศักดิ์ อูวรรณโณ (2542). กล่าวว่า การตีความกฎหมายจะยึดเอาแต่แปลความตัวหนังสือเพียงอย่างเดียวไม่ได้เพราะจะไม่สอดคล้องกับหลักวิชานิติศาสตร์ที่ว่าด้วยกฎเกณฑ์ ที่ถูกแล้วต้องรู้ว่ากฎหมายย่อมมีถ้อยคำหรือตัวหนังสือเป็นสื่อกลางที่เชื่อมเจตนาของผู้สร้างกฎหมายเข้ากับสิ่งที่ต้องการให้ยึดถือเป็นกฎเกณฑ์ในสังคม มีหลักนิติศาสตร์สากลคือการตีความกฎหมายทุกชนิดต้องใช้ถ้อยคำตามตัวอักษรและเจตนารมณ์คู่กันไปเสมอ

แนวคำวินิจฉัยของศาลปกครองโดยใช้เจตนารมณ์ของพระราชกฤษฎีกาค่าเช่าบ้านข้าราชการ พ.ศ. 2547

2.1 กรณี ข้าราชการครู (ผู้ฟ้องคดี) ทำสัญญาซื้อขายที่ดินและสัญญาว่าจ้างให้ก่อสร้างบ้านกับเอกชนรายหนึ่ง เมื่อบ้านสร้างเสร็จผู้ฟ้องคดีจึงทำสัญญากู้เงินกับธนาคารเพื่อนำเงินมาชำระราคาที่ดินและบ้าน โดยผู้บังคับบัญชาอนุมัติให้เบิกค่าเช่าบ้านเพื่อผ่อนชำระเงินกู้ให้แก่ผู้ฟ้องคดีตามสิทธิ ต่อมาผู้บังคับบัญชามีคำสั่งเรียกเงินค่าเช่าบ้านที่เบิกจ่ายไปแล้วคืน และให้งดเบิกค่าเช่าบ้าน เนื่องจากกรมบัญชีกลางตอบข้อหารือว่า กรณีที่บ้านก่อสร้างเสร็จก่อนที่จะกู้เงินจากธนาคารย่อมถือว่าผู้ฟ้องคดีมีเคหสถานเป็นของตนเองแล้วจึงไม่มีสิทธินำหลักฐานการผ่อนชำระมาเบิกค่าเช่าบ้านข้าราชการ

คำวินิจฉัยของศาลปกครองสูงสุด “มาตรา 16 แห่งพระราชกฤษฎีกาค่าเช่าบ้านราชการ พ.ศ. 2527 (ก่อนมีการแก้ไข พ.ศ. 2547 เป็นมาตรา 17) มีเจตนารมณ์ที่จะช่วยเหลือข้าราชการผู้มีรายได้น้อยให้มีที่อยู่อาศัยเป็นของตนเองหนึ่งแห่ง การตีความคำว่าเคหสถานของตนเอง ตามบทบัญญัติมาตรา 7 วรรคหนึ่ง (2) แห่งพระราชกฤษฎีกาดังกล่าว จึงย่อมตีความว่าหมายถึงเคหสถานที่ข้าราชการผู้นั้นมีกรรมสิทธิ์อย่างสมบูรณ์ โดยไม่อยู่ในระหว่างการผ่อนชำระราคาหรือค่าตอบแทนใด ๆ เพื่อให้ได้มาซึ่งกรรมสิทธิ์ดังกล่าว หากเป็นเคหสถานหรือบ้านที่ยังอยู่ระหว่างการผ่อนชำระราคาหรือผ่อนชำระเงินกู้เพื่อชำระราคาบ้าน ข้าราชการผู้นั้นย่อมมีสิทธิที่จะนำหลักฐานการผ่อนชำระเงินกู้เพื่อชำระราคาบ้านหลังดังกล่าวมาเบิกค่าเช่าบ้านข้าราชการได้” (คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุดที่ อ.290/2549)

2.2 กรณี ผู้ฟ้องคดีได้รับการบรรจุและแต่งตั้งเข้ารับราชการเป็นข้าราชการส่วนจังหวัด ต่อมาโอนมาบรรจุเป็นข้าราชการพลเรือนสามัญ และได้ขอใช้สิทธิเบิกค่าเช่าบ้านข้าราชการและได้รับอนุมัติให้เบิก ภายหลังเจ้าหน้าที่ตรวจสอบพบว่าการใช้สิทธิเบิกค่าเช่าบ้านของผู้ฟ้องคดีนั้นจะไม่ถูกต้อง เนื่องจากผู้ฟ้องคดีบรรจุเข้ารับราชการครั้งแรกสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดซึ่งมิใช่

ข้าราชการตามมาตรา 4 แห่งพระราชกฤษฎีกาค่าเช่าบ้านราชการ พ.ศ. 2527 จึงไม่มีสิทธิได้รับค่าเช่าบ้านข้าราชการจึงงดการเบิกจ่ายค่าเช่าบ้านของผู้ฟ้องคดี

คำวินิจฉัยของศาลปกครองสูงสุด “ผู้ฟ้องคดีใช้สิทธิขอรับเงินค่าเช่าบ้านข้าราชการในขณะที่ผู้ฟ้องคดีรับราชการเป็นข้าราชการพลเรือนสามัญ สังกัดสำนักงานเลขานุการกรมการขนส่งทางบกผู้ฟ้องคดีจึงมีสถานภาพเป็นข้าราชการพลเรือนตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการพลเรือนตามความหมายของคำว่า ข้าราชการ ตามมาตรา 4 แห่งพระราชกฤษฎีกาค่าเช่าบ้านราชการ พ.ศ. 2527 และ ตามมาตรา 4 แห่งพระราชกฤษฎีกาค่าเช่าบ้านราชการ พ.ศ. 2547 ส่วนการจัดระเบียบบริหารราชการแผ่นดินออกเป็นระเบียบบริหารราชการส่วนกลาง ราชการส่วนภูมิภาค และราชการส่วนท้องถิ่น ตามมาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534 และการบรรจุแต่งตั้งบุคคลเข้าดำรงตำแหน่งหรือปฏิบัติหน้าที่ในราชการทั้งสามส่วนนั้นก็เป็นไปเพื่อประโยชน์ของประชาชน ดังนั้นบุคคลที่ได้รับการแต่งตั้งเข้าดำรงตำแหน่งหรือปฏิบัติหน้าที่ในองค์การบริหารส่วนจังหวัด จึงมีสถานภาพเป็นข้าราชการเช่นเดียวกับบุคคลที่ได้รับการบรรจุแต่งตั้งเข้ารับราชการในราชการส่วนกลางและราชการส่วนภูมิภาค” “กรณีจึงถือได้ว่าผู้ฟ้องคดีมีสภาพเป็นข้าราชการมาตั้งแต่เมื่อครั้งปฏิบัติราชการที่องค์การบริหารส่วนจังหวัด อันเป็นท้องที่ที่ผู้ฟ้องคดีได้รับการบรรจุและแต่งตั้งให้ปฏิบัติราชการเป็นครั้งแรกตามความหมายของคำว่า ท้องที่ที่เริ่มรับราชการครั้งแรก ตามมาตรา 4 แห่งพระราชกฤษฎีกาค่าเช่าบ้านราชการ พ.ศ. 2527 และกฎหมายไม่ได้กำหนดว่าการเริ่มรับราชการครั้งแรกของผู้มีสิทธิเบิกค่าเช่าบ้านข้าราชการจะต้องมีสภาพเป็นข้าราชการโดยจำกัดเฉพาะข้าราชการใน 8 ประเภท ตามความหมายของคำว่า ข้าราชการ ตามมาตรา 4 แห่งพระราชกฤษฎีกาดังกล่าวเท่านั้น ประกอบกับเจตนารมณ์ในการประกาศใช้พระราชกฤษฎีกาค่าเช่าบ้านราชการ พ.ศ. 2527 ก็เพื่อช่วยเหลือข้าราชการที่ได้รับความสะดวกในเรื่องที่อยู่อาศัยซึ่งมีสาเหตุมาจากทางราชการ” (คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุดที่ อ.889/2555 และที่ อ.156/2557)

2.3 กรณี ผู้ฟ้องคดีรับราชการครั้งแรกในท้องที่ ต.หินตั้ง อ.เมือง จ.นครนายก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดนครนายก ซึ่งได้โอนย้ายมาปฏิบัติราชการที่มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี ตามคำสั่งสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา ผู้ฟ้องคดีได้เช่าบ้านในเขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร และได้รับอนุมัติให้ใช้สิทธิเบิกค่าเช่าบ้านราชการมาโดยตลอด หลังจากนั้นผู้ฟ้องคดีได้กู้เงินจากธนาคารแห่งหนึ่งเพื่อซื้อที่ดินพร้อมสิ่งปลูกสร้างในเขต ต.วัดชะลอ อ.บางกรวย จ.นนทบุรี เพื่อเป็นที่อยู่อาศัยเป็นของตนเอง ผู้ฟ้องคดีจึงนำหลักฐานการผ่อนชำระ

เงินกู้มาทำเรื่องขอเบิกค่าเช่าบ้านหลังดังกล่าว แต่อธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี ไม่อนุมัติให้ ผู้ฟ้องคดีเบิกค่าเช่าบ้านเพราะเป็นการนำบ้านที่เช่าซื้อหรือผ่อนชำระเงินกู้ในพื้นที่นอกที่ตั้งของ สถานที่ปฏิบัติงาน

คำวินิจฉัยของศาลปกครองสูงสุด “ถ้าหากข้าราชการที่ได้รับคำสั่งให้เดินทางไปประจำ สำนักงานในต่างท้องที่ได้รับความเดือดร้อนต้องมีภาระเพิ่มขึ้นในการเช่าบ้านเพื่ออยู่อาศัยใน ระหว่างการปฏิบัติหน้าที่ในต่างท้องที่ดังกล่าว ข้าราชการผู้นั้นย่อมมีสิทธิเบิกค่าเช่าบ้านได้แม้ว่า บ้านที่ได้เช่าและพักอาศัยเพื่อเดินทางไปปฏิบัติราชการจะตั้งอยู่ต่างท้องที่กับท้องที่ที่สำนักงานใหม่ ตั้งอยู่ที่ตาม และมาตรา 17 แห่งพระราชกฤษฎีกาค่าเช่าบ้านราชการ พ.ศ. 2547 เป็นการขยาย สิทธิในการเบิกค่าเช่าบ้านข้าราชการตามมาตรา 7 โดยขยายรวมถึงการเช่าซื้อหรือผ่อนชำระเงินกู้ เพื่อชำระราคาบ้านที่ค้างชำระด้วย” “ทั้งนี้ เป็นไปตามเจตนารมณ์ของกฎหมายที่ต้องการจะ สนับสนุนให้ข้าราชการได้มีบ้านอยู่อาศัยเป็นของตนเอง” (คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุดที่ อ.1587/2559)

2.4 กรณี ผู้ฟ้องคดีเริ่มรับราชการครั้งแรกในท้องที่ อ.นครชัยศรี จ.นครปฐม ต่อมาได้ย้าย มารับราชการที่โรงเรียนในท้องที่กรุงเทพมหานคร และได้โอนไปรับราชการในสังกัดกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ และในระหว่างที่ผู้ฟ้องคดีปฏิบัติราชการอยู่ในท้องที่กรุงเทพมหานครได้ผู้ ฟ้องคดีเช่าบ้านในเขตพระนคร กรุงเทพมหานคร เป็นที่อยู่อาศัยและได้ใช้สิทธิเบิกค่าเช่าบ้าน เรื่อยมา หลังจากนั้นผู้ฟ้องคดีได้ซื้อที่ดินในเขตมีนบุรี กรุงเทพมหานคร พร้อมบ้านไม่สองชั้นโดย ระบุชื่อผู้ฟ้องเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ที่ดินพร้อมบ้าน จากคำให้การของผู้ฟ้องคดีและพยานบุคคล ยืนยันว่าบ้านหลังดังกล่าวปลูกไว้ในที่ดินเพื่อให้ได้รับสิทธิการจัดสรรที่ดินเท่านั้น และมีสภาพชำรุด ทรุดโทรมไม่สามารถใช้เป็นที่อยู่อาศัยได้และผู้ฟ้องคดีไม่เคยอยู่อาศัยในบ้านหลังดังกล่าว ต่อมาผู้ ฟ้องคดีได้ขายที่ดินพร้อมบ้านหลังดังกล่าวและได้ซื้อห้องชุดในเขตยานนาวา กรุงเทพมหานคร และกู้เงินจากธนาคารแห่งหนึ่งเพื่อชำระราคาห้องชุด ผู้ฟ้องคดีจึงนำหลักฐานการชำระเงินกู้เพื่อ ชำระราคาห้องชุดมาเบิกค่าเช่าบ้านข้าราชการและได้รับอนุมัติให้เบิก ต่อมาเลขาธิการ คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้มีหนังสือถึงกรมบัญชีกลางหรือสิทธิการเบิกค่าเช่าบ้าน ของผู้ฟ้องคดี และได้มีหนังสือแจ้งว่า พระราชกฤษฎีกาค่าเช่าบ้านราชการ พ.ศ. 2527 ไม่ได้ บัญญัติข้อยกเว้นว่า เคสสถานไว้ ดังนั้นเคสสถานจึงมีความหมายในลักษณะทั่วไป หมายถึง ที่ อยู่อาศัย หากข้าราชการผู้ใดมีที่อยู่อาศัยในท้องที่ที่รับราชการย่อมถือว่ามีเคสสถานในท้องที่ที่รับ

ราชการ จึงไม่มีสิทธิได้รับค่าเช่าบ้านตามมาตรา 7 (2) แห่งพระราชกฤษฎีกาค่าเช่าบ้านราชการ พ.ศ. 2527

คำวินิจฉัยของศาลปกครองสูงสุด “พระราชกฤษฎีกาค่าเช่าบ้านราชการ พ.ศ. 2527 ซึ่งบังคับอยู่ในขณะที่ผู้ฟ้องคดีใช้สิทธิเบิกค่าเช่าบ้านนั้น มีเจตนารมณ์ในการใช้สิทธิเบิกค่าเช่าบ้านเป็นสวัสดิการของรัฐ เพื่อการช่วยเหลือและบรรเทาความเดือดร้อนของข้าราชการที่ได้รับความเดือดร้อนในเรื่องที่อยู่อาศัย จึงกำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับสิทธิในการได้รับค่าเช่าบ้านว่าข้าราชการผู้ใดได้รับคำสั่งให้เดินทางไปประจำสำนักงานในต่างท้องที่ ให้มีสิทธิได้รับค่าเช่าบ้านข้าราชการเท่าที่ต้องจ่ายจริงตามสมควรแก่สภาพบ้าน และยังมีเจตนารมณ์สนับสนุนให้ข้าราชการได้มีบ้านอยู่อาศัยของตนเองตามมาตรา 16 แห่งพระราชกฤษฎีกาดังกล่าว ที่กำหนดให้ข้าราชการซึ่งมีสิทธิได้รับค่าเช่าบ้านข้าราชการสามารถนำหลักฐานการชำระค่าเช่าซื้อหรือค่าผ่อนชำระเงินกู้มาเบิกค่าเช่าบ้านได้ สำหรับปัญหาการตีความข้อยกเว้นสิทธิดังกล่าวตามบทบัญญัติมาตรา 7 วรรคหนึ่ง (2) แห่งพระราชกฤษฎีกาเดียวกันที่ยกเว้นกรณีข้าราชการมีเคหสถานของตนเอง นั้น การตีความคำว่า มีเคหสถานของตนเอง จึงต้องตีความให้สอดคล้องกับทั้งสองมาตรา ซึ่งย่อหมายถึงกฎหมายกำหนดให้สิทธิแก่ข้าราชการซึ่งมีสิทธิตามพระราชกฤษฎีกานี้ มีสิทธิได้รับค่าเช่าบ้านตามมาตรา 7 วรรคหนึ่ง หรือนำหลักฐานค่าผ่อนชำระราคาบ้านมาเบิกเป็นค่าเช่าบ้านตามมาตรา 16 เว้นแต่ว่าข้าราชการผู้นั้นมีเคหสถานของตนเอง ดังนั้น ในขณะที่มีการผ่อนชำระราคาบ้านหรือที่พักอาศัยแห่งใดแห่งหนึ่ง บ้านหรือที่พักอาศัยแห่งนั้นยังไม่อาจถือว่าเป็นเคหสถานของตนเองได้ คำว่า เคหสถาน จึงต้องหมายถึงเฉพาะบ้านที่ตนเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์โดยแท้และไม่อาจก่อให้เกิดสิทธิในการเบิกค่าผ่อนชำระราคาบ้านตามมาตรา 16 ได้อย่างสิ้นเชิง” (คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุด ที่ อ.1317/2559)

จากกรณีตัวอย่างข้างต้น ข้อพิพาทในตัวอย่างอยู่ในบังคับของพระราชกฤษฎีกาค่าเช่าบ้านราชการฉบับเก่า การพิจารณาข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นนั้นการวินิจฉัยกฎหมายต้องคำนึงถึงเจตนารมณ์ของกฎหมายเพื่อให้ผลของกฎหมายเป็นไปตามที่ควรจะเป็นในเรื่องสิทธิเบิกค่าเช่าบ้านตามความในมาตรา 7 มาตรา 16 แห่งพระราชกฤษฎีกาค่าเช่าบ้านราชการ พ.ศ. 2527 เพื่อให้การวินิจฉัยกฎหมายเป็นไปตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย

3. หลักความเสมอภาค

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2560 มาตรา 4 ระบุว่า ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของบุคคลย่อมได้รับความคุ้มครอง และ มาตรา 27 ระบุว่า “บุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมาย มีสิทธิและเสรีภาพและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน” วรรค 2 กล่าวไว้ว่า “การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคล ไม่ว่าจะด้วยเหตุความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ ความพิการ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมืองอันไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญหรือเหตุอื่นใด จะกระทำได้” ดังที่ ฤทัย หงส์สิริ (2564). กล่าวถึงการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม คือ “กรณีปฏิบัติที่ขัดต่อหลักความเสมอภาค มีความลำเอียง อคติ หรือใช้ความแตกต่างในเรื่องของเชื้อชาติ ศาสนา เพศ หรือความคิดเห็นทางการเมืองมาเป็นหลักเกณฑ์ในการปฏิบัติที่แตกต่างกันแก่บุคคลในฐานะและข้อเท็จจริงเดียวกันอันเป็นการขัดต่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย” ซึ่งแนวคำวินิจฉัยของศาลปกครองที่เกี่ยวข้องกับคดีค่าเช่าบ้านข้าราชการที่มีข้อพิพาทถึงการพิจารณาในกรณีเป็นผู้มีสิทธิ์เบิกค่าเช่าบ้านมีจำนวนไม่น้อยที่ศาลปกครองวินิจฉัยโดยยึดหลักความเสมอภาค

แนวคำวินิจฉัยของศาลปกครองโดยใช้หลักความเสมอภาค

3.1 กรณี ผู้ฟ้องคดีได้รับการบรรจุและแต่งตั้งเข้ารับราชการเป็นข้าราชการสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัด ต่อมาโอนมาบรรจุเป็นข้าราชการพลเรือนสามัญ และได้ขอใช้สิทธิเบิกค่าเช่าบ้านข้าราชการและได้รับอนุมัติ ภายหลังเจ้าหน้าที่ตรวจพบว่าการใช้สิทธิเบิกค่าเช่าบ้านน่าจะไม่ได้ถูกต้อง เนื่องจากผู้ฟ้องคดีบรรจุรับราชการครั้งแรกสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดซึ่งมิใช่ข้าราชการตามมาตรา 4 แห่งพระราชกฤษฎีกาค่าเช่าบ้านข้าราชการ พ.ศ. 2547 ผู้ฟ้องคดีจึงไม่มีสิทธิเบิกค่าเช่าบ้าน ผู้อำนวยการกองคลัง ผู้ถูกฟ้องคดี จึงงดการเบิกจ่ายค่าเช่าบ้านของผู้ฟ้องคดี

คำวินิจฉัยของศาลปกครองสูงสุด “ผู้ฟ้องคดีใช้สิทธิขอรับเงินค่าเช่าบ้านข้าราชการในขณะที่ผู้ฟ้องคดีรับราชการเป็นข้าราชการพลเรือนสามัญ ผู้ฟ้องคดีจึงมีสภาพเป็นข้าราชการพลเรือนตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการพลเรือน ส่วนการจัดระเบียบบริหารราชการแผ่นดินออกเป็นระเบียบบริหารราชการส่วนกลาง ราชการส่วนภูมิภาค และราชการส่วนท้องถิ่น ก็เป็นไปเพื่อประโยชน์ของประชาชน การกระจายอำนาจการตัดสินใจ การอำนวยความสะดวก ตอบสนองความต้องการของประชาชน และมุ่งให้เกิดผลสัมฤทธิ์ต่อภารกิจของรัฐ ดังนั้น บุคคลที่ได้รับการบรรจุและแต่งตั้งเข้าดำรงตำแหน่งหรือปฏิบัติหน้าที่ในราชการส่วนท้องถิ่นจึงมีสภาพเป็น

ข้าราชการเช่นเดียวกับบุคคลที่ได้รับการบรรจุและแต่งตั้งเข้ารับราชการในส่วนกลาง และราชการส่วนภูมิภาค” (คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุดที่ อ.889/2555 และที่ อ.156/2557)

3.2 กรณี ผู้ฟ้องคดีเริ่มรับราชการครั้งแรกเป็นข้าราชการกรุงเทพมหานครสามัญ สังกัดกรุงเทพมหานคร ต่อมาได้โอนไปรับราชการครูที่วิทยาลัยครูนครราชสีมา ผู้ฟ้องคดีได้ยื่นคำขอรับเงินค่าเช่าบ้านและได้รับอนุมัติ ภายหลังจากอธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา ผู้ถูกฟ้องคดี มีคำสั่งให้เพิกถอนคำสั่งอนุมัติเบิกค่าเช่าบ้านข้าราชการของผู้ฟ้องคดีตามผลการตรวจสอบสิทธิของคณะกรรมการตรวจสอบสิทธิค่าเช่าบ้านในสังกัดซึ่งมีความเห็นว่า ผู้ฟ้องคดีเป็นข้าราชการส่วนท้องถิ่นมิใช่ข้าราชการตามความหมายของพระราชกฤษฎีกาค่าเช่าบ้านข้าราชการ พ.ศ. 2547

คำวินิจฉัยของศาลปกครองสูงสุด “โดยพระราชกฤษฎีกาค่าเช่าบ้านข้าราชการ พ.ศ. 2547 ไม่ได้กำหนดว่าข้าราชการผู้ขอใช้สิทธิเบิกค่าเช่าบ้านนั้น จะต้องเริ่มรับราชการครั้งแรกโดยมีสภาพเป็นข้าราชการจำกัดเฉพาะข้าราชการ 8 ประเภท ตามมาตรา 4 แห่งพระราชกฤษฎีกาดังกล่าวเท่านั้นจึงจะมีสิทธิเบิกค่าเช่าบ้านได้ การจัดระเบียบบริหารราชการแผ่นดินออกเป็นราชการส่วนกลาง ราชการส่วนภูมิภาค และราชการส่วนท้องถิ่น เป็นเพียงการแบ่งการบริหารราชการตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบบริหารราชการแผ่นดินเท่านั้น การปฏิบัติงานของข้าราชการไม่ว่าจะสังกัดส่วนราชการใด ย่อมต้องถือเป็นการรับราชการทั้งสิ้น เพียงแต่จะมีขอบเขตภาระหน้าที่ในการจัดทำบริการสาธารณะที่แตกต่างกันเท่านั้น สิทธิและสวัสดิการที่ได้รับจากทางราชการของข้าราชการไม่ว่าจะสังกัดส่วนราชการใดจึงควรมีความเสมอภาคเท่าเทียมกัน” (คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุดที่ อ.576/2554)

3.3 กรณี ผู้ฟ้องคดีรับราชการครั้งแรกในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี กรุงเทพมหานครและได้โอนย้ายไปเป็นพนักงานเทศบาล อ.เมือง จ.เชียงราย อันเป็นราชการส่วนท้องถิ่นตามมาตรา 70 (2) แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534 โดยในขณะนั้นผู้ฟ้องใช้สิทธิเบิกค่าเช่าบ้านเพื่อชำระเงินกู้เพื่อปลูกสร้างบ้านตามระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยค่าเช่าบ้านของข้าราชการส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2548 เมื่อผู้ฟ้องคดีได้โอนย้ายมารับราชการเป็นข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา อ.แม่ลาว จ.เชียงราย ซึ่งเป็นข้าราชการประเภทหนึ่งตามนิยามคำว่าข้าราชการตามมาตรา 4 แห่งพระราชกฤษฎีกาค่าเช่าบ้านข้าราชการ พ.ศ. 2547 ต่อมาผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย ผู้ถูกฟ้องคดี ได้มีหนังสือแจ้งผู้ฟ้องคดีว่า ตามมาตรา 4 แห่งพระราชกฤษฎีกาค่าเช่าบ้านข้าราชการ พ.ศ. 2547 ได้กำหนด

นิยามคำว่า “ข้าราชการ” หมายความว่า ข้าราชการ 8 ประเภท ซึ่งไม่รวมถึงข้าราชการส่วนท้องถิ่นแต่อย่างใด จึงเป็นการบรรจุและแต่งตั้งให้ปฏิบัติราชการตามพระราชกฤษฎีกานี้เป็นครั้งแรก ผู้ฟ้องคดีจึงไม่มีสิทธิเบิกค่าเช่าบ้าน

คำวินิจฉัยของศาลปกครองสูงสุด “บทบัญญัติในมาตรา 58 วรรคสาม แห่งพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2547 ได้กำหนดให้ถือเวลาราชการหรือเวลาทำงานของผู้ที่โอนมาบรรจุเป็นข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาในขณะที่เป็นพนักงานส่วนท้องถิ่นหรือข้าราชการอื่น เป็นเวลาราชการของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา กรณีจึงเห็นได้ว่าบทบัญญัตินี้ดังกล่าวมีเจตนารมณ์ที่จะกำหนดให้สภาพของความเป็นข้าราชการมีความต่อเนื่องกันไปในการโอนย้าย ไม่ว่าจะเป็นการโอนย้ายจากราชการส่วนกลางหรือส่วนท้องถิ่น ดังนั้นจึงต้องถือว่าการโอนย้ายของผู้ฟ้องคดีจากราชการส่วนท้องถิ่นมาปฏิบัติราชการที่ราชการส่วนกลางมีความต่อเนื่องกัน ซึ่งสิทธิการเบิกค่าเช่าบ้านเป็นสวัสดิการของรัฐทุกประเภท ไม่ว่าจะ เป็นข้าราชการส่วนกลาง ข้าราชการส่วนภูมิภาค หรือข้าราชการส่วนท้องถิ่น ผู้ฟ้องคดีจึงมีสิทธิได้รับสวัสดิการขั้นพื้นฐานนี้จากรัฐบนพื้นฐานเดียวกัน” (คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุดที่ อ. 219/2559)

จากกรณีตัวอย่างข้างต้น การนำหลักความเสมอภาคมาใช้ในการวินิจฉัยกรณีการรับราชการแต่ละสังกัดทั้งราชการส่วนกลาง ราชการส่วนภูมิภาค และราชการส่วนท้องถิ่น แม้จะไม่ตรงตามความหมายของคำว่าข้าราชการ 8 ประเภท ตามมาตรา 4 แห่งพระราชกฤษฎีกาค่าเช่าบ้านข้าราชการ พ.ศ. 2547 ก็ตาม แต่ความเป็นข้าราชการนั้นเท่าเทียมกันไม่ว่าจะเป็นข้าราชการในราชการส่วนใด แต่ได้มีการบัญญัติเพิ่มเติมโดยพระราชกฤษฎีกาค่าเช่าบ้านข้าราชการ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2556 มาตรา 7/1 บัญญัติว่า ในกรณีที่เจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งไม่ใช่ข้าราชการตามพระราชกฤษฎีกานี้โอนมาเป็นข้าราชการไม่ว่าครั้งใดก็ตาม การบรรจุและแต่งตั้งผู้โอนมาเป็นข้าราชการนั้นในท้องที่ใดให้ถือว่าเป็นการบรรจุและแต่งตั้งในท้องที่ที่เริ่มรับราชการครั้งแรกตามพระราชกฤษฎีกานี้ และไม่มีสิทธิได้รับค่าเช่าบ้านข้าราชการ จนกว่าจะได้รับคำสั่งให้เดินทางไปประจำสำนักงานในต่างท้องที่ตามมาตรา 7 จึงทำให้แนวคำวินิจฉัยในเรื่องของความเสมอภาคในประเด็นนี้เปลี่ยนแปลงไป

4. ออกคำสั่งโดยมิชอบ

การอนุมัติหรือไม่อนุมัติเบิกค่าเช่าบ้านนั้นเป็นคำสั่งทางปกครองตามความหมายในมาตรา 5 วรรคสาม (1) แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539 ระบุว่า “การใช้อำนาจตามกฎหมายของเจ้าหน้าที่ที่มีผลเป็นการสร้างนิติสัมพันธ์ขึ้นระหว่างบุคคลในอันที่จะก่อให้เกิดเปลี่ยนแปลง โอน สงวน รั้ง หรือมีผลกระทบต่อสถานภาพของสิทธิหรือหน้าที่ของบุคคล ไม่ว่าจะเป็นการถาวรหรือชั่วคราว เช่น การสั่งการ การอนุญาต การอนุมัติ การวินิจฉัยอุทธรณ์ การรับรอง และการรับจดทะเบียน แต่ไม่หมายความรวมถึงการออกกฎ” ซึ่งการไม่อนุมัติหรือการเพิกถอนคำสั่งอนุมัติการเบิกค่าเช่าบ้านหลายกรณีที่มีอำนาจตามกฎหมายได้ออกคำสั่งทางปกครองโดยอ้างระเบียบกระทรวงการคลังว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการเกี่ยวกับการเบิกจ่ายค่าเช่าบ้านข้าราชการ หลักเกณฑ์และวิธีปฏิบัติในการจัดข้าราชการเข้าพักอาศัยในที่พักของทางราชการ หรือหนังสือตอบข้อหารือจากกรมบัญชีกลาง แต่เป็นการออกคำสั่งที่มีชอบด้วยกฎหมายทำให้ผู้ใช้สิทธิเกิดความเสียหาย

การออกคำสั่งทางปกครองนั้นมีขั้นตอนรูปแบบตามที่ ตระหง่าน เกียรติศิริโรจน์, (2566). ได้นำเสนอว่า ในการออกคำสั่งทางปกครองของหน่วยงานทางปกครองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐนั้นจะเกิดขึ้นได้ 3 กรณี 1) โดยการร้องขอ เช่นการขออนุญาต ขอลดทะเบียน ขอสัญชาติ 2) โดยการพิจารณาตามอำนาจหน้าที่ตามกฎหมาย เช่น การสั่งให้รื้อถอนอาคารที่ฝ่าฝืนกฎหมาย 3) โดยคำแนะนำหรืออนุมัติหรือให้ความเห็นชอบ เช่น การแต่งตั้งหรือถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งบางตำแหน่ง

ประเภทของคำสั่งทางปกครอง 1) ก่อตั้งสิทธิ ให้สิทธิ หรือให้ประโยชน์ เช่น การอนุญาตให้ตั้งสถานบริการ การอนุญาตให้ก่อสร้างอาคาร การให้ทุนการศึกษา 2) ปฏิเสธสิทธิ หรือไม่ให้ประโยชน์ เช่น การไม่อนุญาต ไม่อนุมัติ ไม่รับรอง ไม่รับจดทะเบียน หรือไม่รับอุทธรณ์ 3) เพิกถอนสิทธิ เช่น การเพิกถอนใบอนุญาตต่าง ๆ 4) รับรู้สิทธิของประชาชน เช่น การรับจดทะเบียนสมรส การจดทะเบียนสิทธิและนิติกรรม 5) สร้างภาระกำหนดหน้าที่ให้ต้องปฏิบัติ เช่น คำสั่งให้เจ้าหน้าที่ชำระเงินตามมาตรา 12 แห่ง พ.ร.บ. ความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539 6) วินิจฉัยอุทธรณ์

ลักษณะของคำสั่งทางปกครอง 1) เป็นการกระทำโดยเจ้าหน้าที่ ซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ที่ได้รับแต่งตั้งหรือได้รับมอบอำนาจให้มีหน้าที่ในเรื่องนั้น 2) เป็นการใช้อำนาจทางปกครอง 3) เป็นการ

กำหนดสภาพทางกฎหมาย กล่าวคือ จะต้องมุ่งประสงค์เพื่อให้เกิดผลทางกฎหมายอันเป็นการสร้างนิติสัมพันธ์ระหว่างบุคคล

แนวคำวินิจฉัยของศาลปกครองการออกคำสั่งโดยมิชอบ

4.1 กรณี ผู้ฟ้องคดีเป็นข้าราชการครู เริ่มรับราชการครั้งแรกที่จังหวัดอุดรธานีต่อมาได้รับคำสั่งให้ดำรงตำแหน่งที่โรงเรียนอุดรดิตถ์ จ.อุดรดิตถ์ จึงได้ใช้สิทธิเบิกค่าเช่าบ้านและได้รับอนุมัติให้เบิกค่าเช่าบ้านข้าราชการหลังจากนั้นผู้ฟ้องคดีได้กู้เงินเพื่อปลูกสร้างบ้านพักอาศัย ต่อมาย้ายไปช่วยราชการในสำนักงานสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานภายใน จ.อุดรดิตถ์ และย้ายกลับมาปฏิบัติราชการที่โรงเรียนอุดรดิตถ์ตามเดิมและยังคงใช้สิทธิเบิกค่าเช่าบ้านเรื่อยมา แต่ในขณะนั้นโรงเรียนอุดรดิตถ์มีบ้านพักข้าราชการว่างอยู่สองหลังประกอบกับกรมบัญชีกลางมีหนังสือตอบข้อหารือไปยังสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานภายใน จ.อุดรดิตถ์ ว่า ข้าราชการที่กำลังใช้สิทธิเบิกค่าเช่าซื้อหรือผ่อนชำระเงินกู้เพื่อชำระราคาบ้านก็อยู่ในข่ายที่จะต้องจัดให้เข้าอยู่บ้านพักที่ว่างด้วย ผู้ถูกฟ้องจึงส่งคำอุทธรณ์ของผู้ฟ้องคดีให้กรมบัญชีกลางทบทวน แต่ได้รับการยืนยันความเห็นเดิม อันเป็นเหตุให้ผู้ถูกฟ้องคดีจ่ายค่าเช่าบ้านเพื่อผ่อนเงินกู้ชำระราคาบ้าน

คำวินิจฉัยของศาลปกครองสูงสุด “เห็นว่าบทบัญญัติตามมาตรา 16 แห่งพระราชกฤษฎีกาค่าเช่าบ้าน พ.ศ. 2547 กำหนดให้ข้าราชการที่มีสิทธิได้รับค่าเช่าบ้านข้าราชการ ต่อมาได้เช่าซื้อบ้านหรือผ่อนชำระเงินกู้เพื่อชำระราคาบ้านที่ค้างชำระอยู่ในท้องที่ที่ไปประจำสำนักงานใหม่เพื่อใช้เป็นที่อยู่อาศัยและได้อาศัยอยู่จริงมีสิทธินำหลักฐานการชำระค่าเช่าซื้อหรือค่าผ่อนชำระเงินกู้ดังกล่าวมาเบิกค่าเช่าบ้านได้ และต่อมาได้รับแต่งตั้งให้ไปรับราชการในท้องที่อื่นซึ่งตนมีสิทธิได้รับค่าเช่าบ้านตามพระราชกฤษฎีกานี้ ยังคงมีสิทธินำหลักฐานการชำระค่าผ่อนชำระเงินกู้เพื่อชำระราคาบ้านในท้องที่เดิมมาเบิกค่าเช่าบ้านในท้องที่ใหม่ได้ ฉะนั้นเมื่อผู้ฟ้องคดีเป็นผู้มีสิทธิได้รับค่าเช่าบ้านอยู่ก่อนที่ทางราชการจะจัดที่พักให้ การที่ผู้ฟ้องคดีไม่เข้าพักอาศัยในที่พักที่ทางราชการจัดให้ และผู้ถูกฟ้องคดีถือเป็นเหตุไม่พิจารณาขอเบิกค่าเช่าบ้านของผู้ฟ้องคดีจึงไม่ชอบด้วยเจตนารมณ์ของทางราชการ” (คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุดที่ อ.71/2554)

4.2 กรณี เดิมผู้ฟ้องคดีดำรงตำแหน่งเจ้าหน้าที่ฝึกอบรม 8 ว สำนักผู้ตรวจราชการประจำเขตตรวจราชการที่ 2 จ.พิษณุโลก ผู้ฟ้องคดีมีหนังสือขอไปช่วยราชการที่สำนักผู้ตรวจการประจำเขตตรวจราชการกรุงเทพมหานคร ปลัดกระทรวงศึกษาธิการมีคำสั่งให้ไปช่วยราชการเป็นการชั่วคราว มีกำหนด 1 ปี ตั้งแต่วันที่ 6 ตุลาคม 2548 ถึง 6ตุลาคม 2549 ระหว่างที่ไปช่วยราชการ

ผู้ฟ้องคดียื่นคำขอรับเงินค่าเช่าบ้านข้าราชการ ผู้ถูกฟ้องคดีแจ้งว่า ผู้ฟ้องคดีไม่มีสิทธิเบิกค่าเช่าบ้านข้าราชการเนื่องจากการไปช่วยราชการเป็นไปตามคำร้องขอของตนเอง ตามที่กรมบัญชีกลาง ได้มีหนังสือตอบข้อหารือ ต่อมาผู้ถูกฟ้องคดีมีคำสั่งย้ายผู้ฟ้องคดีจากตำแหน่งเจ้าหน้าที่ฝึกอบรม 8 ว สำนักผู้ตรวจราชการประจำเขตตรวจราชการที่ 2 จ.พิษณุโลก ไปดำรงตำแหน่งเจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน 8 ว สำนักตรวจการและติดตามประเมินผล กรุงเทพมหานคร วันที่ 26 ตุลาคม 2549 หลังจากนั้นผู้ฟ้องคดีได้กู้เงินเพื่อซื้อบ้านพร้อมที่ดินเพื่ออยู่อาศัยในเขต กรุงเทพมหานคร และได้ยื่นแบบขอรับเงินค่าเช่าบ้านข้าราชการ ผู้ถูกฟ้องคดีได้แจ้งผลการหารือ สิทธิการเบิกค่าเช่าบ้านของผู้ฟ้องคดีว่า กรมบัญชีกลางได้มีหนังสือตอบข้อหารือว่า การที่ข้าราชการได้รับคัดเลือกให้ดำรงตำแหน่งใหม่ แต่ยังปฏิบัติราชการอยู่ในท้องที่เดิมซึ่งเป็นท้องที่ที่ย้ายตามคำร้องขอของตนเอง สิทธิได้รับค่าเช่าบ้านข้าราชการไม่เปลี่ยนไปจากเดิม ผู้ฟ้องคดีจึงไม่มีสิทธิเบิกค่าเช่าบ้านข้าราชการ

คำวินิจฉัยของศาลปกครองสูงสุด “ผู้ฟ้องคดีขอไปช่วยราชการที่สำนักผู้ตรวจราชการประจำเขตตรวจราชการกรุงเทพมหานคร ผู้ถูกฟ้องคดีได้มีคำสั่งอนุมัติให้ผู้ฟ้องคดีไปช่วยราชการเป็นการชั่วคราวมีกำหนด 1 ปี ตั้งแต่วันที่ 6 ตุลาคม 2548 ถึง 6 ตุลาคม 2549 ดังนั้น การที่ผู้ถูกฟ้องคดีได้มีคำสั่งลงวันที่ 26 ตุลาคม 2549 ย้ายผู้ฟ้องคดีไปดำรงตำแหน่งเจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน 8 ว สำนักตรวจการและติดตามประเมินผล กรุงเทพมหานคร ตั้งแต่วันที่ 26 ตุลาคม 2549 จึงเป็นกรณีที่ผู้ฟ้องคดีได้รับคำสั่งให้เดินทางไปรับราชการประจำสำนักงานใหม่ต่างท้องที่ ไม่ใช่ตามคำร้องขอของผู้ฟ้องคดีที่จะต้องห้ามมิให้มีสิทธิได้รับค่าเช่าบ้านข้าราชการตามมาตรา 7 วรรคหนึ่ง (4) แห่งพระราชกฤษฎีกาค่าเช่าบ้านข้าราชการ พ.ศ. 2547” (คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุดที่ อ.95/2556)

4.3 กรณี ผู้ฟ้องคดีรับราชการครั้งแรกที่เทศบาลฉะเชิงเทรา ต่อมา ในขณะที่ผู้ฟ้องคดีดำรงตำแหน่งนักบริหารงานทั่วไป ระดับ 6 ได้โอนย้ายมาปฏิบัติหน้าที่ราชการที่สำนักงานเทศบาลเมืองบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี ผู้ถูกฟ้องคดีได้จัดให้ผู้ฟ้องคดีเข้าพักอาศัยในบ้านพักศูนย์เยาวชนเทศบาลเมืองบางบัวทอง ซึ่งเป็นบ้านว่างมิใช่บ้านประจำตำแหน่ง โดยเป็นการจัดให้พนักงานเทศบาลที่โอนมารับตำแหน่งใหม่และไม่มีบ้านพัก เข้าพักอาศัยเป็นการชั่วคราว ผู้ฟ้องคดีจึงเข้าพักอาศัยที่บ้านหลังดังกล่าว ต่อมาผู้ฟ้องคดีได้แจ้งย้ายที่อยู่ทางทะเบียนราษฎรออกจากบ้านพักที่ผู้ถูกฟ้องคดีจัดให้ และมี เจ้าพนักงานเทศกิจ 3 ได้มีหนังสือขอเข้าพักอาศัยในบ้านหลังดังกล่าว และผู้ถูกฟ้องคดีพิจารณาแล้วมีคำสั่งอนุญาตหลังจากนั้น ผู้ฟ้องคดีได้ยื่นแบบขอรับค่าเช่าบ้านเสนอต่อผู้

ถูกฟ้องคดีโดยแจ้งว่าผู้ฟ้องคดีได้ย้ายออกจากบ้านพักเนื่องจากบ้านมีสภาพชำรุดทรุดโทรม มีลักษณะไม่ปลอดภัยไม่เหมาะสมกับการพักอาศัยและไม่เหมาะสมกับตำแหน่งหน้าที่ของผู้ฟ้องคดี โดยย้ายไปเช่าบ้านหลังอื่นจึงขอเบิกค่าเช่าบ้านตามสิทธิของผู้ฟ้องคดี และภายหลังจากยื่นคำขอรับค่าเช่าบ้าน ผู้ฟ้องคดีได้รับคำสั่งเลื่อนระดับให้ดำรงตำแหน่งนักบริหารงานทั่วไป ระดับ 7 สังกัดสำนักงานเทศบาลเมืองบางบัวทองซึ่งผู้ถูกฟ้องคดี เห็นว่า เทศบาลเมืองบางบัวทองได้จัดที่พักอาศัยให้กับผู้ฟ้องคดีแต่ผู้ฟ้องคดีได้แสดงความประสงค์ไม่ขอพักในบ้านพักจึงถือว่าผู้ฟ้องคดีได้ละสิทธิการเช่าพักอาศัยและไม่มีสิทธิเบิกค่าเช่าบ้านตามข้อ 6 (1) ของระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยค่าเช่าบ้านของข้าราชการส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2558 ซึ่งผู้ถูกฟ้องคดีได้มีหนังสือหารือไปยังผู้ว่าราชการจังหวัดนนทบุรีและได้มีหนังสือหารือต่อไปยังอธิบดีกรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น ผลปรากฏว่ามีความเห็นเป็นไปในแนวทางเดียวกับผู้ถูกฟ้องคดี

คำวินิจฉัยของศาลปกครองสูงสุด “การจัดที่พักสำหรับข้าราชการส่วนท้องถิ่นนั้น ผู้บริหารท้องถิ่นหรือผู้ที่ได้รับมอบหมายจากผู้บริหารท้องถิ่นเป็นผู้มีอำนาจในการจัดที่พัก โดยให้ดุลพินิจแก่ผู้มีอำนาจจัดที่พักที่จะกำหนดให้บ้านพักข้าราชการใดเป็นที่พักสำหรับข้าราชการส่วนท้องถิ่นระดับใดตามความจำเป็นเหมาะสม รวมทั้งความประหยัดและประโยชน์ของทางราชการ เป็นสำคัญ แต่ทั้งนี้ ในการจัดที่พักให้แก่ข้าราชการส่วนท้องถิ่นนอกจากต้องคำนึงถึงความประหยัดและประโยชน์ของทางราชการแล้ว ยังจะต้องคำนึงถึงสภาพของที่พักประกอบด้วย กล่าวคือ ต้องเป็นที่พักอาศัยที่เหมาะสมแก่การพักอาศัยโดยสะดวกปลอดภัยตามสมควรแก่ที่วิญญูชนสมควรได้รับ ไม่มีสภาพชำรุดทรุดโทรม หรือมีลักษณะไม่ปลอดภัยต่อชีวิต ร่างกาย และทรัพย์สินของผู้เช่าอยู่อาศัย หรือมีเหตุสุดิวสัย หรือมีเหตุอื่นใดอันเป็นเหตุให้ไม่สามารถเช่าอยู่อาศัยได้ รวมทั้งต้องคำนึงถึงฐานะานุรูปของผู้เช่าพักอาศัยประกอบด้วย ซึ่งผู้ถูกฟ้องคดีไม่ได้กำหนดมาตรฐานที่ที่พักสำหรับข้าราชการส่วนท้องถิ่นแต่ละระดับไว้เป็นการเฉพาะตามที่กำหนดไว้ในข้อ 1 วรรคหนึ่ง (1) และ (2) ของหนังสือกระทรวงมหาดไทยฯ ประกอบกับข้อเท็จจริงปรากฏต่อมาว่า ภายหลังจากที่ผู้ฟ้องคดีแจ้งย้ายออกจากบ้านพักที่ผู้ถูกฟ้องคดี จัดให้แล้ว ผู้ถูกฟ้องคดีได้อนุญาตให้พนักงานเทศกิจระดับ 3 เข้าพักอาศัยแทนผู้ฟ้องคดี จึงเห็นได้ว่าบ้านพักดังกล่าวไม่ใช่ที่พักสำหรับข้าราชการระดับ 7 ขึ้นไป และเมื่อพิจารณาถึงสภาพของบ้านพักที่ผู้ถูกฟ้องคดีจัดให้ที่เป็นบ้านแฝดครึ่งตึกครึ่งไม้ 2 ชั้น มีห้องน้ำบริเวณชั้นล่าง 1 ห้อง มีสภาพชำรุดทรุดโทรม โดยยังไม่มี การซ่อมแซม บ้านพักดังกล่าวจึงไม่เหมาะสมแก่การพักอาศัยของวิญญูชนโดยทั่วไปโดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อคำนึงถึงฐานะานุรูปของผู้ฟ้องคดี ซึ่งเป็นข้าราชการตำแหน่งนักบริหารงานทั่วไประดับ 7 บ้านพักที่ผู้ถูกฟ้อง

คดีจัดให้จึงยังไม่มีความเหมาะสมที่จะพักอาศัยและไม่เหมาะสมกับตำแหน่งหน้าที่ของผู้ฟ้องคดี” (คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุดที่ อ.1466/2559)

4.4 กรณี ผู้ฟ้องคดีรับราชการในตำแหน่งนักทัศนวิทยา 7 สังกัดเรือนจำกลางสุราษฎร์ธานี ต่อมา กรมราชทัณฑ์มีคำสั่งให้ผู้ฟ้องคดีรักษาการในตำแหน่งนักทัศนวิทยา 7 สังกัดเรือนจำกลางนครปฐม ผู้ฟ้องคดีมีความประสงค์ขอบ้านพักข้าราชการโดยเจตนาต้องการให้เป็นที่พักอาศัยของผู้ฟ้องคดี คณะกรรมการพิจารณาจัดเจ้าหน้าที่เข้าพักอาศัยบ้านพักของทางราชการเรือนจำกลางนครปฐม มีมติให้ผู้ฟ้องคดีเข้าพักอาศัยในบ้านเลขที่ 5/4 และผู้บัญชาการเรือนจำกลางนครปฐม เห็นชอบตามมติ แต่เมื่อผู้ฟ้องคดีได้เข้าตรวจสอบสภาพบ้านพักจึงได้พบว่ามีความชำรุดหลายแห่ง จึงมีหนังสือถึงผู้ถูกฟ้องคดี แจ้งว่าบ้านพักที่จัดให้มีสภาพชำรุดทรุดโทรม และไม่ปลอดภัย ผู้ฟ้องคดีมีความประสงค์จะขอเบิกค่าเช่าบ้านข้าราชการตามสิทธิ ซึ่งต่อมาผู้ถูกฟ้องคดีมีมติว่า หากผู้ฟ้องคดีไม่ประสงค์จะอยู่อาศัย ให้ทำบันทึกส่งคืนบ้านพัก ผู้ฟ้องคดีจึงมีหนังสือขอคืนบ้านพักหลังดังกล่าว พร้อมทั้งขอใช้สิทธิเบิกค่าเช่าบ้านข้าราชการ แต่ผู้ถูกฟ้องคดีมีคำสั่งไม่อนุมัติให้ผู้ฟ้องคดีเบิกค่าเช่าบ้าน เนื่องจากสิทธิการเบิกค่าเช่าบ้านของผู้ฟ้องคดีได้สิ้นสุดลงแล้ว

คำวินิจฉัยของศาลปกครองสูงสุด “เดิมผู้ฟ้องคดีรับราชการในตำแหน่งนักทัศนวิทยา 7 สังกัดเรือนจำกลางสุราษฎร์ธานี ต่อมา ได้รับคำสั่งให้ไปรักษาการในตำแหน่งนักทัศนวิทยา 7 สังกัดเรือนจำกลางนครปฐม ผู้ฟ้องคดีจึงเป็นผู้มีสิทธิได้รับค่าเช่าบ้านข้าราชการตามมาตรา 7 วรรคหนึ่ง แห่งพระราชกฤษฎีกาค่าเช่าบ้านข้าราชการ พ.ศ. 2547 นับตั้งแต่วันที่รายงานตัวปฏิบัติหน้าที่ แม้ผู้ถูกฟ้องคดี จะได้จัดที่พักให้แก่ผู้ฟ้องคดีก็ตาม แต่ในการจัดหาที่พักให้แก่ข้าราชการนอกจากต้องคำนึงถึงความประหยัดและประโยชน์ของทางราชการแล้วยังจะต้องคำนึงถึงสภาพของที่พักประกอบด้วย กล่าวคือ ต้องเป็นที่พักที่เหมาะสมแก่การพักอาศัยโดยความสะดวกปลอดภัยตามสมควรแก่ที่วิญญูชนสมควรได้รับ ไม่มีสภาพชำรุดทรุดโทรม หรือมีลักษณะที่ไม่ปลอดภัยต่อชีวิต ร่างกาย และทรัพย์สินของผู้เช่าอยู่อาศัย หรือมีเหตุสุดวิสัย หรือมีเหตุอื่นใดอันเป็นเหตุให้ไม่สามารถเช่าอยู่อาศัยได้ รวมทั้งต้องคำนึงถึงฐานะการเงินของผู้เช่าพักอาศัยประกอบด้วย ตามข้อ 6 วรรคหนึ่ง ของหลักเกณฑ์และวิธีปฏิบัติในการจัดข้าราชการเข้าพักอาศัยในที่พักของทางราชการ พ.ศ. 2551” (คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุดที่ อ.480/2561)

จากกรณีตัวอย่างข้างต้น การออกคำสั่งทางปกครองผู้มีอำนาจต้องคำนึงถึงบทบัญญัติของกฎหมาย กฎ เป็นหลัก การอ้างข้อหรือจากหน่วยเหนือไม่ได้ผูกพันกับการออกคำสั่งทางปกครอง

หากคำตอบจากข้อหาหรือนั้นขัดต่อกฎหมาย กฎ ทั้งตัวบทและเจตนารมณ์ของกฎหมาย ข้อหาหรือและระเบียบเป็นเพียงแนวปฏิบัติหาขัดต่อกฎหมายแล้วการออกคำสั่งก็ไม่ชอบด้วยกฎหมายเช่นกัน

5. นิติวิธีทางกฎหมายมหาชน

บวรศักดิ์ อุวรรณโณ (2538). ได้ให้ความหมายถึง นิติวิธีกฎหมายมหาชน คือ “วิธีการที่จะคิดวิเคราะห์เป็นระบบในกฎหมายมหาชน” ซึ่งสอดคล้องกับ ฐริชญา วัตนรุ่ง (2567). ที่ให้ความหมายว่า นิติวิธีมหาชน คือ “วิธีคิดวิเคราะห์ หรือการพิจารณาปัญหาอย่างเป็นระบบในเรื่องกฎหมายมหาชนตามแบบแผนของกฎหมายมหาชน” โดยใช้ในการเปรียบเทียบกฎหมาย เป็นวิธีวิเคราะห์อย่างเป็นระบบแบบแผนทั้งรูปแบบขององค์กร กระบวนการ และเนื้อหาอันเป็นกฎเกณฑ์ของกฎหมายโดยการพิจารณาเทียบเคียงกฎหมายมหาชนในเรื่องเดียวกันของระบบกฎหมายต่างๆ เพื่อใช้ในการตีความกฎหมายซึ่งอาจมีได้หลายกรณี เช่น การอุดช่องว่างของกฎหมาย คือ เป็นเรื่องที่ถูกกฎหมายไม่ได้บัญญัติไว้โดยตรงในเรื่องนั้น ๆ หรือ กฎหมายนั้นไม่ชัดเจนหรือมีความหมายคลุมเครือซึ่งจะเกิดปัญหาในการตีความ ทำให้ผู้ที่ต้องตีความกฎหมายต้องแสดงเหตุผลและแนวคิดเพื่อจะอธิบายถึงข้อเท็จจริงในคดี เช่นการนำประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ที่นำเอาจารีตประเพณีและหลักกฎหมายทั่วไปมาใช้ในการอุดช่องว่างของกฎหมายในมาตรา 4 วรรคสอง ระบุว่า “เมื่อไม่มีบทกฎหมายที่จะยกมาปรับคดีได้ ให้วินิจฉัยคดีนั้นตามจารีตประเพณีแห่งท้องถิ่น ถ้าไม่มีจารีตประเพณีเช่นว่านั้น ให้วินิจฉัยคดีอาศัยเทียบบทกฎหมายที่ใกล้เคียงอย่างยิ่ง และถ้าบทกฎหมายเช่นนั้นก็ไม่มีด้วย ให้วินิจฉัยตามหลักกฎหมายทั่วไป” และยังให้ความหมายการประสานประโยชน์สาธารณะให้เข้ากับการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของปัจเจกชนเป็นหัวใจของนิติวิธีกฎหมายมหาชนที่สามารถสร้างดุลยภาพของสองสิ่งที่คุณเหมือนจะขัดแย้งและสวนทางกันคือหากให้ความสำคัญในส่วนใดมากก็จะเสียดุลยภาพ เช่น การให้ความสำคัญกับประโยชน์สาธารณะมากเกินไปซึ่งจะเป็นการให้อภิสิทธิ์ของฝ่ายมหาชนเกิดการลดการควบคุมความชอบด้วยกฎหมายและยอมรับการใช้อำนาจตามอำเภอใจ หากให้ความสำคัญแก่สิทธิเสรีภาพเอกชนมากเกินไป จะทำให้สถานะของรัฐลงไปเท่ากับเอกชน เห็นประโยชน์สาธารณะเหมือนกับประโยชน์ส่วนตัวของบุคคล การนำนิติวิธีประกอบในการพิจารณาซึ่งสามารถใช้ได้สองรูปแบบ คือ นิติวิธีทางประวัติศาสตร์กฎหมายโดยการศึกษาบทบัญญัติแห่งกฎหมายในอดีต การวิวัฒนาการของกฎหมาย รวมถึง หลักเหตุผลของบทบัญญัติกฎหมายเก่าและบทบัญญัติกฎหมายใหม่ถึงความแตกต่าง การพัฒนาการของกฎหมายทั้งที่เป็นกฎหมายลายลักษณ์อักษรและไม่เป็นลายลักษณ์อักษร อีกรูปแบบหนึ่ง คือ นิติวิธีทางสังคม

วิทยากฎหมาย เป็นวิธีที่มุ่งศึกษาความสัมพันธ์ของกฎหมายที่ต่อสังคมรวมถึงเหตุการณ์ทางสังคมที่มีผลก่อให้เกิดกฎหมายและผลที่กฎหมายก่อให้เกิดสังคม เพื่อช่วยอธิบายให้เห็นถึงสภาพของกฎหมายตามความเป็นจริงของสังคม และสิ่งสำคัญในนิติวิธี คือการเปรียบเทียบเพื่อตีความกฎหมาย

ดังนั้นการวินิจฉัยหรือตีความกฎหมายเพื่อให้ผลของกฎหมายเป็นไปตามเจตนารมณ์ของการใช้หลักการนิติวิธีทางกฎหมายจึงเป็นวิธีการที่จะคิดวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ พิจารณาเทียบเคียงกฎหมายในเรื่องเดียวกัน เพื่อใช้ในการตีความกฎหมาย การอุดช่องว่างของกฎหมาย ในกรณีที่กฎหมายไม่ได้บัญญัติไม่ชัดเจนหรือมีความหมายคลุมเครือ

6. แนวทางในการพิจารณาของผู้มีอำนาจตามแนวการพิจารณาพิพากษาคดีปกครอง ค่าเช่าบ้านข้าราชการ

แนวทางในการพิจารณาของผู้มีอำนาจ ในเรื่องสิทธิเบิกค่าเช่าบ้านตามมาตรา 7 แห่งพระราชกฤษฎีกาค่าเช่าบ้านข้าราชการ พ.ศ. 2547 การขอใช้สิทธิเบิกค่าเช่าบ้าน ตามมาตรา 17 แห่งพระราชกฤษฎีกาเดียวกันนั้นเพื่อให้เป็นไปตามข้อกฎหมายและเกิดความเป็นธรรมแก่ผู้มีสิทธิและขอใช้สิทธิเพื่อป้องกันการเกิดข้อพิพาท แม้ว่าจะไม่มีหลักเกณฑ์ที่สามารถกำหนดสูตรที่ตายตัวได้ แต่ขั้นตอนกระบวนการหรือข้อควรคำนึงอาจนำเสนอได้ 2 ประการ ดังนี้

ประการที่ 1 ตรวจสอบสิทธิค่าเช่าบ้านข้าราชการเมื่อได้รับคำสั่ง เมื่อมีข้าราชการยื่นคำขอเบิกค่าเช่าบ้าน ตรวจสอบคำสั่งแต่งตั้งให้มาประจำหน่วยงานของผู้ยื่นคำขอ พิสูจน์ให้เห็นว่าเป็นคำสั่งให้เดินทางไปประจำสำนักงานในต่างท้องที่ ท้องที่คือ อำเภอ กิ่งอำเภอ ไม่ว่าจะการย้าย การเปลี่ยนตำแหน่ง และการโอน ถือเป็นกรที่ได้รับคำสั่งให้เดินทางไปประจำสำนักงานใหม่ทั้งสิ้น และไม่เข้าข้อยกเว้นตาม (1) ทางราชการได้จัดที่พักอาศัยให้ตามหลักเกณฑ์ที่กระทรวงการคลัง กำหนด (2) มีเคหะสถานอันเป็นกรรมสิทธิ์ของตนเองหรือคู่สมรสในท้องที่ที่ไปประจำสำนักงานใหม่ โดยไม่มีหนี้ค้ำชำระกับสถาบันการเงิน และ (3) ได้รับคำสั่งให้เดินทางไปประจำสำนักงานใหม่ในต่างท้องที่ตามคำร้องขอของตนเอง ซึ่ง (3) เฉพาะกรณีการย้าย อาจมีข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้องในพระราชกฤษฎีกาค่าเช่าบ้านข้าราชการ พ.ศ. 2547 คือ มาตรา 7, มาตรา 7/1, มาตรา 8, มาตรา 9, มาตรา 10, มาตรา 11, มาตรา 12, มาตรา 13, มาตรา 14, มาตรา 15, และ มาตรา 16 โดยพิจารณากรณีของผู้ยื่นคำขอมีข้อเท็จจริงเป็นไปตามมาตรา ดังกล่าวหรือไม่อย่างไร

ประการที่ 2 ตรวจสอบการขอใช้สิทธิเบิกค่าเช่าบ้านราชการ ในกรณีที่เป็นกรเช่าบ้าน พิสูจน์ให้เห็นว่ามีการเช่าบ้านจริงโดยสัญญาเช่าและตรวจสอบสภาพบ้านให้เห็นว่าเหมาะสมแก่ราคาเช่าบ้านและมีลักษณะการอาศัยอยู่จริงของผู้ยื่นคำขอโดยดูจากข้าวของเครื่องใช้ภายในบ้าน ในกรณีที่เป็นกรเช่าซื้อหรือผ่อนชำระเงินกู้เพื่อชำระราคาค่าบ้าน พิสูจน์ให้เห็นว่าผู้ขอได้ก่อนนี้และชำระราคาค่าบ้านหลังที่ประสงค์จะใช้เป็นที่อยู่อาศัยซึ่งจะเกิดเป็น 2 ลักษณะ 1) ข้าราชการที่เช่าซื้อหรือกู้เงินเพื่อซื้อบ้านที่สร้างเสร็จแล้ว และใช้เพื่อเป็นที่อยู่อาศัยและได้อาศัยอยู่จริงในบ้านนั้นซึ่งสามารถเกิดขึ้นได้ตามตัวบทกฎหมาย 2) ข้าราชการที่กู้เงินเพื่อปลูกสร้างบ้านซึ่งสภาพของบ้านไม่สามารถเข้าอยู่ได้ทันทีนับแต่วันที่ก่อหนี้ ตามหลักความเสมอภาคแล้วทั้ง 2 ลักษณะ สามารถเบิกค่าเช่าบ้านเพื่อผ่อนชำระเงินกู้ได้ตั้งแต่วันที่เกิดหนี้

ข้อเสนอแนะกระบวนการปฏิบัติที่สอดคล้องกับหลักเกณฑ์

1. กระบวนการตรวจสอบสิทธิและเอกสาร จัดทำคู่มือการตรวจสอบสิทธิอย่างละเอียด เช่น คุณสมบัติของผู้ขอเบิก ประเภทของที่อยู่อาศัยที่สามารถเบิกได้ สร้างระบบดิจิทัลเพื่อลดความซับซ้อนและเพิ่มความโปร่งใสในกระบวนการยื่นเอกสาร
2. การกำหนดหลักเกณฑ์ที่ชัดเจน จัดทำแนวปฏิบัติ (Standard Operating Procedure) สำหรับเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบ ระบุขั้นตอนการยื่นคำร้อง การพิจารณา การอนุมัติ และการจ่ายค่าเช่าอย่างละเอียด
3. การกำกับดูแลและตรวจสอบ จัดตั้งคณะกรรมการตรวจสอบการเบิกจ่าย เพื่อป้องกันการทุจริตหรือการใช้อำนาจในทางมิชอบ เปิดช่องทางร้องเรียนกรณีมีข้อสงสัยเกี่ยวกับความโปร่งใส
4. การอบรมและสื่อสาร จัดอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับสิทธิและวิธีการเบิกค่าเช่าบ้านแก่ข้าราชการและเจ้าหน้าที่ ใช้สื่อประชาสัมพันธ์เพื่อเผยแพร่ข้อมูลให้ชัดเจนและเข้าใจง่าย

สรุป

สิทธิค่าเช่าบ้านเป็นสวัสดิการเพื่อช่วยเหลือข้าราชการที่ได้รับความเดือดร้อนในเรื่องที่อยู่อาศัยเนื่องจากทางราชการเป็นเหตุ การพิจารณาอนุมัติหรือไม่อนุมัติควรคำนึงถึงกฎหมายเกี่ยวกับสิทธิค่าเช่าบ้านข้าราชการ เช่น มาตรา 7, มาตรา 17 แห่งพระราชกฤษฎีกาค่าเช่าบ้านข้าราชการ พ.ศ. 2547 และระเบียบของแต่ละส่วนราชการทั้งราชการส่วนกลาง ภูมิภาค ท้องถิ่น และ

หน่วยงานอื่นของรัฐ คำนึงถึงเจตนารมณ์ของกฎหมายเพื่อให้ผลของกฎหมายเป็นไปตามที่ควรจะเป็น คำนึงถึงหลักความเสมอภาคในการวินิจฉัยกรณีการรับราชการแต่ละสังกัดทั้งราชการส่วนกลาง ราชการส่วนภูมิภาคและราชการส่วนท้องถิ่นซึ่งความเป็นข้าราชการนั้นเท่าเทียมกันไม่ว่าจะเป็นข้าราชการในราชการส่วนใด การออกคำสั่งทางปกครองผู้มีอำนาจต้องคำนึงถึงบทบัญญัติของกฎหมาย กฎ เป็นหลัก การอ้างข้อหาหรือจากหน่วยเหนือหรืออ้างระเบียบ เป็นเพียงแนวปฏิบัติหาขัดต่อกฎหมายแล้วการออกคำสั่งก็ไม่ชอบด้วยกฎหมายเช่นกัน ซึ่งเป็นนิติวิธีทางกฎหมายที่สำคัญ

เอกสารอ้างอิง

- ตระหง่าน เกียรติศิริโรจน์. (2566). **คัมภีร์คดีปกครอง**. กรุงเทพฯ: พิมพ์อักษร.
- ทวิศ ศรีเกต. (2558). **หลักทางวิชาการเกี่ยวกับการใช้ และการตีความกฎหมาย**. บทความใช้เพื่อการนำออกอากาศทางสถานีวิทยุกระจายเสียงรัฐสภา รายการเจตนารมณ์กฎหมาย สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร วันออกอากาศ ๑๓ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๕๘.
- บวรศักดิ์ อวรรณโณ. (2538). **กฎหมายมหาชน เล่ม 3 : ที่มาและนิติวิธี**. กรุงเทพฯ: นิติธรรม. _____ . (2542). การตีความกฎหมาย : ตัวอักษรหรือเจตนารมณ์. **วารสารศาลรัฐธรรมนูญ**, ปีที่ 1 (เล่มที่ 2), หน้า 31-39.
- ภูริชญา วัตนรุ่ง. (2567). **หลักกฎหมายมหาชน**. ค้นเมื่อ กุมภาพันธ์ 2, 2567, จาก [http://old-book.ru.ac.th/e-book/LW101\(50\)/LW101-7.pdf](http://old-book.ru.ac.th/e-book/LW101(50)/LW101-7.pdf)
- ฤทัย หงส์สิริ. (2564). **ศาลปกครองและการดำเนินคดีในศาลปกครอง**. กรุงเทพฯ: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา.
- วรเจตน์ ภาคีรัตน์. (2557) **การตีความกฎหมาย**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิญญูชน.
- ศาลปกครอง. (2553). **แนวคำวินิจฉัยของศาลปกครอง (พ.ศ. 2544 – 2552)**. กรุงเทพฯ: สำนักงานศาลปกครอง.
- _____. (2554). **แนวคำวินิจฉัยของศาลปกครองเล่ม 2**. กรุงเทพฯ: สำนักงานศาลปกครอง.
- _____. (2555). **แนวคำวินิจฉัยของศาลปกครองเล่ม 3**. กรุงเทพฯ: สำนักงานศาลปกครอง.
- _____. (2556). **แนวคำวินิจฉัยของศาลปกครองเล่ม 4**. กรุงเทพฯ: สำนักงานศาลปกครอง.
- _____. (2559). **แนวคำวินิจฉัยของศาลปกครองเล่ม 5**. กรุงเทพฯ: สำนักงานศาลปกครอง.

- _____. (2560). แนวคำวินิจฉัยของศาลปกครองเล่ม 6. กรุงเทพฯ: สำนักงานศาลปกครอง.
- _____. (2561). แนวคำวินิจฉัยของศาลปกครองเล่ม 7. กรุงเทพฯ: สำนักงานศาลปกครอง.
- _____. (2562). แนวคำวินิจฉัยของศาลปกครองเล่ม 8. กรุงเทพฯ: สำนักงานศาลปกครอง.
- _____. (2563). แนวคำวินิจฉัยของศาลปกครองเล่ม 9. กรุงเทพฯ: สำนักงานศาลปกครอง.
- _____. (2564). แนวคำวินิจฉัยของศาลปกครองเล่ม 10. กรุงเทพฯ: สำนักงานศาลปกครอง.
- _____. (2565). แนวคำวินิจฉัยของศาลปกครองเล่ม 11. กรุงเทพฯ: สำนักงานศาลปกครอง.
- _____. (2566). แนวคำวินิจฉัยของศาลปกครองเล่ม 12. กรุงเทพฯ: สำนักงานศาลปกครอง.
- สมยศ เชื้อไทย. (2560). แนวคิดและหลักการตีความกฎหมาย. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- สุพจน์ ภูมานะชัย. (2558). หลักการตีความทางกฎหมายไทย. กรุงเทพฯ: นิติธรรม.
- หยุด แสงอุทัย. (2565). ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป. พิมพ์ครั้งที่ 22. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ผู้เขียน

ชิษณุชา หมั่นถนอม*

ศึกษานิเทศก์ชำนาญการพิเศษ (คศ.3)

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษายะลา

อำเภอเมือง จังหวัดยะลา

จาก CDA สู่ MCDA : แนวคิดและการประยุกต์ใช้เพื่อศึกษาวาทกรรมในภาษาไทย

From CDA to MCDA : Concept and Application for

Studying Discourse in Thai Language

นันทวัฒน์ เนตรเจริญ*

Nantawat Nejaroen*

Received: 12 July 2024, Revised: 24 December 2024, Accepted: 25 December 2024

บทคัดย่อ

บทความฉบับนี้มุ่งนำเสนอแนวคิดวาทกรรมหลากหลายรูปแบบวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ (MCDA) เพื่อเป็นแนวทางต่อยอดการศึกษาวาทกรรมในภาษาไทย เนื้อหาประกอบด้วย (1) แนวคิดด้านวาทกรรมหลากหลายรูปแบบวิเคราะห์ (MDA) กับมุมมองเรื่องความหมายและรูปแบบ (2) ความสำคัญของการปรับเปลี่ยนจากการศึกษาวาทกรรมรูปแบบเดียวมาสู่วาทกรรมหลากหลายรูปแบบ ซึ่งมีความสอดคล้องกับลักษณะของตัวบทวัฒนธรรมประชานิยมในปัจจุบัน (3) แนวคิดวาทกรรมหลากหลายรูปแบบวิเคราะห์เชิงวิพากษ์และตัวอย่างการประยุกต์ใช้เพื่อศึกษาวาทกรรมในภาษาไทย

คำสำคัญ : วาทกรรมหลากหลายรูปแบบวิเคราะห์เชิงวิพากษ์, วาทกรรมหลากหลายรูปแบบ, วาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์, วาทกรรมในภาษาไทย

Abstract

This article aims to present the concept of Multimodal Critical Discourse Analysis (MCDA) for developing the discourse study in Thai language. Content is comprised of (1) the concept of Multimodal Discourse Analysis (MDA) with the aspect of meaning and mode, (2) the significance of transformation from monomodal discourse study to multimodal which corresponds to popular cultural text at present, (3) the concept of Multimodal Critical Discourse Analysis and the examples of adaptation for studying discourse in Thai language.

Keywords : Multimodal Critical Discourse Analysis (MCDA), Multimodal Discourse Analysis (MDA), Critical Discourse Analysis (CDA), Discourse in Thai

*ผู้ประสานงานหลัก (Corresponding Author)

E-mail : r_arts_55@hotmail.com

From CDA to MCDA : Concept and Application for

Studying Discourse in Thai Language

บทนำ

คำว่า “วาทกรรม” (Discourse) ในทางภาษาศาสตร์ คือแนวคิดที่ว่าด้วยการศึกษาภาษาระดับข้อความ ซึ่งจำแนกเป็น 2 มิติ คือ การศึกษาในมิติของภาษา และการศึกษาในมิติของสังคม (Gee, 2005: 26; วรพงศ์ ไชยฤกษ์, 2560: 140) การศึกษาในมิติของภาษาจะมุ่งเน้นการศึกษาโครงสร้างของข้อความในระดับที่สูงกว่าประโยค มิได้สนใจภาษาในการใช้และการตีความของมนุษย์มากนัก (Mayr, 2008: 7) เมื่อกล่าวถึง “Discourse” ในมิตินี้ นักภาษาศาสตร์ไทยนิยมใช้คำว่า ข้อความต่อเนื่อง ปริจเฉท วจนะ ระบบข้อความ หรือ สัมพันธสาร (ณัฐพร พานโพธิ์ทอง, 2556: 2) ส่วนการศึกษาในมิติของสังคมจะศึกษากระบวนการสร้างความหมายให้กับสิ่งต่างๆ ในสังคมอย่างเป็นระบบ โดยมองว่าภาษาคือเครื่องมือที่มนุษย์ใช้ประกอบสร้างความหมายให้กับสิ่งต่างๆ ในสังคม เมื่อกล่าวถึง “Discourse” ในมิตินี้ นักวิชาการไทยจะนิยมใช้คำว่า “วาทกรรม” ดังนั้นเมื่อกล่าวถึง “วาทกรรม” จึงมักจะมีนัยยะของการสื่อความหมายที่เกี่ยวข้องกับอำนาจ (power) และอุดมการณ์ (ideology) อยู่ด้วยเสมอ (ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร, 2543: 19-20; ณัฐพร พานโพธิ์ทอง, 2556: 5-6; วรพงศ์ ไชยฤกษ์, 2556: 139, จันทิมา อังคพนชกิจ, 2557: 18)

แนวคิดหนึ่งที่นักภาษาศาสตร์ไทยนำมาใช้ศึกษาวาทกรรมคือแนวคิดวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ (Critical Discourse Analysis – CDA) ซึ่งว่าด้วยการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอำนาจ (Weiss and Wodak, 2003: 12) โดยมองว่าวาทกรรมเป็นวิถีปฏิบัติทางสังคม (social practice) ที่เกี่ยวพันกับโครงสร้างทางสังคม กล่าวคือ วาทกรรมถูกกำกับโดยโครงสร้างทางสังคม และในขณะเดียวกันวาทกรรมก็มีส่วนในการหล่อหลอม ปรับปรุง หรือผลิตซ้ำโครงสร้างทางสังคม (Fairclough, 1995a: 73) วาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์จะศึกษาวิธีการใช้วาทกรรมผลิตสร้างและผลิตซ้ำโครงสร้างทางสังคมเหล่านั้นไว้ โดยมุ่งเน้นการวิเคราะห์ภาษาที่สื่อผ่านตัวบทและบริบททางสังคม เพื่อตีแผ่อุดมการณ์ที่แฝงเร้นอยู่ในภาษา อันจะเผยให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างวาทกรรมกับอำนาจ อุดมการณ์ การครอบงำ ความไม่เท่าเทียม เป็นต้น (van Dijk, 1993: 249; Mayr, 2008: 8; วรพงศ์ ไชยฤกษ์, 2556: 140) ประเด็นของงานวิจัยด้านวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์จึงมักจะเกี่ยวข้องกับการใช้อำนาจในทางมิชอบและการต่อต้านความไม่ชอบธรรมนั้นๆ (ณัฐพร พานโพธิ์ทอง, 2556: 30)

การศึกษาวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ในภาษาไทยได้รับความสนใจอย่างแพร่หลาย ผลงานวิจัยต่างชี้ให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอุดมการณ์ที่แฝงเร้นอยู่ในตัวบทของวาท

กรรมรูปแบบต่างๆ เช่น โฆษณา นิตยสาร หนังสือพิมพ์ ตำราเรียน ฯลฯ มีการตีแผ่อุดมการณ์ที่แฝงเร้นอยู่ภายใต้การเลือกใช้ภาษา เผยให้เห็นอุดมการณ์ที่ครอบงำความคิดความเชื่อของคนในสังคมไทยในหลายประเด็น อาทิ ความงาม ความสุข ความสำเร็จ เพศวิถี เป็นต้น งานวิจัยแนวทฤษฎีการวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ในภาษาไทยโดยส่วนใหญ่จะมุ่งวิเคราะห์ตัวภาษาเป็นหลัก และมีการวิเคราะห์เชื่อมโยงกับมิติทางสังคมและวัฒนธรรมตามกรอบมิติทั้งสามของวาทกรรมของแฟร์คล็อฟ (Fairclough, 1995b: 59)

ความก้าวหน้าด้านเทคโนโลยีการสื่อสารที่พัฒนาไปตามยุคสมัยส่งผลให้ตัวบท (Text) ที่ใช้สื่อสารกันในสังคมยุคปัจจุบันมีความซับซ้อนและมีความเป็น “วาทกรรมหลากหลายรูปแบบ” (Multimodal Discourse) มากขึ้น นักภาษาศาสตร์ที่ศึกษาวาทกรรมตระหนักว่า การสื่อความหมายของตัวบทนั้นมิได้ถ่ายทอดผ่านตัวภาษาเท่านั้น แต่สามารถถ่ายทอดผ่านสัญญาณอื่นๆ ในตัวบทได้ด้วย¹ ดังนั้นการศึกษาตัวบทโดยมุ่งพิจารณาเฉพาะตัวภาษาแล้วมองข้ามความหมายที่แฝงเร้นอยู่ในสัญญาณอื่นๆ อาจส่งผลให้การทำความเข้าใจการสื่อความหมายของตัวบทมีความคลาดเคลื่อนและไม่ครอบคลุม (Machin and Mayr, 2012: 1) จึงมีการพัฒนาแนวทางศึกษาวาทกรรมด้วยมุมมองที่ตระหนักถึงลักษณะความหลากหลายรูปแบบ (Multimodal) ของวาทกรรมมากขึ้น อันนำไปสู่แนวคิดวาทกรรมหลากหลายรูปแบบวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ (Multimodal Critical Discourse Analysis - MCDA)

บทความนี้จะนำเสนอข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับแนวคิดวาทกรรมหลากหลายรูปแบบวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ โดยจะอธิบายต่อยอดเปรียบเทียบกับแนวคิดวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ (Critical Discourse Analysis - CDA) เพื่อเสนอให้เห็นถึงลักษณะของมุมมอง หลักการ และจุดเด่นที่จะช่วยเติมเต็มแนวทางการวิเคราะห์วาทกรรมเพื่อตีแผ่อุดมการณ์ที่แฝงเร้นอยู่ภายในตัวบท ทั้งนี้จะเริ่มต้นจากการอธิบายแนวคิดสำคัญที่เกี่ยวข้องอีกหนึ่งแนวคิด คือ วาทกรรมหลากหลายรูปแบบวิเคราะห์ (Multimodal Discourse Analysis - MDA) เพื่อให้เห็นความเชื่อมโยงอันนำไปสู่แนวคิดวาทกรรมหลากหลายรูปแบบวิเคราะห์เชิงวิพากษ์

¹ การสื่อสารในแต่ละเหตุการณ์มีรูปแบบและวิธีการสื่อสารแตกต่างกัน สัญญาณที่ปรากฏใช้สื่อสารในแต่ละเหตุการณ์จึงแตกต่างกันออกไปด้วย เช่น เว็บไซต์จะสามารถใช้ภาพเคลื่อนไหวเพื่อสื่อความหมาย แต่หนังสือพิมพ์ไม่มี หรือการแสดงละครเวทีจะการลักษณะการใช้แสง สี เสียง ที่แตกต่างไปจากภาพยนตร์ เป็นต้น ในที่นี้จะมุ่งเน้นการสื่อสารผ่านตัวบทที่ใช้สัญญาณประเภทรูปภาพ (visual) เป็นหลัก ตามแนวทางที่ Kress (2010) เสนอไว้ เพื่อให้เข้าใจพื้นฐานของแนวคิดโดยสังเขป

1. วาทกรรมหลากหลายรูปแบบวิเคราะห์ (Multimodal Discourse Analysis) : มุมมองพื้นฐานกับแนวคิดเรื่องความหมาย (meaning) และรูปแบบ (mode)

ในขณะที่นักภาษาศาสตร์ให้ความสนใจวาทกรรมวิเคราะห์วิพากษ์ (Critical Discourse Analysis - CDA) ซึ่งว่าด้วยการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอุดมการณ์และอำนาจ ยังมีแนวคิดด้านวาทกรรมศึกษาอีกแนวคิดหนึ่งซึ่งมีบทบาทสำคัญเกิดขึ้นในแวดวงสื่อและวัฒนธรรมศึกษา คือ แนวคิดวาทกรรมหลากหลายรูปแบบวิเคราะห์ (Multimodal Discourse Analysis – MDA) ซึ่งว่าด้วยการศึกษาการสร้างความหมายของรูปแบบ (mode) และสื่อกลาง (medium) ประเภทต่างๆ เช่น ภาพยนตร์ ของเล่น ฯลฯ ร่วมกับบริบททางสังคมวัฒนธรรมที่ตัวบทนั้นสื่อสารอยู่ ทว่าวาทกรรมหลากหลายรูปแบบวิเคราะห์จะไม่ได้มุ่งเน้นการเปิดโปงอุดมการณ์ที่แฝงเร้นภายในตัวบทแบบวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ (Machin and Mayr, 2012: 1; Djonov and Zhao, 2014: 1) กล่าวได้ว่าแนวทางศึกษาวาทกรรมทั้งสองต่างมีลักษณะเด่นและจุดมุ่งเน้นที่แตกต่างกัน

มุมมองพื้นฐานของแนวคิดวาทกรรมหลากหลายรูปแบบวิเคราะห์คือการมองว่าตัวบทหรือการสื่อสารทุกรูปแบบมีลักษณะเป็นวาทกรรมหลากหลายรูปแบบ (Multimodal) เสมอ กล่าวคือ สัญญะต่างๆ อันเป็นองค์ประกอบภายในตัวบทหรือการสื่อสารนั้นต่างร่วมกันประกอบสร้างความหมาย โดยไม่ได้จัดแบ่งว่าสัญญะใดมีบทบาทสำคัญในการสร้างความหมายมากที่สุด และสัญญะใดมีบทบาทเป็นส่วนเสริมการสร้างความหมาย แต่สัญญะที่ปรากฏทั้งหมดจะมีบทบาทสำคัญเท่าๆ กัน และสัญญะเหล่านั้นจะมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกันแบบข้ามรูปแบบ (mode) เพื่อประกอบสร้างความหมายให้ตัวบท มุมมองเช่นนี้ช่วยขยายขอบเขตที่มีต่อตัวบทให้เปิดกว้างหลากหลายมากขึ้น นับตั้งแต่ข้อมูลในหน้าหนังสือ ภาพยนตร์ สิ่งประดิษฐ์ต่างๆ ไปจนถึงตึกรามบ้านช่องในตัวเมือง ต่างก็เป็นตัวบทที่สามารถสื่อความหมายผ่านการผสมผสานสัญญะหลากหลายรูปแบบ (Bladry and Thibault, 2006: 19; Bateman, 2008: 8; Roderick, 2016: 29) แม้กระทั่งการพูดคุยกันระหว่างคนสองคนก็ถือว่าเป็นวาทกรรมหลากหลายรูปแบบ เพราะหากพิจารณาองค์ประกอบของการพูดคุยก็จะพบการใช้สัญญะหลายรูปแบบ ทั้งถ้อยคำ น้ำเสียง ความดัง-ความเบาของเสียง สีหน้า สายตา ท่าทาง เป็นต้น

เครสส์ (Kress) คือบุคคลสำคัญที่เสนอแนวคิดวาทกรรมหลากหลายรูปแบบวิเคราะห์ ซึ่งพัฒนาขึ้นโดยบูรณาการแนวคิดทางภาษาศาสตร์ (linguistics) และสัญศาสตร์ (semiotics) เครสส์เสนอว่า นอกจากตัวภาษาแล้ว สัญญะรูปแบบอื่นๆ เช่น รูปภาพ สีหน้า ท่าทาง เสียงดนตรี ฯลฯ ต่างก็มีบทบาทต่อการสื่อสารของมนุษย์มาช้านาน และสัญญะเหล่านี้สามารถ

ปฏิสัมพันธ์ข้ามรูปแบบเพื่อสร้างความหมายให้ตัวบท ทั้งนี้วาทกรรมหลากหลายรูปแบบวิเคราะห์ประกอบด้วยแนวคิดย่อยๆ ที่น่าสนใจหลายประการ อาทิ แหล่งสัญญาณ (semiotic resource) แนวคิดสัญศาสตร์เชิงสังคม (Social-semiotic theory) รูปแบบการสื่อสาร (mode) การออกแบบ (Design) การผลิต (production) การเผยแพร่ (distribution) เป็นต้น (Leeuwen, 2005: 5; Kress and van Leeuwen, 2001; Kress, 2010) แนวคิดเหล่านี้ช่วยขยายมุมมองการศึกษาวาทกรรมให้มีมิติที่หลากหลาย กว้างขวาง และลุ่มลึกยิ่งขึ้น

ในที่นี้จะขอกล่าวถึงเฉพาะเนื้อหาเกี่ยวกับความหมาย (meaning) และรูปแบบ (mode) โดยสังเขป เพื่อเป็นพื้นฐานในการเชื่อมโยงไปสู่การเปรียบเทียบจุดเด่นของวาทกรรมหลากหลายรูปแบบวิเคราะห์ (MDA) กับวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ (CDA) และการต่อยอดไปสู่วาทกรรมหลากหลายรูปแบบวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ (MCDA)

ความหมาย (meaning) ในวาทกรรมหลากหลายรูปแบบวิเคราะห์ (MDA) จะสอดคล้องตามแนวคิดสังคมสัญศาสตร์ (Social-semiotic theory) กล่าวคือ จะมุ่งศึกษาความหมายที่อยู่ในรูปสัญญาณทุกรูปแบบ (form) และให้ความสนใจการประกอบสร้างสัญญาณ (sign-making) มากกว่าการใช้ (use) โดยมองว่าความหมายสามารถเกิดขึ้นได้ในสัญญาณทุกชนิด ทุกระดับ และทุกรูปแบบ ความหมายเป็นผลผลิตทางสังคม ดังนั้นสังคมจึงเป็นแหล่งกำเนิดของความหมาย รวมถึงเป็นแหล่งกำเนิดของสัญญาณชนิดต่างๆ ที่มนุษย์ใช้สื่อความหมาย ซึ่งสัญญาณเหล่านั้นจะผูกพันกับพฤติกรรมทางสังคม (social action) ปฏิสัมพันธ์ทางสังคม (social interaction) และสภาพแวดล้อมทางสังคม (social environment) แนวคิดสำคัญอย่างหนึ่งที่เกิดขึ้นมากับแนวคิดสังคมสัญศาสตร์คือ “แหล่งสัญญาณ” (semiotic resource) ซึ่งหมายถึงตัวสัญญาณที่นำมาใช้เพื่อสร้างความหมายตามต้องการให้ตัวบท โดยสัญญาณแต่ละตัวจะมีศักยภาพทางความหมาย (meaning potential) ตามวิธีการใช้เดิม และยังมีความเอื้ออำนวยทางความหมาย (meaning affordance) ต่อการสร้างความหมายใหม่ แต่จะต้องเป็นที่ยอมรับเข้าใจได้ในสังคม (Baldry and Thibaut, 2006: 18; Kress, 2010: 54-55; Kress and van Leeuwen, 2001: 4; Djonov and Zhao, 2014: 2) สรุปคือ ความหมายของสัญญาณต่างๆ เป็นสิ่งที่ถูกกำหนดขึ้นโดยสังคม และสามารถต่อยอดเพื่อตอบสนองต่อการใช้งานในสังคม การศึกษาความหมายในวาทกรรมหลากหลายรูปแบบวิเคราะห์ (MDA) จะมุ่งวิเคราะห์การสร้างความหมายของแหล่งสัญญาณที่ปรากฏใช้ในการสื่อสาร

“รูปแบบ” (mode) หมายถึง รูปแบบของการสร้างความหมายในการสื่อสารซึ่งเกิดขึ้นจากการหล่อหลอมทางสังคมและการกำหนดแหล่งสัญญาณ (semiotic resource) ทางวัฒนธรรม รูปแบบแต่ละแบบมีชุดของแหล่งสัญญาณให้เลือกใช้แตกต่างกัน ซึ่งส่งผลต่อความสามารถในการสร้างความหมายของรูปแบบและตัวบท อาทิ รูปแบบการเขียน (writing) จะมีแหล่งสัญญาณ เช่น ลายมือ คำศัพท์ ประโยค ไวยากรณ์ ฯลฯ หากเป็นรูปแบบการพิมพ์ (typing) จะมีแหล่งสัญญาณที่เป็นลักษณะเฉพาะเพิ่มขึ้น เช่น รูปแบบตัวอักษร (font) การทำอักษรตัวหนา (bolding) การทำอักษรสี (color) ฯลฯ รูปแบบการใช้ภาพจะมีแหล่งสัญญาณ เช่น พื้นที่ (space) ตำแหน่ง (position) ขนาด (size) สี (color) เส้น (line) รูปร่าง (shape) ฯลฯ แหล่งสัญญาณที่ปรากฏใช้ในแต่ละรูปแบบจะมีความเอื้ออำนวยทางความหมายของแหล่งสัญญาณ (affordance of semiotic resource) ซึ่งทำให้การสร้างความหมายและการตีความมีลักษณะขอบเขตที่ลื่นไหลและไม่ตายตัว ทว่าอาจมีพื้นฐานร่องรอยจากเค้าเดิมและยังอยู่ในขอบเขตที่สังคมยอมรับเข้าใจได้ ทั้งนี้ สังคมและวัฒนธรรมแต่ละแห่งจะมีจุดประสงค์การใช้รูปแบบ วิธีการใช้รูปแบบ และวิธีการตีความของสัญญาณในแต่ละรูปแบบแตกต่างกันไป (Kress, 2010: 80-102; van Leeuwen, 2015; Roderick, 2016: 36-39)

รูปแบบ (mode) ใดจะถูกเลือกใช้บ้างนั้นขึ้นอยู่กับประเภทของสื่อกลาง (medium) ว่ามีแหล่งสัญญาณ (semiotic resource) แบบใดให้เลือกใช้ได้บ้าง อาทิ สื่อกลางประเภทหนังสือสามารถใช้ข้อความ ภาพ สี สัน รูปร่างของหนังสือ สื่อกลางประเภทวิดีโอสามารถใช้ภาพเคลื่อนไหว เสียงพูด เสียงดนตรี เป็นต้น ในที่นี้จะยกตัวอย่างสื่อกลางที่มีรูปแบบไม่ซับซ้อนเพื่ออธิบายให้เห็นความหลากหลายของรูปแบบที่ร่วมกันสร้างความหมายให้แก่ตัวบท ในกรณีของเครสส์ (Kress, 2010: 1-5) นั้น เขายกตัวอย่างแผ่นป้ายบอกทางบนท้องถนนเพื่อชี้ให้เห็นถึงว่าในที่นี่จะใช้ตัวอย่างภาพแผนที่ ดังนี้

(ที่มา : <https://www.skyhomewatjd.com/ติดต่อเรา>)

ตัวบทภาพแผนที่ข้างต้นประกอบด้วยรูปแบบ (mode) ซึ่งสามารถจำแนกอย่างกว้างๆ ออกเป็น 2 แบบ คือ รูปแบบสัญลักษณ์ภาษา (language mode) กับรูปแบบสัญลักษณ์ทัศนยะ (visual mode) ตัวสัญลักษณ์ภาษามีการใช้แหล่งสัญลักษณ์ชนิดข้อความเพื่อระบุสถานที่และเส้นทางในแต่ละตำแหน่ง เพื่อบอกข้อมูลที่อยู่และช่องทางติดต่อของที่พัก และเพื่อชี้ให้เห็นจุดมุ่งหมายของแผนที่ (สกายโฮม) ด้วยอักษรขนาดใหญ่ ด้านตัวสัญลักษณ์ทัศนยะมีการใช้แหล่งสัญลักษณ์หลายชนิด เช่น การใช้รูปสัญลักษณ์ (icon) เพื่อแสดงสถานที่สำคัญและระบุจุดหมายปลายทาง (สกายโฮม) ด้วยรูปสัญลักษณ์หมุด (pin) การใช้เส้น (line) และสี (color) ที่เข้มข้นเพื่อแสดงเส้นทางถนน การใช้ลูกศร (arrow) เพื่อบอกทิศทาง การใช้การจัดวางตำแหน่ง (positioning) เพื่อแสดงความสัมพันธ์ของตำแหน่งสถานที่ต่างๆ

จะเห็นว่ารูปแบบทั้งสองร่วมกันทำหน้าที่สร้างความหมายให้ตัวบท ทำให้ตัวบทมีความกระชับ สามารถสื่อความหมายได้อย่างชัดเจน ลดความซับซ้อน เอื้อให้ผู้อ่านทำความเข้าใจตัวบท และรู้พิภคของจุดหมายได้อย่างรวดเร็ว ในทางตรงกันข้าม หากสื่อสารโดยใช้รูปแบบเพียงแค่แบบใดแบบหนึ่งก็จะทำให้ตัวบทสื่อความหมายไม่ชัดเจน ไม่ครบถ้วน และไม่กระชับ ซึ่งจะส่งผลให้ผู้อ่านทำความเข้าใจตัวบทได้ยากขึ้น กล่าวได้ว่าการสร้างความหมายของตัวบทสำเร็จสมบูรณ์ขึ้นได้ด้วยการทำงานร่วมกันระหว่างรูปแบบต่างๆ

2. ความสำคัญของการเปลี่ยนผ่านจากการศึกษาวาทกรรมรูปแบบเดี่ยวมาสู่วาทกรรมหลากหลายรูปแบบ

การศึกษาวาทกรรมในแวดวงภาษาศาสตร์นั้นมุ่งศึกษาวิเคราะห์ตัวภาษาเป็นหลัก จึงถือเป็นการศึกษาวาทกรรมรูปแบบเดี่ยว (monomodal) ซึ่งมีข้อสังเกตว่าอาจส่งผลให้เกิดการมองข้ามความหมายที่แฝงอยู่ในสัญลักษณ์ชนิดอื่นๆ นอกเหนือจากตัวภาษา (Machin and Mayr, 2012: 1) แม้ว่าจะมีงานวิจัยบางส่วนที่กล่าวถึงการวิเคราะห์หรือวัจนภาษาในตัวบท แต่ก็เป็นการวิเคราะห์ในฐานะองค์ประกอบเสริมรองจากตัวภาษา ทำให้การวิเคราะห์ตัวบทยังขาดความครอบคลุมลุ่มลึกในส่วนดังกล่าว ฉะนั้นการเปลี่ยนผ่านมาสู่การศึกษาวาทกรรมหลากหลายรูปแบบ (Multimodal) จึงมีความสำคัญ เพราะสามารถแก้ไขข้อจำกัดข้างต้นได้ วาทกรรมหลากหลายรูปแบบวิเคราะห์ (MDA) จะศึกษารูปแบบ (mode) และแหล่งสัญลักษณ์ (semiotic resource) ที่ปรากฏร่วมกันภายในสื่อกลาง (medium) โดยให้ความสำคัญต่อองค์ประกอบทุกๆ ส่วนอย่างเท่าเทียมกัน ทำให้มองเห็นความหมายของตัวบทที่ตัวภาษาไม่สามารถสื่อสารออกมา แต่สัญลักษณ์ชนิดอื่นๆ สามารถถ่ายทอดออกมาได้ ดังตัวอย่าง

(ที่มา : <https://topbestbrand.com/แชมพูที่ดีที่สุด>)

จากตัวอย่างตัวบทโฆษณาสาธิต สามารถแบ่งรูปแบบการสื่อสารอย่างคร่าวๆ ออกเป็น 2 รูปแบบ คือ รูปแบบสัญลักษณ์ภาษา (language mode) กับรูปแบบสัญลักษณ์ทัศนยะ (visual mode) ซึ่งรูปแบบทั้งสองนี้มีวิธีการสร้างความหมายต่างกัน คือ รูปแบบสัญลักษณ์ภาษาจะใช้คำศัพท์ (words) เป็นแหล่งสัญลักษณ์ในการสร้างความหมายแล้วถ่ายทอดผ่านกระบวนการพูดหรือเขียน แต่รูปแบบสัญลักษณ์ทัศนยะจะใช้รูปภาพ (depictions) เป็นแหล่งสัญลักษณ์ในการสร้างความหมายแล้วถ่ายทอดผ่านการแสดงให้เห็น (display) (Kress, 2009: 56 quoted in Roderick, 2016: 44)

การสร้างความหมายของรูปแบบสัญลักษณ์ในตัวอย่างมีลักษณะเป็นการพิมพ์ (typing) มีการใช้คำศัพท์ที่สื่อความหมายเกี่ยวกับผลลัพธ์จากการใช้ผลิตภัณฑ์ ดังข้อความ “ผมนุ่มลื่นขึ้น และแห้งเร็วทันใจ” และสื่อความหมายเกี่ยวกับสูตรของผลิตภัณฑ์ ดังข้อความ “สูตรผมแห้งเร็ว” โดยมีการปรับขนาดตัวอักษร (font size) ส่วนที่สื่อความหมายเกี่ยวกับ “ความแห้งเร็ว” ให้มีขนาดใหญ่กว่าตัวอักษรใกล้เคียงเพื่อเน้นย้ำคุณสมบัติดังกล่าว โดยสรุปแล้วความหมายที่สื่อผ่านรูปแบบสัญลักษณ์จะมุ่งเน้นเฉพาะการบรรยายคุณสมบัติของผลิตภัณฑ์

ในขณะที่การสร้างความหมายของรูปแบบสัญลักษณ์นั้นจะใช้รูปภาพซึ่งแบ่งออกเป็นสองส่วนหลักๆ คือ ภาพตัวผลิตภัณฑ์ทางด้านขวา และภาพผู้หญิงและผู้ชายทางด้านซ้าย เมื่อพิจารณาการใช้รูปภาพจะพบว่ากลวิธีการสร้างความหมายที่โดดเด่นประการหนึ่งคือการเน้นหนัก (salient) ซึ่งหมายถึงการทำให้ภาพดูมีน้ำหนักโดดเด่นขึ้นด้วยการเลือกใช้ขนาด สี รูปทรง ฯลฯ ที่แตกต่างกัน (Kress and van Leeuwen, 2006: 49) โดยภาพตัวผลิตภัณฑ์ได้รับการเน้นหนักด้วยการปรับขนาดให้ใหญ่เทียบเท่าขนาดตัวของบุคคลในภาพ ซึ่งชี้ให้เห็นจุดมุ่งเน้นของโฆษณาที่ต้องการนำเสนอตัวผลิตภัณฑ์ นอกจากนี้ภาพของผู้หญิงยังพบการเน้นหนัก “ผม” ผ่านการให้พื้นที่ (space) และการใช้แสง (light) เพื่อแสดงลักษณะของผมที่สยายเงางาม การเน้นหนัก (salient) เช่นนี้ถือเป็นลักษณะเด่นของรูปแบบสัญลักษณ์และเป็นข้อจำกัดของรูปแบบสัญลักษณ์ เนื่องจากเราไม่สามารถใช้คำศัพท์บรรยายให้เห็นภาพรายละเอียดดังกล่าวได้อย่างชัดเจน (clear) ไม่ว่าจะบรรยายว่า “ผลิตภัณฑ์มีขนาดใหญ่เทียบเท่าตัวคน” หรือ “ตัวผลิตภัณฑ์คือจุดมุ่งเน้นของโฆษณา” หรือ “ผู้ชายใช้มือสยายผมของผู้หญิงออก” หรือ “ผมของผู้หญิงสยายเงางาม” ก็ไม่สามารถสร้างความหมายเชิงมโนภาพที่สื่อรายละเอียดชัดเจนได้เท่ากับการใช้รูปภาพ

จะเห็นได้ว่า รูปแบบ (mode) แต่ละแบบมีวิธีการและข้อจำกัดด้านการสร้างความหมายแตกต่างกัน โดยศักยภาพทางความหมาย (meaning potentials) ของสัญลักษณ์ในตัวบทนั้นขึ้นอยู่กับว่าความเอื้ออำนวยของรูปแบบ (modal affordance) เหมาะสมกับการสื่อสารความหมายเรื่องใด ดังนั้นรูปแบบแต่ละแบบจึงมักจะใช้สื่อสารความหมายในเรื่องที่ต่างกัน (Roderick, 2016: 44) เช่นเดียวกับตัวอย่างข้างต้นซึ่งรูปแบบสัญลักษณ์มีข้อจำกัดด้านการสร้างความหมายเพื่อเพิ่มความโดดเด่นให้กับตัวผลิตภัณฑ์ แต่รูปแบบสัญลักษณ์ก็สามารถทำได้โดยการเน้นหนัก (salient) ผ่านการปรับขนาดของตัวผลิตภัณฑ์ให้ใหญ่ขึ้น

การศึกษาวาทกรรมแบบเดียวโดยมุ่งเน้นการวิเคราะห์ตัวภาษาเป็นหลักตามแนวทางของนักภาษาศาสตร์นั้นยังก่อให้เกิดข้อจำกัดด้านการเลือกตัวบทหรือประเภทวาทกรรมที่จะนำมาศึกษาว่าต้องเป็นตัวบทที่ประกอบขึ้นโดยมีตัวสัญญาประเภทภาษาปรากฏใช้มากกว่าสัญญาประเภทอื่นๆ ทำให้เกิดการตีกรอบจำกัดแหล่งข้อมูลขึ้นโดยปริยาย ทว่าการประยุกต์ใช้หลักการของวาทกรรมหลากหลายแบบวิเคราะห์ (MDA) จะช่วยให้ นักภาษาศาสตร์ศึกษาการสร้างความหมายในประเภทตัวบทที่หลากหลายขึ้น โดยไม่จำกัดว่าต้องเป็นตัวบทที่ใช้ภาษาเป็นเครื่องมือหลักในการสร้างความหมาย ดังตัวอย่างตัวบทภาพการ์ตูน (cartoon illustration) ซึ่งเผยแพร่ในเฟซบุ๊กเพจ “ชายหัวเราะ” เมื่อวันที่ 24 พฤษภาคม 2566

(ที่มา : <https://www.facebook.com/photo/?fbid=668011515355624&set=a.644003464423096>)

เมื่อวิเคราะห์การสร้างความหมายของตัวบทภาพการ์ตูนข้างต้นจะพบว่า ตัวสัญญาภาษากับตัวสัญญาทัศนะนั้นมีหน้าที่ต่างกัน โดยตัวสัญญาภาษาหรือข้อความในช่องที่ 1 ทำหน้าที่อธิบายเหตุการณ์ว่าแม่ทำอะไรและมีอะไรอยู่ในหม้อ ข้อความในช่องที่ 2 ทำหน้าที่แสดง

ปฏิสัมพันธ์ระหว่างลูกชายกับแม่ และคำเลียนเสียงธรรมชาติในช่องที่ 3 ทำหน้าที่สื่อความหมายถึงเสียงหยดของของเหลว อย่างไรก็ตามตัวสัญลักษณ์ภาษายังไม่ได้บอกเล่าเรื่องราวที่เกิดขึ้นในตัวบท

สิ่งที่บอกเล่าเรื่องราวคือตัวสัญลักษณ์ที่ชนะ ซึ่งมีการสื่อความหมายที่ตัวสัญลักษณ์ไม่ได้สื่อไว้ กล่าวคือ มีการใช้ภาพวาด (drawing) เพื่อทำหน้าที่นำเสนอตัวละครและสิ่งของ ซึ่งทำให้รู้ที่กำลังเกิดเหตุการณ์อะไรกับใครในสถานที่ใด มีการใช้กรอบ (frame) เพื่อทำหน้าที่นำเสนอและแสดงความสัมพันธ์ของลำดับเหตุการณ์ในแต่ละช่องจากด้านบนไล่ลงมาด้านล่าง มีการใช้กล่องคำพูด (bubble speech) เพื่อทำหน้าที่ระบุตัวผู้พูด (ลูกชาย) มีการใช้สีหน้า (facial expression) ของตัวละครเพื่อทำหน้าที่สื่อภาพแทน (represent) อารมณ์และความรู้สึก และมีการใช้ลายเส้น (line) เพื่อทำหน้าที่สื่อภาพแทนความเคลื่อนไหวด้วยเส้นโค้ง (curved lines) บริเวณที่มีการเคลื่อนไหว และสื่อภาพแทนความรู้สึกตกใจด้วยเส้นตรง (straight lines) บริเวณศีรษะของตัวละครพ่อและลูกชาย จะเห็นได้ว่าสัญลักษณ์เหล่านี้เป็นเครื่องมือที่ทำให้ผู้อ่านตีความและรับรู้เนื้อหาของตัวบทได้อย่างกระชับและชัดเจนกว่าการพรรณนาด้วยตัวภาษา

ความหมายของตัวบทรวมถึงอารมณ์ขันซึ่งเกิดขึ้นในช่องที่ 3 นั้น เกิดขึ้นจากการปูเรื่องราวด้วยสัญลักษณ์ภาษาและสัญลักษณ์ที่ชนะในช่องที่ 1 และ 2 โดยมีการใช้กรอบเป็นตัวเชื่อมความต่อเนื่องของลำดับเหตุการณ์ และใช้คำพูดและสีหน้าของลูกชายและพ่อเป็นตัวสร้างความคาดหวังว่าในหม้อจะต้องมีแกงปริมาณมาก จากนั้นจึงหักมุมสร้างอารมณ์ขันในช่องที่ 3 โดยใช้ภาพหยดน้ำซึ่งมีคำเลียนเสียงธรรมชาติ “ต๋ง” ประกบอยู่ และใช้สีหน้าและลายเส้นของตัวละครพ่อกับลูกชายเพื่อแสดงอาการตกใจอันเป็นปฏิกิริยาตอบสนอง (reaction) เมื่อเห็นว่าแกงมีปริมาณน้อยเกินไป สัญลักษณ์เหล่านี้มีบทบาทสำคัญต่อการสร้างอารมณ์ขัน การเลือกใช้กลวิธีการใช้สีหน้าและลายเส้นในการพรรณนาด้วยภาพ (depict) ทำให้ผู้อ่านรับรู้และตีความได้ทันทีว่าตัวละครมีปฏิกิริยาตกใจจนก่อให้เกิดอารมณ์ขัน ซึ่งถ้าหากใช้ตัวสัญลักษณ์ภาษาจะไม่สามารถอธิบายลักษณะการแสดงออกทางสีหน้าได้กระชับและชัดเจนเท่ากับการใช้สัญลักษณ์ และอาจส่งผลให้การสร้างความหมายเชิงอารมณ์ขันของตัวบทไม่ประสบผลสำเร็จ กล่าวอีกนัยหนึ่งคือแหล่งสัญลักษณ์ที่ชนะมีศักยภาพทางความหมาย (meaning potential) ในการแสดงภาพแทน (represent) ปฏิกิริยาตอบสนองของตัวละครในตัวบทเพื่อสร้างอารมณ์ขันได้กระชับ ชัดเจน และเข้าใจง่ายกว่าการพรรณนาด้วยตัวภาษา

จากกรณีตัวอย่างโฆษณาสาธิตและการ์ตูนทั้งสองจะพบว่า ตัวบททางตัวนั้นไม่ได้สร้างความหมายโดยใช้ตัวสัญลักษณ์ภาษาเป็นเครื่องมือหลักเสมอไป แต่ใช้สัญลักษณ์ชนิดอื่นๆ ดังในข้างต้นที่

ได้ยกตัวอย่างสัญลักษณ์ทัศนะ การปรับมุมมองจากการศึกษาวาทกรรมแบบเดียวมาสู่การศึกษาวาทกรรมหลากหลายรูปแบบจึงมีความสำคัญ ในยุคปัจจุบันที่รูปแบบการสื่อสารก้าวหน้าและตัวบทมีความซับซ้อนขึ้นตามเทคโนโลยีการสื่อสาร โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเข้ามามีบทบาทของสัญลักษณ์ทัศนะในการสื่อสาร (visual turn) ทั้งในสื่อสิ่งพิมพ์ (print media) สื่อมวลชน (mass media) และสื่อออนไลน์ (online media) การศึกษาวาทกรรมหลากหลายรูปแบบจะช่วยให้ศึกษาตัวบทที่หลากหลายโดยไม่จำกัดว่าตัวบทนั้นจะใช้สัญลักษณ์ภาษาเป็นเครื่องมือหลักในการสร้างความหมายหรือไม่ และยังช่วยให้วิเคราะห์การสร้างความหมายของตัวบทได้อย่างลุ่มลึกยิ่งขึ้น ครอบคลุมสัญลักษณ์ทุกชนิดที่ปรากฏใช้ ทำให้เข้าใจความหมายของตัวบทในภาพรวมได้อย่างแม่นยำ

3. วาทกรรมหลากหลายรูปแบบวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ (MCDA): แนวคิดและการประยุกต์ใช้เพื่อศึกษาวาทกรรมในภาษาไทย

นักวาทกรรมศึกษาตระหนักว่าความหมายในตัวบทนั้นมีได้ประกอบสร้างขึ้นด้วยสัญลักษณ์เพียงประเภทเดียว แต่เกิดจากการทำงานร่วมกันระหว่างสัญลักษณ์หลากหลายรูปแบบร่วมกัน จึงเกิดการพัฒนาแนวคิดวาทกรรมหลากหลายรูปแบบวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ (Multimodal Critical Discourse Analysis - MCDA) เพื่อศึกษาการประกอบสร้างความหมายเชิงอุดมการณ์ (ideology) ในตัวบทด้วยการบูรณาการแนวทางการวิเคราะห์สัญลักษณ์จากศาสตร์ต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง อันจะช่วยขยายขอบเขตการวิเคราะห์วาทกรรมเชิงวิพากษ์ให้กว้างขวาง หลากหลาย และลุ่มลึกยิ่งขึ้น

วาทกรรมหลากหลายรูปแบบวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ (MCDA) คือแนวคิดที่ว่าด้วยการวิเคราะห์วาทกรรมในฐานะเครื่องมือผลิตซ้ำความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ไม่เท่าเทียม จุดมุ่งเน้นคือการตีแผ่ตัวเลือก (choices) ที่ผู้ประกอบสร้างตัวบทเลือกใช้ในการประกอบสร้างความหมาย วาทกรรมหลากหลายรูปแบบวิเคราะห์เชิงวิพากษ์จะขยายมุมมองการวิเคราะห์ไปยังสัญลักษณ์รูปแบบอื่นๆ นอกเหนือจากตัวภาษา โดยมีจุดมุ่งหมายเชิงวิพากษ์ (critical) คือมุ่งวิเคราะห์อุดมการณ์ (ideology) หรือภาพแทน (representation) ที่แฝงเร้นอยู่ภายใต้ตัวบท ด้วยเชื่อว่าแม้ตัวบทนั้นเมื่อดูโดยผิวเผินแล้วเหมือนจะมีความเป็นกลาง แต่เมื่อวิเคราะห์สัญลักษณ์รูปแบบต่างๆ เช่น ภาษารูปภาพ ฯลฯ ในตัวบทแล้ว ก็จะทำให้เห็นถึงประเด็นด้านอำนาจ (power) ที่แฝงเร้นอยู่ได้ (Machin and Mayr, 2012: 9-10; Roderick, 2016: 51-52)

สำหรับนักวาทกรรมศึกษา การต่อยอดมาสู่แนวคิดวาทกรรมหลากหลายรูปแบบวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ (MCDA) แบ่งได้เป็น 2 แนวทาง แนวทางแรกมาจากนักวาทกรรมหลากหลายรูปแบบวิเคราะห์ (MDA) ซึ่งคุ้นเคยกับการวิเคราะห์สัญลักษณ์หลายรูปแบบอยู่แล้วได้เพิ่มเติมมุมมองเชิงวิพากษ์

(critical) เข้าไปในการวิเคราะห์ การศึกษาวาทกรรมด้วยมุมมองเชิงวิพากษ์เพื่อตีแผ่อุดมการณ์ที่แฝงเร้นอยู่นั้นถือเป็นสิ่งที่ค่อนข้างแปลกใหม่สำหรับนักวาทกรรมหลากหลายรูปแบบวิเคราะห์ และกรอบแนวทางการวิเคราะห์ก็ยังไม่ตายตัว เนื่องด้วยความแตกต่างหลากหลายของสัญญาณและรูปแบบวาทกรรม ทำให้การวิเคราะห์ในแต่ละครั้งนั้น ผู้วิเคราะห์ต้องสร้าง-ประยุกต์กรอบแนวทางการวิเคราะห์ขึ้นโดยบูรณาการศาสตร์ที่เกี่ยวข้องหลายด้าน ดังตัวอย่างการวิเคราะห์ห้องนอนของสเตฟานี (Stephanie's bedroom) (Kress and van Leeuwen, 2001: 11-20) ซึ่งบูรณาการมุมมองการวิเคราะห์หลายด้านเพื่อวิเคราะห์สัญญาณที่สัมพันธ์กับห้องนอนของสเตฟานี ทั้งตัวอาคารบ้านเรือน การจัดตกแต่งห้องนอน สิ่งของภายในห้อง อาถรรพ์ ของใช้ ของเล่น หนังสือ เป็นต้น ผลการวิเคราะห์ชี้ให้เห็นว่าสัญญาณของสิ่งดังกล่าวล้วนมีส่วนกล่อมเกลาคิด

แนวทางที่สอง ซึ่งจะเป็นจุดมุ่งเน้นในบทความนี้ คือนักวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ (CDA) ซึ่งมีพื้นฐานในการศึกษาวาทกรรมด้วยมุมมองเชิงวิพากษ์อยู่แล้วได้ขยายขอบเขตการวิเคราะห์ไปยังรูปแบบ (mode) และสัญญาณ (sign) ชนิดอื่นๆ นอกเหนือจากการวิเคราะห์เฉพาะตัวภาษา ซึ่งถือเป็นความท้าทายสำหรับนักภาษาศาสตร์ เพราะจากเดิมที่นักวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ (CDA) มีกรอบแนวทางการวิเคราะห์ตัวภาษาเพื่อเปิดโปงอุดมการณ์ที่แฝงเร้นอยู่ เช่น การเลือกใช้คำศัพท์ (lexicon) การใช้อุปมาอุปไมย (metaphor) การใช้มูลบท (presuppositions) การใช้สหบท (intertextuality) ฯลฯ (ณัฐพร พานโพธิ์ทอง, 2556: 57-61; จันทิมา อังคพณิชกิจ, 2557: 138-170) ก็จะต้องพัฒนากรอบแนวทางการวิเคราะห์สัญญาณชนิดอื่นๆ เพิ่มขึ้นมา ซึ่งอาจจะปรับประยุกต์จากกรอบแนวทางของวาทกรรมหลากหลายรูปแบบวิเคราะห์ (MDA) แล้วนำมาบูรณาการร่วมกับมุมมองเชิงวิพากษ์ โดยมองว่าสัญญาณทุกชนิดซึ่งปรากฏในตัวบทคือตัวเลือก (choices) ที่ผู้สร้างตัวบทนำมาใช้เพื่อหวังผลเชิงอุดมการณ์ (ideology)

ในส่วนนี้ เพื่อให้มองเห็นแนวทางการวิเคราะห์วาทกรรมหลากหลายรูปแบบเชิงวิพากษ์ โดยสังเขป จะนำเสนอตัวอย่างการวิเคราะห์ตัวบทประเภทภาพโฆษณา เริ่มต้นจากประเด็นพื้นฐานอย่างวาทกรรมความงามในตัวบทภาพโฆษณาผลิตภัณฑ์บำรุงผิวหน้า

(ที่มา : <https://www.thailandexhibition.com/PR-News/13748>)

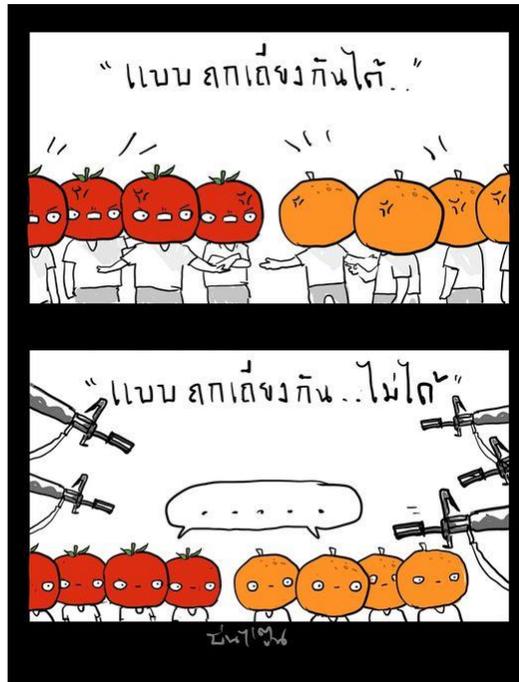
เนื่องจากสัญลักษณ์แต่ละรูปแบบมีวิธีสื่อความหมายแตกต่างกัน การวิเคราะห์ที่ตัวบทจึงเริ่มต้นจากการจำแนกรูปแบบ (mode) ของสัญลักษณ์ที่สำคัญในตัวบท จากนั้นจึงวิเคราะห์การสื่อความหมายของแหล่งสัญลักษณ์ภายในแต่ละรูปแบบ สำหรับตัวบทนี้จะแบ่งออกเป็นรูปแบบสัญลักษณ์ภาษา (language mode) และรูปแบบสัญลักษณ์ทัศนะ (visual mode)

การวิเคราะห์สัญลักษณ์ภาษาจะมุ่งเปิดเผยความคิดและทัศนคติที่แฝงเร้นอยู่ภายในถ้อยคำภาษา จากตัวบทนี้พบกลวิธีทางภาษาประกอบสร้างความหมายให้ “จุดดำดำ” กลายเป็น “ปัญหา” ที่ไม่พึงประสงค์ และต้องได้รับการกำจัดให้ “จบ” เพื่อให้ผิวขาวใส กล่าวได้ว่าสัญลักษณ์ภาษาได้ประกอบสร้างอุดมการณ์ความงาม “จุดดำดำคือสิ่งไม่สวยงาม”

การวิเคราะห์สัญลักษณ์ทัศนะจะมุ่งพิจารณาความหมายที่แฝงเร้นอยู่ภายใต้สัญลักษณ์และองค์ประกอบทางศิลป์ในตัวบท ดังตัวบทนี้มีการเลือกใช้ภาพบุคคล (presenter) สี (color) และการแสดงออกทางสีหน้า (facial expression) โดยภาพบุคคลเดียวกันแต่มีสีผิวต่างกันสามระดับ สีผิวเข้มแสดงจะสีหน้าเรียบเฉย สีผิวระดับกลางจะแสดงรอยยิ้ม และสีผิวสว่างจะแสดงรอยยิ้มกว้าง จะเห็นได้ว่าระดับของรอยยิ้มสัมพันธ์กับระดับของสีผิว ยิ่งสีผิวสว่างรอยยิ้มก็ยิ่งกว้างขึ้น รอยยิ้มดังกล่าวสื่อให้เห็น “ความสุขและความมั่นใจ” ที่เพิ่มขึ้นตามความสว่างของสีผิว เกิดเป็นอุดมการณ์ความงาม “ผิวขาวคือความสุขและความมั่นใจ” นอกจากนี้ภาพบุคคลและสีผิวยังช่วยขยายความหมายของข้อความ “ผิวผู้ชายใส” ให้ชัดเจนขึ้น เนื่องจาก “ความขาว” มีหลายเฉดสี เช่น ขาวล้วน ขาวไข่มุก ขาวอมเหลือง ขาวอมชมพู ฯลฯ การใช้ภาพบุคคลจึงช่วยชี้จำเพาะให้เห็นว่า “ความขาว” ที่ตัวบทนิยามว่าสวยงามนั้นต้องมีลักษณะเฉดสีเป็นเช่นใด

การวิเคราะห์ความหมายที่แฝงเร้นอยู่ภายใต้สัญลักษณ์ภาษาและสัญลักษณ์ทัศนะในตัวบทแสดงให้เห็นถึงการประกอบสร้างอุดมการณ์ความงาม “ผิวขาวไร้จุดดำดำจะทำให้มีความสุขและความ

มันใจ” ของตัวบท โดยผู้ผลิตตัวบทเลือกใช้สัญลักษณ์ภาษาที่สื่อความหมายเชิงลบแก่จุดจ่างดำ ร่วมกับสัญลักษณ์ที่สื่อความหมายเชิงบวกแก่ความสว่างของสีผิว

(ที่มา : <https://www.facebook.com/photo.php?fbid=272721405137458&set=pb.100071988019131.-2207520000.&type=3>)

การวิเคราะห์วาทกรรมหลากหลายรูปแบบเชิงวิพากษ์นั้นจะต้องตระหนักว่าความหมายของสัญลักษณ์เป็นสิ่งที่ไม่สิ้นไหลไม่ตายตัว ผู้ผลิตตัวบทสามารถนำแหล่งสัญลักษณ์ที่มีอยู่เดิมในสังคมมาใช้ในความหมายใหม่ (Kress and van Leeuwen, 2001: 10-11; Machin, 2007: 9) ดังภาพการ์ตูนข้างต้นซึ่งเผยแพร่ในเฟซบุ๊กเพจ “บนๆ ตูน” เมื่อวันที่ 26 พฤษภาคม 2566 ผู้เขียนได้วาดรูปคนให้มีใบหน้าเป็นผลไม้ 2 ชนิด คือ มะเขือเทศและส้ม เพื่อสื่อความหมายถึงกลุ่มคน 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มสนับสนุนพรรคเพื่อไทยซึ่งมีสีประจำพรรคคือสีแดงจะสื่อแทนด้วยมะเขือเทศ และกลุ่มสนับสนุนพรรคก้าวไกลซึ่งมีสีประจำพรรคคือสีส้มจะสื่อแทนด้วยส้ม นอกจากนี้ยังมีการใช้รูปปืนซึ่งในบริบทนี้สื่อความหมายแทนกลุ่มเผด็จการอำนาจนิยม การตีความรูปสัญลักษณ์ที่คนเหล่านี้จะต้องอาศัยความรู้ด้านเหตุการณ์การเมืองไทยจึงจะสามารถทำความเข้าใจความหมายดังกล่าวได้

นอกจากความเข้าใจเรื่องความหมายของสัญลักษณ์ในตัวบท ผู้อ่านหรือผู้วิเคราะห์ต้องอาศัยความเข้าใจด้านกฎเกณฑ์ของภาพการ์ตูน (cartoon) ในการตีความความหมายที่สื่อผ่านแหล่งสัญลักษณ์ของการ์ตูนภาพ ดังตัวบทข้างต้นที่มีการลำดับการอ่านจากบนลงล่างซึ่งแสดงให้เห็น

ว่าภาพช่องบนสัมพันธ์กับภาพช่องล่างในฐานะลำดับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นก่อน การใช้เส้นตรงเพื่อสื่อความหมายถึงการส่งเสียงพูดคุยถกเถียงกัน การใช้เส้นหยักบนใบหน้าแทนเส้นเลือดเพื่อแสดงอารมณ์โมโห การจัดวางตำแหน่งข้อความไว้ในเครื่องหมายอัฒประกาศคู่ด้านบนเพื่อสื่อให้เห็นว่าข้อความนั้นไม่ใช่คำพูดของตัวละคร การใช้เครื่องหมายหัพภาคหรือจุดในกล่องคำพูดซึ่งออกมาจากตัวละครทั้งสองฝ่ายเพื่อแสดงถึงการเจียบ รวมถึงการใช้สายตาของตัวละครทั้งสองฝ่ายจ้องไปยังป็นเพื่อแสดงความสัมพันธ์เชิงเหตุผลว่าการใช้กำลังของกลุ่มเผด็จการอำนาจนิยมทำให้ประชาชนไม่มีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นทางการเมือง

ในขณะเดียวกันสัญลักษณ์ภาษาก็ทำหน้าที่สำคัญในการประกอบสร้างความหมายของตัวบทข้อความในเครื่องหมายอัฒประกาศคู่ด้านบนแต่ละช่องทำหน้าที่ “นิยามสถานการณ์ทางการเมือง” ในบริบทที่แตกต่างกัน โดยภาพด้านบนคือบริบททางการเมืองแบบประชาธิปไตยซึ่งกลุ่มคนที่มีความเห็นต่างทางการเมืองสามารถถกเถียงกันได้ ส่วนภาพด้านล่างคือบริบททางการเมืองแบบเผด็จการอำนาจนิยมซึ่งกลุ่มคนไม่สามารถแสดงความคิดเห็นทางการเมืองได้เพราะมีผู้ใช้อำนาจห้ามไว้

เมื่อประมวลผลการวิเคราะห์การสื่อความหมายของสัญลักษณ์ต่างๆ ในภาพการ์ตูนข้างต้นจึงสรุปได้ว่า ตัวบทนำเสนออุดมการณ์ทางการเมืองโต้ตอบกลุ่มเผด็จการอำนาจนิยมผ่านการล้อเลียนภาพเหตุการณ์ซึ่งมีการใช้อำนาจข่มขู่ประชาชนมิให้มีสิทธิเสรีภาพในการแสดงออกทางการเมือง โดยมีการใช้สัญลักษณ์ที่คนร่วมกับสัญลักษณ์ในการถ่ายทอดให้เห็นภาพของเสรีภาพทางการเมืองที่แตกต่างกันระหว่างยุคสมัยที่ไม่มี (ช่องบน) กับมี (ช่องล่าง) การใช้อำนาจของกลุ่มเผด็จการอำนาจนิยม

จากตัวอย่างการวิเคราะห์ที่กล่าวมาสามารถสรุปได้ว่า แนวทางวิเคราะห์วาทกรรมหลากหลายรูปแบบเชิงวิพากษ์นั้นเริ่มจากการจัดจำแนกรูปแบบสัญลักษณ์ (mode) แล้ววิเคราะห์การสื่อความหมายของสัญลักษณ์แต่ละรูปแบบ โดยประยุกต์ใช้กรอบการตีความของศาสตร์สาขาที่ศึกษาสัญลักษณ์รูปแบบนั้นๆ เนื่องจากสัญลักษณ์แต่ละรูปแบบมีวิธีการสื่อความ-ตีความไม่เหมือนกัน ผู้วิเคราะห์ต้องมีความเข้าใจด้านกฎเกณฑ์การสื่อสารของตัวบทว่ามีวิธีการเข้ารหัส (encode) และถอดรหัส (decode) สารอย่างไร แหล่งสัญลักษณ์แต่ละตัวมีความหมายอย่างไรเมื่อปรากฏในตัวบทประเภทดังกล่าว นอกจากนี้ผู้วิเคราะห์ต้องอาศัยความรู้เกี่ยวกับบริบททางสังคมและวัฒนธรรมที่แวดล้อมตัวบทด้วย เมื่อวิเคราะห์การสื่อความหมายของสัญลักษณ์แต่ละรูปแบบแล้วจึงนำชุด

ความหมายเหล่านั้นมาประมวลเพื่อพิจารณาว่าตัวบทสื่อสารความหมายเกี่ยวกับอุดมการณ์ดังกล่าวไว้อย่างไร

สรุป

วาทกรรมหลากหลายรูปแบบวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ (MCDA) เป็นแนวคิดเชิงบูรณาการที่นักภาษาศาสตร์สามารถนำมาประยุกต์ใช้เพื่อต่อยอดการศึกษาวาทกรรมในภาษาไทย โดยเฉพาะในปัจจุบันตัวบทวัฒนธรรมประชานิยม (popular cultural text) อันมีลักษณะของการผสมผสานสัญลักษณ์หลายรูปแบบกลายเป็นที่แพร่หลาย ทั้งสื่อสิ่งพิมพ์ สื่อโทรทัศน์ สื่อออนไลน์ ฯลฯ ซึ่งตัวบทเหล่านี้เป็นวาทกรรมประชานิยม (popular discourse) ที่มีความสัมพันธ์กับทั้งวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ (CDA) และวาทกรรมหลากหลายรูปแบบวิเคราะห์ (MDA) (Djonov and Zhao, 2014: 7-8) การพัฒนาจากการศึกษาวาทกรรมแบบเดี่ยว (monomodal) ซึ่งวิเคราะห์ตัวภาษาเพียงอย่างเดียว มาสู่การศึกษาวาทกรรมหลากหลายรูปแบบ (multimodal) เพื่อวิเคราะห์สัญลักษณ์ทุกชนิดในตัวบทอย่างเท่าเทียม จะทำให้เข้าใจการสื่อความหมายของตัวบทได้ลึกซึ้งและครอบคลุมยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

จันทิมา อังคพณิชกิจ. (2557). **การวิเคราะห์ข้อความ (Discourse Analysis)**. กรุงเทพฯ:

สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร. (2543). **วาทกรรมการพัฒนา : อำนาจ ความรู้ ความจริง**

เอกลักษณ์และความเป็นอื่น. กรุงเทพฯ: วิชาษา.

ณัฐพร พานโพธิ์ทอง. (2556). **วาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ตามแนวภาษาศาสตร์ : แนวคิด**

และการนำมาศึกษาวาทกรรมในภาษาไทย. กรุงเทพฯ: โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วรพงศ์ ไชยฤกษ์. (2556). **วาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ : มุมมองใหม่ในการวิจัยทาง**

ภาษาไทย. มนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ, 8(1), 135-162.

Baldry, A. and Thibault, P. J. (2006). **Multimodal Transcription and Text Analysis**. London: Equinox Publishing Ltd.

- Bateman, J. A. (2008). **Multimodal and Genre: A Foundation for The Systematic Analysis of Multimodal Documents**. New York: Palgrave Macmillan.
- Djonov, E. and Zhao, S. (2014). From Multimodal to Critical Multimodal Studies through Popular Discourse. In Djonov, E. and Zhao, S. (Eds.). **Critical Multimodal Studies of Popular Discourse**, (p.1-8). New York: Routledge.
- Fairclough, N. (1995a). **Critical Discourse Analysis: The Critical Study of Language**. London: Longman.
- _____. (1995b). **Media Discourse**. London: Arnold.
- Gee, J. P. (2005). **An Introduction to Discourse Analysis: Theory and Method**. 2nd ed. New York: Routledge.
- Kress, G. (2009). What is a Mode?. in Jewitt, C. (ed.). **The Routledge Handbook of Multimodal Analysis**. London; New York: Routledge. (p.54–67).
- _____. (2010). **Multimodality: A Social Semiotic Approach to Contemporary Communication**. New York: Routledge.
- Kress, G. and Leeuwen, T. V. (2001). **Multimodal Discourse: The Modes and Media of Contemporary Communication**. London: Arnold.
- _____. (2006). **Reading Images: The Grammar of Visual Design**. 2nd ed. London: New York: Routledge.
- Machin, D. (2007). **Introduction to Multimodal Analysis**. London: Bloomsbury Academic
- Machin, D. and Mayr, A. (2012). **How To Do Critical Discourse Analysis: A Multimodal Introduction**. London: Sage Publication Ltd.
- Mayr, A. (2008). **Language and Power: An Introduction to Institutional Discourse**. New York: Continuum International Publishing Group.

- Roderick, I. (2016). **Critical Discourse Studies and Technology: A Multimodal Approach Analyzing Technoculture**. London: Bloomsbury Academic
- van Dijk, T. A. (1993). **Elite Discourse and Racism**. Newbury Park, CA: Sage.
- van Leeuwen, T. (2005). **Introducing Social Semiotics**. New York: Routledge.
- _____. (2015). Multimodal meaning potential. In Nina Nørgaard (ed.). (2023, May 23). **Key Terms in Multimodality: Definitions, Issues, Discussions**. www.sdu.dk/en/forskning/cmc/key-terms/multimodal-meaning-potential.
- Weiss, G. and Wodak, R. (ed.). (2003). **Critical Discourse Analysis: Theory and Interdisciplinarity**. New York: Palgrave Macmillan.

ผู้เขียน

นันทวัฒน์ เนตรเจริญ*

อาจารย์ สาขาวิชาภาษาไทย คณะครุศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช
เลขที่ 1 หมู่ที่ ตำบลท่าจั่ว อำเภอทเมือง
จังหวัดนครศรีธรรมราช 80280
E-mail: r_arts_55@hotmail.com

นวัตกรรมสื่อประชาสัมพันธ์ที่มีผลต่อนักท่องเที่ยวในธุรกิจโรงแรมจังหวัดตรัง

Innovations in Public Relations Media Affecting Tourists

in the Hotel Business of Trang Province

ชยนรรจ์ ขาวปลอด*, จันทิวรรณ สมาธิ และคฤกิกา ณะเศวตร

Chayanun Khaoplod*, Jantiwan Samati And Kuliga Tanasavate

Received: 4 June 2024, Revised: 24 December 2024, Accepted: 26 December 2024

บทคัดย่อ

บทความนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำเสนอกรอบแนวคิดเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของนักท่องเที่ยวที่มีต่อนวัตกรรมสื่อประชาสัมพันธ์ที่มีต่อการเข้ามาท่องเที่ยวในธุรกิจโรงแรมจังหวัดตรัง วัตถุประสงค์ของการศึกษาบทความนี้ คือ เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลของนักท่องเที่ยว (เพศ, อายุ, ภูมิลำเนา, ระดับการศึกษา, สถานภาพ) กับนวัตกรรมสื่อประชาสัมพันธ์ที่มีผลต่อการตัดสินใจเข้าพักในธุรกิจโรงแรมจังหวัดตรัง เพื่อวิเคราะห์ว่าสื่อประชาสัมพันธ์ประเภทใด (สื่อมวลชน, สื่อสิ่งพิมพ์, สื่อกิจกรรมพิเศษ, สื่ออินเทอร์เน็ต, สื่อบุคคล) มีอิทธิพลต่อการรับรู้และการตัดสินใจของนักท่องเที่ยวมากที่สุด เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนากลยุทธ์การตลาดสำหรับธุรกิจโรงแรมในจังหวัดตรังผ่านการใช้ และสื่อประชาสัมพันธ์ที่เหมาะสมในโลกยุคดิจิทัล โดยแยกตามประเภทของตัวแปรต้นประกอบด้วย เพศ อายุ ภูมิลำเนา ระดับการศึกษา สถานภาพ และตัวแปรตามประกอบด้วย นวัตกรรมการสื่อสาร สื่อมวลชน สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อกิจกรรมพิเศษ สื่ออินเทอร์เน็ตออนไลน์ และสื่อบุคคลหรือสื่อคำพูด ซึ่งจากการศึกษาวรรณกรรมพบว่า ประเด็นที่น่าสนใจศึกษามีดังนี้ เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนบุคคลของนักท่องเที่ยวที่มีต่อนวัตกรรมสื่อประชาสัมพันธ์ที่มีต่อการเข้ามาท่องเที่ยวในธุรกิจโรงแรมจังหวัดตรัง กรอบแนวคิดที่ได้นี้ สามารถนำไปใช้ในการศึกษาเพื่อวางแผนกลยุทธ์ทางการตลาดของธุรกิจจากสื่อประชาสัมพันธ์ในธุรกิจโรงแรม นักท่องเที่ยวที่เข้าพักในธุรกิจโรงแรมในจังหวัดตรัง ได้รับข้อมูลข่าวสารผ่านสื่อประชาสัมพันธ์ที่มีรูปแบบใดเข้าถึงความต้องการของลูกค้าด้วยความทันสมัย รวดเร็ว ครอบคลุมทุกเครือข่าย สอดรับการเปลี่ยนแปลงในยุคการตลาดยุคดิจิทัล

คำสำคัญ : นวัตกรรมสื่อประชาสัมพันธ์, ลักษณะประชากรศาสตร์, ธุรกิจโรงแรมในจังหวัดตรัง

Abstract

This article aims to review literature and related research to propose a conceptual framework concerning the personal factors of tourists influencing the innovative public relations media on hotel tourism in Trang Province. The objectives of this study are to examine the relationship between tourists' personal factors (gender, age, domicile, education level, and marital status) and the impact of innovative public relations media on their decision-making to stay in hotels in Trang Province. Additionally, it seeks to analyze which type of public relations media (mass media, print media, special events, internet media, or interpersonal media) most significantly influences tourists' perceptions and decision-making. The findings aim to provide guidelines for developing marketing strategies for the hotel industry in Trang Province by employing appropriate public relations media in the digital era. The independent variables included gender, age, domicile, education level, and marital status, and the dependent variables included innovative communication, mass media, print media, special events, online internet media, and interpersonal or word-of-mouth media.

Based on the literature review, the study highlights key issues, such as the personal factors of tourists influencing the effectiveness of innovative public relations media on hotel tourism in Trang Province. The proposed conceptual framework can serve as a foundation for further research to strategize marketing plans for the hotel industry, utilizing innovative public relations media to effectively meet customer needs with modern, fast, and comprehensive communication networks, aligning with the dynamics of the digital marketing era.

Keywords : Media Activities Innovation, Demography, Trang's hotel

บทนำ

การท่องเที่ยวมีอิทธิพลต่อการเติบโตทางเศรษฐกิจและสังคม จากสถิติรายได้ที่เกิดจากการท่องเที่ยว เป็นกุญแจสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจ รายได้จากผู้เยี่ยมเยือนของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติจากปี 2566 มูลค่า 62081.34 ล้านบาท เพิ่มขึ้นในปี 2567 มูลค่า 64274.44 ล้านบาท เพิ่มขึ้นร้อยละ 3.53 พร้อมกับช่วยสร้างงาน สร้างรายได้ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยเน้นภารกิจหลักในการส่งเสริมการท่องเที่ยวที่คำนึงถึงความสมดุลทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม (การท่องเที่ยวและกีฬา, 2567) โดยนำเสนอคุณค่าของความเป็นไทยผ่านการส่งมอบประสบการณ์และแบ่งปันความสุขด้วยวิถีท้องถิ่น เพื่อสร้างความประทับใจให้นักท่องเที่ยว โดยเน้นการใช้สื่อออนไลน์ เพื่อให้เกิดการขยายผลด้านการประชาสัมพันธ์ ให้แหล่งท่องเที่ยวนั้นเป็นที่รู้จัก

นวัตกรรมการสื่อสารเข้าสู่โลกสื่อสังคมออนไลน์ (Online Social Media) จากการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์โควิด 19 ทำให้ หน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนต้องตื่นตัวในการปรับเปลี่ยนการสื่อสาร เข้าสู่โลกออนไลน์ การประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อดิจิทัลในช่องทางต่างๆ เป็นการวางแผนเพื่อพัฒนาช่องทาง การจัดการระบบการนำเสนอสื่อออนไลน์ เพื่อใช้ในการประชาสัมพันธ์เป็นนวัตกรรมการสื่อสารออนไลน์ในแพลตฟอร์มออนไลน์เพื่อเผยแพร่สื่อประชาสัมพันธ์ (ทิพย์วรรณ, 2565) เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจ สร้างความน่าเชื่อถือ และองค์กรได้รับการสนับสนุนส่งเสริมอย่างต่อเนื่อง

นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ได้รับประโยชน์จากการรับสื่อประชาสัมพันธ์ ทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวและส่งผลต่อการบอกเล่าต่อ ซึ่งมีผลทำให้เกิดการรับรู้ เกิดแรงจูงใจ และการตัดสินใจเลือกเดินทางท่องเที่ยว (ภัทรภร, 2558) ทั้งนี้มีหลายปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกเดินทางของนักท่องเที่ยว ซึ่งขึ้นอยู่กับปัจจัยส่วนบุคคล องค์กรประกอบทางการท่องเที่ยว และความต้องการในการเลือกเดินทางไปยังสถานที่ต่าง ๆ ที่แตกต่างกัน (ศิริเพ็ญ, 2559)

ธุรกิจโรงแรมเป็นส่วนหนึ่งของอุตสาหกรรมบริการและมีบทบาทสำคัญที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับอุตสาหกรรมท่องเที่ยวเพราะเป็นธุรกิจที่อำนวยความสะดวกสบายและบริการต่าง ๆ ให้แก่ผู้เดินทางและนักท่องเที่ยวประเทศ ที่พัฒนาหรือกำลังพัฒนาต่างมีนโยบายสนับสนุนและส่งเสริมการท่องเที่ยวกันอย่างจริงจัง ทั้งนี้เนื่องจากว่าธุรกิจท่องเที่ยวก่อให้เกิดประโยชน์ต่อเศรษฐกิจส่วนรวมในด้านการขยายตัวทางเศรษฐกิจโดยมีการนำเข้าเงินตราต่างประเทศจำนวนมาก

จากสถิติการเข้าพักแรมของจังหวัดตรัง พบว่า มีจำนวนผู้เข้าพักปี 2566 จำนวน 55,799 คน ปี 2567 จำนวน 65,310 คน เพิ่มขึ้นคิดเป็นร้อยละ 17.05 (การท่องเที่ยวและกีฬา, 2567) จากสถิติแสดงให้เห็นว่ามีแนวโน้มการเข้าพักของผู้มาเยือนเพิ่มขึ้นนำมาซึ่งการสร้างงานการกระจายรายได้และความเจริญสู่ท้องถิ่นธุรกิจโรงแรมจึงเป็นปัจจัยที่สำคัญของธุรกิจการท่องเที่ยวย่อมต้องมีการส่งเสริมและขยายตัวให้สอดคล้องกับธุรกิจการท่องเที่ยวธุรกิจโรงแรมจึงต้องมีเครื่องมือสื่อสารทางการตลาดด้วยนวัตกรรมการสื่อสาร การสร้างสื่อประชาสัมพันธ์เพื่อการดำเนินงานที่ได้นำมาซึ่งการได้เปรียบทางการแข่งขันเข้าถึงกลุ่มนักท่องเที่ยวที่เข้าสู่การเข้าพักโรงแรมในจังหวัดตรังเพื่อบรรลุเป้าหมายโดยสามารถอยู่รอดและคืนทุนภายในเวลาที่กำหนดตลอดจนสามารถขยายกิจการได้อันจะเป็นประโยชน์ต่อเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศ (ชูศรี, 2545)

การศึกษาในเรื่องนวัตกรรมสื่อประชาสัมพันธ์มีประโยชน์และคุณค่าต่อธุรกิจโรงแรมในจังหวัดตรัง เนื่องจาก การเปลี่ยนแปลงในโลกยุคดิจิทัล(Digital Transformation) ปัจจุบันทำให้ธุรกิจต้องมีการปรับตัว โดยเฉพาะธุรกิจบริการในอุตสาหกรรมโรงแรม การนำเสนอข้อมูลข่าวสาร การเข้าถึงสื่อประชาสัมพันธ์ในรูปแบบนวัตกรรมสื่อประชาสัมพันธ์ที่มีการพัฒนาอย่างรวดเร็ว เมื่อเปรียบเทียบกับสื่อประชาสัมพันธ์แบบเดิมที่เริ่มมีบทบาทลดลง เข้าถึงกลุ่มผู้บริโภคน้อยลงจนหลายสื่อกำลังเลือนหายไปและเปลี่ยนแปลงเป็นสื่อดิจิทัล นวัตกรรมสื่อประชาสัมพันธ์เข้ามามีบทบาทสำคัญในภาคส่วนประชาสัมพันธ์ (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2564) นวัตกรรมสื่อประชาสัมพันธ์ที่มีผลต่อนักท่องเที่ยวในธุรกิจโรงแรมจังหวัดตรัง เป็นแนวทางในการพัฒนานวัตกรรมสื่อประชาสัมพันธ์ที่มีผลต่อการตัดสินใจเข้ามาของนักท่องเที่ยวในจังหวัดตรัง เนื่องจากนวัตกรรมสื่อประชาสัมพันธ์มีความสำคัญต่อการสร้างภาพลักษณ์ที่ดีต่อแหล่งท่องเที่ยว และกระตุ้นให้เกิดการความต้องการเข้าพักที่พักรวมและการเข้ามาท่องเที่ยวต่อไป

เนื้อหา

การศึกษานวัตกรรมสื่อประชาสัมพันธ์ที่มีผลต่อนักท่องเที่ยวในธุรกิจโรงแรมจังหวัดตรังผู้ศึกษาได้รวบรวมแนวคิดทฤษฎี ผลงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาเป็นการรอบแนวคิดในการศึกษา โดยมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

แนวคิดและทฤษฎีสื่อและนวัตกรรมการประชาสัมพันธ์

การสื่อสารและการประชาสัมพันธ์มีที่มาจาก ผู้ส่งสารมีการใช้เครื่องมือเป็นช่องทางในการนำสารหรือข้อมูลที่ต้องการสื่อสารส่งมอบถึงผู้รับสาร ทำให้การสื่อสารหรือการประชาสัมพันธ์สรุป

เป็นองค์ประกอบสำคัญได้ 4 องค์ประกอบดังนี้ 1. ผู้ส่งสาร 2. สารหรือข้อความ 3. สื่อหรือช่องทางการสื่อสาร 4. ผู้รับสาร ทั้งนี้จะเห็นได้ว่าในยุคปัจจุบัน นวัตกรรมการสื่อสารโดยผ่านสื่อหรือช่องทางการสื่อสารมีความสำคัญอย่างยิ่งโดยเฉพาะสื่อที่มีอิทธิพลในการเข้าถึงกลุ่มคนจำนวนมาก

นวัตกรรมการประชาสัมพันธ์ของผู้ส่งสารจำเป็นต้องพัฒนาสื่อหรือช่องทางการประชาสัมพันธ์ด้วยนวัตกรรมการประชาสัมพันธ์ ผ่านสื่อหรือช่องทางบนโลกออนไลน์ แพลตฟอร์มดิจิทัลบนโลกออนไลน์ เช่น Tiktok Facebook Line เป็นต้น ซึ่งเป็นสื่อประเภทหนึ่งที่กำลังได้รับความนิยมและเข้าถึงกลุ่มคนจำนวนมากผ่านเครือข่ายไร้พรมแดนในบริบทของสื่อดิจิทัล (อภิชาติ, 2565)

บริบทของสื่อดิจิทัลเป็นแนวคิดเกี่ยวกับนวัตกรรมการสื่อสารประชาสัมพันธ์ ที่มีองค์ประกอบดังนี้

1. ผู้ส่งสาร กล่าวคือ หน่วยงานหรือองค์กร ที่มีกลุ่มบุคคลทำหน้าที่เป็นนักประชาสัมพันธ์เป็นผู้ส่งสารไปยังหน่วยงานภายนอกและเป็นผู้รับสารกลั่นกรองผ่านสื่อหลัก (Mainstream Media) ผ่านระบบอินเทอร์เน็ต (Internet) และผ่านการสื่อสารเครือข่ายสังคมออนไลน์ (Online Social Media) หน้าที่สำคัญของนักประชาสัมพันธ์เป็นทั้งในเชิง Active (ผู้ส่งสาร) และ Passive (ผู้รับสาร) ตลอดจนการบริหารจัดการภายใต้การเปลี่ยนแปลงตามสถานการณ์ปัจจุบันที่เกิดขึ้น

2. สาร เป็นข้อมูล เนื้อหา ข่าวสารประชาสัมพันธ์ ในโลกออนไลน์นิยมการทำคอนเทนต์เป็นการนำเสนอด้วย วิธีการนำเสนอเนื้อหา/ข่าวสารประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อกระแสหลักและสื่อสารผ่านตัวกลางคอมพิวเตอร์ผ่านระบบเครือข่าย และอินเทอร์เน็ตในหลากหลายวิธีบนแพลตฟอร์มออนไลน์ เช่น เนื้อหาที่มีความเฉพาะ การใช้ตัวอักษร ภาพนิ่ง ภาพเคลื่อนไหว มีลูกเล่น การใช้ภาษาที่กระชับโน้มน้าวใจ และเข้าใจง่าย รวมทั้งใช้สื่อสังคมออนไลน์เป็นเครื่องมือของกระบวนการผลิตเนื้อหา การเชื่อมโยงข้อมูลที่เรียกว่า“ไฮเปอร์ลิงค์” (Hyperlink)

3. สื่อ เป็นช่องทางในการสื่อสารประชาสัมพันธ์ ใช้เป็นเครื่องมือ ประกอบด้วย เว็บไซต์ของหน่วยงานที่ใช้ในการประชาสัมพันธ์ (Corporate Websites) การประชาสัมพันธ์บนบล็อก (Blog) การประชาสัมพันธ์บนชุมชนออนไลน์(Online Community) การประชาสัมพันธ์บนเว็บฝาก การใช้ไฟล์มัลติมีเดีย (Multimedia) และการประชาสัมพันธ์บนแอปพลิเคชันบนสมาร์ตโฟน

4. ผู้รับสาร แสดงถึง กลุ่มบุคคลหรือหน่วยงานที่เป็นเป้าหมายในการรับสารทั้งภายในและภายนอก เช่น ภายในองค์กรจะเป็นกลุ่มที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจขององค์กรโดยตรง (ผู้บริหาร บุคลากร

พนักงาน) กลุ่มเป้าหมายภายนอกองค์กร คือ กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย สื่อมวลชน และสาธารณชน ซึ่งมีอิทธิพลและรับรู้การดำเนินธุรกิจขององค์กร

จากการที่ สื่อประชาสัมพันธ์ เดิมนั้นเป็น เครื่องมือที่ใช้ในการสื่อสารถ่ายทอดข้อมูล ข่าวสารจากผู้ส่งไปยังผู้รับสาร เพื่อให้ผู้รับสารมีความเข้าใจและรับรู้ข้อมูลข่าวสารจากผู้ส่งสาร ประกอบด้วย 1 สื่อประชาสัมพันธ์ (Public Relations Media) เป็นหนทางหรือวิถีทางในการนำ ข่าวสารที่ต้องการประชาสัมพันธ์จากผู้ส่งไปสู่ผู้รับ ในปัจจุบันสื่อในการประชาสัมพันธ์มีมากมาย และหลากหลาย อันเป็นผลเนื่องมาจากการพัฒนาด้านเทคโนโลยีของโลก

2 สื่อมวลชน (Mass Media) หมายถึง สื่อที่สามารถกระจายข้อมูลข่าวสารจากบุคคลหนึ่ง หรือจากองค์กรหนึ่ง ไปยังมวลชนจำนวนมากโดยเฉพาะประชาชนทั้งประเทศ ในเวลาอันรวดเร็ว ได้แก่ หนังสือพิมพ์ นิตยสาร วิทยุ โทรทัศน์ ภาพยนตร์ อินเทอร์เน็ต ฯลฯ การเผยแพร่ใน สื่อมวลชนส่วนหนึ่งต้องจ่ายเงินเพื่อซื้อเวลา ซื้อพื้นที่ในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร อย่างไรก็ตาม องค์กรสามารถใช้สื่อมวลชนแบบให้เปล่าได้ หากองค์กรนั้นมีเรื่องราวที่น่าสนใจแก่การเผยแพร่ หรือบังคับโดยข้อกฎหมาย

3 สื่อสิ่งพิมพ์ (Printing Media) หมายถึง สื่อที่ใช้การพิมพ์เป็นหลักเพื่อติดต่อสื่อสาร ทำความเข้าใจกันด้วยภาษาเขียนโดยใช้วัสดุ กระดาษ หรือวัสดุอื่นใดที่พิมพ์ได้หลายสำเนา เช่น ผ้า แผ่นพลาสติกสิ่งพิมพ์

4 สื่อกิจกรรมพิเศษ (Special Activity Media) หมายถึง การจัดกิจกรรมพิเศษเป็น เครื่องมือเพื่อการประชาสัมพันธ์ ประเภทหนึ่งที่สามารถใช้สร้างความสัมพันธ์กับชุมชนหรือ ประชาชนเป้าหมายได้เป็นอย่างดี การจัด กิจกรรมพิเศษสามารถทำได้หลายรูปแบบขึ้นอยู่กับ ความสามารถ และลักษณะของแต่ละกิจกรรมนโยบาย วัตถุประสงค์ ตลอดจนงบประมาณที่ หน่วยงานจะให้การสนับสนุนการจัดกิจกรรมพิเศษนั้น

5 สื่ออินเทอร์เน็ต (Internet Media) หมายถึง สื่อข้อมูล ข่าวสารที่เกิดจากการเชื่อมโยง เครือข่ายคอมพิวเตอร์หลายๆ เครือข่ายภายใต้มาตรฐานและข้อตกลงเดียวกัน โดยที่เครือข่ายนั้น สามารถสื่อสารข้อมูลกันในรูปแบบของตัวอักษร ภาพและเสียงได้อย่างรวดเร็วจากคอมพิวเตอร์ที่ ต่างชนิดและต่างระบบกัน

นวัตกรรมสื่อประชาสัมพันธ์ ในโลกยุคดิจิทัล ทำให้หน่วยงานหรือองค์กร ให้ความสำคัญกับ การใช้เครื่องมือการสื่อสาร ผ่านช่องทางออนไลน์ระบบอินเทอร์เน็ต (Internet) และผ่านการ สื่อสารเครือข่ายสังคมออนไลน์ (Online Social Media) การประชาสัมพันธ์บนสื่อดิจิทัลมี

ขอบเขตขยายกว้างมากขึ้นเนื่องจากการพัฒนาเทคโนโลยีดิจิทัลเช่น Mobile Platform AI หรือปัญญาประดิษฐ์ 3D Printing, Internet of Things, Fintech (Digital 4.0 เมื่อโลกขับเคลื่อนด้วยเทคโนโลยี, ออนไลน์, 2561)

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับลักษณะประชากรศาสตร์

ลักษณะประชากรศาสตร์ของผู้รับสาร นั้นประกอบไปด้วยลักษณะทางจิตวิทยาของมวลชน ซึ่งหมายถึงลักษณะทางจิตใจของมวลชน เช่น นิสัยการใช้สื่อมวลชน ทักษะคิด ความคิดเห็น ค่านิยม ความต้องการ รสนิยม เป็นต้น ด้านลักษณะของประชากรศาสตร์ หมายถึง ด้านเพศ อายุ ภูมิฐานะ ระดับการศึกษา สถานะภาพ (พรพิมล สัมพัทธ์พงศ์, 2552)

ตัวแปรประชากรศาสตร์ ที่ผลงานวิจัยที่ผ่านมานิยมให้การยอมรับและนิยมนำมาพิจารณาในการศึกษา ได้แก่

1. เพศ (Sex) ในการศึกษาเกี่ยวกับผู้รับสารตามแนวการวิเคราะห์โดยใช้ตัวแปรทางประชากรศาสตร์ นักวิจัยยังให้ความสนใจความแตกต่างในพฤติกรรมทางเลือกใช้สื่อประชาสัมพันธ์ระหว่างเพศชายและเพศหญิง แม้ผลความแตกต่างออกมาไม่เด่นชัดมากเท่ากับอายุและการศึกษา ทั้งนี้เนื่องจากทางด้านความคิด ทักษะคิด ค่านิยม ที่แตกต่างกัน เป็นเพราะสังคมและวัฒนธรรมได้กำหนดบทบาทและหน้าที่ของคนทั้งสองเพศไว้

2. อายุ (Age) เป็นปัจจัยที่สำคัญอย่างหนึ่งที่ทำให้บุคคลแต่ละบุคคลมีความคิด และพฤติกรรมที่แตกต่างกัน โดยทั่วไปคนที่มีอายุน้อยมักจะมีเสรีนิยม อารมณ์ร้อนและมองโลกในแง่ดีกว่าคนที่มีอายุมากกว่า โดยคนที่มีอายุมากมักจะเป็นที่หยุดติดกับการปฏิบัติมากกว่าการมี ความระมัดระวังมองโลกในแง่ร้าย สาเหตุที่เป็นเช่นนี้เพราะบุคคลที่มีอายุมากจะมีประสบการณ์ มีความผูกพันและมีประโยชน์ในสังคมมากกว่า

3. ระดับการศึกษา (Education) จากงานวิจัยที่ผ่านมา นักวิชาการพบว่า การศึกษาในระดับที่แตกต่างกัน ในระบบการศึกษาและประเภทสาขาของวิชาที่แตกต่างกัน ส่งผลให้บุคคลมีความรู้ ความคิด ทักษะคิด อุดมการณ์ ค่านิยม และความต้องการที่แตกต่างกัน

4. สถานะภาพสมรส (Status) คือการครองเรือน ซึ่งอาจแบ่งออกได้เป็น คนโสด สมรส หม้าย หย่า หรือแยกกันอยู่ ลักษณะความแตกต่างด้านขนบธรรมเนียมประเพณีความเชื่อถือทางด้าน ศาสนาย่อมมีอิทธิพลต่อสถานภาพการสมรส ซึ่งมีผลโดยตรงต่อการรับรู้ข่าวสาร สถานภาพสมรส ของบุคคลจะบ่งบอกถึงควมมีอิสระในการตัดสินใจ และอิทธิพลต่อกระบวนการ

คิดการวิเคราะห์ ข้อ มูลข่าวสาร สตรีที่สมรสแล้วและสตรีที่ยังโสดย่อมมีกระบวนการรับรู้ข่าวสารที่แตกต่างกันเนื่องมาจากสภาพครอบครัว และอิทธิพลของจำนวนบุคคลรอบข้าง

จากความข้างต้นลักษณะของประชากรศาสตร์ของผู้รับสารนั้นประกอบไปด้วยลักษณะทางด้านจิตใจสิ่งรอบข้าง สภาพแวดล้อม ซึ่งมีผลต่อการเลือกใช้สื่อ ความคิด ทศนคติ อุดมการณ์ การตัดสินใจเลือกที่แตกต่างกัน

ธุรกิจโรงแรมในจังหวัดตรัง

จังหวัดตรัง เป็นจังหวัดที่อยู่ทางภาคใต้ของประเทศไทย มีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่แตกต่างจากแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดอื่น ๆ อย่างชัดเจน โดยเฉพาะความโดดเด่นทางด้านความสวยงามและความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรทางธรรมชาติ ความป็นเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและวิถีการดำเนินชีวิตที่ยังมีการเปลี่ยนแปลงไม่มากนัก อีกทั้งจังหวัดตรังยังได้รับการปรับปรุงดูแลในเรื่องภูมิศาสตร์ธรรมชาติและการพัฒนาส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมท้องถิ่น และการดูแลในเรื่องความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว ตลอดจน การพัฒนาบุคลากรในการเป็นเจ้าบ้านที่ดี (สำนักงานจังหวัดตรัง, 2564)

ธุรกิจโรงแรมเป็นธุรกิจด้านบริการที่ให้ความสำคัญกับคุณภาพในการบริการประกอบด้วย 5 มิติหลัก ๆ ได้แก่ องค์กรประกอบที่จับต้องได้ ความน่าเชื่อถือการตอบสนองลูกค้า การสร้างความเชื่อมั่น และการเข้าใจการรับรู้ (เจริญชัย เอกมาไพศาล, 2563: 160) การนำเสนอผ่านสื่อประชาสัมพันธ์ที่ทันสมัยในโลกการสื่อสารปัจจุบัน จึงมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของนักท่องเที่ยวหรือผู้ที่สนใจเข้ารับบริการด้านที่พักแรม หากธุรกิจโรงแรมมีแหล่งข้อมูลทันสมัย มีนวัตกรรมสื่อประชาสัมพันธ์อันเป็นเครื่องมือสำคัญในการนำเสนอสาร ผ่านสื่อ ช่องทางที่มีอิทธิพลอันทรงพลังจะนำมาซึ่งผลลัพธ์ในกาดึงดูดนักท่องเที่ยว นักเดินทางเข้ามาเยี่ยมชมและพักแรม ด้วยธุรกิจที่พักแรมในพื้นที่

อำเภอเมืองตรัง เปรียบเสมือนประตูรับแขกของจังหวัด หรือประตูสู่อันดามันตามคำขวัญของอำเภอเมืองตรัง

ธุรกิจโรงแรมเกิดขึ้นจากความต้องการเดินทางท่องเที่ยวของมนุษย์ซึ่งมีความจำเป็นต้องมีสถานที่หยุดพักค้างแรม ในสมัยโบราณแถบประเทศยุโรป ผู้เดินทางจะได้รับความเอื้อเพื่อให้ที่พักพร้อมทั้งอาหารและเครื่องดื่มจากคนในท้องถิ่น เนื่องจากเป็นความเชื่อทางศาสนาว่าความเอื้อเพื่อถือเป็นการทำบุญได้กุศล ต่อมาได้มีการพัฒนาเป็นธุรกิจการค้า เนื่องจากผู้เข้าพักได้เรียกร้องบริการอื่น เช่น ต้องการผู้ให้บริการใช้ภาษาตน และอาหารที่ตนคุ้นเคย เป็นต้น จึงเกิดการ

จำหน่ายอาหารในที่พัก ลักษณะที่พักรวมทั้งเป็นแบบโรงแรมหรือร้านอาหารเรียกว่า Inn ซึ่งมีผู้ดูแล โดยเฉพาะ ผลปรากฏว่ากิจกรรมนี้ก่อให้เกิดผลกำไรที่ดี จนมีการรวมตัวระหว่างโรงแรมตั้งเป็นสหพันธ์ ต่อมาได้มีการปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพของที่พักและอาหารมากขึ้นโดยเฉพาะในประเทศไทย ได้มีการก่อสร้างโรงแรมในทำเลที่เหมาะสมขึ้น ตามเส้นทางของรถม้า เพื่อความสะดวกสบายในการเดินทางและยกระดับเป็นสถานที่พบปะสังสรรค์แก่คนชั้นสูงในท้องถิ่นตลอดจนใช้บริการอย่างอื่นเช่น ใช้จัดพิธีแต่งงานเป็นต้นการออกแบบอาคารจะเป็นรูปสี่เหลี่ยมแบ่งพื้นที่เป็นส่วนต่าง ๆ โดยแยกส่วนที่พักรอกจากส่วนการขายอาหารและเครื่องดีมีลักษณะเช่นนี้จึงมีการนำคำว่า “Hotel” มาใช้ซึ่งเป็นคำมาจากภาษาฝรั่งเศสมีความหมายว่า “คฤหาสน์หรืออาคารขนาดใหญ่” โดยเริ่มใช้กันราวปลายพรตวรรษที่ 18 หลังจากนั้นโรงแรมในยุโรปได้มีการพัฒนาเป็นโรงแรมที่หรูหรามากขึ้นทั้งด้านการออกแบบตกแต่งภายในการเสนอความสะดวกสบายต่าง ๆ ให้แก่ลูกค้า

การโรงแรมในประเทศไทยเริ่มมีแห่งแรกในสมัยรัชกาลที่ 4 และได้มีการพัฒนาการเสนอบริการให้ความสะดวกสบายแก่ลูกค้าตลอดจนมีการดำเนินงานตามรูปแบบของมาตรฐานนานาชาติจนกระทั่งในปัจจุบันนี้โรงแรมไทยได้รับคัดเลือกเป็นโรงแรมดีที่สุดในโลกหลายปีติดต่อกัน ได้แก่ โรงแรมโอเรียนเต็ลซึ่งเป็นโรงแรมที่สร้างขึ้นในยุคแรก ๆ ธุรกิจโรงแรมในประเทศไทยได้รวมตัวตั้งขึ้นเป็นสมาคมโรงแรมไทยโดยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อส่งเสริมผลประโยชน์ของอุตสาหกรรมโรงแรมตลอดจนการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ชูศรี เที้ยศิริเพชร, 2545)

การศึกษาข้อมูลด้านสื่อประชาสัมพันธ์ที่มีพบว่า ในธุรกิจโรงแรมหรืออุตสาหกรรมโรงแรมในจังหวัดตรังยังขาดแคลนข้อมูลสนับสนุนในการกำหนดทิศทาง หรือแนวทางในการใช้สื่อประชาสัมพันธ์ที่เข้าถึงกลุ่มผู้บริโภค ทำให้ในหลายครั้งพลาดโอกาสในการนำเสนอข้อมูลทางด้านการโรงแรมและการท่องเที่ยวที่จะดึงดูดความน่าสนใจเพื่อเปิดช่องทางการมองเห็นผ่านนวัตกรรมสื่อประชาสัมพันธ์

คมลสิทธิ์ เกียนวัฒนา (2559) ได้ศึกษาการเลือกให้ความสนใจต่อสื่อที่มีผลต่อการตัดสินใจท่องเที่ยวประเทศไทยเทียบกับประเทศคู่แข่งในอาเซียนของชาวจีนวัยผู้ใหญ่ตอนต้นการวิจัยครั้งนี้โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาการเลือกให้ความสนใจต่อสื่อที่มีผลต่อการตัดสินใจท่องเที่ยวประเทศไทยเทียบกับประเทศคู่แข่งในอาเซียนของชาวจีนวัยผู้ใหญ่ตอนต้น กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยคือเป็นประชาชนชาวจีนที่มีช่วงอายุ 18 - 35 ปีและพักอาศัยอยู่ในพื้นที่ เทศบาลนครทั้ง 4 ของจีน ได้แก่ ปักกิ่ง ฉงชิ่ง ซ่างไห่ และเทียนจิน จำนวน 400 คน งานวิจัยครั้งนี้เป็นงานวิจัยเชิงปริมาณ

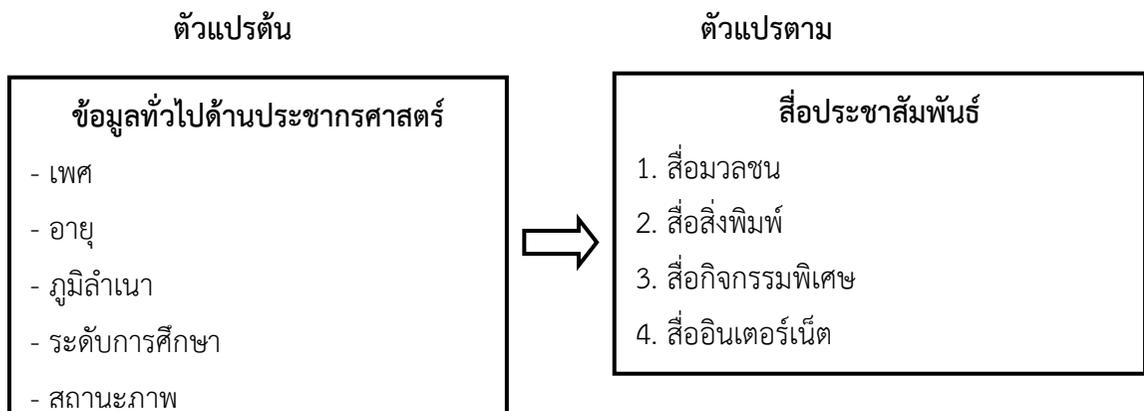
(quantitative research) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม โดยนำผลที่ได้มาวิเคราะห์ทางสถิติ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (\bar{x}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis)

ผลการวิจัยพบว่า 1. สื่อที่มีผลต่อการตัดสินใจท่องเที่ยวที่ประเทศไทย ประเทศสิงคโปร์ และประเทศมาเลเซียมากที่สุดและน้อยที่สุดคือสื่ออินเทอร์เน็ตและสื่อเฉพาะกิจ

ธเนศ อุ่นปรีชาวนิชย์ และ ชลธิชา อยู่พ่วง (2560) ได้ศึกษาสื่อประชาสัมพันธ์ที่มีผลต่อการตัดสินใจเพื่อศึกษาต่อ ที่สถาบันการอาชีวศึกษาในจังหวัดพิษณุโลกและจังหวัดใกล้เคียงโดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาสื่อประชาสัมพันธ์ที่มีผลต่อการตัดสินใจเพื่อศึกษาต่อที่สถาบันการอาชีวศึกษาในจังหวัดพิษณุโลกและจังหวัดใกล้เคียง ซึ่งได้แก่ จังหวัดสุโขทัย กำแพงเพชร และพิจิตร โดยอาศัยแบบสอบถามในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) จำนวน 344 คน และการวิเคราะห์ปัจจัยองค์ประกอบเชิงสำรวจ (Exploratory Factor Analysis) และสถิติวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณวิธี Stepwise เพื่อศึกษาว่าสื่อประชาสัมพันธ์ใดบ้างที่มีความสำคัญต่อการตัดสินใจเพื่อศึกษาต่อในสถาบันการอาชีวศึกษาในจังหวัดพิษณุโลก สุโขทัย กำแพงเพชร และพิจิตร ซึ่งผลการวิเคราะห์

ผลการวิจัยพบว่า การตัดสินใจเพื่อศึกษาต่อในสถาบันการอาชีวศึกษาของนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) ในจังหวัดพิษณุโลก สุโขทัย กำแพงเพชร และพิจิตร ได้รับอิทธิพลจากสื่อประชาสัมพันธ์ 3 รูปแบบ คือ 1) สื่อบุคคล 2) สื่อสิ่งพิมพ์และ 3) สื่อกิจกรรมพิเศษ โดยมีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจ

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 1 แสดงกรอบแนวคิดในงานวิจัย

บทสรุป

การใช้นวัตกรรมสื่อประชาสัมพันธ์ในยุคดิจิทัลมีความสำคัญอย่างยิ่งในการนำเสนอข้อมูลข่าวสารที่ธุรกิจโรงแรมต้องการสื่อสาร ทั้งนี้ นวัตกรรมสื่อประชาสัมพันธ์ในยุคปัจจุบันมีอิทธิพลต่อการสื่อสาร หากธุรกิจทราบถึงช่องทางสื่อที่เข้าถึงกลุ่มลูกค้าเป้าหมายของธุรกิจโรงแรมจะทำให้ได้ผลลัพธ์ตามเป้าหมาย และสามารถตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวได้ ในการท่องเที่ยวโดยพฤติกรรมนักท่องเที่ยวในยุคดิจิทัล หากมีการจำแนกตามลักษณะประชากรศาสตร์ในการศึกษาเพื่อจัดกลุ่มความต้องการรับสื่อ ช่องทางการเข้าถึงสื่อ ทราบถึงพฤติกรรม เช่น มีการอ่านรีวิว ค้นหาข้อมูลก่อนการวางแผนการเดินทาง ดังนั้น ธุรกิจโรงแรมในแต่ละประเภทจำเป็นต้องมีการวางแผน การกำหนดกลุ่มลูกค้าเป้าหมาย ทราบพฤติกรรมและความต้องการกลุ่มลูกค้าเพื่อนำเสนอบริการให้ตรงจุด ด้วยนวัตกรรมการสื่อสารที่ทันสมัย สิ่งนี้เป็นโอกาสในการบรรลุเป้าหมายของการทำธุรกิจและการทำกลยุทธ์ทางการตลาดเพื่อสร้างความสามารถทางการแข่งขัน

การศึกษาแนวคิดเรื่อง นวัตกรรมสื่อประชาสัมพันธ์ที่มีผลต่อนักท่องเที่ยวในธุรกิจโรงแรมจังหวัดตรังเป็นการเรียบเรียงเนื้อหาจากการทบทวนวรรณกรรม มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาการรับรู้สื่อประชาสัมพันธ์ที่มีผลต่อการเข้ามาของนักท่องเที่ยวในธุรกิจโรงแรมจังหวัดตรัง โดยศึกษาจากปัจจัยส่วนบุคคล ประกอบด้วย เพศ อายุ ภูมิลำเนา ระดับการศึกษา สถานภาพ และสื่อประชาสัมพันธ์ที่มีผลต่อการตัดสินใจเข้ามาของนักท่องเที่ยว ประกอบด้วย สื่อมวลชน สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อกิจกรรมพิเศษ สื่ออินเทอร์เน็ตและสื่อบุคคลหรือสื่อคำพูด วิธีการดำเนินงานวิจัยในการพิสูจน์ค้นหาจากการทำวิจัยเชิงปริมาณ การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร ตัวอย่างจากงานวิจัยของ Katja Hutter and Julia Hautz (2013) ศึกษาพบว่า トラสินค้าในสื่อสังคมออนไลน์และสิ่งต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับสื่อสังคมออนไลน์มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าของผู้บริโภค ความผูกพันของเฟสบุ๊คแฟนเพจมีผลกระทบทางตรงต่อการรับรู้ในตราสินค้าของผู้บริโภค กิจกรรมที่เกิดขึ้นแบบปากต่อปาก (Word of mouth : WOM) และความตั้งใจซื้อสินค้าแสดงให้เห็นว่ากิจกรรมในสื่อสารทางการตลาดมีผลกระทบอย่างแท้จริงต่อการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภคเรื่องราวเหตุการณ์ต่างๆ มากมายที่เกิดขึ้นและการแผ่กระจายอย่างรวดเร็วของข้อมูลข่าวสาร เป็นความท้าทายสำหรับนักการตลาดบนโลกออนไลน์ ลูกค้ามีอำนาจการต่อรองและเป็นพลังอำนาจที่เพิ่มมากขึ้น ยากต่อการควบคุม ทำให้การตลาดมีแนวโน้ม จำเป็นต้องเปลี่ยนกลยุทธ์ไปตามพฤติกรรมของผู้บริโภค การทบทวนวรรณกรรมนำมาเรียบเรียงเป็นบทความที่มีความน่าสนใจ ผลการวิเคราะห์

ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการนำแนวคิดนวัตกรรมสื่อประชาสัมพันธ์ที่ดีเข้าถึงกลุ่มนักท่องเที่ยว สร้างความสามารถทางการแข่งขันให้ธุรกิจโรงแรมในจังหวัดตรังเหนือกว่าคู่แข่งเพื่อเป้าหมายในการพัฒนากลยุทธ์ทางการตลาดที่ดีมีประสิทธิภาพของประเทศต่อไป

เอกสารอ้างอิง

การท่องเที่ยวและกีฬา. (2567). สถานการณ์การท่องเที่ยวในประเทศไทยรายจังหวัด ปี 2567

(Domestic Tourism Statistics (Classify by region and province 2024).

กรุงเทพฯ

คมลสิทธิ์ เกียนวัฒนา. (2559). การเลือกให้ความสนใจต่อสื่อที่มีผลต่อการตัดสินใจท่องเที่ยว

ประเทศไทยเทียบกับประเทศคู่แข่งในอาเซียนของชาวจีนวัยผู้ใหญ่ตอนต้น. วารสาร

วิจัยสหวิทยาการไทย, ปีที่ 11 (ฉบับที่4). สืบค้น 26 กุมภาพันธ์ 2562, จาก

file:///C:/Users/GT/AppData/Local/Packages/Microsoft.MicrosoftEdge_8weky
b3d8bbwe/TempState/Downloads/DigitalFile_255539%20(1).pdf

จเรวัฒน์ เทวรัตน์. (2555). พฤติกรรมและความต้องการของผู้สมัครเรียนในการเปิดรับสื่อ

ประชาสัมพันธ์ ของศูนย์วิทย์พัฒนา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

นครศรีธรรมราช. การวิจัยภาระงานประจำ, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

เจริญชัย เอกมาไพศาล. (2563). การจัดการการบริการของธุรกิจการท่องเที่ยวและบริการ.

นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ทิพย์วรรณ พัลวรรณ. (2565). นวัตกรรมการประชาสัมพันธ์เชิงกลยุทธ์ผ่านการสื่อสารเครือข่าย

สังคมออนไลน์ “พ็อดคาสต์ ต้องพลิกวิกฤติเป็นโอกาส” วารสารวิชาการสังคม

มนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช P.14-25

ธเนศ อุ่นปรีชาณิษฐ์ และชลธิชา อยู่พ่วง. (2560). สื่อประชาสัมพันธ์ที่มีผลต่อการตัดสินใจเพื่อ

ศึกษาต่อที่สถาบันการอาชีวศึกษาในจังหวัดพิษณุโลกและจังหวัด ไกล่เคียง. วารสาร

รายงานสืบเนื่องการประชุมสัมมนาวิชาการ, ปีที่ 17 สืบค้น 26 กุมภาพันธ์ 2562, จาก

<http://gnru2017.psu.ac.th/proceeding/119-25600830215222.pdf>นัก

ประชาสัมพันธ์พิพิธภัณฑสัตว์น้ำราชมณฑลตรัง. (2562). (การสื่อสารส่วนบุคคล, 27

กุมภาพันธ์ 2562)

- นิศศา ศิลปเสรษฐ. (2560). สถานการณ์และแนวโน้มการท่องเที่ยวของประเทศไทย. (พิมพ์ครั้งที่7). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พรพิมล สัมพันธ์พงศ์. (2556). บทบาทของสื่อประชาสัมพันธ์ที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกเข้าศึกษาต่อของ นักศึกษาชั้นปีที่ 1 ในระดับปริญญาตรี วิทยาลัยราชพฤกษ์. วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏ-วไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์, ปีที่7 (ฉบับที่3) สืบค้น 26 กุมภาพันธ์ 2562, จาก <https://www.tci-thaijo.org/index.php/JournalGradVRU/article/view/31426>
- ภัทรภกร รุจิระเศรษฐ. (2559). การประชาสัมพันธ์และอิทธิพลการบอกเล่าปากต่อปากที่มีผลต่อการตัดสินใจท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ภายในจังหวัดสิงห์บุรีของนักท่องเที่ยว. (ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยกรุงเทพ. สืบค้น 2 กุมภาพันธ์ 2562, จาก http://dspace.bu.ac.th/jspui/bitstream/123456789/1231/1/wipawan_mano.pdf
- ศิริเพ็ญ ดาบเพชร. (2559). องค์ประกอบการท่องเที่ยวและช่องทางการสื่อภาพลักษณ์การท่องเที่ยวสำหรับกลุ่มนักท่องเที่ยวอนาคต กรณีศึกษาจังหวัดพิษณุโลก (คณะบริหารธุรกิจเศรษฐศาสตร์และการสื่อสาร). มหาวิทยาลัยนเรศวร. สืบค้น 27 กุมภาพันธ์ 2562, จาก [file:///C:/Users/GT/AppData/Local/Packages/Microsoft.MicrosoftEdge_8wekyb3d8bbwe/TempState/Downloads/1753-1-7495-2-10-20180322%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/GT/AppData/Local/Packages/Microsoft.MicrosoftEdge_8wekyb3d8bbwe/TempState/Downloads/1753-1-7495-2-10-20180322%20(1).pdf)
- สุนิทร วรงค์แสนสุข. (2558). สื่อประชาสัมพันธ์ที่มีผลต่อกระบวนการเปิดรับสื่อ กรณีศึกษา: ผู้สนใจซื้อสินทรัพย์ของ BAM ในสำนักงานภาคตะวันออก. (วิทยานิพนธ์ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการประชาสัมพันธ์และสื่อสารมวลชน). มหาวิทยาลัยบูรพา. สืบค้นเมื่อ 26 กุมภาพันธ์ 2562, จาก http://digital_collect.lib.buu.ac.th/dcms/files/56710049.pdf
- สำนักงานกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง. (2555). สื่อประชาสัมพันธ์. สืบค้น 2 กุมภาพันธ์ 2562, จาก <http://km.rubber.co.th/index.php?option=com>
- สำนักงานสถิติจังหวัดตรัง. (2560). สถิตินักท่องเที่ยวจังหวัดตรัง. สืบค้น 3 มีนาคม 2562, จาก <http://trang.nso.go.th>

อภิชาจ พุกสวัสดิ์, ภาณุฤทธิ์ สารสมบัติ. (2565). บทบาทและคุณค่าของสื่อดิจิทัลต่อนักวิชาชีพ
ประชาสัมพันธ์.วารสารการประชาสัมพันธ์และการโฆษณา. P. 98-118 สมุทรปราการ:
คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ.

อัณณา กุสิยารังสิทธิ. (2551). **สื่อประชาสัมพันธ์ที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกเข้าศึกษาต่อระดับ
ปริญญาตรีของนักศึกษา.** (วิทยานิพนธ์ปริญญา หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาสื่อสารมวลชน). มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

ผู้เขียน

ชยนรรจ์ ขาวปลอด*

อาจารย์ วิทยาลัยการโรงแรมและการท่องเที่ยว
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย
179 หมู่ 3 ตำบลไม้ฝาด อำเภอสิเกา จังหวัดตรัง 92150
E-mail: chayanun.k@rmutsv.ac.th

จันทิวรรณ สมานธิ

อาจารย์ วิทยาลัยการโรงแรมและการท่องเที่ยว
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย
179 หมู่ 3 ตำบลไม้ฝาด อำเภอสิเกา จังหวัดตรัง 92150

ศุภิกา ธนะเสวตร

อาจารย์ วิทยาลัยการโรงแรมและการท่องเที่ยว
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย
179 หมู่ 3 ตำบลไม้ฝาด อำเภอสิเกา จังหวัดตรัง 92150

การจัดการศึกษาเชิงพื้นที่เพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา

Area-based education management to reduce educational inequality

รังสิญา ช่อผูก* และประกอบ ใจมั่น

Rangsiya Chorpool* And Prakob Jaiman

Received: 28 February 2023, Revised: 25 December 2024, Accepted: 27 December 2024

บทคัดย่อ

บทความนี้เป็นการนำเสนอการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่เพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา การศึกษาเป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ เด็กและเยาวชนคือปัจจัยที่สำคัญที่จะพัฒนาสังคมและประเทศ ถ้าเด็กและเยาวชนมีการศึกษาที่ดี ก็จะมีคุณภาพชีวิตที่ดี ส่งผลให้สังคมและประเทศพัฒนาไปในทางที่ดีได้ การจัดการศึกษาเชิงพื้นที่จึงถือเป็นส่วนหนึ่งของการกระจายองค์ความรู้ อำนาจการบริหารองค์กร และการบริหารจัดการทางการศึกษาลงไปสู่ประชาชนทุกคนได้อย่างทั่วถึง อันจะเป็นการลดความเหลื่อมล้ำในสังคม ซึ่งส่งผลให้เกิดการพัฒนาประเทศที่มั่นคงและยั่งยืนต่อไป

คำสำคัญ : การจัดการศึกษา, เชิงพื้นที่, ลดความเหลื่อมล้ำ

Abstract

This article presents area-based education management to reduce educational inequality. Education is an important to improve life. Children and youth are important factors that will develop society and the country. If children and youth have a good education will have a good quality of life. As a result, society and the country can develop in a good way. The study of area management is parts of educating people in terms of knowledge dissemination, organizational empowerment, and educational administration. This will reduce social inequalities which result in contribution to the development of stability and sustainability.

Keywords : Education management, Area Based, Reduce Inequality

บทนำ

ตามที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มาตรา 54 วรรคหก กำหนดให้จัดตั้งกองทุนเพื่อใช้ในการช่วยเหลือผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์ เพื่อลดความเหลื่อมล้ำในการศึกษาและเสริมสร้างและพัฒนาคุณภาพและประสิทธิภาพครูนั้น กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.) ได้จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา พ.ศ. 2561 (พ.ร.บ.กสศ.) เมื่อวันที่ 14 พฤษภาคม 2561 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างความเสมอภาคทางการศึกษา พ.ร.บ.กสศ. มาตรา 5 กำหนดวัตถุประสงค์ เพื่อสร้างความเสมอภาคทางการศึกษา โดยมาตรา 3 ให้ความหมายของ “ความเสมอภาคทางการศึกษา” คือ ให้ประชาชนมีสิทธิที่จะได้รับและเข้าถึงการศึกษา และพัฒนาอย่างเสมอภาคและทั่วถึง และ “ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา” คือ ความไม่เท่าเทียมกันทางการศึกษาที่ครอบคลุมถึงคุณภาพหรือมาตรฐานของสถานศึกษาคุณภาพหรือประสิทธิภาพครูฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม (กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา, 2565)

ยุทธศาสตร์การจัดการศึกษาของหลายประเทศที่ประสบความสำเร็จ ได้นำแนวคิดการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่มาเป็นฐานในการพัฒนาโดยเปิดโอกาสให้แก่ภาคส่วนต่าง ๆ ในพื้นที่ได้มีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา เช่น การกำหนดโจทย์ปัญหาหรือเป้าหมายที่ต้องการให้เกิดกับผู้เรียนของแต่ละพื้นที่ การลำดับความสำคัญของปัญหา การร่วมออกแบบ การพัฒนาคุณภาพสนับสนุน ตลอดจนตรวจสอบการใช้ทรัพยากรการศึกษา เพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ที่สอดคล้องกับบริบทและความต้องการสามารถตอบโจทย์หรือเป้าหมายที่ชัดเจน บนฐานข้อมูลความรู้และการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน (จุฬากรณ์ มาเสถียรวงศ์, 2560)

กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.) มีแผนงานเฉพาะด้านตามประชากรกลุ่มเป้าหมายและการบริหารจัดการ คือ 1) แผนงานพัฒนาระบบหลักประกันความเสมอภาคทางการศึกษามุ่งให้การช่วยเหลือโดยตรงกับกลุ่มนักเรียนยากจนพิเศษและด้อยโอกาส 2) แผนงานส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพเยาวชน ระดับการศึกษาสูงกว่าภาคบังคับ มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาผลการเรียนรู้สำหรับเยาวชนกลุ่มเสี่ยงที่จะยุติการศึกษาเพียงระดับมัธยมปลายสายสามัญหรือสายอาชีพ เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายมีความพร้อมที่จะเข้าสู่การทำงาน (Career-Ready) รวมถึงมีศักยภาพที่จะประกอบตัวเอง 3) แผนงานพัฒนาคุณภาพโรงเรียนทั้งระบบมุ่งพัฒนาโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในเขตชนบทหรือมีสัดส่วน จำนวนนักเรียนยากจนหรือด้อยโอกาสค่อนข้างมาก จำนวนราว 900 แห่ง

4) แผนงานพัฒนาระบบการผลิตและพัฒนาครู สำหรับโรงเรียนในพื้นที่ห่างไกล มุ่งพัฒนาโรงเรียนขนาดเล็กที่ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่ห่างไกลยากลำบาก ครอบคลุมทุกโรงเรียนทั่วประเทศราว 1,500 แห่ง

5) แผนงานส่งเสริมและพัฒนาเยาวชนและประชากรวัยแรงงานนอกระบบ มุ่งค้นหาพัฒนาระบบจัดการศึกษาทางเลือกที่เหมาะสมกับชุมชนท้องถิ่นสำหรับเยาวชนที่ออกจากระบบการศึกษาแล้ว ทั้งที่มีงานทำ ว่างาน หรือมีอุปสรรคในการกลับเข้าศึกษาต่อ

6) แผนงานจัดการศึกษาเชิงพื้นที่ เพื่อลดความเหลื่อมล้ำ ร่วมกับหน่วยงานหลักเพื่อมุ่งค้นหาตัวแบบบูรณาการส่งเสริมโอกาสทางการศึกษาระดับพื้นที่ทั้งระดับจังหวัดหรือระดับย่อยกว่า

7) แผนงานบริหารจัดการในการพัฒนางานที่สามารถส่งผลกระทบสูง (High Impacts) และมีมาตรการการช่วยเหลือได้ตรงกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งต้องอาศัยการใช้ข้อมูลความรู้เพื่อพัฒนาเป็นข้อเสนอในการปฏิรูปการจัดการศึกษา และผลักดันเข้าสู่การเปลี่ยนแปลงเชิงระบบด้วยวิธีการและโอกาสที่เหมาะสม (กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา, 2565)

ปัญหาความยากจนเป็นการตัดโอกาสในทุกๆด้านของชีวิต การแก้ปัญหาเรื่องความเหลื่อมล้ำจึงเป็นสิ่งสำคัญที่สุดที่จะทำให้สามารถแก้ปัญหาอื่น ๆ ได้ ซึ่งยังเห็นว่าควรต้องให้ทุกคนมีโอกาสในการเข้าถึงบริการ และสามารถที่จะใช้โอกาสนั้น อย่างไรก็ตามการแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำ ไม่ได้หมายความว่าทุกคนจะต้องเท่าเทียมกันทั้งหมด เพราะมองว่าเป็นไปไม่ได้ แต่ควรต้องลดช่องว่างของความแตกต่างลงให้อยู่ในระดับที่ใกล้เคียงกัน (วุฒิสภา ต้นไชย, 2565)

กล่าวโดยสรุป ประเทศไทยมีปัญหาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา ปัญหาความยากจนยังเป็นปัญหาใหญ่ที่ส่งผลให้เด็กในวัยเรียนขาดโอกาสในการศึกษา ในขณะที่เดียวกันกระทรวงศึกษาธิการมีงบประมาณที่เพียงพอสำหรับเด็กทุกคนแต่ก็ไม่สามารถควบคุมการศึกษาให้มีประสิทธิภาพได้อย่างทั่วถึง การผลักดันให้กระจายอำนาจในการจัดการศึกษาให้ตรงกับปัญหาและความต้องการของพื้นที่จึงเป็นผลที่ควรดำเนินการเพื่อตอบโจทย์กับปัญหาที่เกิดขึ้น

ที่มาและความสำคัญ

ประเทศไทยจัดงบประมาณเพื่อการศึกษาในอัตราที่สูงมาก เมื่อเปรียบเทียบกับประเทศต่าง ๆ ในกลุ่มประเทศสมาชิกองค์การความร่วมมือเพื่อเศรษฐกิจและการพัฒนา (OECD) พบว่าไทยมีสัดส่วนการใช้งบการศึกษาต่องบประมาณแผ่นดินมากกว่าค่าเฉลี่ยถึงร้อยละ 11.60 และสูงกว่าประเทศที่พัฒนาแล้ว อย่างเช่น ญี่ปุ่นและเยอรมันถึง 2.5 เท่า เมื่อนำการใช้จ่ายงบประมาณ

ด้านการศึกษาแยกแยะพบว่างบประมาณที่สูง ถึงร้อยละ 20-25 ของงบประมาณแผ่นดินในแต่ละปี ส่วนใหญ่ใช้เป็นค่าตอบแทนบุคลากรและโครงสร้างโดยมากกว่า 4 ใน 5 เป็นเงินเดือนค่าตอบแทน และสวัสดิการสำหรับบุคลากร ที่น่าสังเกตอย่างยิ่ง คือ ระบบการศึกษาไทยใช้งบประมาณน้อยมากในการส่งเสริมกิจกรรมเรียนรู้ สะท้อนว่า ประเทศไทยมีการลงทุนเพื่อการศึกษาสูงมาก แต่เกิดผลสัมฤทธิ์ต่ำกว่าที่ควรเป็น แสดงว่าระบบการจัดการมีปัญหาด้านประสิทธิภาพประสิทธิผล สาเหตุสำคัญคือกระทรวงศึกษาธิการมีขนาดใหญ่มาก และไม่สามารถดูแลคุณภาพของโรงเรียนราว 30,000 โรงเรียนได้อย่างทั่วถึง จึงไม่สามารถจัดการศึกษา ได้ตรงกับสภาพปัญหาและความต้องการของคนในพื้นที่จริง (สำนักงานส่งเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้และพัฒนาคุณภาพเยาวชน (สสค.), 2557)

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) จึงร่วมกับ สำนักงานส่งเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้และพัฒนาคุณภาพเยาวชน (สสค.) ได้ร่วมกันพัฒนาแนวคิดการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่ (Area-Based Education : ABE) เพื่อพัฒนาระบบการจัดการใหม่ ซึ่งเป็นระบบการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่ที่ประยุกต์มาจากแนวคิด ABC (Area-Based Collaborative Research) ที่ สกว. ได้พัฒนาขึ้น โดยมีองค์ประกอบของแนวคิดมี 3 ส่วน คือ 1) การพัฒนากลไกการจัดการ ควรจะมีลักษณะเป็นกลไกที่ประกอบด้วยภาคีหลายภาคส่วนที่ร่วมมือกันโดยมีเป้าหมายเพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาของพื้นที่ในทั้ง 2 มิติ ข้างต้น 2. การพัฒนาฐานข้อมูล เพื่อใช้ในการกำกับติดตามและวางแผนในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา และประสิทธิภาพการใช้ทรัพยากรที่ลงไปยังจุดต่าง ๆ ในพื้นที่ 3) กระบวนการเชื่อมโยงกลไกและข้อมูล นำสู่การวางแผนและกำกับติดตามการพัฒนาการศึกษาในพื้นที่ (สำนักงานส่งเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้และพัฒนาคุณภาพเยาวชน (สสค.), 2557)

สถานการณ์สำคัญเกี่ยวกับความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา (กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา, 2565)

1. นักเรียนยากจนหรือด้อยโอกาส 1.8 ล้านคน มีความเสี่ยงที่จะหลุดออกจากระบบการศึกษา
2. ความยากจน ด้อยโอกาสทำให้เด็กไทย ยังอยู่นอกระบบการศึกษามากกว่า 430,000 คน
3. เด็กยากจนเพียง 5% ต่อรุ่น มีโอกาสศึกษาต่ออุดมศึกษา

4. ช่องว่างการเข้าถึงการศึกษา ระหว่างครัวเรือนรายได้ 10% ล่างสุด ห่างจากครัวเรือนรายได้ 10% สูงสุด ถึง 20 เท่า

5. เด็กและเยาวชนพิการ 246,651 คน กำลังศึกษาอยู่ในระบบการศึกษา (สพฐ.)

6. ครอบครัวของเด็กยากจน ต้องแบกรับภาระค่าใช้จ่าย ด้านการศึกษาสูงมาก เมื่อเทียบกับรายได้ ค่าใช้จ่ายสูงกว่า ครอบครัวคนรวย ถึง 4 เท่า

7. พัฒนาการด้านการเรียนรู้ของนักเรียนในโรงเรียนชนบทล้าหลังกว่า 2 ปีการศึกษา เมื่อเทียบกับนักเรียนในโรงเรียนเขตเมือง

การศึกษาของประเทศไทยจากข้อมูลงบประมาณของไทยที่มีสัดส่วนงบประมาณการศึกษาต่อ GDP สูงเป็นลำดับ 2 ของโลกแต่ผลสัมฤทธิ์ต่ำกว่าที่ควรเป็นตัวบ่งชี้ว่าปัญหาการศึกษาไทยมิได้เกิดจากการขาดแคลนงบประมาณแต่อยู่ที่การจัดการที่ขาด ประสิทธิภาพ สาเหตุสำคัญคือระบบการศึกษาไทยที่มีขนาดใหญ่มาก มีโรงเรียนราว 30,000 โรง ครูประมาณ 400,000 คน ใหญ่กว่าของสิงคโปร์ นิวซีแลนด์ ฮองกงกว่า 10 เท่า การจะจัดการศึกษา ให้มีคุณภาพระดับสูงเทียบเท่าประเทศเหล่านั้น จำเป็นต้องลดขนาดการจัดการลงเพื่อให้สามารถควบคุมปัจจัยการบริหารคุณภาพให้ได้ หน่วยระดับจังหวัดจึงน่าจะเป็นขนาดที่เหมาะสม และการบริหารจัดการในพื้นที่สู่การดูแลกลุ่มเป้าหมาย เป็นทางเลือกหนึ่งของการจัดการ คือ การกระจายทรัพยากรลงสู่พื้นที่ให้ภาคส่วนต่าง ๆ ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดและสนับสนุน ตลอดจนตรวจสอบการใช้ทรัพยากรการศึกษาเพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ที่สอดคล้องกับความต้องการแก้ไขปัญหาและพัฒนาการศึกษาของแต่ละพื้นที่ (สำนักงานส่งเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้และพัฒนาคุณภาพเยาวชน (สสค.), 2557)

กล่าวโดยสรุป ประเทศไทยมีงบประมาณมากมายเพียงพอต่อการจัดการศึกษาแต่ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลับตรงกันข้ามโดยจากการตรวจสอบพบว่า ปัญหาที่สำคัญคือการบริหารจัดการด้านการจัดการเรียนรู้ซึ่งแต่ละพื้นที่ควรมีการบริหารจัดการที่แตกต่างกันเนื่องจากความแตกต่างทางด้านพื้นที่ ซึ่งโดยปกติส่วนกลางจะเป็นคนออกแบบและควบคุมการจัดการเรียนรู้ จึงควรมีการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับแต่ละพื้นที่โดยหน่วยงานแต่ละระดับจัดการร่วมกัน

การจัดการศึกษาเชิงพื้นที่

การศึกษาเชิงพื้นที่ (Area-Based Education) หมายถึง วิธีคิดในการจัดการศึกษาที่เปิดโอกาส ให้แก่ภาคส่วนต่าง ๆ ในพื้นที่ท้องถิ่น ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาโดยไม่ผูกติดหรือรอให้รัฐส่วนกลางดำเนินงานเพียงลำพังการศึกษาเชิงพื้นที่ได้รับความสำคัญมากยิ่งขึ้น อันเนื่องมาจากข้อจำกัดของรัฐเอง อาทิ รัฐมีขนาดใหญ่โตจนขยายตัวต่อไปได้จำกัดรัฐที่ขยายตัวมากทำให้เกิดการสูญเสียประสิทธิภาพ (x - inefficiency and mediocrity) และเต็มไปด้วยระเบียบต่างๆ จนขาดความยืดหยุ่น (อมรวิรัช นาคทรพรพ, 2555)

การจัดการศึกษาเชิงพื้นที่เป็นผลสืบเนื่องมาจาก แนวคิดเรื่อง “การพัฒนาเชิงพื้นที่” (Area Based Collaborative Research - ABC) ซึ่งสำนักงาน กองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) เป็นหน่วยงานริเริ่ม พัฒนาขึ้นตั้งแต่ปี 2550 และได้ผ่านการทดลองปฏิบัติการจริงจนสามารถนำสู่การบูรณาการเพื่อการแก้ปัญหาความยากจนในระดับจังหวัดจนประสบผลสำเร็จ สสค. จึงได้นำแนวคิดดังกล่าวมาปรับและพัฒนาเพื่อใช้ในการแก้ปัญหาคุณภาพการศึกษา และได้ชักชวนผู้ที่มีความสนใจปฏิรูปการศึกษาในจังหวัดของตนเองเข้าร่วม ภายใต้ โครงการ “จังหวัดปฏิรูปการเรียนรู้” (Area Based Education - ABE) (กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา, 2565)

เป้าหมายของโครงการฯ คือ การทำให้จังหวัดมีขีดความสามารถที่จะดำเนินการปฏิรูปการศึกษาหรือจัดการเรียนรู้สำหรับเด็กและเยาวชนได้เองในระยะยาว โดยสร้างการมีส่วนร่วมของภาคส่วนต่างๆ ในพื้นที่ให้ เข้ามาร่วมรับผิดชอบและสนับสนุนการแก้ปัญหา คุณภาพการศึกษา ดังแสดงใน ภาพที่ 2 สิ่งที่น่าหวังคือ การทำให้เกิดกลไกเพื่อทำงาน ระยะยาว โดยเริ่มต้นจากประเด็นที่เป็นโจทย์ร่วม สามารถสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมได้แล้วจึงขยายวงกว้างขึ้น (กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา, 2565)

การจัดการศึกษาเชิงพื้นที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง เพราะเป็นการกระจายอำนาจที่ทำให้เกิดการเรียนรู้และพัฒนาทักษะตามบริบทของพื้นที่ ซึ่งทุกภาคส่วนในสังคมจะต้องร่วมมือกัน เพื่อให้เกิดการศึกษาที่เสมอภาค เนื่องจากความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา จะเป็นตัวทำนายแนวโน้มของคุณภาพทรัพยากรมนุษย์ในอนาคต รวมทั้งโอกาสในการพัฒนาพื้นที่ท้องถิ่น จึงถือเป็นกุญแจดอกสำคัญในการแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาได้ (ไกรยศ ภัทราวาท, 2566)

วัตถุประสงค์ของการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่

วัตถุประสงค์ของการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่ (กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา, 2565)

1. เพื่อพัฒนาความเข้มแข็งของกลไกสร้างความเสมอภาคทางการศึกษาระดับจังหวัดในการดูแลช่วยเหลือกลุ่มเป้าหมายที่จังหวัดสนใจด้วยความเข้มแข็งของเครือข่ายความร่วมมือบูรณาการหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ให้เห็นผลความเข้มแข็งภายใน 3 ปี พร้อมทั้งจังหวัดจะดำเนินงานต่อเนื่องเอง

2. พัฒนาระบบข้อมูลเพื่อการวางแผนลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษารวมถึงระบบข้อมูลสำหรับปฏิบัติการดูแลเด็กปฐมวัยในครอบครัวยากจนหรือด้อยโอกาสและเด็กเยาวชนนอกระบบการศึกษา ภายในระยะเวลา 3 ปี

3. พัฒนาระบบตัวอย่างเพื่อสร้างโอกาสทางการศึกษา ครอบครัวกลุ่มเป้าหมาย 2 กลุ่มแรก ภายในระยะเวลา 3 ปี

โครงการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่เพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา มีพื้นที่เป้าหมายในการดำเนินงาน 20 จังหวัดนาร่อง ได้แก่

- ภาคเหนือ ประกอบด้วย เชียงใหม่ ลำปาง น่าน สุโขทัย พิษณุโลก แพร่ แม่ฮ่องสอน
- ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประกอบด้วย ขอนแก่น สุรินทร์ อำนาจเจริญ อุบลราชธานี มหาสารคาม นครราชสีมา
- ภาคกลาง ภาคภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคตะวันตก ประกอบด้วย นครนายก ระยอง กาญจนบุรี
- ภาคใต้ ประกอบด้วย สุราษฎร์ธานี ภูเก็ต ยะลา สงขลา

กล่าวโดยสรุป การจัดการศึกษาเชิงพื้นที่ เป็นการดำเนินการจัดการศึกษาโดยมุ่งผลประโยชน์ต่อความต้องการของพื้นที่ เป็นการร่วมมือกันระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ที่อยู่ในพื้นที่ เนื่องจากหน่วยงานเหล่านี้ใกล้ชิดกับชุมชนและรับรู้ถึงปัญหาที่ใกล้ชิดที่สุด

แนวทางการดำเนินงานโครงการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่เพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา

1. กลุ่มเด็กปฐมวัยที่มีฐานะยากจนในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก (ศพด.) สำหรับการให้ความช่วยเหลือเด็กปฐมวัย เป็นความร่วมมือระหว่าง กสศ. กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

มี ‘กลไกระดับจังหวัด’ ทำหน้าที่ขับเคลื่อนการทำงาน ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ระดับคือ 1) ระดับนโยบาย กำหนดกรอบแนวคิด ในการดำเนินงานเพื่อดูแลช่วยเหลือเด็กปฐมวัยในศพด. พัฒนาฐานข้อมูล เชื่อมโยงข้อมูลที่เกี่ยวข้อง และนำองค์ความรู้จากการสังเคราะห์ผลการดำเนินงาน และข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเสนอต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่จะสนับสนุนการจัดการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย 2) ระดับจังหวัด กสศ. สนับสนุนงบประมาณให้จังหวัดพัฒนา/สร้างกลไกการทำงานร่วมกัน ระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อการค้นหา คัดกรอง และจัดทำข้อมูลรายจังหวัดของเด็กปฐมวัยที่ครอบครัวยากจน ช่วยให้เกิดการทำงานร่วมระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทุกระดับ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งในระดับจังหวัด อำเภอ และตำบล เพื่อให้เด็กปฐมวัยที่ครอบครัวยากจน และยังไม่เข้าเรียนใน ศพด. กลับเข้าสู่ระบบการดูแลของ ศพด. โดยเร็วที่สุด

2. การพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก (ศพด.) สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่สอดคล้องกับมาตรฐานสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยแห่งชาติปี 2561 เพื่อให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สามารถดำเนินงานร่วมกับกลไกจังหวัด ในการพัฒนาเด็กปฐมวัยในพื้นที่ได้อย่างเหมาะสม ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กมีคุณภาพและศักยภาพเพิ่มขึ้น สอดคล้องกับมาตรฐานสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยแห่งชาติ พ.ศ. 2561 สามารถจัดการ ดูแล และจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้กับเด็กปฐมวัยในความดูแลได้อย่างเหมาะสมตามช่วงวัย โดย กสศ. มีการสนับสนุนงบประมาณให้ ศพด. แห่งละไม่เกิน 25,000 บาท (พิจารณาสนับสนุนงบประมาณตามความเหมาะสม) โดยงบประมาณของ กสศ. จะสนับสนุนเพื่อการพัฒนาบุคลากรทางการสอน กิจกรรมการจัดการเรียนการสอน กิจกรรมเพื่อการพัฒนาการมีส่วนร่วมของครอบครัวและชุมชน ทั้งนี้ ศพด. ทุกแห่ง จะต้องกำหนดให้เกิดการมีส่วนร่วมของครอบครัวและชุมชน ในการดำเนินงานเพื่อพัฒนา ศพด. และการดูแลเด็กปฐมวัยร่วมกัน

3. กลุ่มเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษา จังหวัดที่เข้าร่วมโครงการจะใช้ฐานข้อมูลเด็กนอกระบบการศึกษา โดยมีแอปพลิเคชัน THAI OOSC (Thai Out of School) เป็นเครื่องมือในการ ลงพื้นที่ ใช้กระบวนการ ‘สร้างการมีส่วนร่วม’ ของภาคีเครือข่ายในจังหวัด เช่น ครู กศน. อาสาสมัคร ของหน่วยงานต่าง ๆ กำหนด ผู้ใหญ่บ้าน หรือแกนนำชุมชน ออกไปค้นหา สัมภาษณ์ พบตัวเด็ก เก็บข้อมูล สภาพปัญหาและความต้องการ หลังจากนั้นทีมสหวิชาชีพระดับจังหวัดจะวิเคราะห์ข้อมูลปัญหาและความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย จัดแบ่งกลุ่ม และประสานงานกับหน่วยงานในพื้นที่ซึ่งเป็นผู้จัดบริการที่สอดคล้องกับปัญหา และสร้างทีมผู้จัดการรายกรณี

(Case Manager) ระดับพื้นที่ขึ้น เพื่อวิเคราะห์ปัญหาเชิงลึกเป็นรายบุคคลเพื่อทำแผนดูแลเด็กเป็นรายกรณี ด้วยแนวทางที่มีความยืดหยุ่น โดยมีท้องถิ่น/ท้องที่ประชาสังคม องค์กรเอกชน มูลนิธิต่างๆ เข้ามามีส่วนร่วม เพื่อส่งต่อให้เด็กส่วนใหญ่ กลับเข้าสู่ระบบการศึกษา หรือฝึกทักษะด้านการศึกษาและอาชีพ ส่วนกลุ่มที่ยังไม่พร้อมคืนสู่ระบบการศึกษา ก็จะเข้าสู่กระบวนการเยียวยา/ฟื้นฟูจากหน่วยงานที่จัดบริการที่เหมาะสมให้กับกลุ่มเป้าหมายต่อไป (กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา, 2565)

กล่าวโดยสรุป แนวทางการดำเนินงานโครงการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่เพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา เป็นการจัดการศึกษาเพื่อช่วยเหลือเด็กปฐมวัยที่มีฐานะยากจนในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก โดยพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กให้มีความสอดคล้องกับมาตรฐาน ช่วยเหลือเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษาให้มีการศึกษาและอาชีพ

แนวทางการพัฒนากลไกความร่วมมือเชิงพื้นที่เพื่อสร้างความเสมอภาคทางการศึกษา

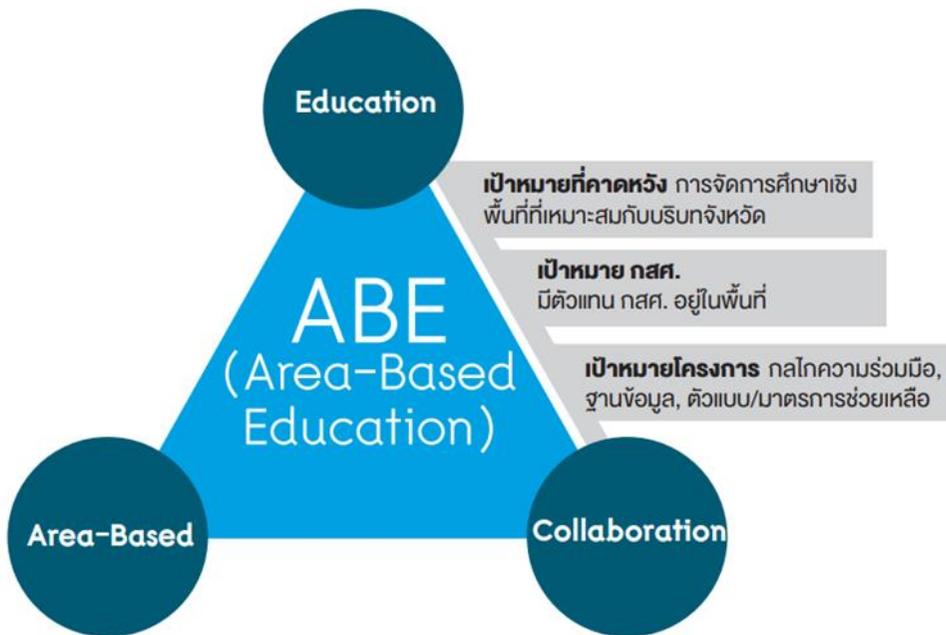
เนื่องจากเป้าหมายโครงการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่เพื่อความเสมอภาคทางการศึกษาให้ความสำคัญกับการประสานความร่วมมือกับกลไกระดับจังหวัด ที่มุ่งเน้นให้เกิดความร่วมมือในระดับพื้นที่ เพื่อให้การดูแลเด็กกลุ่มปฐมวัยและกลุ่มเด็กเยาวชนนอกระบบการศึกษา จึงมีแนวคิดให้จังหวัดที่เข้าร่วมโครงการฯ สามารถพัฒนากลไกในพื้นที่ให้สามารถผลักดันการดำเนินงานไปสู่เป้าหมายได้เป็น 3 ระดับ คือ (กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา, 2565)

1. เป้าหมายระดับโครงการ: เพื่อให้เกิดการจัดตั้งคณะทำงานของโครงการ หรือพัฒนากลไก ที่มีอยู่เดิมในพื้นที่เพื่อขับเคลื่อนโครงการให้ไปสู่เป้าหมายที่กำหนดไว้ และเกิดผลสัมฤทธิ์ของงานตามที่กำหนดไว้ในข้อตกลง

2. เป้าหมายของ กสศ.: เพื่อให้กลไกความร่วมมือที่เกิดขึ้นจากโครงการสามารถพัฒนาเป็นองค์กรที่เป็นตัวแทนของ กสศ. ทำหน้าที่ชี้เป้าและประสานงานเรื่องการบูรณาการทรัพยากรภายในพื้นที่ เพื่อช่วยเหลือกลุ่มเป้าหมาย และประสานงานกับ กสศ. เพื่อให้ความช่วยเหลือกลุ่มเป้าหมายที่สอดคล้องกับภารกิจของกสศ.

3. เป้าหมายของพื้นที่: เพื่อให้เกิดกลไกความร่วมมือในพื้นที่ที่ถูกจัดตั้งขึ้นในลักษณะขององค์กรที่เป็นนิติบุคคลเพื่อให้เกิดความยั่งยืนของตัวกลไก โดยกลไกที่จัดตั้งขึ้นนี้ทำหน้าที่เป็นหน่วยงานกลางในการบูรณาการเป้าหมายร่วมและจัดทำแผนงานและขับเคลื่อนแผนงานด้านการ

จัดการศึกษาเชิงพื้นที่ ซึ่งมีหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอกพื้นที่เข้ามามีส่วนร่วมเป็นภาคีในการขับเคลื่อนงานด้านการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่ร่วมกัน แม้กสศ. เป็นหน่วยงานของรัฐที่เริ่มดำเนินงานมาเพียง 3 ปีแต่ กสศ. ตระหนักดีว่า ‘การลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา’ เป็นเป้าหมายที่ทุกฝ่ายในประเทศไทยมุ่งหวังร่วมกัน โครงการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่เพื่อความเสมอภาคทางการศึกษาจึงเปรียบเสมือนฟันเฟืองเล็ก ๆ ที่ช่วย แก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาของประเทศไทยลงได้บ้างไม่มากก็น้อย

ภาพที่ 1 เป้าหมายการดำเนินงาน

ที่มา: กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.) (2565)

กล่าวโดยสรุป โครงการฯ สามารถพัฒนากลไกในพื้นที่ให้สามารถผลักดันการดำเนินงานไปสู่เป้าหมายได้เป็น 3 ระดับ คือ 1) เป้าหมายระดับโครงการ โดยขับเคลื่อนโครงการให้ไปสู่เป้าหมายที่กำหนดไว้ และเกิดผลสัมฤทธิ์ของงานตามที่กำหนดไว้ในข้อตกลง 2) เป้าหมายของ กสศ. : เป็นการร่วมมือกันเพื่อประสานงานและช่วยเหลือกลุ่มเป้าหมาย 3) เป้าหมายของพื้นที่ : เกิดความร่วมมือในพื้นที่ที่ถูกจัดตั้งขึ้น

โครงการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่เพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ภายใต้นโยบาย “เด็กทุกคนต้องเข้าถึงการศึกษา” จังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นจังหวัดที่มีความพร้อมด้านการศึกษา ตั้งแต่ระดับปฐมวัยไปจนถึงระดับอุดมศึกษา แต่เมื่อมองลึกลงไปกลับพบว่า มีเด็กและเยาวชนของสุราษฎร์ธานีจำนวนมากยังเข้าไม่ถึงการศึกษา ทั้งจากปัญหาความยากจน สภาพความพร้อมของครอบครัว ความพร้อมของร่างกาย และปัญหาสังคมที่ซับซ้อน ทำให้เด็กและเยาวชนในจังหวัดไม่ได้รับโอกาสทางการศึกษาอย่างที่ควรจะเป็น จึงเป็นโจทย์ให้ทีมโครงการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่เพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา จังหวัดสุราษฎร์ธานี ต้องการยกระดับความเป็นอยู่ของเด็กสุราษฎร์ธานีให้ดีขึ้น

จังหวัดสุราษฎร์ธานีมีโครงการจังหวัดปฏิรูปการเรียนรู้จังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นกลไกขับเคลื่อนเพื่อช่วยเหลือและแก้ปัญหาการศึกษาของจังหวัดมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2557 โดยดำเนินโครงการฯ ร่วมกับสำนักงานส่งเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้และคุณภาพเยาวชน (สสค.) พร้อมด้วยเครือข่ายความร่วมมือจากภาคราชการ ภาคเอกชน ภาคท้องถิ่น ภาคประชาสังคม ภาควิชาการ ตลอดจนเครือข่ายสื่อมวลชน องค์กร และชุมชนต่าง ๆ เข้ามาบูรณาการความร่วมมือเพื่อแก้ไขปัญหาการศึกษาในจังหวัดสุราษฎร์ธานี โดย ดำเนินการใน 5 เรื่อง คือ 1. การพัฒนาข้อมูลสารสนเทศด้านการศึกษาและการมีงานทำ 2. การพัฒนาเด็กด้อยโอกาสโดยเฉพาะเด็กบกพร่องด้านการเรียนรู้ (LD) 3. การสร้างหลักสูตรพุทธทาสศึกษา 4. การสร้างชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ เพื่อพัฒนาผู้เรียน (Professional Learning Community : PLC) และ 5. การจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ ต่อมามีการยกระดับโครงการจังหวัดปฏิรูปการเรียนรู้จังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นคณะทำงานในนาม ‘สมัชชาการศึกษาจังหวัดสุราษฎร์ธานี’ มีนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดเป็นประธาน กระทั่งปี 2562 มีการจัดทำโครงการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่ จังหวัดสุราษฎร์ธานี กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.) สมัชชาการศึกษา จังหวัดสุราษฎร์ธานีจึงเข้ามาเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนโครงการฯ มีการแต่งตั้งคณะกรรมการ 7 ชุด ได้แก่ 1. คณะกรรมการที่ปรึกษา 2. คณะกรรมการจัดทำฐานข้อมูลสารสนเทศด้านการศึกษาและการมีงานทำ 3. คณะกรรมการพัฒนาเด็กบกพร่องทางการเรียนรู้ 4. คณะกรรมการหลักสูตรพุทธทาสศึกษา 5. คณะกรรมการชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) 6. คณะกรรมการประสานงาน และ 7. คณะกรรมการประชาสัมพันธ์ โครงการฯ ซึ่งมีผู้แทนจากทุกภาคส่วนในจังหวัดเข้ามามีส่วนร่วม โดยใช้พื้นที่ของสมัชชาการศึกษาฯ ให้ภาคีเครือข่ายได้มาพบปะพูดคุย ติดตามความก้าวหน้า และสร้างความร่วมมือระหว่าง

หน่วยงานในการขับเคลื่อนงาน ตลอดจนการพัฒนากระบวนการทำงานในพื้นที่ เพื่อนำบทเรียนการทำงานต่าง ๆ ไปขยายผลโครงการฯ ต่อไป (กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา, 2565)

ในปีแรกโครงการจัดการเชิงพื้นที่เพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา จังหวัดสุราษฎร์ธานี ดำเนินการภายใต้การขับเคลื่อนงานของกลุ่มสมัชชาการศึกษาจังหวัดสุราษฎร์ธานี และมีคณะกรรมการขับเคลื่อนการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่เพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา ซึ่งประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิและหัวหน้าหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาเพื่อกำหนดนโยบายและให้ความช่วยเหลือในการทำงาน โดยมีคณะกรรมการย่อย 4 ชุด คือ 1. คณะอนุกรรมการพัฒนาข้อมูลสารสนเทศ 2. คณะอนุกรรมการพัฒนาและยกระดับคุณภาพศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก (ศพด.) 3. คณะอนุกรรมการสหวิชาชีพการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่ที่เป็นกำลังหลักในการขับเคลื่อนโครงการฯ และ 4. คณะอนุกรรมการการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่ระดับอำเภอ มีผู้อำนวยการสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (กศน.) ระดับอำเภอเป็นประธาน

เนื่องจากเป็นโครงการฯ ใหม่ จึงเริ่มต้นทำงานใน 5 อำเภอในจังหวัดสุราษฎร์ธานี ประกอบด้วย อำเภอดอนสัก อำเภอท่าฉาง อำเภอเคียนซา อำเภอเวียงสระ และอำเภอเมืองสุราษฎร์ธานี แบ่งกลุ่มเป้าหมาย ที่ต้องการช่วยเหลือเป็น 3 กลุ่มคือ 1. กลุ่มเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษา จำนวน 12,522 คน 2. เด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก จำนวน 3,404 คน และ 3. ยกระดับศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก 15 แห่ง สำหรับแนวทางการช่วยเหลือเด็กเยาวชน หลังจากสำรวจพบปัญหาของกลุ่มเป้าหมายแล้ว คณะทำงานจะมีการหารือร่วมกับหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง กำหนดมาตรการช่วยเหลือในรูปแบบต่าง ๆ ดังนี้ 1. กลุ่มปฐมวัยที่อยู่ในระบบการศึกษาแต่มีฐานะยากจน ได้จัดทำโครงการปฐมวัยสุขภาพดีด้วยอาหารเช้า ส่วนกลุ่มปฐมวัยที่หลุดจากระบบการศึกษาที่มีฐานะยากจน จัดให้มีโครงการพาน้องสู่อะห้องเรียน 2. เด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษามีโครงการนำเด็กและเยาวชนค้นหาความสามารถตัวเอง ก่อนตัดสินใจเรียนต่อหรือเลือกเรียนสายอาชีพตามศักยภาพ และความถนัด โดยมีการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม ผ่านหลักสูตรพุทธทาสศึกษา 3. ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เป็นการพัฒนาและยกระดับตามมาตรฐานสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยแห่งชาติ พ.ศ. 2561 (กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา, 2565)

ปัญหาหลักที่ส่งผลถึงพัฒนาการของเด็กปฐมวัยคือ ปัญหาครอบครัวที่ส่วนใหญ่มีฐานะยากจน ผู้ปกครองต้องให้ความสำคัญกับปากท้องก่อนการศึกษาของบุตรหลาน “ไม่ใช่ เขาไม่อยาก

ให้ลูกหลานเข้าเรียน แต่ด้วยความยากจนเรื่องปากท้องต้องมาก่อนบางบ้านอยากให้ลูกหลานเข้าเรียน แต่ไม่มีเงินแม้แต่จะเดินทางมาที่โรงเรียนได้ นี่เป็นอีกหนึ่งปัญหาที่ทำให้เด็กไม่ได้เรียน” อีกหนึ่งปัญหาที่สำคัญไม่แพ้กันคือ การขาดแคลนบุคลากรที่มีความรู้เกี่ยวกับการจัดการศึกษา ปฐมวัย ขาดสื่ออุปกรณ์ที่เหมาะสมกับการจัดการเรียนการสอน ทำให้คุณภาพของการสอนไม่เต็มประสิทธิภาพ ควรจัดกิจกรรมอบรมครูประจำการให้มีความรู้เรื่องการจัดการศึกษา มีการพัฒนาหลักสูตรเด็กปฐมวัยให้เหมาะสมและต่อเนื่องจะช่วยบรรเทาปัญหานี้ไปได้ การยกระดับศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเป็นเรื่องจำเป็น เพราะ ศพด. เป็นพื้นที่สำคัญในการบ่มเพาะเด็กปฐมวัยที่จะเติบโตไปเป็นกำลังสำคัญของจังหวัด โดยจังหวัดสุราษฎร์ธานี มีศพด.มากถึง 253 แห่ง และส่วนใหญ่มีปัญหาเรื่องจำนวนครูที่ไม่เพียงพอต่อการจัดการเรียนการสอน ขาดการส่งเสริมพัฒนาด้านวิชาการ แก่ครูและพี่เลี้ยง ไม่มีหัวหน้าศพด. ที่มีอำนาจในการตัดสินใจ ทำให้ขาดความคล่องตัวในการบริหารจัดการ อาคารสถานที่ไม่เพียงพอ และขาดความปลอดภัย ที่สำคัญคือ ไม่สามารถจัดการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับเด็กปฐมวัยได้” (กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา, 2565)

ผลการดำเนินงานโครงการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่เพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา จังหวัดสุราษฎร์ธานี ใน 3 ปี

นายประยูรศักดิ์ รัตน์ะ ผู้อำนวยการกองการศึกษาฯ และวัฒนธรรม จังหวัดสุราษฎร์ธานี เลขาฯ กล่าวว่า โครงการฯ ตลอด 1 ปีที่โครงการฯ ได้เริ่มต้นช่วยเหลือกลุ่มเป้าหมาย เป็นปีที่ทีมงานได้พบเจอปัญหาอุปสรรคมากมาย ปัญหาใหญ่ที่สุดที่เจอคือ การสร้างความเข้าใจในโครงการฯ แม้จังหวัดสุราษฎร์ธานีจะทำงานด้านการศึกษามายาวนาน แต่โจทย์และเครื่องมือที่โครงการฯ มอบให้เป็นเรื่องใหม่ โชคดีที่แกนนำโครงการฯ เข้าใจเป้าหมายและกระบวนการทำงานของโครงการฯ สามารถอธิบายสร้างความเข้าใจให้ภาคีเครือข่ายได้ รวมทั้งมีการสื่อสารประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารของโครงการฯ สู่สาธารณชนอยู่เสมอ ทำให้ตลอดการทำงานได้รับความร่วมมือจากทุกภาคส่วนเป็นอย่างดี แม้จะมีปัญหาอื่น ๆ อยู่บ้าง เช่น ข้อมูลที่โครงการฯ ต้องการมีความลึกมากเกินไปจนทำให้กลุ่มเป้าหมายหลายคนไม่สะดวกใจที่จะให้ข้อมูล ระบบจัดเก็บข้อมูลที่เป็นแอปพลิเคชันที่ต้องอาศัยอินเทอร์เน็ตและสมาร์ทโฟน แต่เพราะทุกคนมีเป้าหมายเดียวกันคือ พัฒนาคุณภาพชีวิตของกลุ่มเป้าหมายให้ดีขึ้น ทีมงานทุกคนจึงช่วยกันทำงานอย่างสุดความสามารถ ด้วยความทุ่มเททำงานเช่นนี้ส่งผลให้ในปีแรกที่ทีมงานสามารถสำรวจและ

ช่วยเหลือกลุ่มเป้าหมายที่เป็นเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษา 298 คน กลุ่มเป้าหมายเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สามารถช่วยเหลือได้ 1,262 คน และเข้าไปสนับสนุนศูนย์พัฒนาเด็กเล็กทั้ง 15 แห่ง นอกจากนี้จำนวนกลุ่มเป้าหมายที่เราช่วยเหลือได้แล้ว โครงการฯ นี้ยังทำให้เราเห็นรูปแบบการให้ความช่วยเหลือเด็กที่ต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายภาคส่วน ถ้าโครงการนี้ขับเคลื่อนโดยภาครัฐฯ 100 เปอร์เซ็นต์คงประสบความสำเร็จได้ยาก ด้วยเหตุนี้คณะกรรมการขับเคลื่อนฯ จังหวัดสุราษฎร์ธานีจึงผนึกกำลังจาก 3 ภาคส่วนคือ ภาครัฐฯ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคมเข้ามาทำงานร่วมกัน เพื่อให้การสร้างความเสมอภาคทางการศึกษาของจังหวัดไปถึงเป้าหมาย มากยิ่งขึ้น (กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา, 2565)

อย่างไรก็ตามจากการทำงานในปีที่ผ่านมา ทำให้ทีมงานมองเห็นถึงจุดที่ต้องปรับปรุงคือการพัฒนากลไกการทำงานของคณะกรรมการฯ โดยแบ่งคณะอนุกรรมการพัฒนาข้อมูลสารสนเทศการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่เพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา จังหวัดสุราษฎร์ธานี พ.ศ. 2563 ออกเป็น 2 ส่วน คือ 1. คณะอนุกรรมการพัฒนาข้อมูลสารสนเทศ เพื่อคัดกรองเด็กปฐมวัยในระบบการศึกษา และ 2. คณะอนุกรรมการพัฒนาข้อมูลสารสนเทศเพื่อสำรวจเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษา เพื่อช่วยเหลือกลุ่มเป้าหมายได้รวดเร็วขึ้น เพื่อความสะดวกและคล่องตัวในการทำงาน คณะกรรมการและคณะอนุกรรมการจะดำเนินงานแบบ One Stop Service คือ ทำงานแบบเบ็ดเสร็จ คณะอนุกรรมการต่าง ๆ มีอำนาจตามหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง และเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการสำรวจค้นหากลุ่มเป้าหมายทั้ง 2 กลุ่ม คณะทำงานจะต้องกระจายตัวลงพื้นที่เพื่อกำกับติดตามการทำงานของผู้สำรวจ และประสานความร่วมมือในระดับ อำเภอ ตำบล หมู่บ้าน และผู้นำท้องถิ่น เพื่อสร้างความเข้าใจให้กับคณะสำรวจ อำนวยความสะดวกในการหากลุ่มเป้าหมาย โดยการทำบันทึกข้อตกลง (MOU) สำหรับการตั้งเงื่อนไขในการดำเนินงานของหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง และเมื่อพบกลุ่มเป้าหมายที่ผ่านการสำรวจต้องการความช่วยเหลือ จะต้องเร่งประสานงานภาคีเครือข่ายความร่วมมือให้เร็วที่สุด โดยปีนี้ทีมงานได้ขยายการทำงานเพิ่มอีก 5 อำเภอ คือ อำเภอกาญจนดิษฐ์ อำเภอไชยา อำเภอบ้านนาสาร อำเภอพุนพิน และอำเภอท่าชนะ พร้อมวางเป้าหมายการสำรวจ และช่วยเหลือดังนี้ กลุ่มเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษา สำรวจ 17,152 คน ตั้งเป้าช่วยเหลือ 1,300 คน กลุ่มเด็กปฐมวัยยากจนใน ศพด. สำรวจ 6,861 คน ตั้งเป้าช่วยเหลือ 3,383 คน และพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก 15 แห่ง เมื่อพูดถึงโครงการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่เพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา จังหวัดสุราษฎร์ธานี นายประยูรศักดิ์บอกว่า โครงการฯ นี้มี ‘คุณค่า’

ต่อชีวิตคนมาก ทั้งยังตอบโจทย์เรื่องการสร้างความเสมอภาคทางการศึกษา ช่วยให้หนึ่งชีวิตที่หลุดออกจากระบบการศึกษาได้กลับมามีชีวิตใหม่อีกครั้ง สิ่งที่มีงานทุกจังหวัดทำอยู่ แม้จะเป็นเพียงส่วนน้อยคือ 20 จังหวัด แต่ก็ทำให้เกิดแรงกระเพื่อมในภาพรวม ของประเทศในประเด็นเรื่องการลดความเหลื่อมล้ำด้านการศึกษาของประเทศได้อย่างชัดเจน (กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา, 2565)

กล่าวโดยสรุป การดำเนินงานโครงการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่เพื่อความเสมอภาคทางการศึกษาในระยะแรกยังมีปัญหาเนื่องจากเป็นโครงการใหม่แต่ด้วยความมุ่งมั่นและตั้งใจ การร่วมมือกันส่งผลให้โครงการประสบความสำเร็จในระดับที่น่าพอใจ สามารถผลักดันเด็กที่อยู่ในนอกระบบการศึกษาให้เข้าระบบการศึกษาและช่วยเหลือกลุ่มเป้าหมายได้ตามเป้าที่ตั้งไว้

บทสรุป

ประเทศไทยมีงบประมาณมากมายเพียงพอการศึกษา แต่ด้วยโครงสร้างของกระทรวงศึกษาที่กว้างมากไม่สามารถดูแลได้ทั่วถึง จึงประสบปัญหาทางด้านประสิทธิภาพทางด้านศึกษาของนักเรียน โครงการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่เพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา เป็นโครงการที่มุ่งเน้นให้เกิดความร่วมมือในระดับพื้นที่เพื่อให้การดูแลเด็กกลุ่มปฐมวัยและกลุ่มเด็กเยาวชนนอกระบบการศึกษา เพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา โดยผลการดำเนินงานสามารถช่วยเหลือกลุ่มเป้าหมายได้ลดปัญหาที่เป็นปัญหาเฉพาะพื้นที่ ซึ่งส่วนกลางไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างทั่วถึง

ความเหลื่อมล้ำทางสังคมถือเป็นปัญหาใหญ่ที่นำไปสู่ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา หากไม่สามารถแก้ปัญหานี้ได้ก็จะไม่สามารถแก้ปัญหาอื่น ๆ ได้ เพราะเมื่อเกิดความเหลื่อมล้ำก็ทำให้เข้าไม่ถึงบริการขั้นพื้นฐานได้อย่างครอบคลุมและทั่วถึง การจัดการศึกษาที่มุ่งเน้นการลดปัญหาความเหลื่อมล้ำ โดยโครงการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่ เพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาส่งผลดีต่อกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งเป็นกลุ่มเด็กและเยาวชนที่จะเติบโตเป็นเสาหลักในการบริหารจัดการสังคมให้เป็นสังคมที่น่าอยู่และการศึกษาถือเป็นสิ่งสำคัญพื้นฐานที่จะสามารถพัฒนาตนเองและประเทศให้เจริญก้าวหน้าได้

เอกสารอ้างอิง

- ไกรยศ ภัทราวาท. (2566, 9 กุมภาพันธ์). กระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น เครื่องมือจัดการศึกษาเชิงพื้นที่เพื่อลดระดับความเหลื่อมล้ำที่มีประสิทธิภาพ. สืบค้นจาก <https://www.eef.or.th/article-decentralized-to-local/>
- กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.). (2565). การจัดการศึกษาเชิงพื้นที่เพื่อลดความเหลื่อมล้ำ. กรุงเทพฯ : บริษัท เอส.อาร์.พรีนติ้ง แมสโปรดักส์ จำกัด
- จุฬารกรณ์ มาเสถียรวงศ์. (2560). โครงการประสานงานวิจัยและพัฒนาการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่ (Area-based Education - ABE): รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์. สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม.
- วุฒิสาร ตันไชย. (2565). หนุนท้องถิ่นช่วยแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา. สืบค้นจาก <https://www.eef.or.th/article-solve-the-problem-of-inequality-in-education-120222/>
- สำนักงานส่งเสริมสังคมแห่ง การเรียนรู้และพัฒนาคุณภาพเยาวชน (สสค.). (2557). การลงทุนเพื่อการศึกษา เรื่องที่น่าทบทวน. สำนักงานส่งเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้และพัฒนาคุณภาพเยาวชน (สสค.)
- อมรวิรัช นาครทรรพ. (2555). การจัดการศึกษาเชิงพื้นที่. สืบค้นจาก www.kknontat.com/wp-content/, 2555.

ผู้เขียน

รังสิญา ช่อผูก*

นักศึกษาปริญญาตรีศึกษาศาสตร์บัณฑิต หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการนวัตกรรมการพัฒนา คณะครุศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช
E-mail: rangsiya.chor@gmail.com

ประกอบ ใจมั่น

อาจารย์ประจำสาขาวิชาการจัดการนวัตกรรมการพัฒนา คณะครุศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

การศึกษาความเป็นไปได้ในการส่งเสริมการดำเนินงานของสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด
โดยประยุกต์ใช้เทคโนโลยีความเป็นจริงเสริม
Feasibility Study to Promote the Operation of the Provincial Cultural Office
By applying Augmented Reality (AR) Technology

พีรพล สุวรรณชีพ* และประกอบ ใจมั่น
Pelapon Suwanancheep* And Prakob Jaiman

Received: 28 February 2023, Revised: 25 December 2024, Accepted: 27 December 2024

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้นำเสนอเกี่ยวกับความเป็นไปได้ในการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีความเป็นจริงเสริม ในการดำเนินงานของสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีความเป็นจริงเสริม เพื่อเป็นข้อมูลเบื้องต้นในการสืบค้นข้อมูลสำหรับนักวิจัยสามารถนำไปใช้เป็นข้อมูลอ้างอิงในการทำวิจัยในขั้นต่อไป และเป็นการเผยแพร่ความรู้ให้ผู้สนใจ โดยมีเนื้อหาเกี่ยวกับเทคโนโลยีความเป็นจริงเสริม, การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีความเป็นจริงเสริมในงานด้านศิลปะ, ศาสนา, วัฒนธรรม, การท่องเที่ยว, การเรียนรู้ และการประชาสัมพันธ์, โอกาสในการเข้าถึงเทคโนโลยีความเป็นจริงเสริมของผู้บริโภค รวมถึงการเสนอแนวคิดการใช้เทคโนโลยีความเป็นจริงเสริมในการดำเนินงานของสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดนครศรีธรรมราช

คำสำคัญ : เทคโนโลยีความเป็นจริงเสริม, สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด, วัฒนธรรมไทย, อำนวยความสะดวก

Abstract

This paper presents the possibility of applying augmented reality (AR) technology in the operations of the provincial cultural office as primary data for other researchers to use as a reference paper for research in the next step. The paper aims to disseminate knowledge to the interested person. The contents consist of AR, the application of AR in arts, religion, culture, tourism, learning, public relations, and consumer access to AR technology. Including proposing the

concept of using AR in the operation of the Nakhon Si Thammarat Provincial Cultural Office.

Keywords : Augmented Reality, Provincial Cultural Office, Thai Culture, Soft Power

บทนำ

สังคมบนโลกในยุคปัจจุบันมีลักษณะเป็นแบบหมู่บ้านโลก (Global Village) โดยประเทศไทยเป็นส่วนหนึ่งของสังคมนี้ ซึ่งถูกกระแสโลกาภิวัตน์ครอบงำ จากอิทธิพลเทคโนโลยีสารสนเทศ (Information Technology) ซึ่งเป็นยุคของเทคโนโลยีสารสนเทศ ส่งผลให้โลกในปัจจุบันกลายเป็นโลกที่ไร้พรมแดน (Borderless World) ประเทศระดับผู้นำโลกได้หันมาขยายอิทธิพลของตนไปยังภูมิภาคต่างๆ โดยอาศัยอำนาจละมุน หรือ อำนาจแบบอ่อน (Soft Power) มากยิ่งขึ้น อำนาจแบบอ่อน (Soft Power) คือ การขยายอิทธิพล การเปลี่ยนแปลงความคิด การทำให้ผู้คนมีส่วนร่วม หรือการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้อื่น ซึ่งมีลักษณะสำคัญอยู่ที่การชักจูงหรือการโน้มน้าวประเทศอื่นให้ปฏิบัติตามความประสงค์ โดยสร้างเสน่ห์ภาพลักษณ์ความชื่นชม และความสมัครใจพร้อมที่จะร่วมมือกันต่อไป อำนาจในลักษณะนี้มักเป็นที่ยอมรับมากกว่าการใช้อำนาจแบบแข็งหรืออำนาจในเชิงบังคับ (Hard Power) ดังเช่น ในมิติทางการทหาร ซึ่งประเทศไทยมีพลังอำนาจแห่งชาติอำนาจแบบอ่อนที่โดดเด่นเป็นที่ยกย่องยอมรับในระดับโลกหลายด้าน เช่น วัฒนธรรม แหล่งท่องเที่ยว และอาหาร หากมีการเสริมสร้างบูรณาการเชิงวิชาการผ่านกระบวนการวิจัยและพัฒนา (Research and Development: R&D) ในลักษณะภาพรวมของประเทศไทยจะทำให้เกิดการพัฒนาต่อยอดได้หลากหลายมิติเพื่อเพิ่มศักยภาพการพัฒนาชาติบ้านเมือง (อิงอร เนตรานนท์, 2563)

ในประเทศมหาอำนาจใกล้เคียง เช่น จีน, ญี่ปุ่น และเกาหลีใต้ เป็นประเทศที่มีความโดดเด่น ในการดำเนินนโยบายด้านอำนาจแบบอ่อนต่อประเทศอื่นๆ ซึ่งมีผลต่อประเทศอาเซียนและได้กลายเป็นเวทีทดสอบและแข่งขันด้านอำนาจแบบอ่อนของทั้ง 3 ประเทศ ดังเห็นได้จากตัวอย่างของการก่อตั้งสถาบันขงจื้อและศูนย์วัฒนธรรมของจีน การส่งออกละครซีรีส์และดารา นักร้องของเกาหลีใต้ ตลอดจนการ์ตูนหรืออาหารของญี่ปุ่น เป็นต้น ในด้านนโยบายการต่างประเทศก็มีการแข่งขันกันเพิ่มบทบาทและอิทธิพลทางวัฒนธรรมต่อไทย และอาเซียน (สภาวิจัยแห่งชาติ, 2560) พลังอำนาจแห่งชาติดั้งเดิมมีศักยภาพไม่เพียงพอรับมือกับการบริหารราชการแผ่นดินยุคโลกาภิ

วัฒนธรรมทั้งมีการเปลี่ยนแปลงจากแบบอำนาจในเชิงบังคับ (Hard Power) ดั้งเดิมไปสู่การใช้ อำนาจแบบอ่อนและพบว่าตัวบ่งชี้หรือดัชนีอำนาจแบบอ่อน (Soft Power) ได้แก่ สถาบัน พระมหากษัตริย์, พุทธศาสนา, วัฒนธรรมความเป็นไทย, ค่านิยม, ผลิตภัณฑ์พื้นบ้านไทย, อาหาร ไทย, ละคร/ภาพยนตร์, ทรัพยากรธรรมชาติ, การทูต/นโยบายต่างประเทศ, การแพทย์ทันสมัยและ การแพทย์สมุนไพรไทย, สถาบันการศึกษา, กีฬาไทย, กอล์ฟ, มวยไทย-สากล และแบดมินตันไทย (อิงอร เนตรานนท์, 2563) ทั้งนี้หากสามารถนำเทคโนโลยี เพื่อช่วยยกระดับการสร้างอำนาจแบบ อ่อน (Soft Power) เพื่อเผยแพร่วัฒนธรรมไทย จะทำให้ประเทศไทยเป็นที่รู้จักในระดับโลก และ สร้างรายได้จากการท่องเที่ยวได้

เทคโนโลยีความเป็นจริงเสริม (Augmented Reality หรือ AR) คือเป็นเทคนิคที่ทำให้ผู้ใช้ สามารถโต้ตอบกับสภาพแวดล้อมทางกายภาพผ่านการทับซ้อนกันของข้อมูลทางดิจิทัล (Grubert, Langlotz, Zollmann, & Regenbrecht, 2017) เทคโนโลยีความเป็นจริงเสริมได้รับความสนใจ จากหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน และถูกนำมาประยุกต์ใช้งานด้านต่างๆ เช่น ด้านการแพทย์ ด้านการศึกษาด้านการออกแบบ ด้านธุรกิจบันเทิง และด้านการโฆษณาประชาสัมพันธ์ เทคโนโลยี ความเป็นจริงเสริมเป็นเทคโนโลยีใหม่ที่ผสานโลกแห่งความเป็นจริง (Real) เข้ากับโลกเสมือน (Virtual) จะทำให้ภาพที่เห็นในจอภาพกลายเป็นวัตถุสามมิติ ลอยอยู่เหนือพื้นผิวจริง โคนผ่านทาง อุปกรณ์ต่างๆ เช่น กล้องโทรศัพท์มือถือ คอมพิวเตอร์ และแว่น สร้างความตื่นตาตื่นใจให้แก่ผู้รับ ชมเป็นอย่างมาก และได้ปฏิวัติสื่อต่างๆ บนอินเทอร์เน็ตนำไปสู่ความตื่นเต้น้ใจแบบใหม่ของ ภาพที่ลอยออกมาบนจอมือถือ เทคโนโลยีความเป็นจริงเสริมเป็นการเปลี่ยนแปลงโฉมหน้าสื่อ และการประชาสัมพันธ์ยุคใหม่ ในรูปแบบ Interactive Media (พจน์ศิริรินทร์ ลิ้มปิ่นนทน, 2562) ดังตัวอย่างในงานวิจัยของ สุรพงษ์ วิริยะ, (2560) ได้การพัฒนาเทคโนโลยีการท่องเที่ยวเชิง วัฒนธรรมเสมือนจริงในจังหวัดนครสวรรค์ มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาเทคโนโลยีการท่องเที่ยวเชิง วัฒนธรรมสมัยกรุงศรีอยุธยาเสมือนจริง และเพื่อช่วยส่งเสริมการประชาสัมพันธ์ และการให้ความรู้ เชิงวัฒนธรรมของสถานที่ท่องเที่ยว โดยการนำเทคโนโลยีความเป็นจริงเสริม (Augmented Reality) แสดงผลบนโทรศัพท์มือถือ เพื่อประชาสัมพันธ์สถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในรูปแบบ สามมิติ ทั้งนี้ผู้เขียนบทความพบว่ามีแนวโน้มงานวิจัยอื่นๆ อีกมากที่ได้นำเทคโนโลยีความเป็นจริง เสริมมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาการศึกษา การท่องเที่ยว และการแพทย์เป็นส่วนใหญ่ แต่ทว่ามี

งานวิจัยที่ใช้เทคโนโลยีความเป็นจริงเสริมในการส่งเสริม ศิลปะ ศาสนา และวัฒนธรรม ให้เป็นที่รู้จักและสร้างอำนาจแบบอ่อน (Soft Power) ไม่มากนัก

สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นหน่วยงานราชการส่วนภูมิภาค สังกัดสำนักงานปลัดกระทรวงวัฒนธรรม เป็นองค์กรที่ดำเนินงานด้านศิลปะ ศาสนา และวัฒนธรรม ภายใต้วิสัยทัศน์ “วัฒนธรรมและความคิดสร้างสรรค์ มีบทบาทนำในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมไทย” โดยมีพันธกิจในการเทิดทูนสถาบันหลักของชาติ สืบสานศิลปวัฒนธรรม และวิถีชีวิตอันดีงามของสังคมไทย ส่งเสริมเศรษฐกิจวัฒนธรรมเพื่อสร้างคุณค่าทางสังคมและมูลค่าทางเศรษฐกิจ พัฒนาความสัมพันธ์ด้านวัฒนธรรมกับต่างประเทศและส่งเสริมบทบาททางวัฒนธรรมของไทยในเวทีโลก โดยสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดนครศรีธรรมราช มีบทบาทภารกิจหลักในการขับเคลื่อนงานวัฒนธรรมในส่วนภูมิภาค ด้วยการแปลงนโยบายของรัฐบาล และ กระทรวงวัฒนธรรมไปสู่การปฏิบัติ รวมทั้งดำเนินงานบูรณาการความร่วมมือจากภาคีเครือข่ายทุกภาคส่วน และการให้บริการประชาชนในพื้นที่ต่างๆ ในจังหวัดนครศรีธรรมราช โดยส่งเสริมให้ชุมชน สังคม มีความเข้มแข็งในมิติทางวัฒนธรรมและส่งผลให้การดำเนินงานด้านวัฒนธรรมประสบความสำเร็จตามเป้าหมาย แต่ทว่าการดำเนินงานของ สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดนครศรีธรรมราช ยังขาดภาพลักษณ์หรือภาพจำของโครงการ และการทำให้ประชาชนมีส่วนร่วม นอกจากนี้ กิจกรรมในการขับเคลื่อนงานทางด้านศิลปะ ศาสนา และวัฒนธรรมของสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดนครศรีธรรมราช ขาดการปรับตัวในการดำเนินงานให้ก้าวทันต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นโดยมีผลจากเทคโนโลยีดิจิทัล (Digital Disruption) และเพื่อสร้างอำนาจแบบอ่อน (Soft Power) ให้กับวัฒนธรรมไทย ในจังหวัดนครศรีธรรมราช ผู้เขียนบทความจึงเล็งเห็นช่องทางการนำนวัตกรรมเทคโนโลยีความเป็นจริงเสริมมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินงานของสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดนครศรีธรรมราช เพื่อสร้างภาพลักษณ์ ด้านศิลปะ ศาสนา วัฒนธรรม และการท่องเที่ยว ให้เป็นที่รู้จัก

ที่มาและความสำคัญ

1. เทคโนโลยีความเป็นจริงเสริม

1.1 ความหมายของเทคโนโลยีความเป็นจริงเสริม

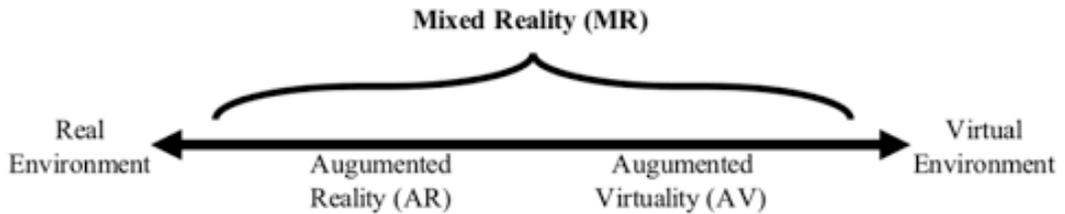
จากข้อมูลของสำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ (สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ, 2562) ได้สรุปชื่อของเทคโนโลยีความเป็นจริงเสริม (Augmented Reality) ดังนี้

- 1) ความเป็นจริงเสริม (สำนักงานราชบัณฑิตยสภา, 2562)
- 2) เทคโนโลยีเสมือนจริง
- 3) การผสมผสานกันระหว่างภาพจำลองและภาพจริง
- 4) เทคโนโลยีการซ้อนภาพสองมิติ สามมิติ หรือวิดีโอเข้าไปในภาพจริง

จากที่สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ ได้รวบรวมไว้มีชื่อเรียกหลายชื่อ โดยชื่อที่สามารถนำมาใช้อ้างอิงได้ควรใช้บัญญัติศัพท์ของสำนักงานราชบัณฑิตยสภา (2562) ซึ่งบัญญัติไว้ “Augmented Reality” คือ “ความเป็นจริงเสริม” ดังนั้นบทความนี้จะใช้คำว่า “เทคโนโลยีความเป็นจริงเสริม” หมายถึง “Augmented Reality Technology”

จากงานวิจัยของ Grubert Langlotz Zollmann และ Regenbrecht (2017) ได้นิยามความหมายของเทคโนโลยีความเป็นจริงเสริมว่า เป็นเทคโนโลยีที่ทำให้ผู้ใช้สามารถโต้ตอบกับสภาพแวดล้อมทางกายภาพผ่านการทับซ้อนข้อมูลทางดิจิทัล จากงานวิจัยของ Mekni และ Lemieux (2014) ได้อธิบายว่าเทคโนโลยีความเป็นจริงเสริม คือ การรวมกันของเทคโนโลยีซึ่งผสมสื่อแบบเวลาจริง (Real Time) ที่คอมพิวเตอร์สร้างขึ้นกับสื่อวิดีโอแบบถ่ายทอดสด และในวิจัยของ Yuen Yaoyeneyong และ Johnson (2011) ได้แสดงให้เห็นระดับของการผสมผสานภาพที่คอมพิวเตอร์สร้างขึ้นโดยแสดงผลบนโลกจริง (Virtuality Continuum) ดังแสดงในภาพที่ 1 ทางด้านซ้าย คือ สภาพแวดล้อมจริง (Real Environments) ทางด้านขวา คือ สภาพแวดล้อมเสมือน (Virtual Environments) สภาพแวดล้อมจริงทางด้านซ้าย หมายถึง สภาพแวดล้อมที่มีเฉพาะวัตถุจริง ตัวอย่างสภาพแวดล้อมจริงทางด้านซ้าย เช่น ภาพยนตร์ที่ถ่ายทำทั่วไป จะไม่มีภาพกราฟิกที่สร้างจากคอมพิวเตอร์กราฟิกเป็นส่วนประกอบ ทางด้านขวาของเส้นเป็นสภาพแวดล้อมเสมือน หมายถึง สภาพแวดล้อมที่คอมพิวเตอร์สร้างขึ้นทั้งหมด ทั้งนี้ความหมายของความจริงผสม (Mixed Reality) หมายถึง ภาพที่สร้างจากคอมพิวเตอร์มาผสมกับโลกจริงโดยแสดงออกมาในภาพเดียวกัน

โดยเทคโนโลยีความเป็นจริงเสริมประกอบด้วยภาพที่แสดงออกมาเป็นภาพของโลกจริงเป็นส่วนใหญ่ และเสริมด้วยภาพที่สร้างจากคอมพิวเตอร์เพียงเล็กน้อย ซึ่งแตกต่างจากเทคโนโลยีความเป็นจริงเสมือน (Virtual Reality) ที่ประกอบด้วยภาพที่สร้างโดยคอมพิวเตอร์กราฟิกเป็นส่วนใหญ่เสริมด้วยภาพจริงเพียงเล็กน้อย

ภาพที่ 1 Virtuality Continuum (VC)

ที่มา: Milgram & Kishino (1994) Yuen, Yaoyuneyong, & Johnson (2011)

1.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีความเป็นจริงเสริม

ผู้เขียนบทความ ได้ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องในการใช้เทคโนโลยีความเป็นจริงเสริม โดยพบว่าสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับงานที่ใกล้เคียงกับการดำเนินงานของสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดนครศรีธรรมราช ได้หลายด้าน ดังนี้

1.2.1 การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีความเป็นจริงเสริม ด้านศิลปะ

ผู้เขียนบทความ ได้ศึกษางานวิจัยการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีความเป็นจริงเสริม ในงานด้านศิลปะ เช่น ในงานวิจัยของ สุวิชัย พรรษา (2561) ได้พัฒนาสื่อความเป็นจริงเสริมเพื่อการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ ศิลปะแม่ไม้มวยไทย ซึ่งสื่อที่พัฒนาขึ้นมาให้ความรู้ศิลปะแม่ไม้มวยไทยทั้ง 30 ท่า และเพื่อประยุกต์ใช้เทคโนโลยีจับการเคลื่อนไหวของนักแสดงในการพัฒนาสื่อความเป็นจริงเสริมที่พร้อมนำไปเผยแพร่บนออนไลน์ เป็นการส่งเสริมอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยและเป็นสื่อที่น่าสนใจเป็นอย่างยิ่งในยุคศตวรรษที่ 21 ส่วนในด้านของดนตรี ซึ่งดนตรีเป็นศิลปะที่อาศัยเสียงเพื่อเป็นสื่อในการถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึกต่างๆ ไปสู่ผู้ฟังเป็นศิลปะที่ง่ายต่อการสัมผัส ก่อให้เกิดความสุข ความปลื้มปิติพึงพอใจให้แก่มนุษย์ได้ ได้มีการประยุกต์ใช้เช่นกันในงานวิจัยของ อัครเทพ อัครศิเดช (2563) ได้ประยุกต์ใช้เทคโนโลยีความเป็นจริงเสริม ในการศึกษาการเรียนรู้เครื่องดนตรีสากล และศึกษาความพึงพอใจที่มีต่อสื่อเทคโนโลยีความเป็นจริงเสริม เรื่อง เครื่องดนตรีสากล

กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา นอกจากนี้ ยังพบว่ามีการใช้ในงานด้านศิลปะทางสถาปัตยกรรม เช่นงานวิจัยของ กวิน งามจินดาวงศ์ (2560) ได้ออกแบบระบบนำเสนอข้อมูลโบราณสถานด้วยเทคโนโลยีที่ผสมผสานโลกจริงเข้ากับโลกเสมือนผ่านแบบจำลองกายภาพ กรณีศึกษาโบราณสถานปราสาทเขาโล้น จังหวัดสระแก้ว

1.2.2 การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีความเป็นจริงเสริม ด้านศาสนา

จากการศึกษางานวิจัยที่มีการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีความเป็นจริงเสริม ในงานด้านศาสนา เช่น งานวิจัยของ นิตติศักดิ์ เจริญรูป (2560) ได้ประยุกต์ใช้ความเป็นจริงเสริม ในการนำเสนอข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวบนสมาร์ทโฟน โดยใช้วิธีซ้อนภาพสองมิติหรือสามมิติที่อยู่ในโลกเสมือนให้อยู่บนภาพที่เห็นจริง โดยใช้ข้อมูลวัดพระแก้ว จังหวัดเชียงราย เป็นต้นแบบโดยจะแสดงเนื้อหาประกอบด้วย ประวัติความเป็นมา ศาสนาสถานที่สำคัญภายในวัดพระแก้ว อันได้แก่ พระอุโบสถ พระเจดีย์ หอพระหยก และพิพิธภัณฑสถานหลวงแสงแก้ว เพื่อนำเสนอข้อมูลให้กับนักท่องเที่ยวใน 2 ลักษณะ คือ 1) นำเสนอความเป็นจริงเสริมจากหนังสือ เพื่อให้ผู้อ่านสามารถเห็นสถานที่ท่องเที่ยวจริงผ่านวิดีโอที่จัดทำขึ้นในรูปแบบ 3 ภาษา คือ ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ และภาษาจีน โดยใช้การอ่านสัญลักษณ์ (รูปภาพ) จากหนังสือ และ 2) นำเสนอความเป็นจริงเสริมจากภาพสถานที่จริง เพื่อให้นักท่องเที่ยวสามารถเข้าใจประวัติ รวมถึงข้อมูลศาสนสถานภายในวัดพระแก้วเพิ่มมากขึ้น นอกจากนี้ยังพบงานวิจัยของ Joshua L. Mann. (2019) ได้ศึกษาการใช้แอปพลิเคชันเทคโนโลยีความเป็นจริงเสริม (AR) และความจริงเสมือน (VR) ทางศาสนา และศึกษาผลกระทบทางศาสนาที่ได้ใช้เทคโนโลยีดังกล่าว ว่ามีผลกระทบเกี่ยวข้องกับคุณลักษณะสำคัญสามประการของศาสนาหรือไม่ อันได้แก่ ตำนาน พิธีกรรม และความศรัทธา รวมถึงการสร้างสภาพแวดล้อม ประสบการณ์เสมือนจริงของสถานที่ศักดิ์สิทธิ์และสิ่งของต่างๆ (รวมถึงสถานที่ที่สร้างขึ้นใหม่) สำหรับการสวดมนต์และการทำสมาธิ

1.2.3 การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีความเป็นจริงเสริม ด้านวัฒนธรรม

จากการศึกษางานวิจัยที่มีการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีความเป็นจริงเสริม ในงานด้านวัฒนธรรม เช่น งานวิจัยของ สุวิชัย พรรษา (2561) ได้พัฒนาสื่อความเป็นจริงเสริม พบว่า การส่งเสริมอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย มีความพึงพอใจมากที่สุด แสดงให้เห็นว่าเนื้อหา ด้านศิลปะและอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยนั้น ได้รับการประเมินความพึงพอใจที่ดี เมื่อใช้เทคโนโลยีความเป็นจริงเสริมในการส่งเสริมอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย และสุรพงษ์ วิริยะ, (2560) ได้ทำการพัฒนาเทคโนโลยีการ

ห้องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเสมือนจริงในจังหวัดนครสวรรค์ เพื่อพัฒนาเทคโนโลยีการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสมัยกรุงศรีอยุธยาเสมือนจริง และการให้ความรู้เชิงวัฒนธรรมของสถานที่ท่องเที่ยว โดยการนำเทคโนโลยีความเป็นจริงเสริม ที่มีบนโทรศัพท์มือถือมาใช้ในการแสดงสถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในรูปแบบ สามมิติ พร้อมทั้งยังให้ความรู้ของสถานที่ท่องเที่ยวนั้น โดยผลการประเมินคุณภาพจากผู้เชี่ยวชาญมีคุณภาพอยู่ในระดับดี และประเมินความพึงพอใจจากกลุ่มตัวอย่างผู้ใช้งานอยู่ในระดับดี นอกจากนี้ บุญชู บุญลิขิตศิริ(2561) ได้พัฒนาสื่อความเป็นจริงเสริมในรูปแบบโมบายแอปพลิเคชันสำหรับใช้ในหอศิลปะและวัฒนธรรม พบว่า การออกแบบสื่อความเป็นจริงเสริมในการจัดแสดงนิทรรศการถาวรหอศิลปะและวัฒนธรรมภาคตะวันออก ช่วยผลักดันให้ผู้คนหันกลับมาของตนเอง ว่าห่างไกลจากงานศิลปวัฒนธรรมของชาติหรือไม่ ทำให้กลับมาจนถึงพื้นฐานของชาติบ้านเมืองเดิมนั้น มีความเป็นมาหรือมีวัฒนธรรมอย่างไร เปรียบเสมือนการค้นหาอดีต โดยใช้เทคโนโลยีเข้ามาช่วยส่งเสริมและอนุรักษ์คุณค่าทางศิลปวัฒนธรรมและเอกลักษณ์ของชาติให้สืบต่อไป

1.2.4 การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีความเป็นจริงเสริม ด้านการท่องเที่ยว

จากการศึกษางานวิจัยที่มีการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีความเป็นจริงเสริม ในงานด้านการท่องเที่ยว เช่น งานวิจัยของ พจนศิริรินทร์ ลิ้มปิ่นนันทน์ (2562) ได้วิจัยเรื่อง การส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวจังหวัดมหาสารคามโดยใช้เทคโนโลยีความเป็นจริงเสริม สอดคล้องกับงานวิจัยของ อารญา หลวงอี และ เพียงฤทัยหนูสวัสดิ์ (2562) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาเทคโนโลยีความจริงเสริมเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้และการท่องเที่ยววนอุทยานปราณบุรี ผลการศึกษาพบว่า นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจในภาพรวมที่มีต่อสื่ออยู่ในระดับมาก สามารถนำไปใช้งานได้จริง นอกจากนี้มีการการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีความเป็นจริงเสริม ด้านการท่องเที่ยว เพื่อสร้างฐานข้อมูลการท่องเที่ยวออนไลน์ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว เช่น แผนที่ท่องเที่ยวแบบความจริงเสมือน (ณกฤษรัตน์วงศา และคณะ, 2563), เอกสารแนะนำการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบเสมือนจริง ประกอบด้วยตัวอักษรและภาพนิ่งที่สามารถใช้แอปพลิเคชันในแท็บเล็ตหรือสมาร์ทโฟนเพื่อเชื่อมโยงไปยังข้อมูลเพิ่มเติมในรูปแบบเสมือนจริงอื่นได้ (อำไพ ยงกุลวณิช, 2561), สื่อการท่องเที่ยวประเภทเว็บไซต์เพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม สุวารีย์ ศรีบุญณะ และคณะ (2558) และงานวิจัยของงานวิจัยของ คมกฤษจิระบุตร และคณะ (2560) ที่ได้วิจัยเรื่อง การสร้างสื่อแผนที่ท่องเที่ยวโดยใช้เทคโนโลยีความเป็นจริงเสริม เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว อำเภอเชียงของ จังหวัด

เชิงราย พบว่านักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจในการใช้แผนที่ ที่สร้างขึ้นสำหรับการท่องเที่ยวอยู่ในระดับมากที่สุด

1.2.5 การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีความเป็นจริงเสริม ด้านการเรียนรู้

จากการศึกษางานวิจัยที่มีการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีความเป็นจริงเสริม ด้านการเรียนรู้ เช่น งานวิจัยของ จิรากร เฉลิมดิษฐ์, นวรัตน์ วิทยาคม และณมน จีรังสุวรรณ (2561) ได้ใช้เทคโนโลยีความเป็นจริงเสริมเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนการสอนและสร้างเสริมประสบการณ์ของผู้เรียน เทคโนโลยีความเป็นจริงเสริม ทำให้ผู้สอนมีวิธีการสอนแบบใหม่ๆ ที่เป็นการแสดงภาพเสมือนจริงซึ่งสามารถแสดงผลได้แบบทันที และสร้างโอกาสใหม่สำหรับการออกแบบสภาพแวดล้อมของผู้เรียน การใช้เทคโนโลยีความเป็นจริงเสริมในการเรียนการสอนจะช่วยเพิ่มผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนให้สูงขึ้นกว่านักเรียนที่เรียนด้วยวิธีการปกติ (Bojukrapan,etal., 2016) นอกจากนี้ การนำเทคโนโลยีความเป็นจริงเสริมมาผสมผสานกับเนื้อหาหรือบทเรียนต่างๆ โดยให้สามารถแสดงผลภาพนิ่ง ภาพเคลื่อนไหว ภาพจำลองแบบสามมิติ และสถานการณ์จำลองซึ่งจะทำให้สื่อการเรียนการสอนนั้นเกิดความน่าสนใจเพราะการแสดงผลนั้นมาพร้อมกับสภาพแวดล้อมจริงซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความตื่นเต้น สนุกสนานและ เห็นองค์ประกอบหรือส่วนต่างๆ ของเนื้อหาในบทเรียนได้อย่างสมจริงและชัดเจนยิ่งขึ้น เพราะฉะนั้นจึงเหมาะกับการเรียนรู้ในการศึกษายุค 4.0 ซึ่งเน้นให้ผู้เรียนได้ศึกษาแล้วสามารถผลิตหรือสร้างนวัตกรรมทางด้านการศึกษาได้ด้วยตนเอง (พันทิพา หนูชื่อตรง, 2561)

1.2.6 การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีความเป็นจริงเสริม ด้านประชาสัมพันธ์

จากการศึกษางานวิจัยที่มีการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีความเป็นจริงเสริม ด้านการประชาสัมพันธ์ ในงานวิจัยของอรรถศาสตร์ เวียงสงค์ และคณะ (2553) ได้ทำวิจัยเรื่องการพัฒนาสื่อความเป็นจริงเสมือน เพื่อประยุกต์ใช้สร้างสื่อในการประชาสัมพันธ์มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ซึ่งสื่อที่พัฒนาสามารถทำให้ผู้ชมรู้สึกเหมือนอยู่ในเหตุการณ์นั้นจริงโดยใช้อุปกรณ์พื้นฐานทางคอมพิวเตอร์มีลักษณะแบบตอบโต้กับผู้ใช้แบบมัลติมีเดียปฏิสัมพันธ์สามารถนำสื่อความเป็นจริงเสมือนไปใช้ในการประชาสัมพันธ์มหาวิทยาลัยได้จริง และมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับงานวิจัยของทรงสิริ วิชิรานนท์ และคณะ (2562) ได้พัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์เทคโนโลยีเสมือนจริงส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีชุมชนคุบัวจังหวัดราชบุรี พบว่าสามารถส่งเสริมการประชาสัมพันธ์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.3 โอกาสในการเข้าถึงเทคโนโลยีความเป็นจริงเสริมของผู้บริโภค

ปัจจุบัน เทคโนโลยีความเป็นจริงเสริม ถูกนำมาประยุกต์ใช้ในงานด้านต่างๆ มากมาย อย่างไรก็ตาม ยังคงมีปัจจัยที่ทำให้ผู้บริโภคต้องพิจารณา ทั้งการยอมรับและการเข้าถึงเทคโนโลยีความเป็นจริงเสริม ดังนี้

1.3.1 ความพึงพอใจของผู้บริโภคต่อเทคโนโลยีความเป็นจริงเสริม

ผู้บริโภคมีการยอมรับเทคโนโลยีความเป็นจริงเสริมมากขึ้นเรื่อยๆ ผู้เขียนบทความได้ศึกษางานวิจัยต่างๆ ที่ได้กล่าวแล้วข้างต้น โดยสรุปได้ว่า การประเมินความพึงพอใจด้านการใช้เทคโนโลยีความเป็นจริงเสริม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เช่น งานวิจัยของ นิตติศักดิ์ เจริญรูป (2560) ได้สำรวจความพึงพอใจของการใช้แอปพลิเคชันกับนักท่องเที่ยวโดยการใช้แบบสอบถาม ผลการสำรวจพบว่ามีความพึงพอใจสูงสุดด้านแอปพลิเคชันในการใช้เทคโนโลยีความเป็นจริงเสริม ซึ่งมีความพึงพอใจของผู้บริโภคอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของ พจนศิริรินทร์ ลิ้มปิ่นนันทน์ (2562) พบว่านักท่องเที่ยวมีความสนใจต่อการประชาสัมพันธ์โดยใช้เทคโนโลยีความเป็นจริงเสริม สามารถดึงดูดความสนใจนักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างมาก และได้รับคะแนนความพึงพอใจโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

1.3.2 ความยากง่ายในการเข้าถึงเทคโนโลยีความเป็นจริงเสริมของผู้บริโภค

ปัจจุบันการสร้างเทคโนโลยีความเป็นจริงเสริมนั้นสามารถทำได้ง่าย โดยมีแอปพลิเคชันที่คอยอำนวยความสะดวกในการสร้างเพียงไม่กี่ขั้นตอนก็สามารถสร้างแอปพลิเคชันเทคโนโลยีความเป็นจริงเสริมได้ ด้วยแอปพลิเคชัน Aurasma ซึ่งเป็นแอปพลิเคชันที่ใช้ในการสร้างสื่อเสมือนจริงเหมาะกับอุปกรณ์ประเภทสมาร์ทโฟนหรือแท็บเล็ตที่ใช้ระบบปฏิบัติการ iOS และ Android โดยแสดงผลออกมาในรูปแบบสื่อปฏิสัมพันธ์ที่มองเห็น เป็นภาพนิ่ง ภาพเคลื่อนไหวและเสียง (จิรากร เฉลิมดิษฐ์, นวรัตน์ วิทยาคม และณมน จีรังสุวรรณ, 2561) นอกจากนี้ยังสามารถใช้แอปพลิเคชัน HP Reveal สำหรับการนำเสนอสื่อความเป็นจริงเสริม ผู้ใช้สามารถดาวน์โหลดมาใช้ได้โดยไม่มีค่าใช้จ่าย และสามารถจัดการสื่อต่างๆ ผ่านทาง (<https://studio.hpreveal.com>) ทั้งนี้ยังมีการวิจัยที่นำเทคโนโลยีแอปพลิเคชัน HP Reveal (สุวิชัย พรรษา, 2561) ไปประยุกต์ใช้ในการนำเสนองานทางด้านวิทยาศาสตร์ ในการประชุมการผ่าตัดและการแพทย์ ที่เป็นส่วนหนึ่งของวารสารและตำรา โดยอนุญาตให้ผู้ใช้สามารถดูข้อมูลทางวิทยาศาสตร์ และแสดงเป็นวิดีโอหรือเป็น

สภาพแวดล้อมสามมิติได้ และมีการนำไปประยุกต์สื่อความเป็นจริงเสริมสำหรับการจัดแสดง นิทรรศการแบบปฏิสัมพันธ์ด้วย

2. ความเป็นไปได้ในการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีความเป็นจริงเสริมในการดำเนินงานของสำนักงาน วัฒนธรรมจังหวัดนครศรีธรรมราช

2.1 ข้อมูลทั่วไปของสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดนครศรีธรรมราช

สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด เป็นหน่วยงานส่วนภูมิภาค ที่ขึ้นตรงต่อผู้ว่าราชการจังหวัด และสำนักงานปลัดกระทรวงวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม ซึ่งมีหน้าที่ให้บริการประชาชนและ สนับสนุนส่งเสริมประชาชนกลุ่มบุคคลองค์กรเอกชนตลอดจนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้มีส่วนร่วมในการกิจและแนวทางการบริหารตามภารกิจต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนมากยิ่งขึ้น และเป็นหน่วยงานราชการส่วนภูมิภาค สังกัดกระทรวงวัฒนธรรม เป็นองค์กรที่ดำเนินงานด้านศิลป าศาสนา และวัฒนธรรม ภายใต้วิสัยทัศน์ “วัฒนธรรมและความคิดสร้างสรรค์ มีบทบาทนำในการ พัฒนาเศรษฐกิจและสังคมไทย” โดยมีพันธกิจหลักในการเทิดทูนสถาบันหลักของชาติ สืบสาน ศิลปวัฒนธรรม และวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทย ส่งเสริมเศรษฐกิจวัฒนธรรมเพื่อสร้างคุณค่าทาง สังคมและมูลค่าทางเศรษฐกิจ และส่งเสริมบทบาททางวัฒนธรรมของไทยในเวทีโลก โดยสำนักงาน วัฒนธรรมจังหวัดนครศรีธรรมราช มีบทบาทภารกิจหลักในการขับเคลื่อนงานวัฒนธรรมในส่วน ภูมิภาค ด้วยการแปลงนโยบายของรัฐบาล และกระทรวงวัฒนธรรมไปสู่การปฏิบัติ รวมทั้ง ดำเนินงานบูรณาการความร่วมมือจากภาคีเครือข่ายทุกภาคส่วนและการให้บริการประชาชนในพื้นที่ ต่างๆ (สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดนครศรีธรรมราช, 2566)

สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดนครศรีธรรมราชได้ดำเนินงาน โดยมีวิสัยทัศน์ คือ “องค์กร คุณธรรม วัฒนธรรมสร้างสรรค์ พัฒนาเศรษฐกิจ สู่อสังคมนิยามที่ยั่งยืน” และมีพันธกิจ ดังนี้

1. เทิดทูนสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และทำนุบำรุงศาสนา ศิลปะและ วัฒนธรรม ให้มีการรักษาสืบทอดและพัฒนาอย่างยั่งยืน
2. สร้างจิตสำนึก สร้างค่านิยมและวิถีชีวิตที่ดีงามในสังคมไทย
3. ส่งเสริมการพัฒนา และต่อยอดทุนทางวัฒนธรรมเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ
4. ศึกษา วิจัย บริหารจัดการองค์ความรู้ และสร้างนวัตกรรมด้านศาสนา ศิลปะ และ วัฒนธรรม
5. ส่งเสริมและพัฒนาความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรม เพื่อสร้างเครือข่ายในพื้นที่และภูมิภาค

ทั้งนี้ ตัวอย่างการดำเนินงานของสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดนครศรีธรรมราช มีดังนี้

ภาพที่ 2 การจัดกิจกรรมเฉลิมพระเกียรติ

ภาพที่ 3 การจัดนิทรรศการต่างๆ

ภาพที่ 4 การขับเคลื่อนวัดพระมหาธาตุ
วรมหาวิหาร จังหวัดนครศรีธรรมราช
สู่การเป็นมรดกโลก

ภาพที่ 5 ส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนในงานแสดง
และจำหน่ายผลิตภัณฑ์วัฒนธรรมชุมชนไทย
(CCPOT)

ภาพที่ 6 การจัดกิจกรรมสืบสานประเพณี
และวัฒนธรรม

ภาพที่ 7 การประชาสัมพันธ์ทางวัฒนธรรม

2.2 แนวคิดการใช้เทคโนโลยีความเป็นจริงเสริมในการดำเนินงานของสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดนครศรีธรรมราช

เพื่อบูรณาการ การดำเนินงานของสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดนครศรีธรรมราช ให้ขับเคลื่อนทันสถานการณ์โลกต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากเทคโนโลยีดิจิทัล ส่งเสริมการประชาสัมพันธ์แบบออนไลน์ และเพื่อเป็นเพิ่มอำนาจแบบอ่อน (Soft Power) ให้กับวัฒนธรรมไทย ในจังหวัดนครศรีธรรมราช ผู้เขียนบทความจึงได้เล็งเห็นโอกาสการนำนวัตกรรมเทคโนโลยีความเป็นจริงเสริม มาประยุกต์ใช้ในการดำเนินงานของสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดนครศรีธรรมราช และเพื่อตอบสนองต่อพันธกิจของสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดนครศรีธรรมราช ด้านการส่งเสริมการพัฒนา และต่อยอดทุนทางวัฒนธรรมเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ และศึกษา วิจัย บริหารจัดการองค์ความรู้ และสร้างนวัตกรรมด้านศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรม ผู้เขียนบทความ จึงได้ศึกษา ความเป็นไปได้ จากวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง สามารถสรุปประเภทของการประยุกต์ได้ตามตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 งานวิจัยและประเภทของการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีความเป็นจริงเสริม

ผู้เขียนบทความ/คณะวิจัย	ประเภทของการประยุกต์					
	ศิลปะ	ศาสนา	วัฒนธรรม	ท่องเที่ยว	การเรียนรู้	ประชาสัมพันธ์
1. Joshua L. Mann. (2019)		/				
2. Bojukrapan, S., et al. (2016)					/	
3. สิทธิพร พรอุดมทรัพย์ (2013)	/		/			/
4. ปรีดา สามงามยา, สุพัตรา ศรีสุวรรณ (2563)			/	/		
5. พันทิพา หนูชื่อตรง (2561)		/	/		/	
6. สุวิชัย พรรษา (2561)	/					

7. จิรากร เฉลิมดิษฐ์, นวรัตน์ วิทยาคม และณมน จีรังสุวรรณ (2561)					/	
8. กวิน งามจินดาวงค์ (2560)	/		/	/		
9. อัครเทพ อัครคีเดช. (2563)	/					
10. ณกฤช รัตนวงศา และคณะ (2563)				/		
11. นิตศักดิ์ เจริญรูป (2560)		/		/		
12. สุรพงษ์ วิริยะ, (2560)			/	/		
13. ทรงสิริ วิชิรานนท์ และคณะ (2562)			/	/		/
14. พจนศิริรินทร์ ลิ้มปิ่นพันธ์ (2562)				/		
15. อำไพ ยงกุลวณิช (2561)			/	/		
16.อารญา หลวงอี และ เพ็ญฤทัย หนูสวัสดิ์ (2562)				/		
17. บุญชู บุญลิขิตศิริ (2561)	/		/		/	

ผู้เขียนบทความได้ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องจากตารางที่ 1 พบว่า การดำเนินการของสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดนครศรีธรรมราช สามารถประยุกต์ใช้เทคโนโลยีความเป็นจริงเสริมในการจัดกิจกรรมต่างๆ ได้ เช่น การจัดกิจกรรมเฉลิมพระเกียรติหรือการจัดนิทรรศการต่างๆ (ภาพที่ 2 และภาพที่ 3) สามารถใช้ภาพกราฟิกหรืออนิเมชันจากเทคโนโลยีความเป็นจริงเสริมมาใช้ในการจัดกิจกรรม สร้างความน่าสนใจของกิจกรรมแทนการใช้ป้ายไวเนล ซึ่งจะช่วยลดปริมาณขยะที่เกิดจากการจัดกิจกรรมได้ และช่วยประหยัดงบประมาณการจัดกิจกรรมดังกล่าวด้วยสอดคล้องกับแนวคิดของบุญชู บุญลิขิตศิริ (2561) นอกจากนี้ สามารถนำเทคโนโลยีความเป็นจริง

เสริมมาประยุกต์ใช้การส่งเสริมการท่องเที่ยววัดพระมหาธาตุ วรมหาวิหาร และการขับเคลื่อนสู่ มรดกโลก (ภาพที่ 4) ด้วยการพัฒนาแหล่งข้อมูลภายในวัดหรือสร้างสถานที่จำลองในลักษณะภาพ สามมิติของวัดพระมหาธาตุ วรมหาวิหาร เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว ให้เป็นที่รู้จักทั้ง ภายในประเทศและต่างประเทศ สอดคล้องกับงานวิจัยของ นิตศักดิ์ เจริญรูป (2560), พจน์ศิรินทร์ ลิ้มปิ่นนทร์ (2562) และอารญา หลวงอี และ ทั้งนี้ ยังสามารถนำแนวคิดดังกล่าว มาประยุกต์ใช้ใน โครงการ “เที่ยวชุมชน ยลวิถี” ของสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดนครศรีธรรมราชได้ เพื่อตึง นักท่องเที่ยวให้รู้จักอัตลักษณ์, ผลิตภัณฑ์, ภูมิปัญญา, อาหาร, ประเพณี และแหล่งท่องเที่ยวของ ชุมชน ภายในจังหวัดนครศรีธรรมราช

ในด้านของการส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชน งานแสดงและจำหน่ายผลิตภัณฑ์วัฒนธรรมชุมชน ไทย (CCPOT) (ภาพที่ 5) สามารถสร้างรูปแบบการตลาดออนไลน์หรือรูปแบบการประชาสัมพันธ์ การแสดงผลิตภัณฑ์วัฒนธรรมชุมชนไทยในจังหวัดนครศรีธรรมราช ด้วยเทคโนโลยีเสมือนจริงผ่าน ช่องทางออนไลน์ ให้ผู้บริโภคทดลองหรือเลือกชมผ่านรูปแบบภาพสามมิติด้วยเทคโนโลยีความเป็น จริงเสริม สอดคล้องกับแนวคิดของสิทธิพร พรอุดมทรัพย์ (2013) เรื่องการศึกษาเทคโนโลยีความ จริงเสริม กรณีศึกษาการพัฒนาาระบบทดลองเสื้อผ้าขึ้นต้นจกเสมือนจริง ผ่านเว็บไซต์อีคอมเมิร์ซ ช่วยลดจุดอ่อนการสั่งซื้อสินค้าผ่านหน้าเว็บไซต์ที่ไม่สามารถทดลองสวมใส่เสื้อผ้าได้ โดยเฉพาะชุด พื้นเมืองในท้องถิ่นที่ทดลองสวมใส่ยาก และในการดำเนินงานด้านการจัดกิจกรรมสืบสานประเพณี และวัฒนธรรม (ภาพที่ 6) เช่น การจัดกิจกรรมมาชมบูชาแห่ผ้าขึ้นธาตุนานาชาติที่เมืองนคร ตาม โครงการพระบรมธาตุ มรดกธรรม มรดกโลกเชื่อมเส้นทางศรีวิชัยเปิดประตูประชาคมอาเซียน สามารถประยุกต์ใช้เทคโนโลยีเสมือนจริง จำลองการจัดกิจกรรมดังกล่าว เพื่อให้ชาวต่างชาติ ได้ ร่วมพิธีได้จากต่างประเทศ หรือศึกษาประวัติของประเพณี วัฒนธรรมของการแห่ผ้าขึ้นธาตุ ส่งเสริมศาสนา และภาพลักษณ์การท่องเที่ยว และสร้างอำนาจแบบอ่อน ให้กับวัฒนธรรม หรือ สามารถนำแนวคิดมาปรับใช้กับการจัดกิจกรรมสืบสานประเพณีและวัฒนธรรมอื่นๆ ได้เช่นกัน เช่น งานบุญสารทเดือนสิบ, ประเพณีชักพระ และแห่ผ้าขึ้นธาตุวิสาขบูชา สอดคล้องกับแนวคิดของ Joshua L. Mann. (2019) นอกจากนี้ การประชาสัมพันธ์ทางวัฒนธรรม (ภาพที่ 7) สามารถ พัฒนารูปแบบการประชาสัมพันธ์บนเว็บไซต์ โดยใช้เทคโนโลยีความเป็นจริงเสริม เพื่อสร้าง คลังข้อมูลทางศิลปะ ศาสนา วัฒนธรรม และการท่องเที่ยว เป็นแหล่งเรียนรู้ให้ประชาชนหรือ

ผู้สนใจได้ศึกษา และสามารถใช้ออปพลิเคชันในแท็บเล็ตหรือสมาร์ทโฟนเพื่อเชื่อมโยงไปยังข้อมูลเพิ่มเติมในรูปแบบเสมือนจริงอื่นได้ (อำไพ ยงกุลวณิช, 2561)

บทสรุป

เทคโนโลยีความเป็นจริงเสริม เป็นเทคโนโลยีที่มีคุณลักษณะที่สำคัญ คือการสร้างภาพของโลกเสมือนซ้อนไว้บนโลกจริง ซึ่งช่วยให้สื่ออื่นๆ มีความน่าสนใจ อีกทั้งยังช่วยแสดงรายละเอียดของสิ่งที่ต้องการสื่อได้โดยไม่ต้องใช้ของจริง รวมถึงแสดงผลได้อย่างหลากหลาย เมื่อนำมาพิจารณาความเป็นไปได้ในการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีความเป็นจริงเสริมในการดำเนินงาน ของสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า สามารถประยุกต์ใช้ในการส่งเสริมการจัดกิจกรรมในด้านต่างๆ ของสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดนครศรีธรรมราชได้ ทั้งด้านศิลปะ, ศาสนา, วัฒนธรรม, การท่องเที่ยว, การเรียนรู้ และการประชาสัมพันธ์ เทคโนโลยีความเป็นจริงเสริมจึงเป็นหนึ่งในตัวช่วยที่สำคัญ ที่จะสร้างภาพลักษณ์หรือภาพจำของโครงการ และการทำให้ประชาชนมีส่วนร่วม ปรับการดำเนินงานของสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดนครศรีธรรมราช ให้ก้าวทันต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นโดยมีผลจากเทคโนโลยีดิจิทัล และเพื่อสร้างอำนาจแบบอ่อน ให้กับวัฒนธรรมไทยในจังหวัดนครศรีธรรมราช ตอบสนองต่อพันธกิจของสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดนครศรีธรรมราช ด้านการส่งเสริมการพัฒนา และต่อยอดทุนทางวัฒนธรรมเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ รวมถึงการศึกษา วิจัย บริหารจัดการองค์ความรู้ และสร้างนวัตกรรมด้านศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรม

เอกสารอ้างอิง

- กวิณ งามจินดาวงศ์. (2560). การออกแบบระบบนำเสนอข้อมูลโบราณสถานด้วยเทคโนโลยีที่ผสมผสานโลกจริงเข้ากับโลกเสมือนผ่านแบบจำลองกายภาพ: กรณีศึกษา โบราณสถานปราสาทเขาโล้น จังหวัดสระแก้ว สถาปัตยกรรมศาสตร์มหาบัณฑิต. สาขาวิชาสถาปัตยกรรมคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และการผังเมือง มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- จิรากร เฉลิมดิษฐ์, นวรัตน์ วิทยาคม และณมน จีรังสุวรรณ (2561). ความท้าทายในการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีความเป็นจริงเสริมกับการศึกษายุค 4.0. *Journal of Education Naresuan University*. Vol.20 No.2 April - June 2018 pp 266-279

- ณกฤษ รัตนวงศา และคณะ. (2563). แผนที่ท่องเที่ยวแบบความจริงเสมือน กรณีศึกษาอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์. *วารสารสาระคาม*. 11(1), 33 - 44.
- ทรงสิริ วิชิรานนท และคณะ. (2562). การพัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์เทคโนโลยีเสมือนจริงส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีชุมชนคูบัวจังหวัดราชบุรี. งานประชุมวิชาการระดับชาติด้านการท่องเที่ยวกับมนุษยศาสตร์ ครั้งที่ 1 วันที่ 19-20 ธันวาคม 2562. การท่องเที่ยวกับมนุษยศาสตร์: การท่องเที่ยวในยุคเปลี่ยนผ่าน. หน้า 733 – 746.
- นิติศักดิ์ เจริญรูป. (2560). การประยุกต์ใช้ความเป็นจริงเสริมเพื่อนำเสนอข้อมูลแหล่งท่องเที่ยว: กรณีศึกษาวัดพระแก้ว จังหวัดเชียงราย. *วารสารวิทยาการจัดการสมัยใหม่*. ปีที่ 10 ฉบับที่ 1 เดือนมกราคม - มิถุนายน 2560 หน้า 13-30
- บุญชู บุญลิขิตศิริ. (2561). การออกแบบสื่อความเป็นจริงเสริมหอดิลปะและวัฒนธรรมภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. *วารสารสารสนเทศศาสตร์*. ปีที่ 36 ฉบับที่ 3 (กรกฎาคม - กันยายน 2561) หน้า 19 – 41.
- พจนศิริพันธ์ ลิ้มปิ่นนันทน์. (2562). การส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวจังหวัดมหาสารคามโดยใช้เทคโนโลยีความเป็นจริงเสริม. *วารสารวิชาการการจัดการเทคโนโลยีสารสนเทศและนวัตกรรม*. 6(1), 8-16.
- _____. (2562). การส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวจังหวัดมหาสารคามโดยใช้เทคโนโลยีความเป็นจริงเสริม. *วารสารวิชาการการจัดการเทคโนโลยีสารสนเทศและนวัตกรรม*. ปีที่ 6 ฉบับที่ 1 มกราคม – มิถุนายน 2562. 8 – 16.
- พันทิพา หนูซื่อตรง. (2561). ผลการเรียนรู้ด้วยหนังสือเรียนร่วมกับเทคโนโลยีความจริงเสริม และกระบวนการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ ด้วยเทคนิคจิ๊กซอว์วิชา สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมเพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 *Veridian E-Journal, Silpakorn University*. ปีที่ 11 ฉบับที่ 2 เดือนพฤษภาคม - สิงหาคม 2561 ISSN 1906 – 3431 หน้า 909 -925
- สภาวิจัยแห่งชาติ. (2560). ยุทธศาสตร์ Soft Power ของไทย : บทเรียนจากจีน ญี่ปุ่นและเกาหลีใต้สู่การประยุกต์ใช้ของไทย”. สืบค้นจาก <https://www.trf.or.th/index.php/2014-02-12-02-42-17/10526-thai-soft-power-strategy>

- สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ. (2562). [ออนไลน์] **Augmented Reality คืออะไร**. Retrieved from <https://www.nstda.or.th/th/nstda-knowledge/3083-ar-technology>
- สำนักงานราชบัณฑิตยสภา. (2562). [ออนไลน์] **ศัพท์บัญญัติสำนักงานราชบัณฑิตยสภา**. Retrieved from http://www.royin.go.th/coined_word/
- สิทธิพร พรอดมทรัพย์. (2013). การพัฒนาเว็บไซต์การพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ด้วยความเป็นจริงเสริมและการสำรวจความพึงพอใจผู้ใช้งานกรณีศึกษา ระบบทดลองเสื้อผ้าขึ้นดินจกเสมือนจริง. วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี. ปีที่ 12 ฉบับที่ 1 มกราคม - มิถุนายน 2561.
- สุรพงษ์ วิริยะ, อนันตทรัพย์ สุขประดิษฐ์และ รษา ทองคงอยู่. (2560). การพัฒนาเทคโนโลยีการท่องเที่ยวยังวัฒนธรรม เสมือนจริงในจังหวัดนครสวรรค์. รายงานสืบเนื่องจากการประชุมวิชาการการระดับชาติ. ครั้งที่ 4 สถาบันวิจัย มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร หน้า 1253-1560
- สุวริย์ศรีปุณณะ และคณะ. (2558). การสร้างและพัฒนาสื่อการท่องเที่ยวประเภทเว็บไซต์เพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย. วารสารวิจัยสหวิทยาการไทย. 10(3), 31-37
- สุวิชัย พรธษา. (2561). การพัฒนาสื่อความเป็นจริงเสริมเพื่อการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ ศิลปะแม่ไม้มวยไทย. วารสารวิชาการการจัดการเทคโนโลยีสารสนเทศและนวัตกรรม. ปีที่ 5 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม - ธันวาคม 2561 หน้า 146-154.
- อรรถศาสตร์ เวียงสงค์ และคณะ. (2553). การพัฒนาสื่อความเป็นจริงเสมือน. วารสารวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 29(4), 446-455.
- อัครเทพ อัครคีเดช. (2563). การพัฒนาสื่อเทคโนโลยีความเป็นจริงเสริมเรื่อง เครื่องดนตรีสากลสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ องครักษ์. คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
- อารญา หลวงอี่ และ เพียงฤทัย หนูสวัสดิ์ (2562). การพัฒนาเทคโนโลยีความเป็นจริงเสริม เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้และท่องเที่ยววนอุทยานปราณบุรี. การประชุมวิชาการมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ ครั้งที่ 4. 26 - 28 มิถุนายน 2562.

- อำไพ ยงกุลวณิช. (2561). การพัฒนาเอกสารแนะนำการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบเสมือนจริง หมู่บ้านปลาข้าว จังหวัดอำนาจเจริญ. **วารสารศรีวนาลัยวิจัย**, 8(2), 15-26.
- อิงอร เนตรานนท์. (2563). พลังอำนาจแห่งชาติอำนาจแบบอ่อนของไทยในศตวรรษที่ 21. **วารสารสถาบันวิชาการป้องกันประเทศ**. ปีที่ ๑๑ ฉบับที่ ๑ มกราคม - เมษายน ๒๕๖๓. หน้า 33 – 47
- Bojukrapan, S., et al. (2016). **The development of the instructional media with augmented reality technology entitled atomic model for Matthayomsuksa 4 students**. In the 2nd National Conference on Technology and Innovation Management NCTIM 2016 (pp. 151-157). Maha Sarakham: Rajabhat Maha Sarakham University.
- Grubert, J., Langlotz, T., Zollmann, S., & Regenbrecht, H. (2017). **Towards pervasive augmented reality**. *IEEE Transactions on Visualization and Computer Graphics*: 23(6), 1706-1724.
- Joshua L. Mann. (2019). **Augmented Reality, Virtual Reality, and Religion: Recent Developments and Their Significance**. <https://doi.org/10.1093/oso/9780190949983.003.0012> Pages C11–C11.N63
Published: October 2019.
- Mekni, M., & Lemieux, A. (2014). **Augmented reality: Applications, challenges, and future trends**. *Applied Computational Science*, 205-214.
- Milgram, P., & Kishino, F. (1994). **A taxonomy of mixed reality visual displays**. *IEICE TRANSACTIONS on Information and Systems*. 77(12), 1321-1329.
- Yuen, S. C.-Y., Yaoyuneyong, G., & Johnson, E. (2011). Augmented reality: An overview and five directions for AR in education. **Journal of Educational Technology Development and Exchange (JETDE)**. 4(1), 11.

ผู้เขียน

พีรพล สุวรรณชีพ*

นักศึกษาปริญญาตรีบัณฑิต หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการนวัตกรรมเพื่อการพัฒนา คณะครุศาสตร์
มหาวิทยาลัยวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช
E-mail: culture.nst@gmail.com

ประกอบ ใจมั่น

อาจารย์ประจำสาขาวิชาการจัดการนวัตกรรมเพื่อการพัฒนา คณะครุศาสตร์
มหาวิทยาลัยวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

สภาพปัญหาและความต้องการของการพัฒนาทักษะฝีมือแรงงานธุรกิจขนาดย่อมในจังหวัด
เชียงรายเพื่อตอบสนองต่อการพัฒนาเศรษฐกิจในกลุ่มประเทศอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง
Problems and needs of skill development for SME businesses in Chiang Rai
in response to economic development in the Mekong sub-region countries

วิสิทธิ์ คำดี*, วิกรม บุญนุ่น, นาวิณ พรหมใจสา และเบญจมาศ เมืองเกษม

Wisit Khamdee*, Vikrom Boonnun, Nawin Promjisa And Benjamat Muangkasem

Received: 24 January 2023, Revised: 25 December 2024, Accepted: 27 December 2024

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้มุ่งศึกษา สภาพปัญหาและความต้องการของการพัฒนาทักษะฝีมือแรงงานธุรกิจขนาดย่อมในจังหวัดเชียงรายเพื่อตอบสนองต่อการพัฒนาเศรษฐกิจในกลุ่มประเทศอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง ใช้วิธีการวิจัยแบบผสมผสาน โดยวิธีการเชิงระบบของยุทธศาสตร์การพัฒนา ซึ่งได้แก่ การวิเคราะห์สภาพปัญหา(ปัญหาทุกขั้วร้อน ปัญหาสืบเนื่อง ปัญหาเป้า) จากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 1,022 ราย ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างจากวิธีการกำหนดขนาดของยามาเน่จำนวน 305 ราย ผลการวิจัยพบว่าศักยภาพเบื้องต้นของแรงงานธุรกิจขนาดย่อม การมีคุณธรรมและจริยธรรม และการมีมนุษยสัมพันธ์ มีคะแนนอยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย = 5.00 และ 4.61) การสื่อสารและให้ข้อมูลเกี่ยวกับสินค้าหรือบริการ (ค่าเฉลี่ย = 4.33) การแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า (ค่าเฉลี่ย = 3.97) ทักษะฝีมือ หรือความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับสินค้าหรือบริการ (ค่าเฉลี่ย = 4.48) และ ความสนใจในการแสวงหาความรู้ใหม่ (ค่าเฉลี่ย = 4.10) และความคิดเห็นเกี่ยวกับประเด็นที่มีความสำคัญในการพัฒนาทักษะอาชีพ กลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญกับประเด็นต่าง ๆ ตามลำดับดังนี้ ด้านเนื้อหาสาระภาคทฤษฎีเกี่ยวกับสาขาวิชาชีพ มีความสำคัญมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย = 4.35) และ รองลงมาคือ เทคนิคการประยุกต์ทฤษฎีกับการปฏิบัติที่สอดคล้องกับวิชาชีพ (ค่าเฉลี่ย = 4.34) มีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 และมีค่าความเชื่อมั่น (Cronbach's Alpha) = .984 และสภาพปัจจุบันในการพัฒนาทักษะฝีมือแรงงานธุรกิจขนาดย่อม (SMEs) ในจังหวัดเชียงราย เพื่อรองรับการพัฒนาเศรษฐกิจในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง นั้น กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นที่อยู่ในระดับมากที่สุด ประกอบไปด้วย การมีความรู้ในวิชาชีพของตนเอง (ค่าเฉลี่ย = 4.86) การมีบุคลากรที่มีความรู้ในวิชาชีพ

เพียงพอ (ค่าเฉลี่ย =4.82) และ การมีความพร้อมในการถ่ายทอดความรู้ในวิชาชีพของตนเอง (ค่าเฉลี่ย =4.70)

สำหรับความต้องการในอนาคตในการพัฒนาทักษะฝีมือแรงงานธุรกิจขนาดย่อม (SMEs) ในจังหวัดเชียงราย เพื่อรองรับการพัฒนาเศรษฐกิจในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง นั้น กลุ่มตัวอย่างที่มีความคิดเห็นที่อยู่ในระดับมากที่สุด ประกอบไปด้วย การได้รับการสนับสนุนงบประมาณในการพัฒนาทักษะวิชาชีพจากภาครัฐหรือเอกชน ค่าเฉลี่ย (ค่าเฉลี่ย =4.58) การมีวัสดุ อุปกรณ์ในการพัฒนาทักษะอาชีพอย่างเพียงพอ (ค่าเฉลี่ย =4.55) การมีวัสดุ อุปกรณ์ในการพัฒนาทักษะอาชีพที่ใช้งานได้ปกติ (ค่าเฉลี่ย =4.56) การได้รับการสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์ในการพัฒนาทักษะวิชาชีพจากภาครัฐหรือเอกชน (ค่าเฉลี่ย =4.57) การมีรายได้เพียงพอต่อจากการประกอบอาชีพ ค่าเฉลี่ย 4.51 และการมีช่องทางในการขยายกลุ่มลูกค้า (ค่าเฉลี่ย =4.55)

คำสำคัญ : การพัฒนาทักษะ, การพัฒนา SME, ธุรกิจ SME

Abstract

This research aims to study problems and needs of skill development for SME businesses in Chiang Rai in response to economic development in the Mekong sub-region countries. Mixed-method-research is used in this study based on a systematic approach to development strategies, including problem condition analysis (urgent problems, sequel problems, and target problems) from a population of 1,022. The 305 sample size was derived from the Yamane sampling methodology. The results showed that the initial potential of SME business workers in moral, ethical, and human relations have the highest scores ($\bar{x} = 5.00$ and 4.61), communication and information about products or services ($\bar{x} = 4.33$), practical skills ($\bar{x} = 3.97$), specific skills or expertise on products and services ($\bar{x} = 4.48$), and interest in seeking new knowledge ($\bar{x} = 4.10$). Opinions about issues that are important in developing professional skills, the sample groups focus on the issues in the following order. Theoretical content about professional fields was the most important ($\bar{x} = 4.35$) and followed by technique applied theory to practice

that corresponds to the profession ($\bar{x} = 4.34$) with a statistical significance of 0.05 and a Cronbach's Alpha = .984. According to current condition of skill development for SME businesses in Chiang Rai in response to economic development in the Mekong sub-region countries, the sample had the opinions at the highest level on having their own professional knowledge ($\bar{x} = 4.86$), having personnel with sufficient professional knowledge ($\bar{x} = 4.82$), and being ready to transfer their professional knowledge ($\bar{x} = 4.70$).

For future needs on skill development for SME businesses in Chiang Rai in response to economic development in the Mekong sub-region countries, the sample group with the highest level of opinions consisted of receiving professional skills development budget support from the public or private sectors with an average ($\bar{x} = 4.58$), receiving enough materials and equipment to develop professional skills ($\bar{x} = 4.55$), the materials and equipment for skills development are in usable condition ($\bar{x} = 4.56$), having support for materials and equipment for developing skills from the public or private sector ($\bar{x} = 4.57$), having enough income from occupation ($\bar{x} = 4.51$), and having new marketing targets ($\bar{x} = 4.55$).

Keywords : skills development, SME development, SME business

บทนำ

นับตั้งแต่เหตุการณ์ไวรัสโคโรนา 19 เกิดขึ้นเมื่อปลายปี พ.ศ.2562 เป็นต้นมา พบว่า สถานการณ์ทางเศรษฐกิจของโลกอยู่ในภาวะซบเซาอย่างเห็นได้ชัด การแพร่ระบาดอย่างรวดเร็ว กลายเป็นมหากุติทางสาธารณสุขโลก ส่งผลกระทบต่อภาคการผลิตของครัวเรือนอย่างรุนแรงจนถึงขั้นเกิดปัญหาการชำระหนี้ในวงกว้าง อาจจะมีความเสี่ยงที่จะกลายเป็นวิกฤติทางการเงินร่วมหรือ triple economic shock (เสาวณี จันทะพงษ์และทศพล ต້องทัย, 2563, 6) ทำให้รัฐบาลในหลายประเทศทั่วโลกต้องเร่งอัดมาตรการกระตุ้นเศรษฐกิจเพื่อบรรเทาผลกระทบจากโควิด 19 โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศไทย ซึ่งก่อให้เกิดคำถามตามมากมายว่าภายหลังจากสถานการณ์โควิด 19 ประเทศไทยจะสามารถฟื้นตัวจากสถานการณ์นี้ได้อย่างไร ทั้งนี้พบว่ามิติทางด้านแรงงานได้รับผลกระทบจากกรณีดังกล่าวมากที่สุดโดยจะเห็นได้จากแรงงานหลายภาคส่วนถูกเลิกจ้าง

นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2563 เป็นต้นมา อันเนื่องจากการปิดกิจการต่างๆและเริ่มทวีความรุนแรงมากขึ้น (BANGKOK INSIGHT,2563,ออนไลน์) ทำให้แรงงานบางส่วนถูกเลิกจ้างและได้รับผลกระทบในระยะยาว (เสาวณี จันทะพงษ์ และทศพล ต้องทัย, 2563, 5) ทั้งนี้วิธีการจัดการตนเองให้ดีที่สุดสำหรับกลุ่มผู้ใช้แรงงานคือต้องพยายามพัฒนาตนเองให้กลายเป็นตัวเลือกสำคัญลำดับต้นของแหล่งงานที่นับวันจะมีน้อยลงเรื่อย ในขณะที่เดียวกันต้องมีทักษะที่จำเป็นเพียงพอสำหรับการประกอบอาชีพต่อไป แต่อย่างไรก็ตาม แรงงานซึ่งเป็นที่ต้องการในโลกอนาคตจำเป็นต้องเป็น “แรงงานทักษะสูง” รongรับการงานที่ควบคู่ไปกับเทคโนโลยีได้ โดยสืบเนื่องจากหลายๆประเทศทั่วโลกกำลังขาดแรงงานมีทักษะสูงกว่า 85.2 ล้านคนภายในปี 2573 ทำให้ “การแข่งขันแรงงานทักษะ” หรือ “War for Talents” นานาประเทศจึงมีเป้าหมายในการพัฒนาเศรษฐกิจดิจิทัล หรือ Economy 4.0 นำไปสู่การแสวงหากองกำลังจากทั่วทุกมุมโลก ทำให้กว่า 2 ใน 5 ประเทศทั่วโลก ผ่อนคลายกฎระเบียบเกี่ยวกับการนำเข้าแรงงานต่างชาติทักษะสูงและมีมาตรการเชิงรุก เพื่อดึงดูดคนเก่งที่สุดและดีที่สุด (The best and the brightest) ให้กับประเทศของตนเองและขณะเดียวกัน พบว่า ประเทศไทยเป็นประเทศที่เปิดรับแรงงานต่างชาติมากที่สุดในอาเซียน โดยมีมากถึง 3.6 ล้านคน แต่จำนวนนี้เป็นกลุ่มที่มีทักษะเพียง 1.5 แสนคนเท่านั้น หรือคิดเป็นร้อยละ 0.4 ของแรงงานทั้งหมด สะท้อนให้เห็นว่าไทยพึ่งพาแรงงานต่างชาติจำนวนมาก ขณะที่ยุทธศาสตร์ที่เป็นรูปธรรมในการคัดเลือกและดึงดูดแรงงานทักษะที่จะตอบโจทย์เศรษฐกิจ 4.0 ยังไม่ชัดเจนนัก แตกต่างจากประเทศเพื่อนบ้านอย่าง สิงคโปร์ และมาเลเซีย ที่มีนโยบายด้านแรงงานทั้งระยะสั้นและระยะยาว ที่แยกกันระหว่างการดึงดูดแรงงานทักษะสูง และลดการพึ่งพิงแรงงานทักษะพื้นฐาน ส่งผลให้ไทยสูญเสียโอกาสในการจ้างงานกว่า 1,000 ตำแหน่ง(อรวรรณ หอยจันทร์,2562) ในขณะเดียวกันการดำรงอยู่ของแรงงานที่มีทักษะสูงของต่างชาติในประเทศไทย จะเป็นตัวกระตุ้นให้นักลงทุนจากต่างชาติเข้ามาลงทุนอีกทั้งยังส่งผลต่อการกระตุ้นให้คนไทยมีความตระหนักในการพัฒนาตนเองให้มีทักษะที่สูงขึ้น แต่ทั้งนี้ประเทศไทยจะต้องสร้างความตระหนักให้แรงงานไทยและคนไทยในส่วนของปัจจัยป้อนสู่ตลาดแรงงานในอนาคตอย่างกรณีของบัณฑิตจบใหม่ซึ่งในปัจจุบันอาจจะเจอปัญหาหางานเพิ่มมากขึ้นให้มีความสามารถในทักษะที่มีความต้องการสูง ในขณะเดียวกันองค์กรทางธุรกิจและหรือวงการอุตสาหกรรมยังคงต้องการแรงงานที่มีความสามารถในการวิเคราะห์ข้อมูลที่ถูกต้องรวมตลอดจนถึงการทำวิจัยต่างๆเพื่อนำไปสู่การสรรค์สร้างนวัตกรรมใหม่ๆให้เกิดขึ้นในองค์กร(ปิยบุตร ชลวิจารณ์,2562)สอดคล้องกับความต้องการที่จะพัฒนาแรงงานที่มีทักษะเพื่อตอบสนองต่อยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี และนโยบายไทยแลนด์ 4.0 ที่มุ่งเน้นการพัฒนารองรับ 10 อุตสาหกรรมเป้าหมายของรัฐบาล จากสภาพความต้องการในการพัฒนาทักษะฝีมือแรงงานของประเทศไทย จังหวัดเชียงรายในฐานะที่เป็นจังหวัดชายแดนและเป็นจังหวัดทางผ่านของสินค้าไปสู่กลุ่ม

ประเทศในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงมักได้รับโอกาสจากการเป็นเมืองท่าชายแดน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในปัจจุบัน จังหวัดเชียงรายได้มีแผนพัฒนาจังหวัดที่มีการมุ่งเน้นในการพัฒนาระบบโลจิสติกส์และสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานต่าง ๆ มากมายและโครงการกรอบความร่วมมือทางเศรษฐกิจการค้าชายแดนเป็นต้น นำไปสู่ความพยายามในการพัฒนาศักยภาพฝีมือแรงงานให้ได้มาตรฐาน และเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันให้สูงขึ้น ส่งผลให้เห็นถึงโอกาสในการพัฒนาเศรษฐกิจทั้งของจังหวัดเชียงรายประเทศไทยเป็นอย่างมากโดยเฉพาะอย่างยิ่งความต้องการในการพัฒนาทักษะอาชีพในกลุ่มธุรกิจขนาดย่อม (Small and Medium Enterprises) ต่อไปนี้จะเรียกว่า SMEs อาทิเช่น ความต้องการพัฒนาฝีมือแรงงานในกลุ่มช่างยนต์ประเทศเมียนมาร์ ความต้องการในการพัฒนาทักษะฝีมือด้านบริการ(หัตถะบำบัด)รวมทั้งไมโครคอมพิวเตอร์และไฟฟ้าในเมียนมาร์ ลาว จีน ส่วนเวียดนาม กัมพูชา และไทย ยังมีความต้องการในการพัฒนาทักษะด้านอาหารมากที่สุด(ปรีชา อุบโยคิน และคณะ, 2558) จากสภาพโอกาสของจังหวัดเชียงราย ทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะทำวิจัยเรื่อง สภาพปัญหาและความต้องการของการพัฒนาทักษะฝีมือแรงงานธุรกิจขนาดย่อมในจังหวัดเชียงรายเพื่อตอบสนองต่อการพัฒนาพัฒนาเศรษฐกิจในกลุ่มประเทศอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง อันนำไปสู่การตอบสนองต่อการพัฒนาพัฒนาเศรษฐกิจในกลุ่มประเทศอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงต่อไปในอนาคต

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการของการพัฒนาทักษะฝีมือแรงงานธุรกิจขนาดย่อมในจังหวัดเชียงรายเพื่อตอบสนองต่อการพัฒนาเศรษฐกิจในกลุ่มประเทศอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง

ทบทวนแนวคิด

1. วิธีการวิเคราะห์สภาพปัญหาเชิงระบบของยุทธศาสตร์การพัฒนา

ยุทธศาสตร์การพัฒนาคือชุดระบบหนึ่งของการพัฒนาในหน่วยระบบทางสังคมและหรือองค์กรใดองค์หนึ่ง ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า เกิดขึ้นมาจากการสังเคราะห์ทฤษฎีระบบเพื่อพิจารณายุทธศาสตร์การพัฒนา (สำนักมาตรฐานการศึกษา, 2545 : 39-40) รูปแบบความคิดยุทธศาสตร์การพัฒนา คือชุดหนึ่งของกิจกรรมดำเนินการ (กลยุทธ์ยุทธศาสตร์การพัฒนา) ซึ่งมีทิศทางมุ่งสู่การแก้ไขปัญหา(กล่องหน่วยท้องถิ่นที่จะพัฒนา)โดยเริ่มที่ปัญหาเป้า(หมายเลข 2) โดยหมายเลขต่างในภาพแสดงลำดับความคิดเพื่อสร้างยุทธศาสตร์การพัฒนาส่วนลูกศรแสดงทิศทางที่สิ่งหนึ่งๆจะนำไปสู่หรือก่อให้เกิดสิ่งอื่นๆตามมา(สำนักมาตรฐานการศึกษา, 2545:40) ทั้งนี้สามารถอธิบายได้ดังนี้(กอบกุล วิศิษฐ์สรรค์ดี, 2560)

ก. หน่วยท้องถิ่นที่จะพัฒนาประกอบด้วย

1. การระบุปัญหาทุกขั้วร้อน ปัญหาปัจจัยและปัญหาสืบเนื่อง
2. การกำหนดและวิเคราะห์ปัญหาเป้า

ข. หน่วยยุทธศาสตร์การพัฒนา ประกอบด้วย

3. การกำหนดเป้าหมายยุทธศาสตร์
4. การสร้างหน่วยระบบทำงาน
5. การจัดหาทรัพยากร
6. ทฤษฎีหลักทฤษฎีหลักวิชา

หน่วยท้องถิ่นที่จะพัฒนา ประกอบด้วย 2 ส่วน คือ

1. ปัญหาทุกขั้วร้อน คือ ปัญหาไม่พึงประสงค์ของผู้ที่เดือดร้อนโดยสามารถระบุความทุกขั้วร้อน ตามรูปแบบได้และสามารถเชื่อมโยงที่มาหรือสาเหตุความทุกขั้วร้อนได้ เรียกว่าปัญหาปัจจัยและสามารถเชื่อมโยงไปสู่ปัญหาอื่นๆ ได้เรียกว่าปัญหาสืบเนื่อง ประโยชน์ของการจำแนกปัญหา เช่นนี้ ก็เพื่อทำให้สามารถเลือกปัญหาใดปัญหาหนึ่ง มาเป็นปัญหาเป้าในการพัฒนา

2. ปัญหาเป้า คือ การระบุปัญหาที่ต้องการแก้ไขโดยเลือกจากกลุ่มปัญหาทุกขั้วร้อนหรือจากปัญหาปัจจัยหรือปัญหาสืบเนื่องก็ได้ ทั้งนี้เพราะปัญหาทุกขั้วร้อนมีความเชื่อมโยงกับปัญหาปัจจัยและปัญหาสืบเนื่อง โดยกำหนดเป็นปัญหาหลักที่ต้องเร่งแก้ไข ในการเลือกปัญหาเป้าแต่ละครั้งต้องเหมาะกับการสร้างยุทธศาสตร์ในครั้งนั้น การเลือกปัญหาเป่าหากมากกว่าหนึ่งปัญหาสามารถทำได้แต่ต้องระวังเรื่องการสร้างยุทธศาสตร์ในการแก้ปัญหอาจต้องมีความยุ่งยาก ในการกำหนดยุทธศาสตร์ที่ต้องมีความครอบคลุมกับปัญหาเป่านั้น แต่อย่างไรก็ตามในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้รูปแบบการวิเคราะห์ปัญหาเป้าเพื่อนำไปสู่กระบวนการกำหนดยุทธศาสตร์จากกระบวนการ TOW MATRIX ด้วยเช่นเดียวกันเพราะฉะนั้นกระบวนการในการระบุปัญหาเป้าจึงค่อนข้างหลากหลาย

หน่วยยุทธศาสตร์การพัฒนา ประกอบด้วย 3 ส่วน คือ

1. การกำหนดเป้าหมายยุทธศาสตร์ คือ การกำหนดสิ่งที่ต้องการจะพัฒนาโดยมีความสัมพันธ์กับปัญหาเป้าที่กล่าวมาแล้วจะกำหนดให้มีคุณภาพระดับใดนั้นจะเกี่ยวข้องกับการใช้ทรัพยากรที่นำมาใช้ด้วย

2. การสร้างหน่วยระบบทำงาน หน่วยระบบทำงานจะประกอบขึ้นจากหน่วยระบบแต่ละหน่วยตามทฤษฎีระบบ คือ การกำหนดผลผลิตที่ต้องการให้เกิด (O = Output) ต่อจากนั้น คือ กำหนดกระบวนการ (P = Process) และกำหนดปัจจัยนำเข้าที่จะทำให้เกิดผลผลิตที่ต้องการ (I = Input) หน่วยระบบที่มีมากกว่า 1

หน่วยระบบอาจจะเชื่อมโยงในลักษณะที่เป็นลำดับก่อนและหลัง หรือที่เป็นคู่ขนาน คือ ปฏิบัติการไปพร้อมๆ กับเพื่อไปสู่เป้าหมายยุทธศาสตร์ร่วมกันก็ได้

3. การจัดหาทรัพยากร คือ การกำหนดกำลังคน เงิน วัสดุ ฯลฯ ให้เหมาะสมกับบริบทภายในของหน่วยระบบทำงานแต่ละหน่วยโดยต้องได้รับการเลือกอย่างเหมาะสมคุ้มค่า คุ่มทุน

ค. ทฤษฎี หลักการ หลักวิชา เทคนิควิธีและข้อมูลที่เกี่ยวข้องสิ่งเหล่านี้ มีความสำคัญต่อการวิเคราะห์สังเคราะห์ทุกส่วนในรูปแบบยุทธศาสตร์การพัฒนา คือ ส่วนปัญหาทุกข์ร้อน ปัญหาเป้า การกำหนดเป้าหมายยุทธศาสตร์ หน่วยระบบทำงานและทรัพยากร การใช้ทฤษฎี แนวคิดและหลักวิชาต่างๆ ประกอบการวิเคราะห์จะช่วยให้งานพัฒนามีความน่าเชื่อถือถูกต้อง

การพัฒนาทักษะอาชีพ

ความหมายของการพัฒนาทักษะอาชีพ

Anastasia Belyh(2020)กล่าวถึงความหมายของการพัฒนาอาชีพหรือ Career Development ว่าเป็นผลลัพธ์ของการดำเนินงานตามแผนการพัฒนาอาชีพเมื่อมองจากมุมมองทั้งส่วนตัวและขององค์กรเอง (ทั้งมุมมองของนายจ้างและลูกจ้าง) โดยวัตถุประสงค์ขององค์กรคือการเพิ่มผลิตภาพทรัพยากรมนุษย์ให้สูงสุดเพื่อให้บรรลุเป้าหมายและการพัฒนาอาชีพนั้นช่วยให้มุมมองของคนและงานเข้าใจกันได้มากที่สุด ทั้งยังเป็นกระบวนการเลือกในการพัฒนาทักษะอาชีพและความก้าวหน้าในอาชีพซึ่งเป็นกระบวนการเรียนรู้และตัดสินใจเปลี่ยนแปลงตัวเอง(ลูกจ้าง)ไปตลอดชีวิตอันนำไปสู่งานในอุดมคติของตนเองและไลฟ์สไตล์ของตนเองมากขึ้น โดยเป็นกระบวนการในการสำรวจสถานะภาพทั้งจุดแข็ง จุดอ่อนของตนเองเพื่อนำไปสู่การหล่อหลอมทักษะอาชีพของตนเองผ่านกระบวนการในองค์ความรู้ที่มีอยู่ทั้งในองค์กรของตนเองและที่อื่น นอกจากนี้ยังเกี่ยวข้องกับบทบาทและอุตสาหกรรมต่างๆที่เกี่ยวข้องเพื่อแสวงหาความก้าวหน้าและอาจจะถึงขั้นการเปลี่ยนอาชีพของตนเองหากพบทางที่ดีกว่าหรือเป้าหมายที่ดีกว่า(Dawn Rosenberg McKay,2020) แต่อย่างไรก็ตามกิจกรรมการพัฒนาอาชีพมิใช่แนวทางที่ดีที่สุดของการพัฒนาพนักงานในองค์กรแต่อาจจะเป็นความแนวทางเบื้องต้นที่นำไปสู่การพัฒนาตนเองและองค์กรเพื่อแปรเปลี่ยนความต้องการที่แท้จริงตามเป้าหมายขององค์กรนั่นเองและนำไปสู่แรงกระตุ้นและขวัญกำลังใจเพื่อหนทางในการใช้ทักษะของพนักงานได้อย่างแท้จริง (Waltz, G. R., 1982: 4 - 5)

ในส่วนของ Radhika Kapur(2018)ได้กล่าวถึงความหมายของการพัฒนาอาชีพ ว่า หมายถึง การให้ความสำคัญในการพัฒนาอาชีพไปตลอดชีวิตและถือเป็นการบริหารความก้าวหน้าของตนเองต่อการทำงานรวมทั้งคุณภาพของอาชีพ การเรียนรู้และการทำงาน และเป็นอีกหนึ่งในองค์ประกอบที่สำคัญของการพัฒนา

ทรัพยากรมนุษย์ Human resource Development ที่มุ่งเน้นตัวบุคคลพุ่งนี้ผลลัพธ์ระยะยาวที่เกิดขึ้นกับองค์กรทั้งนี้แนวคิดของการพัฒนาสายอาชีพการประกอบไปด้วย 2 ส่วนหลักที่สำคัญได้แก่การวางแผนสายอาชีพ(Career Planning) เป็นกระบวนการที่เน้นพนักงานเป็นหลัก โดยมองว่าพนักงานแต่ละคนมีความต้องการที่ไม่เหมือนกันในด้านอาชีพ ความต้องการที่มีต่อองค์กรต่อลักษณะงานที่ได้รับมอบหมายและการพัฒนาตนเอง ทั้งนี้การวางแผนอาชีพถือว่าเป็นส่วนสำคัญส่วนหนึ่งของการพัฒนาอาชีพ ซึ่งพนักงานแต่ละคนจะประเมินความสนใจและความสามารถของตนเองเพื่อพิจารณาโอกาสก้าวหน้าในอาชีพ นำไปสู่การกำหนดเป้าหมายในชีวิตการทำงานวางแผนกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างความรู้ความสามารถเฉพาะตัว ทั้งนี้องค์กรจะมีหน้าที่ในการช่วยเหลือพนักงาน โดยการจัดเตรียมข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการเลือกอาชีพของพนักงานแต่ละคน รวมถึงการให้คำปรึกษาแก่พนักงานเป็นรายบุคคล ในขณะที่เกี่ยวกับการบริหารสายอาชีพ(Career Management) เป็นกระบวนการที่องค์กรเป็นหลัก เป็นเรื่องของการจัดเตรียมโอกาสความก้าวหน้าในอาชีพให้กับพนักงานการบริหารอาชีพนี้ถือว่าเป็นส่วนสำคัญส่วนหนึ่งของการพัฒนาอาชีพ โดยเน้นไปที่กิจกรรมด้านทรัพยากรมนุษย์ เช่น การกำหนดหน้าที่งาน การประเมินศักยภาพ การออกแบบผังความก้าวหน้าในอาชีพ การจัดทำแผนทดแทนตำแหน่งงานการฝึกอบรมและการให้คำปรึกษาแนะนำแก่พนักงานเป็นการดำเนินงานขององค์กรเพื่อช่วยให้พนักงานมีโอกาสบรรลุเป้าหมายในอาชีพที่ได้กำหนดขึ้น ดังนั้น หากกล่าวถึงการพัฒนาสายอาชีพจึงเน้นไปที่สองส่วน ส่วนหนึ่งเป็นเรื่องของตัวพนักงานและอีกส่วนหนึ่งเป็นเรื่องของตัวองค์กรเองเป็นขอบเขตงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสายอาชีพที่องค์กรจะต้องจัดวางไว้ให้กับพนักงานโดยเน้นไปที่ 3 เรื่องที่สำคัญ ได้แก่ การวางแผนความก้าวหน้าในอาชีพ(Career Path) การบริหารจัดการคนเก่งและคนดี(Succession Planning) และการจัดทำแผนสืบทอดตำแหน่งงาน (อาภรณ์ ภูวิทย์พันธุ์,2551:199) โดยลักษณะเหล่านี้เรียกว่า คือ ความพยายามอย่างเป็นระบบที่มีการจัดลำดับกิจกรรม หรือจำนวนการที่จะช่วยให้บรรลุผลของการร่วมกันขององค์กรและพนักงาน ในการกำหนดเส้นทางการเติบโตในอาชีพของบุคลากรลักษณะที่ขึ้นอยู่กับทิศทางอาชีพที่บุคคลมองเห็นด้วยตนเองและให้ความสำคัญกับการเพิ่มประสบการณ์และคุณสมบัติเพื่อทำให้ตนเองสามารถปรับเปลี่ยนงานและอาชีพได้ยืดหยุ่นมากขึ้น แตกต่างจากแนวคิดดั้งเดิมเรื่องอาชีพที่จะต้องเติบโตไปตามเงื่อนไข จังหวะ และเวลา และการส่งเสริมขององค์กร (ศิริภัสสรศรี วงศ์ทองดี,2557:215-216)

โดยลักษณะเหล่านี้ถือได้ว่าเป็นตัวกำหนดคุณภาพชีวิตโดยผ่านอาชีพการทำงานผ่านการวิเคราะห์วัตถุประสงค์ของชีวิต ความเชื่อ บรรทัดฐานและค่านิยมทางสังคมและเศรษฐกิจที่คนๆหนึ่งได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน แต่อย่างไรก็ตาม สิ่งสำคัญที่จะทำให้บุคคลหนึ่งหรือคนๆหนึ่งจะสามารถเรียนรู้วิธีการจัดการทักษะอาชีพของตนเองได้นั้นจะต้องระบุว่าเป็นอาชีพเป้าหมายตลอดชีวิตของตนเองด้วยและไม่ควรหยุดการ

เรียนรู้ของตนเองและควรพัฒนาทักษะอาชีพของตนเองอยู่ด้วยตลอดเวลาเช่น บุคคลธรรมดาที่มีความต้องการที่จะประกอบอาชีพครู บุคคลเหล่านั้นก็ต้องจัดการทักษะอาชีพครูเช่น การเพิ่มพูนทักษะวิชาชีพครูและวิชาที่สอนอย่างมีประสิทธิภาพเช่น การสื่อสารที่ดี ลักษณะพฤติกรรมที่เหมาะสม กลยุทธ์การสอนที่เหมาะสม การเข้าเรียนอย่างสม่ำเสมอ การกำหนดหลักสูตรและวิธีการสอนอย่างมีประสิทธิภาพเป็นต้น ดังนั้นสิ่งที่ควรตระหนักในการพัฒนาอาชีพให้ได้อย่างมีประสิทธิภาพควรที่จะคำนึงถึงประเด็นดังต่อไปนี้ (Radhika Kapur(2018,Online)

ประเด็นที่ 1 ควรตระหนักว่าการพัฒนาอาชีพมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งต่อการดำรงชีวิตที่ประสบความสำเร็จและควรเป็นผู้รับผิดชอบต่อการพัฒนาตนเองอยู่อย่างสม่ำเสมอ

ประเด็นที่ 2 การระบุเป้าหมายและวัตถุประสงค์ทางการพัฒนาอาชีพเป็นสิ่งสำคัญ สิ่งที่คุณคนนั้นต้องการบรรลุและอะไรคือหนทางที่เป็นไปได้ที่จะนำไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมายและวัตถุประสงค์ในอาชีพที่ต้องการ

ประเด็นที่ 3 การระบุถึงความต้องการจำเป็นในทุกด้านต่อการพัฒนาอาชีพถือว่ามีความสำคัญ ควรที่จะระบุแนวทางในการพัฒนาพร้อมทั้งรูปแบบในการพัฒนาไปพร้อมๆกัน

ประเด็นที่ 4 ควรจัดทำแผนพัฒนาอาชีพและในแผนพัฒนาฯควรระบุประเด็นความต้องการความสามารถและความสนใจทั้งหมดที่คุณคนได้พบในองค์กรหรือที่สนใจพัฒนา

ประเด็นที่ 5 ควรตระหนักถึงการเข้าไปมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาตนเองทั้งจากองค์กรของตนเองและหรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาอาชีพของตนเอง(Walz, G. R.,1982:4-5)

แต่การดำเนินการทั้ง 5 ประเด็นนั้นเปรียบเสมือนกระบวนการในการทำงานทั้งขององค์กรและของบุคคลในลักษณะของอุดมคติทางการทำงานเพราะการเอาใจใส่และการให้ความช่วยเหลือในทุกๆด้านขององค์กรและการได้รับความร่วมมือของคุณคนนั้นเป็นสิ่งสำคัญเพราะยังมีอีกหลายองค์กรไม่ได้ประสบความสำเร็จตามที่คาดหวังไว้เพราะการพัฒนาอาชีพจำเป็นจะต้องให้ความสำคัญกับทุกมิติ องค์กรที่ต้องการประสบความสำเร็จตามที่ได้ระบุไว้ข้างต้นต้องปราศจากสิ่งต่างๆดังนี้ Walz, G. R.(1982:4-5)

1. การไม่ได้รับการเหลียวแลจากองค์กรและผู้ที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการระบุถึงความชัดเจนในการพัฒนาอาชีพในแผนการพัฒนาอาชีพ
2. ขาดความเป็นเอกภาพในการทำงานไม่มีการบูรณาการทำงานซึ่งกันและกัน
3. ผู้จัดการ ผู้บริหารและผู้ที่เกี่ยวข้อง ไม่ได้ช่วยเหลือในการพัฒนาอาชีพต่อบุคคลหรือพนักงาน เพราะมองว่าเป็นภาระและการเพิ่มงานโดยใช้เหตุ

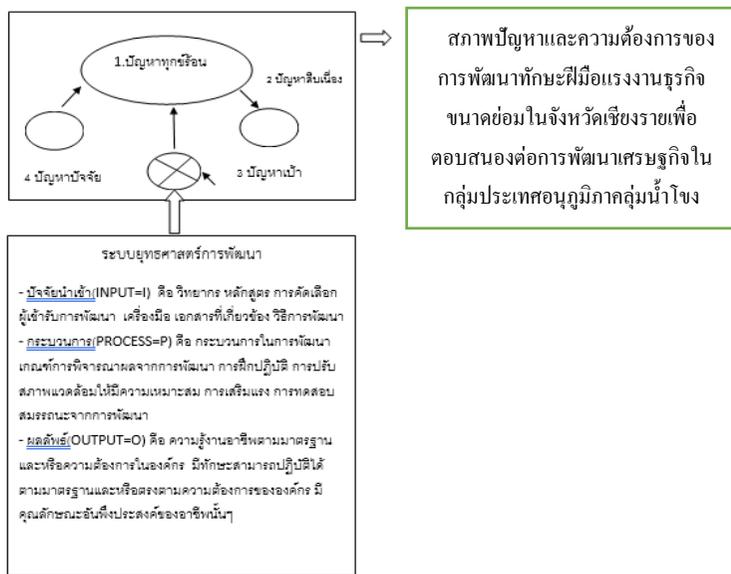
4. พนักงานขาดความรู้ และทักษะที่จะเป็นในการวางแผนพัฒนาทักษะอาชีพของตนเองอย่างเพียงพอ
5. พนักงานมีความใส่ใจในการทำงานของตนเองมากกว่าการวางแผนเพื่อพัฒนาอาชีพ
6. พนักงานที่มีความคาดหวังในการพัฒนาตนเองสูงไม่ได้เป็นตัวเลือกในการวางแผนการเพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการเติบโตขององค์กร
7. การพัฒนาอาชีพในองค์กรดำเนินการโดยปราศจากการมีส่วนร่วมของคนในองค์กร
8. องค์กรขาดข้อมูลเพียงพอสำหรับการออกแบบเส้นทางอาชีพของพนักงาน
9. เมื่อมีการวางแผนการพัฒนาอาชีพแล้ว องค์กรมักละเลยในการนำแผนพัฒนาอาชีพไปใช้
10. การพัฒนาโดยอาศัยโครงการขาดการบูรณาการจากองค์กร
11. โครงการในการพัฒนามีความซับซ้อน ผลลัพธ์การพัฒนาถูกละเลยโดยการมุ่งเป้าไปที่การทำงานประจำตลอดเวลา

12. ผู้บริหารและพนักงานไม่มีความมั่นใจต่อโครงการพัฒนาทักษะอาชีพ

จากความหมายของการพัฒนาอาชีพกล่าวได้ว่ามีความสำคัญต่อการพัฒนาองค์กรและต่อบุคคลในองค์กรสูงมาก อย่างไรก็ตาม ความก้าวหน้าหรือการเติบโตของพนักงานหรือคนใดคนหนึ่งทั้งในสังคม ชุมชน และองค์กรนั้นในการทำงานใดงานหนึ่งนั้น จะต้องมียุทธศาสตร์สำคัญคือ การกำหนดเป้าหมายของอาชีพ มีการวางแผนทางด้านอาชีพให้ดำเนินไปตามเส้นทางอาชีพที่วางทิศทางไปสู่เป้าหมายไว้ ซึ่งทุกกระบวนการควรใส่ใจอย่างเกี่ยวเนื่องกันด้วยดี เพื่อที่จะทำให้เส้นทางอาชีพของแต่ละคนก้าวสู่ความสำเร็จนั่นเอง (HRNOTE, 2562)

กรอบแนวคิดของการวิจัย

การศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการของการพัฒนาทักษะฝีมือแรงงานธุรกิจขนาดย่อมในจังหวัด เชียงรายเพื่อตอบสนองต่อการพัฒนาเศรษฐกิจในกลุ่มประเทศอนุภูมิภาคน้ำโขง เพื่อให้เกิดประโยชน์กับผู้ประกอบการธุรกิจขนาดย่อมโดยหลักการวิเคราะห์สภาพปัญหาและความต้องการในการพัฒนาโดยวิธีการเชิงยุทธศาสตร์การพัฒนาและนำไปสู่ข้อเสนอแนะเพื่อจัดทำเป็นยุทธศาสตร์ตามกรอบแนวคิดได้ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิด

สภาพปัญหาและความต้องการของ การพัฒนาทักษะฝีมือแรงงานธุรกิจ ขนาดย่อมในจังหวัดเชียงรายเพื่อ ตอบสนองต่อการพัฒนาเศรษฐกิจใน กลุ่มประเทศอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง

ระเบียบวิธีวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “สภาพปัญหาและความต้องการของการพัฒนาทักษะฝีมือแรงงานธุรกิจขนาดย่อมใน จังหวัดเชียงรายเพื่อตอบสนองต่อการพัฒนาเศรษฐกิจในกลุ่มประเทศอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง” มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการของการพัฒนาทักษะฝีมือแรงงานธุรกิจขนาดย่อมในจังหวัดเชียงราย เพื่อตอบสนองต่อการพัฒนาเศรษฐกิจในกลุ่มประเทศอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงน้ำโขง สำหรับการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัย ใช้รูปแบบการวิจัยแบบผสมผสานดังรายละเอียดต่อไปนี้

ประชากร

กลุ่มผู้ประกอบการธุรกิจขนาดย่อมที่ใช้ในการศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการของการ พัฒนาทักษะฝีมือแรงงานธุรกิจขนาดย่อมในจังหวัดเชียงรายเพื่อตอบสนองต่อการพัฒนาแรงงานธุรกิจ เศรษฐกิจในกลุ่มประเทศ อนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง โดยวิธีการเชิงระบบของยุทธศาสตร์การพัฒนา หรือ Strategy Systematic Approach (สำนักมาตรฐานการศึกษา,2545,40) ซึ่งได้แก่ การวิเคราะห์สภาพปัญหา(ปัญหาทุกๆ ร้อน ปัญหาสืบเนื่อง ปัญหาเก่า) มีจำนวนทั้งสิ้น 1,022 ราย(สำนักงานสถิติจังหวัดเชียงราย:2564,ออนไลน์)มี ขนาดของกลุ่มตัวอย่างในแต่ละอำเภอดังนี้ ผู้ประกอบการธุรกิจขนาดย่อมอำเภอเมืองเชียงรายจำนวน 276 ราย อำเภอเวียงชัยจำนวน 53 ราย อำเภอเชียงของจำนวน 37 ราย อำเภอเทิงจำนวน 52 ราย อำเภอพาน จำนวน 100 ราย อำเภอป่าแดดจำนวน 19 ราย อำเภอแม่จันจำนวน 121 ราย อำเภอเชียงแสนจำนวน 47 ราย

อำเภอแม่สายจำนวน 91 ราย อำเภอแม่สรวยจำนวน 41 ราย อำเภอเวียงป่าเป้าจำนวน 83 ราย อำเภอพญาเม็งรายจำนวน 9 ราย อำเภอเวียงแก่นจำนวน 5 ราย อำเภอขุนตาลจำนวน 19 ราย อำเภอแม่ฟ้าหลวงจำนวน 12 ราย อำเภอแม่ลาวจำนวน 37 ราย อำเภอเวียงเชียงรุ้งจำนวน 13 ราย อำเภอดอยหลวงจำนวน 7 ราย

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการของการพัฒนาทักษะฝีมือแรงงานธุรกิจขนาดย่อมในจังหวัดเชียงรายเพื่อตอบสนองต่อการพัฒนาเศรษฐกิจในกลุ่มประเทศอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง คือกลุ่มผู้ประกอบการธุรกิจขนาดย่อมจำนวน 305 ราย(บุญชม ศรีสะอาด, 2545)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แบบสอบถามแบบเลือกรายการ (Checklist) เพื่อวิเคราะห์สภาพสมรรถนะอาชีพ 5 อาชีพ
2. แบบสอบถามแบบเลือกรายการ (Checklist) เพื่อการศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการของการพัฒนาทักษะฝีมือแรงงานธุรกิจขนาดย่อมในจังหวัดเชียงรายเพื่อตอบสนองต่อการพัฒนาเศรษฐกิจในกลุ่มประเทศอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

เก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามเพื่อการศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการของการพัฒนาทักษะฝีมือแรงงานธุรกิจขนาดย่อมในจังหวัดเชียงรายเพื่อตอบสนองต่อการพัฒนาเศรษฐกิจในกลุ่มประเทศอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงโดยวิธีการเข้าถึงกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยใช้วิธีการแบบเฉพาะเจาะจงจากข้อมูลผู้ประกอบการธุรกิจขนาดย่อมในจังหวัดเชียงราย

ผลการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างจำนวน 305 คน เป็นเพศชาย ร้อยละ 60 เพศหญิง ร้อยละ 35.1 เพศ LGBTQ ร้อยละ 4.9 ช่วงอายุของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่จะอยู่ในวัย 31 – 40 ปี คิดเป็นร้อยละ 32.1 รองลงมาอยู่ในช่วงวัย 41 – 50 ปี ร้อยละ 27.9 และมีช่วงวัยน้อยที่สุด คือ 15 – 20 ปี คิดเป็นร้อยละ 3.0 กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีการศึกษาระดับ ปวช คิดเป็นร้อยละ 28.2 รองลงมา คือระดับ ปวส ร้อยละ 25.6 มีเพียงร้อยละ 0.7 ที่สำเร็จการศึกษาในระดับปริญญาโท ในส่วนของรายได้ต่อเดือน พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีรายได้ต่อเดือนอยู่ในช่วง 10,001 – 15,000 บาท ร้อยละ 61.0 รองลงมาคือมีรายได้อยู่ในช่วง 0 – 10,000 บาท คิดเป็นร้อยละ

29.2 มีเพียง ร้อยละ 0.3 ที่มีรายได้สูงกว่า เดือนละ 30,000 บาท และพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีอาชีพ ช่อมยานยนต์ คิดเป็นร้อยละ 30.8 รองลงมา คือ มีอาชีพเกี่ยวกับอาหาร คิดเป็นร้อยละ 25.9 ส่วนกลุ่มอาชีพ อื่น ได้แก่ การผลิตสินค้าและบริการ ร้อยละ 18.4 คอมพิวเตอร์และการสื่อสาร ร้อยละ 14.4 และ การไฟฟ้าอยู่ ในระดับน้อยที่สุด คือ ร้อยละ 10.5 สำหรับการประเมินศักยภาพเบื้องต้นของแรงงานธุรกิจขนาดย่อม สามารถ วิเคราะห์ได้ตามลำดับดังนี้ การมีคุณธรรมและจริยธรรม และการมีมนุษยสัมพันธ์ มีคะแนนอยู่ในระดับมาก ที่สุด (= 5.00 และ 4.61) การสื่อสารและให้ข้อมูลเกี่ยวกับสินค้าหรือบริการ (= 4.33) การแก้ไขปัญหาเฉพาะ หน้า (= 3.97) ทักษะฝีมือ หรือความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับสินค้าหรือบริการ (= 4.48) และ ความสนใจในการ แสวงหาความรู้ใหม่ (= 4.10) มีคะแนนอยู่ในระดับมาก โดยที่ การบริหารจัดการงานหรืออาชีพ (= 3.42) มี คะแนนอยู่ในระดับปานกลาง และความคิดเห็นเกี่ยวกับประเด็นที่มีความสำคัญในการพัฒนาทักษะอาชีพ กลุ่ม ตัวอย่างให้ความสำคัญกับประเด็นต่างๆตามลำดับดังนี้ ด้านเนื้อหาสาระภาคทฤษฎีเกี่ยวกับสาขาวิชาชีพ มีความสำคัญมากที่สุด ในระดับ 4.35 และรองลงมาคือ เทคนิคการประยุกต์ทฤษฎีกับการปฏิบัติที่สอดคล้องกับ วิชาชีพ อยู่ในระดับ 4.34 ความรู้ความเข้าใจในการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาทักษะอาชีพ มีระดับ 4.08 ประสบการณ์และความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาชีพ อยู่ในระดับ 3.88 การมีคุณธรรมและจริยธรรม ในการประกอบวิชาชีพ อยู่ในระดับ 3.71 การรู้จักเทคนิคการสื่อสารกับผู้รับบริการ อยู่ในระดับ 3.26 และการ สร้างเครือข่ายเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในกลุ่มสาขาวิชาชีพเดียวกัน มีความสำคัญน้อยที่สุดในระดับ 3.18 อย่านี้นัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 และมีค่าความเชื่อมั่น (Cronbach's Alpha) = .984 และสภาพปัจจุบันในการพัฒนา ทักษะฝีมือแรงงานธุรกิจขนาดย่อม (SMEs) ในจังหวัดเชียงราย เพื่อรองรับการพัฒนาเศรษฐกิจในอนุภูมิภาค ลุ่มน้ำโขง นั้น กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นดังรายละเอียดตามลำดับต่อไปนี้

ความคิดเห็นที่อยู่ในระดับมากที่สุด ประกอบไปด้วย การมีความรู้ในวิชาชีพของตนเอง มีค่าเฉลี่ย 4.86 การมีบุคลากรที่มีความรู้ในวิชาชีพเพียงพอ ค่าเฉลี่ย 4.82 และ การมีความพร้อมในการถ่ายทอดความรู้ใน วิชาชีพของตนเอง ค่าเฉลี่ย 4.70

ความคิดเห็นที่อยู่ในระดับมาก ประกอบไปด้วย การมีงบประมาณในการพัฒนาทักษะวิชาชีพ ค่าเฉลี่ย 4.11 การมีวัสดุ อุปกรณ์ในการพัฒนาทักษะอาชีพที่ยังใช้ได้ปกติ ค่าเฉลี่ย 3.62 การมีผลงาน หรือ ผลผลิตที่มีความโดดเด่นที่เกิดจากทักษะวิชาชีพ ค่าเฉลี่ย 4.33 การได้รับการยอมรับในทักษะวิชาชีพ ค่าเฉลี่ย 4.05 การมีรายได้ที่เพียงพอจากการประกอบอาชีพ ค่าเฉลี่ย 3.51 และการมีช่องทางในการขยายกลุ่มลูกค้า ค่าเฉลี่ย 3.68

ความคิดเห็นที่อยู่ในระดับปานกลาง ประกอบไปด้วย การได้รับการสนับสนุนงบประมาณในการพัฒนาทักษะวิชาชีพจากภาครัฐหรือเอกชน ค่าเฉลี่ย 3.26 การมีวัสดุ อุปกรณ์ในการพัฒนาทักษะอาชีพอย่างเพียงพอ ค่าเฉลี่ย 3.47 การประเมินประสิทธิภาพการทำงานของตนเอง ค่าเฉลี่ย 3.03 การได้รับทราบข่าวสารเกี่ยวกับการพัฒนาทักษะอาชีพ ค่าเฉลี่ย 2.93 การสร้างเครือข่ายกลุ่มวิชาชีพในประเภทอาชีพเดียวกัน ค่าเฉลี่ย 3.31 และการเรียนรู้ทักษะอาชีพผ่านสื่อออนไลน์ ค่าเฉลี่ย 3.17

ความคิดเห็นที่อยู่ในระดับน้อย ประกอบไปด้วย การได้รับการสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์ในการพัฒนาทักษะวิชาชีพจากภาครัฐหรือเอกชน ค่าเฉลี่ย 1.57 การได้มีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนาทักษะอาชีพจากภาครัฐหรือเอกชน ค่าเฉลี่ย 2.10 การมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมส่งเสริมทักษะอาชีพกับภาครัฐหรือเอกชน ค่าเฉลี่ย 1.99 การได้รับการประเมินทักษะอาชีพจากภาครัฐหรือเอกชน ค่าเฉลี่ย 2.08 และการมีโอกาสได้แสดงความคิดเห็นหรือเสนอแนะในระดับนโยบายเกี่ยวกับการพัฒนาทักษะอาชีพ ค่าเฉลี่ย 1.98

สำหรับความต้องการในอนาคตในการพัฒนาทักษะฝีมือแรงงานธุรกิจขนาดย่อม (SMEs) ในจังหวัดเชียงราย เพื่อรองรับการพัฒนาเศรษฐกิจในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง นั้น กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นดังรายละเอียดตามลำดับต่อไปนี้

ความคิดเห็นที่อยู่ในระดับมากที่สุด ประกอบไปด้วย การได้รับการสนับสนุนงบประมาณในการพัฒนาทักษะวิชาชีพจากภาครัฐหรือเอกชน ค่าเฉลี่ย 4.58 การมีวัสดุ อุปกรณ์ในการพัฒนาทักษะอาชีพอย่างเพียงพอ ค่าเฉลี่ย 4.55 การมีวัสดุ อุปกรณ์ในการพัฒนาทักษะอาชีพที่ใช้งานได้ปกติ ค่าเฉลี่ย 4.56 การได้รับการสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์ในการพัฒนาทักษะวิชาชีพจากภาครัฐหรือเอกชน ค่าเฉลี่ย 4.57 การมีรายได้เพียงพอต่อจากการประกอบอาชีพ ค่าเฉลี่ย 4.51 และการมีช่องทางในการขายกลุ่มลูกค้า ค่าเฉลี่ย 4.55

ความคิดเห็นที่อยู่ในระดับมาก ประกอบไปด้วย การมีความพร้อมในการถ่ายทอดความรู้ในวิชาชีพของท่าน ค่าเฉลี่ย 3.83 การมีงบประมาณในการพัฒนาทักษะวิชาชีพ ค่าเฉลี่ย 4.31 การได้มีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนาทักษะอาชีพจากภาครัฐหรือเอกชน ค่าเฉลี่ย 4.45 การมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมส่งเสริมทักษะอาชีพกับภาครัฐหรือเอกชน ค่าเฉลี่ย 4.30 การประเมินประสิทธิภาพการทำงานของตนเอง ค่าเฉลี่ย 4.23 การได้รับทราบข่าวสารเกี่ยวกับการพัฒนาทักษะอาชีพ ค่าเฉลี่ย 4.34 การได้รับการประเมินทักษะอาชีพจากภาครัฐหรือเอกชน ค่าเฉลี่ย 4.24 การมีผลงาน หรือ ผลผลิตที่มีความโดดเด่นที่เกิดจากทักษะวิชาชีพ ค่าเฉลี่ย 4.39 การสร้างเครือข่ายกลุ่มวิชาชีพในประเภทอาชีพเดียวกัน ค่าเฉลี่ย 3.91 การเรียนรู้ทักษะอาชีพผ่านสื่อออนไลน์ ค่าเฉลี่ย 3.98 การได้รับการยอมรับในทักษะวิชาชีพ ค่าเฉลี่ย 4.36

ความคิดเห็นที่อยู่ในระดับปานกลาง ประกอบไปด้วย มีความรู้ในวิชาชีพ ค่าเฉลี่ย 2.58 และ การมีโอกาสดำเนินการความคิดเห็นหรือเสนอแนะในระดับนโยบายเกี่ยวกับการพัฒนาทักษะอาชีพ ค่าเฉลี่ย 3.32
 ความคิดเห็นที่อยู่ในระดับน้อย คือ การมีบุคลากรที่มีความรู้ในวิชาชีพเพียงพอ ค่าเฉลี่ย 2.33

สรุปและการอภิปรายผล

1.ความสำคัญของประเด็นการพัฒนาทักษะฝีมือแรงงาน

ความคิดเห็นเกี่ยวกับประเด็นที่มีความสำคัญในการพัฒนาทักษะอาชีพ กลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญกับประเด็นต่างๆตามลำดับดังนี้ ด้านเนื้อหาสาระภาคทฤษฎีเกี่ยวกับสาขาวิชาชีพ มีความสำคัญมากที่สุด ในระดับ 4.35 และรองลงมาคือ เทคนิคการประยุกต์ทฤษฎีกับการปฏิบัติที่สอดคล้องกับวิชาชีพ อยู่ในระดับ 4.34 ความรู้ความเข้าใจในการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาทักษะอาชีพ มีระดับ 4.08 ประสบการณ์และความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาชีพ อยู่ในระดับ 3.88 เช่นเดียวกับงานวิจัยของ ปรีชา อุบายคิน และคณะ(2558) ซึ่งพบว่า ความต้องการในการพัฒนาฝีมือแรงงานในกลุ่มประเทศลุ่มน้ำโขงนั้น มีความแตกต่างกัน สามารถแบ่งได้เป็นสามกลุ่ม คือ กลุ่มที่ประเทศที่สถานประกอบการและสถานศึกษาสามารถพัฒนาช่างฝีมือแรงงานพื้นฐานเองได้เป็นอย่างดีแต่ยังต้องการแรงงานที่มีทักษะสูงใน ขณะเดียวกันเมื่อทำการศึกษาลึกลงไปอีกจะพบว่า ยังมีความต้องการพัฒนาตนเองเพื่อให้ผู้พัฒนามีทักษะด้านการมีคุณธรรมและจริยธรรมในการประกอบวิชาชีพ อยู่ในระดับ 3.71 การรู้จักเทคนิคการสื่อสารกับผู้รับบริการ อยู่ในระดับ 3.26 และการสร้างเครือข่ายเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในกลุ่มสาขาวิชาชีพเดียวกัน มีความสำคัญน้อยที่สุดในระดับ 3.18 เช่นเดียวกับผลการวิจัยของ จิราภรณ์ พรหมเทพ(2558) โดยพบว่า ความคาดหวังของผู้ประกอบการ 3 อันดับแรก คือ ด้านทักษะในการทำงานสามารถใช้ภาษาอังกฤษในการปฏิบัติงานได้ อยู่ในระดับคาดหวังมากที่สุด รองลงมา คือ มีความเชี่ยวชาญในการปฏิบัติงานเกี่ยวกับสาขาการท่องเที่ยวและอุตสาหกรรมบริการ และสามารถใช้อีเมลสนทนาในการทำงานได้ อยู่ในระดับคาดหวังมากที่สุด ด้านมนุษยสัมพันธ์ และด้านคุณธรรม จริยธรรม และมีผลการศึกษาที่สอดคล้องกับของ สิริธัญญา ลัทธิตีระสุวรรณ(2563) ซึ่งพบว่า ปัจจัยสมรรถนะของผู้ประกอบการที่สำคัญที่สุดคือ 1. สมรรถนะในการจัดการตนเอง 2. สมรรถนะของตนเองที่เกี่ยวข้องกับผู้อื่น 3. สมรรถนะของตนเองที่เกี่ยวข้องกับการบริหารธุรกิจ และ 4. สมรรถนะผู้ประกอบการด้านการค้ากับอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง โดยปัจจัยสมรรถนะในการจัดการตนเอง สมรรถนะของตนเองที่เกี่ยวข้องกับผู้อื่นและสมรรถนะของตนเองที่เกี่ยวข้องกับการบริหารธุรกิจส่งผลทางบวก แต่ปัจจัยสมรรถนะผู้ประกอบการด้านการค้ากับอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงไม่ส่งผลทางบวกต่อขีดความสามารถในการแข่งขันการค้ากับประเทศในอนุ

ภูมิภาคลุ่มน้ำโขง ผลการวิจัยนี้เป็นแนวทางให้ผู้ประกอบการ ในการปรับกลยุทธ์การค้า เน้นงานที่ส่งผลต่อการแข่งขันการค้ากับประเทศในกลุ่มอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง และเป็นแนวทางต่อหน่วยงานภาครัฐบาลและองค์กรภาคเอกชนในการส่งเสริมสมรรถนะของผู้ประกอบการในการทำ ธุรกิจการค้ากับประเทศในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อเศรษฐกิจของท้องถิ่นและเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศ

2. สภาพปัจจุบันในการพัฒนาทักษะฝีมือแรงงาน

สำหรับ สภาพปัจจุบันในการพัฒนาทักษะฝีมือแรงงานธุรกิจขนาดย่อม (SMEs) ในจังหวัดเชียงราย เพื่อรองรับการพัฒนาเศรษฐกิจในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง นั้น กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นดังรายละเอียดตามลำดับต่อไปนี้

ความคิดเห็นที่อยู่ในระดับมากที่สุด ประกอบไปด้วย การมีความรู้ในวิชาชีพของตนเอง มีค่าเฉลี่ย 4.86 การมีบุคลากรที่มีความรู้ในวิชาชีพเพียงพอ ค่าเฉลี่ย 4.82 และ การมีความพร้อมในการถ่ายทอดความรู้ในวิชาชีพของตนเอง ค่าเฉลี่ย 4.70 ความคิดเห็นที่อยู่ในระดับปานกลาง ประกอบไปด้วย การได้รับการสนับสนุนงบประมาณในการพัฒนาทักษะวิชาชีพจากภาครัฐหรือเอกชน ค่าเฉลี่ย 3.26 การมีวัสดุ อุปกรณ์ในการพัฒนาทักษะอาชีพอย่างเพียงพอ ค่าเฉลี่ย 3.47 การประเมินประสิทธิภาพการทำงานของตนเอง ค่าเฉลี่ย 3.03 การได้รับทราบข่าวสารเกี่ยวกับการพัฒนาทักษะอาชีพ ค่าเฉลี่ย 2.93 การสร้างเครือข่ายกลุ่มวิชาชีพในประเภทอาชีพเดียวกัน ค่าเฉลี่ย 3.31 และการเรียนรู้ทักษะอาชีพผ่านสื่อออนไลน์ ค่าเฉลี่ย 3.17 เช่นเดียวกับผลการศึกษาของ Losa(2002) และ Sung,Tumer,& Kaewchinda,(2013) พบว่า การวางแผนอาชีพของคนงานให้ประสบความสำเร็จนั้นจะต้องอาศัยการมีส่วนร่วมอย่างจริงจังจากทุกฝ่ายในองค์กรโดยผ่านกระบวนการการจัดเกลาทางสังคม การปฐมนิเทศการทำงาน การวางแผนอาชีพที่สองภายหลังจากเกษียณและหรือเปลี่ยนงาน(ในกรณีไม่ผ่านการฝึกงาน) การพัฒนาทักษะอาชีพอยู่ตลอดเวลา การสร้างความสมดุลระหว่างการทำงานกับครอบครัว และการวางแผนหลังการเกษียณอายุ ขณะเดียวกันการมีงบประมาณในการพัฒนาทักษะวิชาชีพ ค่าเฉลี่ย 4.11 การมีวัสดุ อุปกรณ์ในการพัฒนาทักษะอาชีพที่ยังใช้ได้ปกติ ค่าเฉลี่ย 3.62 การมีผลงาน หรือ ผลิตภัณฑ์ที่มีความโดดเด่นที่เกิดจากทักษะวิชาชีพ ค่าเฉลี่ย 4.33 การได้รับการยอมรับในทักษะวิชาชีพ ค่าเฉลี่ย 4.05 การมีรายได้ที่เพียงพอจากการประกอบอาชีพ ค่าเฉลี่ย 3.51 และการมีช่องทางในการขายกลุ่มลูกค้า ค่าเฉลี่ย 3.68

ความต้องการในอนาคตในการพัฒนาทักษะฝีมือแรงงานธุรกิจขนาดย่อม (SMEs) ในจังหวัดเชียงราย เพื่อรองรับการพัฒนาเศรษฐกิจในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง นั้น กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นดังรายละเอียดตามลำดับต่อไปนี้

ความคิดเห็นที่อยู่ในระดับมากที่สุด ประกอบไปด้วย การได้รับการสนับสนุนงบประมาณในการพัฒนาทักษะวิชาชีพจากภาครัฐหรือเอกชน ค่าเฉลี่ย 4.58 การมีวัสดุ อุปกรณ์ในการพัฒนาทักษะอาชีพอย่างเพียงพอ ค่าเฉลี่ย 4.55 การมีวัสดุ อุปกรณ์ในการพัฒนาทักษะอาชีพที่ใช้งานได้ปกติ ค่าเฉลี่ย 4.56 การได้รับการสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์ในการพัฒนาทักษะวิชาชีพจากภาครัฐหรือเอกชน ค่าเฉลี่ย 4.57 การมีรายได้เพียงพอต่อจากการประกอบอาชีพ ค่าเฉลี่ย 4.51 และการมีช่องทางในการขายกลุ่มลูกค้า ค่าเฉลี่ย 4.55

ความคิดเห็นที่อยู่ในระดับมาก ประกอบไปด้วย การมีความพร้อมในการถ่ายทอดความรู้ในวิชาชีพของท่าน ค่าเฉลี่ย 3.83 การมีงบประมาณในการพัฒนาทักษะวิชาชีพ ค่าเฉลี่ย 4.31 การมีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนาทักษะอาชีพจากภาครัฐหรือเอกชน ค่าเฉลี่ย 4.45 การมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมส่งเสริมทักษะอาชีพกับภาครัฐหรือเอกชน ค่าเฉลี่ย 4.30 การประเมินประสิทธิภาพการทำงานของตนเอง ค่าเฉลี่ย 4.23 การได้รับทราบข่าวสารเกี่ยวกับการพัฒนาทักษะอาชีพ ค่าเฉลี่ย 4.34 การได้รับการประเมินทักษะอาชีพจากภาครัฐหรือเอกชน ค่าเฉลี่ย 4.24 การมีผลงาน หรือ ผลผลิตที่มีความโดดเด่นที่เกิดจากทักษะวิชาชีพ ค่าเฉลี่ย 4.39 การสร้างเครือข่ายกลุ่มวิชาชีพในประเภทอาชีพเดียวกัน ค่าเฉลี่ย 3.91 การเรียนรู้ทักษะอาชีพผ่านสื่อออนไลน์ ค่าเฉลี่ย 3.98 การได้รับการยอมรับในทักษะวิชาชีพ ค่าเฉลี่ย 4.36 เช่นเดียวกับผลการศึกษาของความคาดหวังของผู้ประกอบการ 3 อันดับแรก คือ ด้านทักษะในการทำงานสามารถใช้ภาษาอังกฤษในการปฏิบัติงานได้ อยู่ในระดับคาดหวังมาก รองลงมา คือ มีความเชี่ยวชาญในการปฏิบัติงานเกี่ยวกับสาขาการท่องเที่ยวและอุตสาหกรรมบริการ และสามารถใช้อีเมลสารสนเทศในการทำงานได้ อยู่ในระดับคาดหวังมาก ด้านมนุษยสัมพันธ์ และด้านคุณธรรม จริยธรรม

เอกสารอ้างอิง

- จิราภรณ์ พรหมเทพ. (2558). ความคาดหวังของผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยวในกลุ่มประเทศอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงต่อคุณลักษณะของแรงงานในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวและอุตสาหกรรมบริการในกลุ่มประเทศอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง. SNRU Journal of Science and Technology 7(2) July – December (2015) 40-48.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2545). การวิจัยเบื้องต้น. ฉบับปรับปรุงใหม่. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น.
- ปิยบุตร ชลวิจารณ์. (2562). “แรงงานไทย” ในศตวรรษที่ 21: เรื่องเล่าของประเทศไทย. Forbesthailand.com.ออนไลน์. <https://dlink.me/5cLaf>.เข้าถึงเมื่อ 5 กุมภาพันธ์ 2564.

- ปรีชา อุปโยคิน และคณะ. (2558). การศึกษาความต้องการแรงงานและพัฒนาฝีมือแรงงาน ใน
อนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง. MFU CONNEXION, 4(2) || page 43-64 .ปีที่ 4 ฉบับที่ 2
 (กรกฎาคม – ธันวาคม 2558)
- ศิริภัสสรศรี วงศ์ทองดี. (2557). **การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์**. กรุงเทพมหานคร. สำนักพิมพ์แห่ง
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สรินัญญา ลัทธิดีระสุวรรณ. (2563). **ปัจจัยสมรรถนะของผู้ประกอบการในภาค
 ตะวันออกเฉียงเหนือของไทยที่มีผลต่อขีดความสามารถในการแข่งขันการค้ากับ
 ประเทศในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง**. วารสารวิชาการบริหารธุรกิจ. ปีที่ 9 เล่มที่1
 ประจำเดือน มกราคม – มิถุนายน 2563.หน้า ที่ 174-195.
- สำนักงานสถิติจังหวัดเชียงราย. (2564). **ข้อมูลสถิติจำแนกตามสาขา**. ออนไลน์.
http://chiangrai.old.nso.go.th/nso/project/search_option/index.jsp?province_id=47. เข้าถึงเมื่อ 24 เมษายน 2564.
- สำนักมาตรฐานการศึกษา. (2545). **ชุดวิชาการวิจัยชุมชน**.ชุดการเรียนรู้ด้วยตนเอง.สำนัก
 มาตรฐานการศึกษา สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ กระทรวงศึกษาธิการ สำนักงาน
 มาตรฐานอุดมศึกษา ทบวงมหาวิทยาลัย.นนทบุรี.เอส.อาร์.พรินติ้ง แมสโปรดักส์ จำกัด.
- เสาวณี จันทะพงษ์และทศพล ต้องหุ้ย. (2563). **เศรษฐกิจโลก เศรษฐกิจไทยหลังโควิด 19:โรค
 ปฏิวัติโลก ยกเครื่องสู่อนาคตวิถีใหม่**.BOT พระสยาม MAGAZINE ฉบับที่ 3 เดือน
 พฤษภาคม – มิถุนายน 2563.หน้า ที่ 4-7.
- อรวรรณ หอยจันทร์. (2562). **สถานการณ์ช่วงชิงแรงงานทั่วโลกรุนแรง ไทยยังติดหล่มพัฒนา
 “แรงงานทักษะสูง”**. Forbesthailand.com.ออนไลน์. <https://dlink.me/gDrXa> .
 เข้าถึงเมื่อ 5 กุมภาพันธ์ 2564.
- อาภรณ์ ภู่วิทยพันธ์. (2551). **กลยุทธ์การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์**. กรุงเทพมหานคร.เอช อาร์
 เซ็นเตอร์.
- Anastasia Belyh. (2020). **What is Career Development? This is How to Progress in
 YourJob**.CLEVERISM Online. <https://www.cleverism.com/what-is-career-development/>.accessed on June 8, 2021.

BANGKOK INSIGHT. (2563). จำเป็นต้องรู้ “ถูกเลิกจ้างกะทันหันในช่วงวิกฤติโควิด-19 ค่าชดเชยที่ควรได้รับคือ?”.ออนไลน์. <https://dlink.me/A5uBO>.เข้าถึงเมื่อ 5 กุมภาพันธ์ 2564.

Radhika Kapur. (2018). **Career Development**.Online. https://www.researchgate.net/publication/323808313_Career_Development . accessed on June 8, 2021.

Sung, Y., Turner, S. L., & Kaewchinda, M. (2013). **Career development skills, outcomes, and hope among college students**. Journal of career Development, 40(2), 127-145.

Walz, G. R. (1982). **Career Development in Organizations**. THE EDUCATIONAL RESOURCES INFORMATION CENTER (ERIC). The University of MichiganAnn Arbor, Michigan.

ผู้เขียน

วิสิทธิ์ คำดี*

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย
เลขที่ 80 หมู่ 9 ถนนพหลโยธิน
อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย 57100
E-mail: Visittt2023@gmail.com

วิกรม บุญนุ่น

นาวิน พรหมใจสา

เบญจมาศ เมืองเกษม

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย
เลขที่ 80 หมู่ 9 ถนนพหลโยธิน
อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย 57100

การทำบุญสิบสองเดือนของชาวไทยพุทธ : วัดพระธาตุวรมหาวิหาร จังหวัดนครศรีธรรมราช

Twelve months merit making of Thai Buddhists

: Wat Phra That Woramahawihan Nakhon Si Thammarat Province

วชิรวิทย์ บัวขาว*, ธีรวัฒน์ ช่างसान และยุตกาน ดิสกุล

Washirawit Buakaw*, Theerawat Changsan And Yuttakan Dissakul

Received: 3 March 2023, Revised: 26 December 2024, Accepted: 28 December 2024

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากิจกรรมพระพุทธศาสนาในรอบสิบสองเดือนที่เกี่ยวข้องกับวัดพระธาตุวรมหาวิหารจังหวัดนครศรีธรรมราช ประชาชนผู้ที่ยังคงร่วมกันสืบทอดรักษาพิธีกรรม วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม จารีตประเพณี วิถีชีวิตของชุมชน ตลอดจนกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาเกิดขึ้นตลอดสิบสองเดือน ผลการศึกษาพบว่า กิจกรรมที่เกิดขึ้นยังคงเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องเนื่องกับวันสำคัญทางศาสนา เทศกาล และประเพณีท้องถิ่น โดยเดือนที่มีการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับพุทธศาสนามีทั้งสิ้น 8 เดือน โดยมีความเกี่ยวเนื่องกับวันสำคัญทางศาสนาและประเพณีของชาวไทย นอกจากนี้ยังพบว่าเดือนที่ไม่มีการจัดกิจกรรมทั้งหมด 4 เดือน ผลจากการศึกษาในครั้งนี้ สามารถนำมาต่อยอดเพื่อส่งเสริมด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวัดพระธาตุวรมหาวิหาร จังหวัดนครศรีธรรมราช ที่สามารถเชื่อมโยงได้ตลอดทั้งปี

คำสำคัญ : การทำบุญของชาวไทยพุทธ, วัดพระธาตุวรมหาวิหารจังหวัดนครศรีธรรมราช, พิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา

Abstract

The purpose of this article is to study Buddhist activities throughout the twelve months related to Wat Phra Mahathat Woramahawihan in Nakhon Si Thammarat province. It focuses on the people who continue to preserve rituals, culture, traditions, customs, and community way of life, as well as various activities related to Buddhism that occur throughout the twelve months. The study results show that the activities that take place are still related to important

religious days, festivals, and local traditions. Buddhist activities are organized in 8 out of 12 months, corresponding to important religious days and Thai traditions. Additionally, it was found that there are 4 months without any organized activities. The findings from this study can be further developed to promote cultural tourism at Wat Phra Mahathat Woramahawihan in Nakhon Si Thammarat province, which can be linked throughout the year.

Keywords : Buddhist merit making, Wat Phra That Woramahawihan Nakhon Si Thammarat Province, Buddhist rituals

บทนำ

พระบรมธาตุเจดีย์นครศรีธรรมราชเป็นศูนย์รวมของความศรัทธาของประชาชนที่เคารพนับถือพุทธศาสนา ตลอดทั้งความเชื่อ พิธีกรรม วัฒนธรรมขนบธรรมเนียม จารีตประเพณี เฉพาะอย่างยิ่ง มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของชาว นครศรีธรรมราชเป็นอย่างยิ่ง หลายครั้งผู้ศึกษาพบเห็นประชาชนจังหวัดนครศรีธรรมราชขับรถบนถนนราชดำเนินช่วงผ่านหน้าองค์พระบรมธาตุรถทุกคันจะมีการบีบแตรตามความเชื่อของคนโบราณว่าจะขอผ่านทางหน้าสิ่งศักดิ์สิทธิ์นั่นเอง พฤติกรรมดังกล่าวมีพบเห็นอยู่โดยตลอด นอกจากนี้ยังสะท้อนออกมาในรูปแบบของกิจกรรมประเพณีที่เกี่ยวข้องกับพระบรมธาตุเจดีย์นครศรีธรรมราช อาทิ ประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ ประเพณีตักบาตรรูปเทียน ประเพณีสวดด้าน และการสมโภชพระบรมธาตุกิจกรรมที่กล่าวอ้างนี้มีปรากฏการปฏิบัติของพุทธมามกะในจังหวัดนครศรีธรรมราช วัดแห่งนี้มีความโดดเด่นในการเป็นศูนย์รวมของประเพณีและพิธีกรรมทางพุทธศาสนาตลอดทั้ง 12 เดือน ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวแตกต่างจากวัดอื่นๆ

ประเพณีทำบุญ 12 เดือนที่วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหารมีความพิเศษตรงที่เป็นการผสมผสานระหว่างความเชื่อดั้งเดิมของท้องถิ่นเข้ากับหลักพุทธศาสนา โดยมีประเพณีสำคัญอย่าง "บุญสารทเดือนสิบ" ที่มีการจัดพิธีกรรมอย่างยิ่งใหญ่และเป็นเอกลักษณ์ นอกจากนี้ยังมีประเพณีอื่นๆ เช่น ตักบาตรดอกไม้ สงกรานต์ ให้นานไฟ กวนข้าวมธุปายาส สวดด้าน แห่ผ้าขึ้นธาตุ ลากพระ และชันหมากปถม ที่จัดขึ้นตลอดทั้งปี (พระครูวรวิริยคุณ (ปราโมทย์ กลิ่นละม้าย),

ณัฐพงศ์ จิตรนิรัตน์, พรไทย ศิริสาธิตกิจ, พรพันธ์ เขมคุณาศัย, 2566; ศูนย์บรรณสารและ
สื่อการศึกษา มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์, 2565)

การทำบุญที่ปรากฏในรูปแบบของพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาของคนไทยทั้ง 4 ภาคนั้น
มีความเชื่อคล้ายคลึงกันคือหากได้ทำบุญนั้นคือการมีความสุข (ระวีวรรณ ชุ่มพฤษ, 2546)
ตรวจสอบพิธีกรรมที่ปรากฏ เช่น ภาคเหนือมีประเพณีทำบุญเมือง และสืบชะตาเมืองเชียงใหม่
(เดือน 9 ของทางเหนือ) งานประเพณีบวชช้าง (อุปสมบทหมู่) จังหวัดสุโขทัย งานวันสารทไทย
กล้วยไข่เมืองกำแพงเพชร (จัดในเดือน 10) งานประเพณีอุ้มพระดำน้ำ จังหวัดเพชรบูรณ์
(ธันวาคม- มกราคม) ประเพณีจองพารา จังหวัดแม่ฮ่องสอนเป็นงานบุญในช่วงเทศกาลออกพรรษา
ภาคอีสานมีพิธีบุญเข้ากรรม (เดือนอ้าย) บุญคุณลาน (เดือนยี่) บุญข้าวจี (เดือน 3) บุญกุ่มเข้าใหญ่
หรือกองข้าวใหญ่ (เดือนยี่ถึงเดือนสาม) บุญบั้งไฟ (เดือนหก) ภาคกลางมีประเพณีบุญกองข้าว
จังหวัดชลบุรี (จัดช่วงสงกรานต์) งานตักบาตรเทโว (ช่วงออกพรรษา) ประเพณีตักบาตรดอกไม้
งานวันตรุษไทย(แรม 14-15 ค่ำ เดือน 4 และวันขึ้น 1 ค่ำ เดือน 5) และภาคใต้มีประเพณีให้ทาน
ไฟ (จัดในฤดูหนาว) งานแห่ผ้าขึ้นธาตุ (วันวิสาขบูชาและวันมาฆะบูชา) การทำบุญสารทเดือนสิบ
(14 และ 15 ค่ำเดือนสิบ) ประเพณีชักพระ ลากพระ (แรม 1 ค่ำเดือน 11)

จากการตรวจสอบข้อมูลนี้อ้างนี้ ชี้ให้เห็นว่ากิจกรรมที่สำคัญทางพระพุทธศาสนา
เป็นความเชื่อเรื่องการทำบุญจะสร้างความสุขอย่างจริงจังทั้งขณะที่มีชีวิตอยู่และภายหลังจากละโลก
นี้ไปแล้ว จึงทำให้เห็นพฤติกรรมการทำบุญของกิจกรรมรายเดือนตลอดทั้งปีของคนทั้ง 4 ภาคที่
อ้าง พร้อมกันนี้เป็นความเชื่ออีกเรื่องว่าหากได้ทำบุญกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่เคารพศรัทธาจะสร้างความ
เชื่อมั่นของการทำบุญมากขึ้น

ผู้ศึกษาเป็นคนที่มีความเชื่อเรื่องการทำบุญโดยเฉพาะการทำบุญที่วัดพระธาตุ
วรมหาวิหาร เพราะมีความเชื่อว่าได้ทำบุญใกล้ชิดกับพระศาสดาเพราะที่วัดพระมหาธาตุแห่งนี้เชื่อ
ว่ามีการฝังพระทันตธาตุของพระพุทธเจ้าไว้ด้วยนั่นเอง ผู้ศึกษาจึงได้ลงสำรวจชุมชนเกี่ยวกับ
กิจกรรมสำคัญทางพระพุทธศาสนากับความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับพระบรมธาตุวรมหาวิหารของ
จังหวัดนครศรีธรรมราช พุทธสถานที่ยิ่งใหญ่และมีคนกราบไหว้ศรัทธาเกือบทั้งปี ด้วยกิจกรรมขอ
พร บนบานศาลกล่าว ทำบุญเนื่องในวันมงคลและอวมงคล ซึ่งสื่อแสดงให้เห็นถึงความศรัทธา
เลื่อมใสอย่างเคารพจริงจัง โดยผู้ศึกษาทำการสำรวจเชิงลึก โดยเก็บข้อมูลจากผู้เชี่ยวชาญที่
เกี่ยวข้อง และเป็นผู้มีความรู้และประสบการณ์และเกี่ยวข้องกับการทำบุญตามกิจกรรมทั้ง 12
เดือนของจังหวัดนครศรีธรรมราช จำนวน 4 ท่าน ประกอบด้วย 1) พระครูเกษมพัฒนกิจ

(เกษม เขมจิตโต) อายุ 86 ปี เจ้าอาวาสวัดชะเมา 2) พระครูสิริธรรมาภิรัต (ธรรมรัต อริยธมโม ป.ธ.5) อายุ 48 ปี ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร 3) นางกาญจนา เรืองช่วย อายุ 75 ปี ตำแหน่งนายกพุทธสมาคมนครศรีธรรมราช 4) นายเฉลิม จิตรามาศ อายุ 64 ปี เจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร จังหวัดนครศรีธรรมราช และนำข้อมูลดังกล่าวมาวิเคราะห์ และสังเคราะห์บทบาทของพระมหาธาตุวรมหาวิหารกับการทำบุญทั้งสิบสองเดือน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อรวบรวมข้อมูลกิจกรรมสำคัญทางพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับวัดพระมหาธาตุ ทั้งสิบสองเดือน เพื่อส่งเสริมความศรัทธาเลื่อมใสสำหรับการต่ออายุของพระพุทธศาสนาในจังหวัด นครศรีธรรมราช คาดการณ์เป็นเบื้องต้นว่ากิจกรรมครั้งนี้จะเป็นข้อมูลสำคัญสำหรับใช้เป็นแหล่ง อ้างอิง สร้างความศรัทธาเลื่อมใสให้เกิดแก่ผู้ตรวจพบข้อมูลเพื่อต่ออายุของพระพุทธศาสนาใน จังหวัดนครศรีธรรมราชให้ยืนยาวเป็นการต่อไป จึงได้เรียบเรียงบทความวิชาการครั้งนี้ขึ้น

การทำบุญของชาวไทยพุทธ

การทำบุญ เป็นแนวคิดทางพุทธศาสนาที่มีความหมายลึกซึ้งและครอบคลุมหลายมิติ การทำบุญหมายถึงการประกอบกรรมดี ซึ่งรวมถึงการประพฤติชอบทางกาย วาจา และใจ เป็นการ ชำระจิตใจ บุญเป็นเครื่องชำระสันดาน ช่วยลดความโลภ ความโกรธ และความหลง ทำให้จิตใจ บริสุทธิ์และสะอาด นอกจากนี้ การทำบุญก่อให้เกิดความสุข ทั้งในระดับบุคคลและสังคม โดยผู้ ปฏิบัติจะประสบความสำเร็จสบายใจ และมีส่วนในการพัฒนามนุษย์ให้เป็นคนไม่เห็นแก่ตัว และสามารถทำประโยชน์ให้เกิดแก่สังคม เป็นการปฏิบัติทางศาสนา ซึ่งโดยทั่วไปการทำบุญยังรวมถึง การเลี้ยงพระ ตักบาตร และถวายจตุปัจจัยแก่พระสงฆ์ โดยลักษณะสำคัญของการทำบุญนั้น หากพูดถึงความครอบคลุมอาจกล่าวได้ว่าบุญมีขอบเขตกว้างมาก ไม่จำกัดด้วยเวลา สถานที่ บุคคล หรือสังคม การทำบุญที่แท้จริงต้องควบคู่ไปกับการละเว้นการกระทำที่เป็นบาป หรือสิ่งที่ทำให้ จิตใจเศร้าหมอง การทำบุญส่งผลดีทั้งในปัจจุบันและอนาคต ทำให้ผู้ปฏิบัติมีความเจริญ นอกจากนี้การทำบุญที่ถูกต้องต้องมุ่งเน้นที่การชำระกิเลส หากทำไปแล้วใจไม่สะอาดหรือเพิ่มกิเลส อาจถือเป็นการทำบุญผิดวิธี ดังนั้น การทำบุญจึงไม่ใช่เพียงการปฏิบัติตามรูปแบบภายนอก แต่ต้อง คำนึงถึงเจตนาและผลที่เกิดขึ้นภายในจิตใจด้วย (ราชบัณฑิตยสถาน, 2525; พระราชวรมุนี ประยุทธ์ปยุตโต, 2527; อรุณกลม สุขอเนก, 2554)

การทำบุญเป็นหลักปฏิบัติสำคัญในพระพุทธศาสนาที่ช่วยขัดเกลาจิตใจให้บริสุทธิ์และ นำมาซึ่งความสุข โดยมีความหมายกว้างกว่าเพียงการบริจาคทรัพย์หรือสิ่งของ แต่ครอบคลุมถึง

การทำความดีทุกรูปแบบทั้งทางกาย วาจา และใจ (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ, 2556; อรศิริ คำวันสา, พระเทพวัชรจารย์ (เทียบ สิริญาโณ), วุฒินันท์ กันทะเตียน, 2565) หลักการทำบุญที่ถูกต้องตามคำสอนในพระพุทธศาสนานั้น มุ่งเน้นที่เจตนาและการชำระจิตใจให้บริสุทธิ์ โดยมีองค์ประกอบสำคัญคือ ศรัทธา ปัญญา และเจตนาที่บริสุทธิ์ (พระเทพวัชรจารย์ (เทียบ สิริญาโณ), วุฒินันท์ กันทะเตียน, 2565)

การทำบุญไม่ใช่เพียงแค่การทำพิธีกรรมหรือการบริจาคเงินเท่านั้น แต่เป็นการปฏิบัติเพื่อพัฒนาตนเองทั้งทางด้านพฤติกรรม จิตใจ และปัญญาพระพุทธศาสนาได้วางหลักการทำบุญไว้อย่างเป็นระบบ โดยมีบุญกิริยาวัตถุ 3 เป็นหลักสำคัญ ได้แก่ ทานมัย สีลมัย และภาวนามัย (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ, 2556; สุภกฤษ บุตรจันทร์, 2559) ซึ่งครอบคลุมการทำความดีทั้งการให้ การรักษาศีล และการพัฒนาจิตใจและปัญญา การเข้าใจหลักการทำบุญที่ถูกต้องจะช่วยให้พุทธศาสนิกชนสามารถปฏิบัติได้อย่างถูกต้องและได้รับประโยชน์สูงสุดจากการทำบุญ

ตามหลักพุทธศาสนา มีการทำบุญด้วยกัน 10 วิธี เรียกว่า บุญกิริยาวัตถุ 10 (สิ่งที่เป็นที่ตั้งแห่งการทำบุญ 10 ประการ) คือ 1) ให้ทาน แบ่งปันผู้อื่นด้วยสิ่งของ ไม่ว่าจะให้ใครก็เป็นบุญ (ทานมัย) การให้ทาน เป็นการช่วยขัดเกลา ความเห็นแก่ตัว ความคับแคบ ความตระหนี่ถี่เหนียว และความติดยึดในวัตถุ นอกจากนี้สิ่งของที่เรแบ่งปันออกไป ก็จะเป็นประโยชน์กับบุคคล หรือชุมชนโดยส่วนรวม 2) รักษาศีล ก็เป็นบุญ (ศีลมัย) เป็นการฝึกฝนที่จะ ลด ละ เลิก ความชั่ว ไม่ไปเบียดเบียนใคร มุ่งที่จะทำความดี เอื้อเพื่อแผ่แผ่ผู้อื่น เป็นการหล่อเลี้ยงบ่มเพาะให้เกิดความดีงาม และพัฒนาคุณภาพชีวิตไม่ให้ตกต่ำ 3) เจริญภาวนา ก็เป็นบุญ (ภาวนามัย) การภาวนา เป็นการพัฒนาจิตใจ และปัญญา ทำให้จิตสงบ ไม่มีกิเลส ไม่มีเรื่องเศร้าหมอง เห็นคุณค่าสิ่งต่างๆ ตามความเป็นจริง ผู้ที่ภาวนาอยู่เสมอย่อมเป็นหลักประกันว่า จิตจะมีความสงบ ชีวิตมีความสุข คุณภาพชีวิตดีขึ้น สูงขึ้น 4) อ่อนน้อมถ่อมตน ผู้น้อยอ่อนน้อมถ่อมตนต่อผู้ใหญ่ ผู้ใหญ่ก็แสดงออกในความมีเมตตาต่อผู้น้อย และต่างก็อ่อนน้อมต่อผู้มีคุณธรรม รวมถึงการให้เกียรติ ให้ความเคารพในความแตกต่างซึ่งกันและกัน ทั้งในความคิดความเชื่อ และวิถีปฏิบัติ ของบุคคลและสังคมอื่น เป็นการลดความยึดมั่นถือมั่น ในความเป็นตัวตน ก็เป็นบุญ (อปจายนมัย) 5) ช่วยเหลือสังคมาอุปชัฏ ช่วยเหลือสละแรงกายเพื่องานส่วนรวม หรือช่วยงานเพื่อนบ้าน ที่ต้องการความช่วยเหลือ ก็เป็นบุญ (ไวยาวัจจมัย) 6) เปิดโอกาสให้คนอื่น มาร่วมทำบุญกับเรา หรือในการทำงาน ก็เปิดโอกาสให้คนอื่น มีส่วนร่วมทำ ร่วมแสดงความคิดเห็น รวมไปถึงการอุทิศส่วนบุญ ให้แก่ผู้ที่ล่วงลับ

ไปแล้วด้วย ก็เป็นบุญ (ปัตติทานมัย) 7) ยอมรับและยินดีในการทำความดี (หรือทำบุญ) ของผู้อื่น เป็นการเปิดโอกาสร่วมใจอนุโมทนา ในการกระทำความดีของผู้อื่น ก็เป็นบุญ (ปัตตานุโมทนา มัย) 8) ฟังธรรม บ่มเพาะสติปัญญาให้สว่างไสว ฟังธรรมะ ฟังเรื่องที่ดี มีประโยชน์ต่อสติปัญญา หรือมีประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตที่ดี เป็นความจริง ความดี ความงาม ก็เป็นบุญ (ธรรมสวนมัย) 9) แสดงธรรม ให้ธรรมะ และข้อคิดที่ดี กับผู้อื่น แสดงธรรม นำธรรมะไปบอกกล่าว เพื่อแผ่ให้คนอื่นได้รับฟัง ให้เขาได้รู้จักวิธีการดำเนินชีวิตที่ดี เป็นเรื่องของความจริง ความดี ความงาม ก็เป็นบุญ (ธรรมเทศนามัย) 10) ทำความเห็นให้ถูกต้อง และเหมาะสม มีการปฏิบัติ แก้ไขปรับปรุงพัฒนา ความคิดเห็น ความเข้าใจให้ถูกต้องตามธรรม ให้เป็นสัมมาทัศนะอยู่เสมอ เป็นการพัฒนาปัญญา อย่างสำคัญก็เป็นบุญ (ทิวสุขุกรรม) (โรงพยาบาลศรีสังวรสุโขทัย, 2545)

ทั้งนี้ การทำบุญตามหลักพระพุทธศาสนานำมาซึ่งประโยชน์มากมายต่อตนเอง คือ ทำให้จิตใจสงบ ผ่องใส และมีความสุข เพราะการทำบุญช่วยชำระจิตใจให้บริสุทธิ์ ปราศจากความเศร้าหมอง ส่งผลให้มีจิตใจที่แจ่มใสและมีความสุข และช่วยลดความเห็นแก่ตัว เป็นการฝึกฝนให้รู้จักการให้และการเสียสละ ซึ่งช่วยลดความยึดมั่นถือมั่นในตัวตน สร้างภูมิคุ้มกันทางใจและเสริมสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจ ทำให้สามารถเผชิญกับปัญหาและอุปสรรคในชีวิตได้ดีขึ้น โดยการทำบุญด้วยความเข้าใจถึงแก่นแท้ของการทำบุญช่วยพัฒนาปัญญา นำไปสู่การมีชีวิตที่ดีงาม (หอจดหมายเหตุ พุทธทาส อินทปัญโญ, 2562) นอกจากนี้การทำบุญยังสร้างประโยชน์ต่อสังคม เป็นการช่วยรักษาและสืบทอดพระพุทธศาสนา และสนับสนุนพระสงฆ์ซึ่งเป็นผู้ศึกษาและปฏิบัติพระธรรมวินัย ทำให้พระพุทธศาสนาดำรงอยู่ได้ ช่วยสร้างสังคมที่มีน้ำใจและเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ส่งเสริมให้เกิดการช่วยเหลือซึ่งกันและกันในสังคมเพื่อเป็นการรักษาวัฒนธรรมและประเพณีอันดีงามช่วยสืบสานวัฒนธรรมประเพณีของสังคมไทย ทำให้สังคมมีระเบียบเรียบร้อยและงดงาม (พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตโต), 2545)

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่ชาวไทยส่วนใหญ่นับถือ ประชากรส่วนใหญ่ของประเทศร้อยละ 95 นับถือพระพุทธศาสนาที่สืบต่อมาจากบรรพบุรุษ นับตั้งแต่ไทยมีประวัติศาสตร์ชัดเจนชาวไทยก็นับถือพระพุทธศาสนาอยู่แล้ว หลักฐานโบราณ ได้แก่ โบราณสถานที่เป็นศาสนสถาน โบราณวัตถุ เช่น พระธรรมจักร ใบเสมา พระพุทธรูป ศิลาคาริก เป็นต้น แสดงว่าผู้คนในดินแดนไทยรับนับถือพระพุทธศาสนา (ทั้งนิกายเถรวาทและมหายาน) มาตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 12 กล่าวได้ว่าพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติไทยมาช้านานแล้ว พระพุทธศาสนาเป็นรากฐานสำคัญของวัฒนธรรมไทย เนื่องจากชาวไทยนับถือพระพุทธศาสนามาช้านาน จนหลักธรรมทาง

พระพุทธศาสนาได้หล่อหลอมซึมซับลงในวิถีไทย กลายเป็นรากฐานวิถีชีวิตของคนไทยในทุกด้าน ทั้งด้านวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ภาษา ขนบธรรมเนียมประเพณีและศีลธรรม

นอกจากนี้พระพุทธศาสนาเป็นศูนย์รวมจิตใจของสังคมไทย พระสงฆ์เป็นผู้นำทางจิตใจของประชาชน เป็นศูนย์กลางของความเคารพศรัทธาของพุทธศาสนิกชน เพื่อให้คนไทยประพฤติปฏิบัติตนอยู่ในศีลธรรมอันดีงาม นอกจากนี้วัดยังเป็นศูนย์กลางของชุมชน เป็นสถานที่ประกอบกิจกรรมของชุมชน สร้างความสามัคคีในชุมชน และเป็นหลักในการพัฒนาในการพัฒนาชาติไทย หลักธรรมทางพระพุทธศาสนามุ่งเน้นการพัฒนาคนให้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพทั้งด้านสุขภาพกาย สุขภาพจิต ใช้คุณธรรมและสติปัญญาในการดำเนินชีวิตเพื่อพัฒนาตนเองและร่วมมือร่วมใจกันพัฒนาชุมชน พัฒนาสังคม และพัฒนาชาติบ้านเมืองให้เจริญรุ่งเรือง นอกจากนี้พระสงฆ์หลายท่านยังมีบทบาทสำคัญในการเป็นผู้นำชุมชนพัฒนาในด้านต่าง ๆ เช่น การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ การอนุรักษ์ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่น วัดเป็นแหล่งการเรียนรู้ของสังคมไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ชาวไทยได้บวชเรียนในพระพุทธศาสนา ได้ฝึกฝนอบรมตนให้เป็นคนดี เป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาชาติไทย

การทำบุญของคนไทยพุทธที่เกี่ยวข้องกับพระบรมธาตุในนครศรีธรรมราช

การทำบุญของคนไทยพุทธที่เกี่ยวข้องกับพระบรมธาตุในนครศรีธรรมราช จะให้รายละเอียดเรื่องความศักดิ์สิทธิ์ของวัดพระมหาธาตุตามคติความเชื่อ และพิธีกรรมการทำบุญทั้งสิ้นสองเดือน ดังนี้

สุภารัตน์ ชาญแท้ (2560) เรียบเรียงไว้ว่า พระบรมธาตุเจดีย์นครศรีธรรมราช ถือเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์สำคัญคู่บ้านคู่เมืองของชาวนครศรีธรรมราช เพราะเป็นที่ประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุส่วนที่เป็นพระทันตธาตุ (ฟัน) ของพระพุทธเจ้า เป็นที่เคารพสักการบูชา เป็นแหล่งรวมศรัทธาของเหล่าพุทธศาสนิกชนทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ สำหรับประวัติความเป็นมาของพระบรมธาตุเจดีย์นครศรีธรรมราชนั้น ปัจจุบันไม่มีใครสามารถบ่งชี้ถึงประวัติความเป็นมาของการสร้างพระบรมธาตุเจดีย์ นครศรีธรรมราชได้แน่นอนชัดเจน เนื่องจากหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับการสร้างพระบรมธาตุเจดีย์ นครศรีธรรมราชนั้น ระบุศักราชการสร้างแตกต่างกัน ทำให้ไม่สามารถยุติประเด็นเกี่ยวกับการสร้างพระบรมธาตุเจดีย์นครศรีธรรมราชลงได้ พระบรมธาตุเจดีย์นครศรีธรรมราชมีบทบาทสำคัญในบริบททางสังคมในฐานะเป็นสัญลักษณ์แทนอำนาจการเมืองการปกครอง นับแต่อดีตกาลจนถึงปัจจุบัน อีกทั้งยังเป็นศูนย์รวม ของศรัทธาความเชื่อพิธีกรรม วัฒนธรรม

ขนบธรรมเนียม จารีตประเพณี วิถีชีวิตของชุมชน ทำหน้าที่ควบคุมสังคมให้เกิดความสันติสุขสงบร่มเย็น จากความสำคัญของพระบรมธาตุเจดีย์ นครศรีธรรมราชดังกล่าวเป็นเหตุให้องค์การ UNESCO ขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลก ในด้านความเชื่อเกี่ยวกับพระบรมธาตุเจดีย์นครศรีธรรมราช นั้น สามารถสะท้อนให้เห็นใน 3 ประเด็น ดังนี้

1. คติธรรมด้านสถาปัตยกรรม ลักษณะทางสถาปัตยกรรมขององค์พระธาตุเจดีย์นครศรีธรรมราช เป็นเจดีย์ทรงกลมแบบลังกาหรือเรียกว่าทรงโอคว่ำ สันนิษฐานว่าได้รับอิทธิพลมาจากศรีลังกา สะท้อนถึงความสัมพันธ์ทางพุทธศาสนาระหว่างนครศรีธรรมราชและศรีลังกา ยอดเจดีย์หุ้มด้วยทองคำ เป็นสัญลักษณ์แห่งความบริสุทธิ์และความสูงส่งทางธรรม (กระทรวงวัฒนธรรม, 2564) ฐานของพระบรมธาตุเป็นฐานบัวรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัสท่อนไม้สูง แต่ละด้านของฐานมีซุ้มหัวช้างยื่นออกมาด้านละ 6 ซุ้ม สื่อถึงความเชื่อเรื่องช้างเป็นสัตว์ศักดิ์สิทธิ์คอยปกป้องรักษาพระบรมธาตุ (สุภารัตน์ ชาญแท้, 2560) ยกเว้นด้านทิศเหนือมี 4 ซุ้ม เพราะติดส่วนบันไดทางขึ้นสู่ลานทักษิณในวิหารพระม้าที่เราขึ้นมา ถัดจากฐานชั้นนี้ขึ้นไปน่าจะมีฐานบัว สี่เหลี่ยมเตี้ย ๆ รับอีกชั้นหนึ่งก่อนถึงลานประทักษิณ ฐานบัวชั้นนี้ส่วนบัวคว่ำถูกสันหลังคา ทับเกษตรปิดอยู่ เห็นเฉพาะส่วนบัวหางและฐานหน้ากระดานบนที่มีเครื่องถ้วยประดับอยู่ โดยรอบส่วนบนสุดของฐานบัวเป็นลานทักษิณ มีกำแพงแก้วทั้ง 4 ด้าน บนหลังกำแพงประดับ ด้วยใบเสมาดินเผา ฉัตรและบังสุรย์ มีเจดีย์ทิศประดับตามมุมทั้งสี่ ลักษณะจำลองย่อส่วนจาก พระบรมธาตุ และบนสันหลังคาวิหารทับเกษตรมีรางระบายน้ำจากลานทักษิณ ปลายท่อทำเป็น รูปหัวสัตว์ปูนปั้นรวมทั้งหมด 10 ราง ด้านล่างบริวารที่เรียกว่า “เจดีย์ราย” ย่อแบบจากพระบรมธาตุทั้งหมดกว่า 100 องค์ แสดงถึงความเชื่อเรื่องพระอรหันต์ประจำทิศทั้ง 8 ที่คอยปกป้องรักษาพระบรมธาตุ (สุภารัตน์ ชาญแท้, 2560) คติและสัญลักษณ์ของเจดีย์ก็เช่นเดียวกับมหาเจดีย์อื่น ๆ ก็คือ สัญลักษณ์แห่ง ศูนย์กลางของจักรวาล โดยมีปลียอดทองคำเป็นตั้งชั้นรูปพรมที่จุดสูงสุดของเจดีย์คือนิพพาน ปล้องไฉน คือ รูปภพทั้งชั้นพรมและชั้นเทพทั้งปวง ตัวฐานหรือปล้องรับปล้อง ไฉนหรือที่เรียกเสาศาหารก็คือ แดนแห่งการเชื่อมต่อระหว่างมนุษย์โลกกับเทวโลก เจดีย์ 4 ทิศ คืออนุทวีป ทั้ง 4 ซุ้มหัวช้างก็หมายถึง สัตว์โลกในแดนหิมพานต์ที่อยู่ บริเวณฐานของเขาพระสุเมรุ เจดีย์รายรอบ คือ ทวีปบริวารที่หมายถึงผู้สร้างอุทิศถวายเพื่ออธิษฐานความเป็น พุทธะหรือพุทธเกษตรบูชาพระพุทธเจ้า (กระทรวงวัฒนธรรม, 2564)

2. คติธรรมด้านการบูชา พระบรมธาตุเจดีย์นครศรีธรรมราชเป็นเจดีย์ที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุส่วนพระ ทันตธาตุ (ฟัน) ของพระพุทธเจ้ายังผลให้พุทธศาสนิกชนมีศรัทธาความเชื่อ

ความเลื่อมใส มีการ แสดงออกต่อพระบรมธาตุเจดีย์นครศรีธรรมราชด้วยการเคารพบูชากราบไหว้ มาตั้งแต่ครั้งบรรพกาล เนื่องจากเชื่อว่าเป็นเรื่องที่ดี เป็นสิ่งมงคลสำหรับชีวิต ซึ่งชาวบ้านเชื่อว่าการบูชาพระบรมธาตุเจดีย์จะก่อให้เกิดผลที่สำคัญหลายประการ คือ 1) พระพุทธเจ้าจะประทาน สิ่งที่ยำเริญขอการถวายของแด่พระบรมธาตุเจดีย์ 2) พระบรมธาตุเจดีย์นครศรีธรรมราชจะบันดาลให้ ได้รับผลผลิตทางการเกษตรตามที่ปรารถนา 3) พระบรมธาตุเจดีย์นครศรีธรรมราชจะดลบันดาลให้ ได้รับสิ่งที่เป็นมงคล 4) พระบรมธาตุเจดีย์นครศรีธรรมราชจะดลบันดาลให้ได้รับบุญกุศลสูงสุด 5) พระบรมธาตุเจดีย์นครศรีธรรมราชจะดลบันดาลให้ได้รับผลคืนมาคุ้มค่า 6) พระบรมธาตุเจดีย์ นครศรีธรรมราชจะดลบันดาลให้ปฏิบัติตามคำ อธิษฐาน 7) พระบรมธาตุเจดีย์นครศรีธรรมราชจะ ดลบันดาลให้ได้รับผลบุญทั้งชาตินี้และ ชาติหน้า 8) พระบรมธาตุเจดีย์นครศรีธรรมราชจะดล บันดาลให้สิ่งไม่เป็นมงคลสลายไป 9) พระบรมธาตุเจดีย์นครศรีธรรมราชจะดลบันดาลให้ประสบ ความสำเร็จใน อาชีพ 10) พระบรมธาตุเจดีย์นครศรีธรรมราชจะดลบันดาลให้มีปัญญา 11) พระ บรมธาตุเจดีย์นครศรีธรรมราชจะดลบันดาลให้หมู่คณะประสบความสุขสงบ

3. คติธรรมด้านประเพณีวัฒนธรรม พระบรมธาตุเจดีย์นครศรีธรรมราชเป็นศูนย์รวมของ ศรัทธาความเชื่อ พิธีกรรม วัฒนธรรมขนบธรรมเนียม จารีตประเพณี วิถีชีวิตของชุมชน มีอิทธิพล ต่อการดำเนินชีวิตของชาวนครศรีธรรมราชเป็นอย่างยิ่ง ซึ่งสะท้อนออกมาในรูปแบบของประเพณี ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับพระบรมธาตุเจดีย์นครศรีธรรมราช ดังนี้ 1) ประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ 2) ประเพณีตักบาตรรูปเทียน 3) ประเพณีสวดดำน

พระพุทธศาสนาจะมีอิทธิพลต่อชีวิตของผู้คนได้ก็ต่อเมื่อกลายเป็นส่วนหนึ่งในวิถีชีวิตและ สิ่งแวดล้อมของผู้คน ดังนั้น จะต้องปรับตัวให้สอดคล้องกับจิตวิสัย และวัฒนธรรมของยุคสมัย โดยไม่ทิ้งหลักการของตน ในอดีตพระพุทธรูปมีบทบาทต่อสังคมอย่างมหาศาล ก็เพราะ สามารถผสมผสานหรือกลมกลืนเข้ากับความเชื่อต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลในท้องถิ่น ระบบการศึกษา สื่อมวลชน และการโฆษณาซึ่งอยู่ในกำกับของอำนาจทุนมากขึ้นเรื่อย ๆ ได้กลายเป็นเครื่องมือของ อำนาจทุนในการครอบงำจิตสำนึกของผู้คนในสังคม วัฒนธรรม ประเพณีและค่านิยม ตลอดจนโลกทัศน์ที่สังคมและชุมชนต่าง ๆ สร้างขึ้นเพื่อให้อยู่ร่วมกันด้วยดี นครศรีธรรมราชได้ชื่อว่า เป็น “เมืองพระ” ทั้งโดยชื่อของเมืองที่แปลว่า “เมืองอันงามสง่าแห่งพระราชผู้ทรงธรรม” และโดย ประวัติศาสตร์ กล่าวคือ กษัตริย์ของเมืองนครศรีธรรมราชโบราณทุกพระองค์เป็นพญาศรีธรรมมา โศกราช อันเปรียบเสมือนพระเจ้าอโศกมหาราชเอกราชพุทธศาสนาปฐมภักดิ์ผู้ยิ่งใหญ่ใน ประวัติศาสตร์แห่งพระพุทธศาสนา นอกจากนั้นโบราณวัตถุโบราณสถานวัดวาอาราม โดยเฉพาะ

พระบรมธาตุเจดีย์ของนครศรีธรรมราช วิวัฒนาการอันยาวนานของอารยธรรมนครศรีธรรมราช และคาบสมุทรไทย ได้มีหลักฐานแน่ชัดว่า พระบรมธาตุเจดีย์นครศรีธรรมราชเป็นแกนหลักสำคัญ ที่ก่อให้เกิดพัฒนาการทางอารยธรรมและวัฒนธรรมในทุกสาขามาตั้งแต่อดีต ด้วยเหตุนี้ จึงยากที่จะปฏิเสธว่า พระบรมธาตุเจดีย์นครศรีธรรมราชได้มีบทบาทอย่างสำคัญที่ส่งให้นครศรีธรรมราช กลายเป็น “เมืองแม่ทางวัฒนธรรม” ของภูมิภาคนี้

ลักษณะเด่นสำคัญของพระบรมธาตุเจดีย์นครศรีธรรมราช ซึ่งเป็น 1 ใน 8 ของจอมเจดีย์ ในสยามประเทศ คือ การเป็นศูนย์กลางแห่งพระพุทธศาสนา (เถรวาท) ในคาบสมุทรไทย เป็นแบบแผนทางสถาปัตยกรรมพุทธศาสนาในคาบสมุทรตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 18 เป็นต้นมา และเชื่อมโยงไปสู่สถาปัตยกรรมพุทธศาสนาในศรีสัชชนาลัย สุโขทัย กำแพงเพชร และเชียงใหม่ (ฉัตรชัย ศุภระกาญจน์, 2557) นอกจากนี้กษัตริย์ราชวงศ์ศรีธรรมโศกราชได้มีการแสดงอำนาจทางวัตถุโดยการสร้างพระบรมธาตุเจดีย์ที่ประกอบไปด้วยปริศนาธรรมและสิ่งก่อสร้างต่าง ๆ สิ่งเหล่านี้พระองค์ได้ส่งข้อความไปถึงผู้คนทั่วไปและคู่แข่งทางอำนาจว่าผู้นำผู้นี้มีอำนาจและมีความเพียบพร้อมที่จะเป็นผู้นำทางการเมือง การศึกษา ศาสนา ศิลปวัฒนธรรม ตลอดจนการค้าและแลกเปลี่ยนสิ่งของต่าง ๆ กับเมืองใกล้เคียงในสมัยนั้น (สันติ อุณจะนำ, 2561)

พระบรมธาตุเจดีย์นครศรีธรรมราช นับเป็นหนึ่งในมหาเจดีย์ของชาติไทย เป็นปูชนียสถานที่สำคัญในฐานะเป็นพุทธศิลป์ หรือเป็นพระเจดีย์ที่เชื่อกันว่าเป็นที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ ส่วนที่เป็นพระทันตธาตุ (ฟัน) ของพระพุทธเจ้าเป็นที่สักการบูชา เป็นแหล่งรวมศรัทธาของเหล่าพุทธศาสนิกชนทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ พุทธศาสนิกชนทั้งใกล้และไกลจะหลั่งไหลมานมัสการอยู่มิได้ขาดสาย พระบรมธาตุเจดีย์นครศรีธรรมราชตั้งอยู่ในกลางเมืองนครศรีธรรมราช อยู่ในทำเลที่เป็นจุดศูนย์กลางการคมนาคมเป็นจุดหมายปลายทางของการเดินทาง พระบรมธาตุเจดีย์นครศรีธรรมราชได้แสดงบทบาทและทำหน้าที่สำคัญในบริบททางสังคมในฐานะเป็นสัญลักษณ์ แทนอำนาจการเมืองการปกครองนับแต่อดีตกาลจนถึงทุกวันนี้ อีกทั้งยังเป็นศูนย์รวมของศรัทธาความเชื่อพิธีกรรมวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมจารีตประเพณีวิถีชีวิตของชุมชนเป็นศูนย์รวมผู้คนในชุมชนมีบทบาทเป็นส่วนสำคัญในระบบของสังคมทำหน้าที่ควบคุมสังคมให้เกิดความสันติสุขสงบร่มเย็นควบคุมความประพฤติของผู้คนในชุมชนให้อยู่ในกรอบจารีตประเพณี

ดังนั้น พระบรมธาตุเจดีย์นครศรีธรรมราช ในวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร จังหวัดนครศรีธรรมราช จึงถือได้ว่าเป็นมหาสถูปที่สำคัญที่สุดในภาคใต้ของประเทศไทย เป็นที่เคารพสักการะของผู้คนทุกชนชั้นมาสืบเนื่องยาวนานหลายร้อยปี มีบทบาทสำคัญในบริบททางสังคมใน

ฐานะเป็นสัญลักษณ์แทนอำนาจการเมืองการปกครอง นับแต่อดีตกาลจนถึงปัจจุบัน อีกทั้งยังเป็น ศูนย์รวมของศรัทธาความเชื่อพิธีกรรม วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม จารีตประเพณี วิถีชีวิต ของชุมชน ทำหน้าที่ควบคุมสังคมให้เกิดความสันติสุขสงบร่มเย็น จากความสำคัญของพระบรม ธาตุเจดีย์ ผู้คนที่มาสักการบูชาพระบรมธาตุเจดีย์นครศรีธรรมราชนั้น ล้วนแล้วแต่มีความเชื่อ ต่อองค์พระบรมธาตุเจดีย์นครศรีธรรมราชหลายประการ ทำให้ยังคงดำรงความรุ่งเรือง มีความ เคลื่อนไหวของวัฒนธรรมของผู้ศรัทธาต่อวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหารและองค์พระบรมธาตุ เจดีย์อยู่จวบจนปัจจุบัน ซึ่งยังมีประชาชนผู้ศรัทธาร่วมกันสืบทอดรักษาพิธีกรรม วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม จารีตประเพณี วิถีชีวิตของชุมชน ตลอดจนกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวกับ พระพุทธศาสนา เกิดขึ้นตลอด 12 เดือน

การทำบุญสิบสองเดือน

การทำบุญทั้ง 12 เดือนนั้นเริ่มนับเป็นเดือนหนึ่งตามปฏิทินจันทรคติ ที่เกิดจากการสังเกต พระจันทร์ที่หมุนโคจรรอบโลก โดยปกติพระจันทร์จะโคจรรอบโลก 1 รอบเป็นเวลาเฉลี่ย 29-30 วัน โดยแบ่งเป็นข้างขึ้น 15 วันและข้างแรม 14-15 วัน รวมเป็น 30 วันจึงเป็นที่มาของคำว่า “เดือน” ซึ่งหมายถึงพระจันทร์ และเมื่อพระจันทร์เพ็ญหรือพระจันทร์เต็มดวงตามราศีต่างๆจน ครบ 12 ราศีจะหมายถึง 1 ปีของปฏิทินจันทรคติ (ธวัชชัย ทำทอง, 2560) โดยนับเดือนหนึ่ง คือ เดือนธันวาคม ดังนี้

1. เดือนอ้าย หมายถึง ขึ้น 1 ค่ำ เดือน 1 ถึง แรม 15 ค่ำ เดือน 1 ประมาณเดือน ธันวาคม คนจังหวัดนครศรีธรรมราช จะทำบุญส่งท้ายปีเก่า กิจกรรมสำคัญ คือ สวดมนต์ข้ามปี
2. เดือนยี่ หมายถึง ขึ้น 1 ค่ำ เดือน 2 ถึง แรม 15 ค่ำ เดือน 2 ประมาณเดือน มกราคม คนจังหวัดนครศรีธรรมราช กิจกรรมสำคัญ คือ การตักบาตรปีใหม่ ให้ทานไฟ และ นั่งสมาธิ ภาวนา
3. เดือนสาม หมายถึง ขึ้น 1 ค่ำ เดือน 3 ถึง แรม 15 ค่ำ เดือน 3 ประมาณเดือน กุมภาพันธ์ คนจังหวัดนครศรีธรรมราช จะทำบุญประเพณีวันมาฆบูชา กิจกรรมสำคัญ คือ การแห่ ผ้าขึ้นธาตุ การสวดด้าน และการกวนข้าวหมู่อุบายาส
4. เดือนสี่ หมายถึง ขึ้น 1 ค่ำ เดือน 4 ถึง แรม 15 ค่ำ เดือน 4 ประมาณเดือน มีนาคม คนจังหวัดนครศรีธรรมราช ไม่มีกิจกรรมสำคัญ

5. เดือนห้า หมายถึง ขึ้น 1 ค่ำ เดือน 5 ถึง แรม 15 ค่ำ เดือน 5 ประมาณเดือน เมษายน คนจังหวัดนครศรีธรรมราช จะทำบุญประเพณีวันสงกรานต์ กิจกรรมสำคัญ คือ การสงฆ์น้ำพระพุทธรูป สงฆ์น้ำพระแบบโบราณ สงฆ์น้ำพระสงฆ์ สงฆ์น้ำเจ้าอาวาส ทำบุญอุทิศบรรพชน และทำบุญตักบาตร

6. เดือนหก หมายถึง ขึ้น 1 ค่ำ เดือน 6 ถึง แรม 15 ค่ำ เดือน 6 ประมาณเดือน พฤษภาคม คนจังหวัดนครศรีธรรมราช จะทำบุญประเพณีวันวิสาขบูชา กิจกรรมสำคัญ คือ แห่ผ้าขึ้นธาตุ การทำบุญตักบาตร ฟังธรรมและเวียนเทียน

7. เดือนเจ็ด หมายถึง ขึ้น 1 ค่ำ เดือน 7 ถึง แรม 15 ค่ำ เดือน 7 ประมาณเดือน มิถุนายน คนจังหวัดนครศรีธรรมราช ไม่มีกิจกรรมสำคัญ

8. เดือนแปด หมายถึง ขึ้น 1 ค่ำ เดือน 8 ถึง แรม 15 ค่ำ เดือน 8 ประมาณเดือน กรกฎาคม คนจังหวัดนครศรีธรรมราช คนจังหวัดนครศรีธรรมราช จะทำบุญประเพณีอาสาฬหบูชา และเข้าพรรษา กิจกรรมสำคัญ คือ การหล่อเทียนพรรษา สมโภชและแห่เทียนพรรษา ตักบาตรอุทิศบาป เวียนเทียน

9. เดือนเก้า หมายถึง ขึ้น 1 ค่ำ เดือน 9 ถึง แรม 15 ค่ำ เดือน 9 ประมาณเดือน สิงหาคม คนจังหวัดนครศรีธรรมราช ไม่มีกิจกรรมสำคัญ

10. เดือนสิบ หมายถึง ขึ้น 1 ค่ำ เดือน 10 ถึง แรม 15 ค่ำ เดือน 10 ประมาณเดือน กันยายน คนจังหวัดนครศรีธรรมราช จะทำบุญประเพณีสารทเดือนสิบ กิจกรรมสำคัญ คือ มีการทำบุญบรรพชน สวดบังสุกุล ยกหมรับและแห่หมรับ

11. เดือนสิบเอ็ด หมายถึง ขึ้น 1 ค่ำ เดือน 11 ถึง แรม 15 ค่ำ เดือน 11 ประมาณเดือน ตุลาคม คนจังหวัดนครศรีธรรมราช จะทำบุญประเพณีออกพรรษา กิจกรรมสำคัญ คือ การชักพระหรือลากพระ ตักบาตรเทโว และเทศน์มหาชาติ

12. เดือนสิบสอง หมายถึง ขึ้น 1 ค่ำ เดือน 12 ถึง แรม 15 ค่ำ เดือน 12 ประมาณเดือน พฤศจิกายน คนจังหวัดนครศรีธรรมราช ไม่มีกิจกรรมสำคัญ

อภิปรายผล

ภาพที่ 1 การทำบุญสิบสองเดือนของชาวไทยพุทธ : วัดพระธาตุวรมหาวิหาร จังหวัด นครศรีธรรมราช

จากกิจกรรมสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการทำบุญของคนไทย โดยเฉพาะชาวไทยพุทธในพื้นที่ จังหวัดนครศรีธรรมราช สามารถสรุปตามกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาในรอบ 12 เดือนที่เกี่ยวข้องกับวัดพระธาตุวรมหาวิหาร จังหวัดนครศรีธรรมราชนั้น สำหรับเดือนที่มีการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับพุทธศาสนามีทั้งสิ้น 8 เดือน ดังนี้ 1) เดือนธันวาคมหรือเดือนอ้ายมีกิจกรรมวันส่งท้ายปีเก่าโดยมีการสวดมนต์ข้ามปี แม้ว่าการสวดมนต์ข้ามปีจะเป็นประเพณีที่ปฏิบัติกันทั่วประเทศ แต่นครศรีธรรมราชมีเอกลักษณ์เฉพาะตัว คือการผสมผสานระหว่างความเชื่อทางพุทธศาสนาและความศรัทธาต่อพระบรมธาตุเจดีย์ ซึ่งเป็นโบราณสถานสำคัญของภาคใต้ ทำให้กิจกรรมมีความพิเศษและดึงดูดผู้คนจำนวนมาก ทั้งชาวนครศรีธรรมราชและนักท่องเที่ยวจากต่างถิ่น (โพสทูเดย์,

2557) สอดคล้องกับ ดร.พระมหาสุทิตย์ อาภากรโ(อ้างถึงใน ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ให้ความเห็นว่า การสวดมนต์ข้ามปีสอดคล้องกับความต้องการของคนไทยที่ต้องการหลีกเลี่ยงความเครียดจากปัญหาสังคมและการเมือง โดยการเข้าวัดและสวดมนต์ช่วยให้จิตใจสงบขึ้น และพระมหาวุฒิชัย วชิรเมธี (ว.วชิรเมธี) ได้กล่าวถึงอานิสงส์ของการสวดมนต์ข้ามปีว่า นอกจากจะช่วยลดความเสี่ยงจากอบายมุขและอุบัติเหตุแล้ว ยังเป็นการทำบุญใหญ่ให้กับชีวิต ทั้งทางกาย จิต และปัญญา อีกทั้งยังเป็นการเริ่มต้นปีใหม่ด้วยสิ่งที่เป็นสิริมงคล **2) เดือนมกราคมหรือเดือนยี่** มีกิจกรรมวันปีใหม่โดยมีการตักบาตรปีใหม่ให้ทานไฟและนั่งสมาธิภาวนา สอดคล้องกับการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2553) ที่กล่าวถึง ความสำคัญของการทำบุญให้ทานไฟของจังหวัดนครศรีธรรมราชไว้ว่าเป็นการให้ความอบอุ่นแด่พระภิกษุสงฆ์พร้อมถวายขนมที่ปรุงสุกใหม่ ๆ หรือที่ชาวบ้านเรียกบุญให้ทานไฟนั้น เป็นประเพณีเดียวในประเทศไทย ที่เน้นให้รู้ถึงประโยชน์สูงสุดของการเป็นผู้ให้ เพราะยิ่งสละให้ยอมได้รับเป็นหลักสัจธรรม นอกจากนี้ ยังเน้นการรณรงค์หาเงินเข้าวัด **3) เดือนกุมภาพันธ์เดือนสาม** มีประเพณีวันมาฆบูชาที่มีกิจกรรมการแห่ผ้าขึ้นธาตุการสวดด้านและการกวนข้าวอมธูปายาศ สอดคล้องกับเปรมจิตต์ ชนะวงศ์ (2529) ได้ทำการศึกษาเรื่องประเพณีสวดด้าน พบว่า การสวดด้าน คือ การที่พุทธศาสนิกชนมาทำบุญฟังธรรมกัน ณ วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร ในวันพระหรือวันธรรมสวนะ (ขึ้นหรือแรม 8 ค่ำ และขึ้นหรือแรม 15 ค่ำ เวลาก่อนเพล สถานที่ที่จัดให้มีภิกษุสงฆ์มาเทศนา คือ ในวิหารคดหรือพระระเบียง ขาวนครศรีธรรมราช เรียกว่า "ด้าน" ซึ่งมีทั้งหมด 4 ด้าน การเทศน์ของพระภิกษุสงฆ์จะมีด้านละหนึ่งธรรมาสน์เป็นอย่างน้อย และในการไปฟังเทศน์ฟังธรรมนั้นชาวบ้านจะต้องเตรียมตัวไปนั่งรอที่พระระเบียงก่อนที่พระสงฆ์จะไปถึง ในขณะที่นั่งรอนั้นจึงเกิดความคิดเห็นป้องกันว่าควรหาหนังสือมาสวดจนกว่าพระจะมาเทศน์เพื่อจะได้ฟังกัน และยังได้ทั้งความเพลิดเพลินและความรู้เป็นคติสอนใจด้วย จึงเกิดเป็นประเพณีสวดด้านขึ้น ก่อนพระสงฆ์จะขึ้นธรรมาสน์แสดงธรรม เทศนาให้พุทธศาสนิกชนฟังที่ระเบียงทั้งสี่ด้านในวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร **4) เดือนเมษายนหรือเดือนห้า** ประเพณีวันสงกรานต์มีกิจกรรมการสงฆ์น้ำพระพุทธรูปน้ำพระแบบโบราณสงฆ์น้ำพระสงฆ์ สงฆ์น้ำเจ้าอาวาส ทำบุญอุทิศบรรพชนและทำบุญตักบาตร สอดคล้องกับ ประพันธ์ เรืองณรงค์ (2563) ได้ทำการศึกษากิจกรรมวันสงกรานต์ของคนใต้ โดยสรุปไว้ว่า การเริ่มต้นวันสงกรานต์ ช่วงเช้าชาวบ้านอาบน้ำ และแต่งตัวด้วยเสื้อผ้าชุดใหม่ ต่างจัดอาหารคาวหวานเพื่อไปทำบุญที่วัดใกล้บ้าน มักเป็นวัดที่บรรพบุรุษของตนเคยไปทำบุญเป็นประจำสืบทอดกันมา และในวัดนั้นเป็นที่เก็บกระดูกของบรรพบุรุษ เนื่องจากประเพณีสงกรานต์พระภิกษุ

จะสวดบังสุกุลกระดูก หรือบังสุกุลบัว (บัวคือที่เก็บกระดูก มักก่อเป็นเจดีย์เล็กๆ ในบริเวณวัด) การทำบุญตักบาตรเริ่มตอนเช้า จากนั้นชาวบ้านนำสำหรับอาหารไปถวายภัตตาหารเพลที่วัด ส่วนมากทุกคนครอบครัวไปทำบุญพร้อมหน้ากัน 5) **เดือนพฤษภาคมหรือเดือนหก** ประเพณีวันวิสาขบูชามีการทำบุญตักบาตรแห่ผ้าขึ้นธาตุฟังธรรมและเวียนเทียน สอดคล้องกับ กองบรรณาธิการ ศิลปวัฒนธรรม(2567) ที่อธิบายไว้ว่า “ประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ” ณ พระมหาธาตุเจดีย์ วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร เมืองนครฯ ทั้งนี้เพราะประเพณีนี้ไม่มีปฏิบัติกันได้ในประเทศไทย นอกจากเมืองนครฯ เท่านั้น โดยพุทธศาสนิกชนร่วมกันแห่ผ้าขึ้นห่มโอบรอบฐานพระมหาธาตุที่ประดิษฐานภายในวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร จังหวัดนครศรีธรรมราช มักกระทำกันในวันสำคัญทางพุทธศาสนา คือวันมาฆบูชาและวันวิสาขบูชา 6) **เดือนกรกฎาคมหรือเดือนแปด** ประเพณีอาสาหาหูกษาและเข้าพรรษามีกิจกรรมหล่อเทียนพรรษาสมโภชและแห่เทียนพรรษาดักบาตรรูปเทียนเวียนเทียนซึ่งสอดคล้องกับ สำนักงานประชาสัมพันธ์จังหวัดนครศรีธรรมราช (2567) ได้อธิบายว่า ประเพณีตักบาตรรูปเทียนเป็นประเพณีที่ถือปฏิบัติสืบทอดมายาวนาน และเป็นหนึ่งในประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์ของเมืองนคร ซึ่งจะกระทำในโอกาสวันเข้าพรรษาของทุกปี หรือในวันแรม 1 ค่ำ เดือน 8 ทั้งนี้เพื่อให้พระภิกษุสามเณร ได้นำรูปและเทียนจากกิจกรรมดังกล่าว ไปใช้เพื่อการประกอบศาสนกิจตลอดการจำพรรษา ซึ่งในแต่ละปีจะมีพุทธศาสนิกชนเข้าร่วมพิธีพร้อมนำดอกไม้ รูปและเทียนขนาดและลักษณะต่างๆ มาร่วมในพิธีเป็นจำนวนมาก ซึ่งทางวัดพระมหาธาตุ วรมหาวิหาร จังหวัดนครศรีธรรมราช ได้นิมนต์พระภิกษุจากวัดต่างๆ มาร่วมในกิจกรรมด้วย ทั้งนี้เพื่อจักได้ส่งมอบรูปเทียนและดอกไม้จากกิจกรรมดังกล่าวให้วัดหรือศาสนสถานต่างๆ ได้นำไปใช้ประโยชน์อื่นๆ ต่อไปด้วย 7) **เดือนกันยายนหรือเดือนสิบ** มีประเพณีสารทเดือนสิบมีการทำบุญบรรพชนสวดบังสุกุลยกหมรับและแห่หมรับ สอดคล้องกับสำนักวรรณกรรมและประวัติศาสตร์. (2563) ได้อธิบายไว้ว่า ประเพณีสารทเดือนสิบถือเป็นประเพณีประจำปีที่สำคัญที่สุดของจังหวัดนครศรีธรรมราช และถือปฏิบัติกันโดยทั่วไปของพุทธศาสนิกชนในพื้นที่ภาคใต้ของประเทศไทย โดยเชื่อว่าในช่วงเดือน 10 ตามปฏิทินจันทรคติ ปุ๋ยตายาย ญาติพี่น้องที่ล่วงลับไปแล้ว เปรตที่มีกรรมหนักตกอยู่ในนรกภูมิ จะได้รับการปล่อยตัวจากยมโลกมายังโลกมนุษย์เพื่อพบลูกหลานที่ยังมีชีวิตอยู่ในวันแรม ๑ ค่ำ เดือน ๑๐ เรียกว่า “วันรับตายาย” และจะต้องกลับสู่นรกภูมิในวันแรม ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๐ เรียกว่า “วันส่งตายาย” พุทธศาสนิกชนจะจัดพิธีทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้กับบรรพบุรุษผู้ล่วงลับในสองวันนี้ แต่มีวิธีถือปฏิบัติยิ่งหย่อนต่างกัน โดยจะให้ความสำคัญกับการทำบุญวันส่งตายายมากกว่าวันรับตายาย 8) **เดือนตุลาคมหรือเดือนสิบเอ็ด** ประเพณีออก

พระรชาามีกิจกรรมการชักพระหรือลากพระตักบาตรเทโว และเทศน์มหาชาติ สอดคล้องกับ ศูนย์บรรณสารและสื่อการศึกษา (2565) ที่อธิบายว่า ประเพณีชักพระของจังหวัดนครศรีธรรมราช มีทั้งการชักพระบก และชักพระน้ำ ซึ่งมีการเตรียมการคล้ายกัน คือมีการสร้างบุษบกสำหรับชักพระ ซึ่งนิยมสร้างบนร้านม้า มีไม้สี่เหลี่ยมขนาดใหญ่สองท่อนรองรับข้างล่างเพื่อให้ลากบุษบกไปได้ อย่างสะดวก ไม้สองท่อนนี้สมมติเป็นพญานาค ทางด้านหัวและท้ายทำองคคล้ายหัวและท้ายเรือ บางท้องถิ่นเรียก “เรือพระ” หรือ “เรือพระบก” ข้างหน้าอาจสลักเป็นรูปหัวเรือ หรือรูปนาค ข้างหลังทำเป็นรูปหางนาค อาจประดับด้วยตัวนาคด้วยกระจกสีต่างๆ เพื่อให้สวยงาม กลางลำตัวนาคทำเป็นร้านสูงราว 1.05 เมตร สำหรับวางบุษบกประดิษฐานพระพุทธรูปรอบๆ นมพระ มักประดับประดาด้วยธงสามเหลี่ยมขนาดใหญ่ด้านละ 3 ผืน และใช้ผ้าแพรสีประดับ ใช้กิ่งไม้ใบไม้สวยๆ มาประดับ ส่วนด้านหลังบุษบกจะตั้งธรรมมาสน์หรือเก้าอี้สำหรับพระสงฆ์ผู้กำกับการแห่พระได้นั่ง ด้านหน้าพระลากจะตั้งบาตรสำหรับรับตักบาตรจากผู้ทำบุญ รวมทั้งวางถาดและกะละมังไว้หลายๆ ใบด้วย แต่ในปัจจุบันจะใช้รถหรือล้อเลื่อนประดิษฐ์ตกแต่งให้เป็นรูปเรือ

สำหรับเดือนที่ไม่มีการจัดกิจกรรมทั้งหมด 4 เดือน ได้แก่ เดือนมีนาคมหรือเดือนสีมิถุนายนหรือเดือนเจ็ด เดือนสิงหาคมหรือเดือนเก้า และเดือนพฤศจิกายนหรือเดือนสิบสอง โดยผลจากการศึกษาในครั้งนี้การศึกษานี้แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหารในฐานะศูนย์กลางทางจิตวิญญาณและวัฒนธรรมของชาวนครศรีธรรมราช และบทบาทของประเพณีทางพุทธศาสนาในการเชื่อมโยงผู้คน รักษาความเชื่อ และสืบทอดวัฒนธรรมท้องถิ่น สามารถนำมาต่อยอดเพื่อส่งเสริมด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวัดพระธาตุวรมหาวิหาร จังหวัดนครศรีธรรมราช ที่สามารถเชื่อมโยงได้ตลอดทั้งปี

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงวัฒนธรรม, ศูนย์ข้อมูลกลางวัฒนธรรม. (2564). **วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร นครศรีธรรมราช**. สืบค้นจาก http://m-culture.in.th/album/75290/วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร_นครศรีธรรมราช
- กองบรรณาธิการศิลปวัฒนธรรม. (2567). “**ประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ**” ตำนานเมืองนครฯ และเรื่อง **ผ้าสีชมพูห่มพระมหาธาตุของรัชกาลที่ 5**. สืบค้นจาก https://www.silpa-mag.com/culture/article_27637
- ฉัตรชัย ศุกระกาญจน์. (2557, กรกฎาคม-ธันวาคม). พระบรมธาตุนครศรีธรรมราชสู่มรดกโลก. **วารสารราชภัฏสุราษฎร์ธานี**, 1(1), 29-39.
- ทินพันธุ์ นาคะตะ. (2543). **พระพุทธศาสนากับสังคมไทย**. กรุงเทพมหานคร : สหายบล็อกและการพิมพ์.
- ธวัชชัย ทำทอง. (2560). **ดาราศาสตร์กับวิถีชีวิตคนล้านนา**. กรุงเทพมหานคร: แบบอาร์ตกราฟฟิค.
- ประพันธ์ เรื่องณรงค์. (2563, เมษายน). วันสงกรานต์ถิ่นใต้. **สารนครศรีธรรมราช**, 50(4), 39-43.
- เปรมจิตต์ ชนะวงศ์. (2529). ประเพณีสวดด้านใน. **สารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้ พ.ศ. 2529** (เล่ม 6). สงขลา: สถาบันทักษิณคดีศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- พระครูพิมพ์กลั่นญาณธรรม (สุพรรณ กลยาโณ). (2558, มกราคม-มิถุนายน). การศึกษาคติธรรมที่ปรากฏในการทำบุญวันเกิด ตามหลักพระพุทธศาสนา. **วารสารวณิฆ้องแหวกพุทธศาสตร์ปริทรรศน์**, 2(1), 183-190.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). (2543). **ความสำคัญของพระพุทธศาสนาในฐานะศาสนาประจำชาติ**. กรุงเทพมหานคร: สหธรรมิก.
- พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตโต). (2545). **จัดระเบียบสังคม ตามคติแห่งสังฆะ** (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพฯ: พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตโต). (2545). มุลนิธิพุทธธรรม.
- พระราชวรมณี (ประยุทธ์ ปยุตโต). (2527). **พจนานุกรมศัพท์พุทธศาสน์** (พิมพ์ครั้งที่ 7). พระนคร: อมรินทร์พรินติ้งกรุ๊ป.
- โพสทูเดย์. (2557, ธันวาคม 31). **นครศรีธรรมราช-ทำบุญวันสงฆ์ย้ายปีศักราช คนแห่สักการะพระบรมธาตุ จังหวัดเตรียมการสวดมนต์ข้ามปี 2558**. สืบค้นจาก <https://www.posttoday.com/politics/338488>

- ระวีวรรณ ช่อมพฤษภ์. (2544). **ประเพณีในรอบปีของชุมชนในพื้นที่การศึกษา 4 ภาค** ค้นเมื่อ พฤษภาคม 4, 2565 จาก <http://culture.pn.psu.ac.th/>
- โรงพยาบาลศรีสังวรสุโขทัย. (2545). **บุญที่แท้และสังฆทาน**. ค้นเมื่อ พฤษภาคม 4, 2565 จาก <https://www.srisangworn.go.th/>
- ลาวัลย์ พุ่มพฤษภ์, ศศิธร เหล่าเที่ยง, ศุภศิริ ศรีตระกูล, และ พิทักษ์ ศิริวงศ์. (2556). การให้ความหมาย ที่มาของความหมายและรูปแบบการทำบุญของนักเรียนโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศิลปากร. **วารสารวิชาการ Veridian E-Journal**. 6(3), 658-670.
- ศูนย์บรรณสารและสื่อการศึกษา. (2565). **ชักรพระ : ประเพณีทำบุญในวันออกพรรษาของชาวนครศรีธรรมราช**. สืบค้นจาก <https://library.wu.ac.th/content/chak-pra-festival/>
- สันติ อุจนจะนำ. (2561, กันยายน-ธันวาคม). ปริศนาธรรมและความเชื่อที่เกี่ยวกับพระบรมธาตุเจดีย์นครศรีธรรมราช. **วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์**, 5(3), 973-993.
- สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ. (2556). **บุญกิริยาวัตถุ 10 : ทำบุญ 10 วิธี**. สืบค้นจาก <https://www.thaihealth.or.th/บุญกิริยาวัตถุ-10-ทำบุญ-10-วิธี/>
- สำนักวรรณกรรมและประวัติศาสตร์. (2563). **สารทเดือนสิบ (ตอนที่ 1)**. สืบค้นจาก <https://www.finearts.go.th/literatureandhistory/view/22363-สารทเดือนสิบ--ตอนที่-๑-/>
- สุภกฤษ บุตรจันทร์. (2559). **ศึกษาพฤติกรรมการทำบุญใส่บาตรของพุทธศาสนิกชนชาวตำบลบางลูกเสือ อำเภองครักษ์ จังหวัดนครนายก**. ปรินญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สุภารัตน์ ชาญแท้. (2560). **ศึกษาความเชื่อเกี่ยวกับพระบรมธาตุเจดีย์นครศรีธรรมราช**. ค้นเมื่อ พฤษภาคม 4, 2565 จาก <file:///C:/Users/GT%20COMPUTER/Downloads/241602-Article%20Text-831652-1-10-20200420.pdf>
- สุภารัตน์ ชาญแท้. (2560). **ศึกษาความเชื่อเกี่ยวกับพระบรมธาตุเจดีย์นครศรีธรรมราช**. **วารสาร มจร บุรีรัมย์**, 2(2), 11-23.
- หอบจตหมายเหตุ พุทธทาส อินทปัญโญ. (2562). **ไม่ต้องไปวัดก็ทำบุญได้: รู้จักบุญทั้ง 10 อย่างให้ครบ**. สืบค้นจาก <https://main.bia.or.th/BlogDetail/book/56>

อรศิริ คำวันสา, พระเทพวัชรอาจารย์ (เทียบ สิริญาโณ), วุฒินันท์ กันทะเตียน. (2565). การสร้างกระบวนการทำบุญตามหลักพระพุทธศาสนาในสังคมไทย. **วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์**, 11(4), 357-372.

อรุณกมล ศุขอเนก. (2554). การให้ความหมายและรูปแบบการดำเนินชีวิตอย่างเป็นสุขในการเดินทางทำบุญร่วมกันของผู้สูงอายุ. **วิทยานิพนธ์ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิตบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.**

ผู้เขียน

วชิรวิทย์ บัวขาว *

คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช
เลขที่ 1 หมู่ที่ 4 ตำบลท่าจี้ อำเภอมะนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช
E-mail: washirawit_bua@nstru.ac.th

ธีรวัฒน์ ช่างसान

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช
เลขที่ 1 หมู่ที่ 4 ตำบลท่าจี้ อำเภอมะนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช
E-mail: teerawat_cha@nstru.ac.th

ยุทธกาน ดิสกุล

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช
เลขที่ 1 หมู่ที่ 4 ตำบลท่าจี้ อำเภอมะนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช
E-mail: yuttakan_dis@nstru.ac.th

หลักเกณฑ์การจัดทำต้นฉบับ

วารสารวิชาการ สังคมมนุษย์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช เป็นวารสารเพื่อเผยแพร่บทความวิจัย และบทความทางวิชาการทางมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ประยุกต์ ของอาจารย์ บุคลากร นักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช และจากหน่วยงานภายนอก

1. ประเภทของผลงานที่จะพิมพ์

1.1 บทความวิจัย ความยาวไม่เกิน 20 หน้ากระดาษขนาด B5 ใช้ตัวพิมพ์ TH SarabunPSK ขนาด 16 Point และต้องไม่เคยตีพิมพ์ในวารสารหรือหนังสือใดมาก่อน

2. รูปแบบของการเขียนผลงาน

2.1 รูปแบบของการเขียนบทความวิจัย

เพื่อความเป็นมาตรฐานของวารสารวิชาการ สังคมมนุษย์ คณะมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช ข้อเขียนที่เป็นบทความการวิจัยที่จะลงพิมพ์ในวารสารวิชาการ สังคมมนุษย์ ควรมีลักษณะเรียบเรียงตามลำดับดังนี้

2.1.1 ชื่อเรื่องภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

2.1.2 ชื่อผู้วิจัยทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

2.1.3 ตำแหน่ง อีเมลของผู้เขียนบทความ และสถานที่ทำงานของผู้วิจัย

2.1.4 บทคัดย่อ (Abstract) ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษโดยให้ขึ้นต้นด้วยบทคัดย่อที่เป็นภาษาไทยและท้ายบทคัดย่อให้กำหนดคำสำคัญ (Keyword)

2.1.5 เนื้อหาจะเป็นภาษาไทยหรือภาษาอังกฤษก็ได้ เป็นการเขียนบทความที่ใช้งานวิจัยที่ศึกษาเป็นฐานในการเขียน ในเนื้อหาจะประกอบด้วย

1) บทนำ

2) วิธีการวิจัย

3) ผลการวิจัย

4) สรุปและอภิปรายผล (หากมีข้อเสนอแนะให้ใส่ในหัวข้อนี้)

2.1.6 เอกสารอ้างอิง (Reference)

2.1.7 กรณีบทความภาษาอังกฤษไม่ต้องมีภาษาไทย

2.2 รูปแบบของการเขียนบทความทางวิชาการ

บทความทางวิชาการที่จะลงตีพิมพ์ในวารสารวิชาการ สังคมมนุษย์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช ควรมีลักษณะเรียงลำดับก่อนหลัง ดังนี้

2.2.1 ชื่อบทความ

2.2.2 ชื่อผู้เขียนบทความ ตำแหน่ง และอีเมลของผู้เขียนบทความ

2.2.3 สถานที่ทำงานของผู้เขียนบทความ

2.2.4 บทคัดย่อทั้งภาษาไทย และภาษาอังกฤษและคำสำคัญ

2.2.5 บทความ (บทนำ เนื้อหา และบทสรุป)

2.2.6 เอกสารอ้างอิง

3. การเขียนเอกสารอ้างอิงของบทความวิจัย และบทความทางวิชาการ ทั้งภาษาไทย ภาษาอังกฤษ ให้จัดเรียงตามลำดับอักษร ชื่อผู้แต่ง โดยใช้รูปแบบการเขียนเอกสารอ้างอิงแบบ APA (American Psychological Association) ตามตัวอย่างดังนี้

3.1 กรณีอ้างอิงจากหนังสือให้เขียนตามรูปแบบ

ชื่อ//นามสกุลผู้แต่ง.//ปี(ที่พิมพ์).//ชื่อหนังสือ.//ครั้งที่พิมพ์.//สถานที่พิมพ์:/สำนักพิมพ์.

ไพรัช ธีชัยพงษ์ และกฤษณะ ช่างกล่อม. (2541). **การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานสารสนเทศแห่งชาติเพื่อการศึกษา**. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี.

3.2 กรณีอ้างอิงจากวารสารให้เขียนตามรูปแบบ

ชื่อ//นามสกุลผู้แต่ง.//ปี, เดือนที่วารสารออก.//ชื่อบทความ.//ชื่อวารสาร,/ปีที่/(ฉบับที่), /เลขหน้าของบทความ.

จุมพล พูลภัทรชีวิน และรัตนา ตุงคสวัสดิ์. (2542). วิวัฒนาการและทางเลือกของนโยบายการศึกษาของรัฐบาลไทย. **วารสารครุศาสตร์**, 27 (2), 98-106.

3.3 กรณีพิมพ์อ้างอิงอินเทอร์เน็ต (Internet) ให้เขียนตามรูปแบบ

ชื่อ//นามสกุลผู้แต่ง //(ปีที่จัดทำ) //ชื่อเรื่องของเอกสาร //คั่นเมื่อ/เดือน/วัน,/ปี,/จาก/URLของเว็บไซต์ที่เข้าถึง

สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ. (2545). **จรรยาบรรณนักวิจัย**. คั่นเมื่อ พฤษภาคม 3, 2556, จาก <http://www/nrct.go.th~research/ethies.html>

4. ก่อนส่งต้นฉบับให้ส่งพร้อมแผ่นซีดี (Microsoft Word)

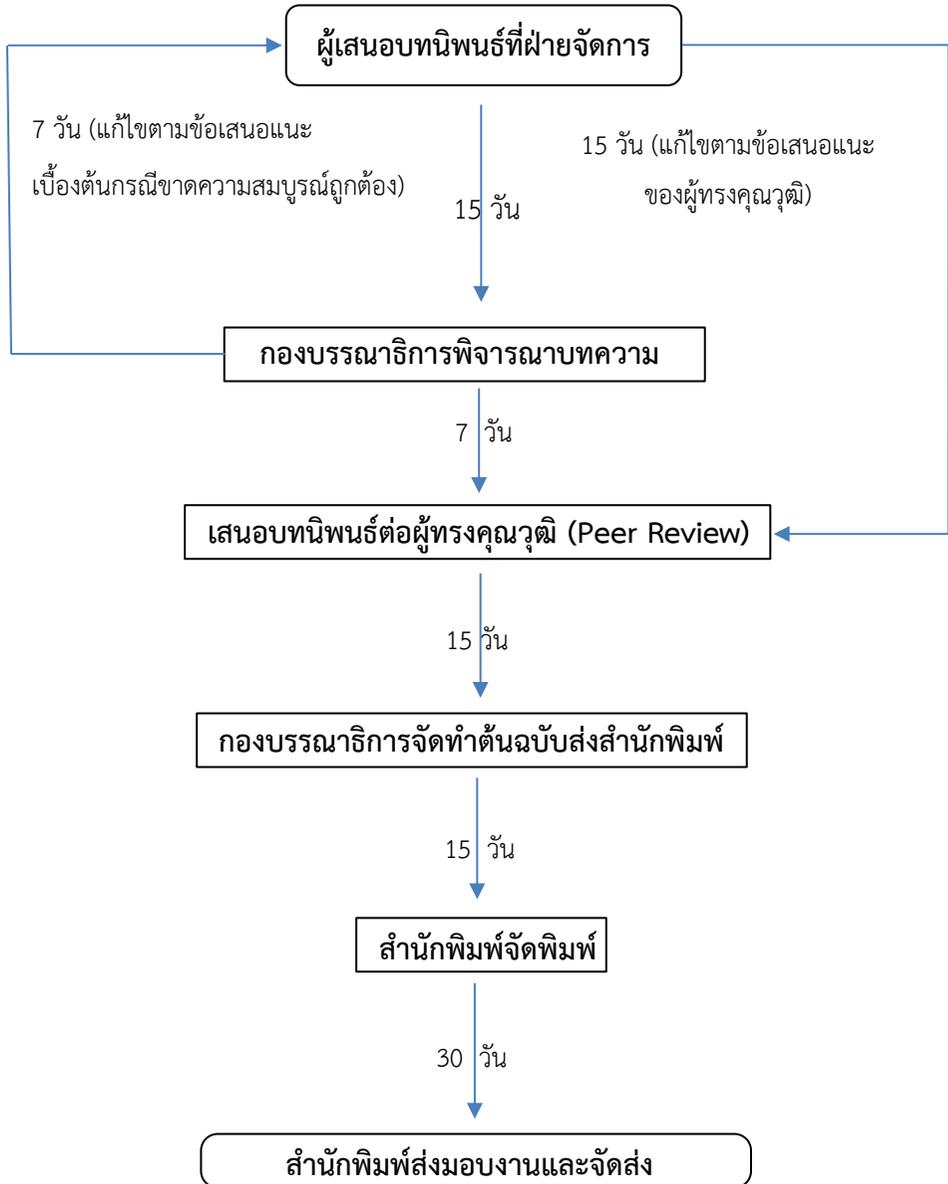
5. สิทธิของกองบรรณาธิการ

ในกรณีที่บรรณาธิการ หรือผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งได้รับเชิญให้เป็นผู้ตรวจบทความวิจัยหรือบทความทางวิชาการมีความเห็นว่าควรแก้ไขความบกพร่องทางกองบรรณาธิการ จะส่งต้นฉบับให้ผู้เขียนพิจารณา จัดการแก้ไขให้เหมาะสมก่อนที่จะลงพิมพ์ ทั้งนี้กองบรรณาธิการจะยึดถือความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิเป็นเกณฑ์

6. กองบรรณาธิการจะไม่ส่งต้นฉบับคืนให้ ไม่ว่าบทความวิจัยหรือบทความวิชาการนั้นจะได้รับ การลงพิมพ์หรือไม่

7. ต้นฉบับจะต้องมีชื่อผู้เขียน ผู้เรียบเรียงหรือผู้แปล โดยแจ้งชื่อ นามสกุลจริง ตำแหน่งผู้เขียนบทความ สถานที่ทำงานและหมายเลขโทรศัพท์หรืออีเมล ที่สามารถติดต่อได้สะดวก

ขั้นตอนการตีพิมพ์เผยแพร่วารสารวิชาการ สังคมมนุษย์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช
ใช้ระยะเวลา 90-120 วัน

แบบประเมินคุณภาพบทความวิจัย

บทความวิจัย/รายงานวิจัย เรื่อง

.....
.....

ชื่อนักวิจัย

.....

ก. การประเมินคุณภาพบทความวิจัย/รายงานวิจัย

1. หัวข้อวิจัย

- () เป็นหัวข้อใหม่ไม่ถือว่าซ้ำซ้อนกับงานวิจัยที่เคยมีมาก่อน
- () มีความซ้ำซ้อนแต่ใช้วิธีการที่แตกต่างออกไป
- () มีความซ้ำซ้อนทั้งหัวข้อและวิธีการ

ความเห็นหรือข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุง

.....
.....
.....
.....
.....

2. วิธีวิจัย : มีวิธีการหรือขั้นตอนที่ถูกต้องรัดกุม มีการเก็บข้อมูลตามหลักวิธีการวิจัยได้ดี ฯลฯ

- () ถูกต้องดีมาก
- () ดี
- () พอใช้
- () ยังไม่ถูกต้อง

ความเห็นหรือข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุง

.....
.....
.....
.....
.....

3. ความครอบคลุมในทุกประเด็นของรายงานวิจัย เช่น วัตถุประสงค์ของการวิจัย ขอบเขตของการวิจัย เป็นต้น

() ครอบคลุมทุกประเด็น

() ไม่ครอบคลุม

ความเห็นหรือข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุง

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

() เหมาะสม

() ไม่เหมาะสม

ความเห็นหรือข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุง

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ข. ข้อวินิจฉัยสำหรับการตีพิมพ์

- () มาตรฐานยังไม่ดีพอสำหรับตีพิมพ์
- () ตีพิมพ์ได้โดย
- () ไม่ต้องแก้ไข
- () มีการแก้ไข ดังนี้

รายละเอียดที่เสนอแนะให้ปรับปรุงแก้ไข

หน้าที่	หัวข้อ	บรรทัดที่	ข้อความที่เสนอให้ปรับปรุงแก้ไข

พร้อมนี้ได้ส่งต้นฉบับบทความแนบมาด้วยแล้ว

(ลงนาม).....

(.....)

ผู้ประเมิน

วันที่.....

Journal of
HUMAN
society

 คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช
 HSSF_NSTRU
 [HTTP://HUMAN.NSTRU.AC.TH](http://human.nstru.ac.th)
 0-7580-9842 / 0-7537-7442

DESIGN BY THAMMARAT RATTANAPAN